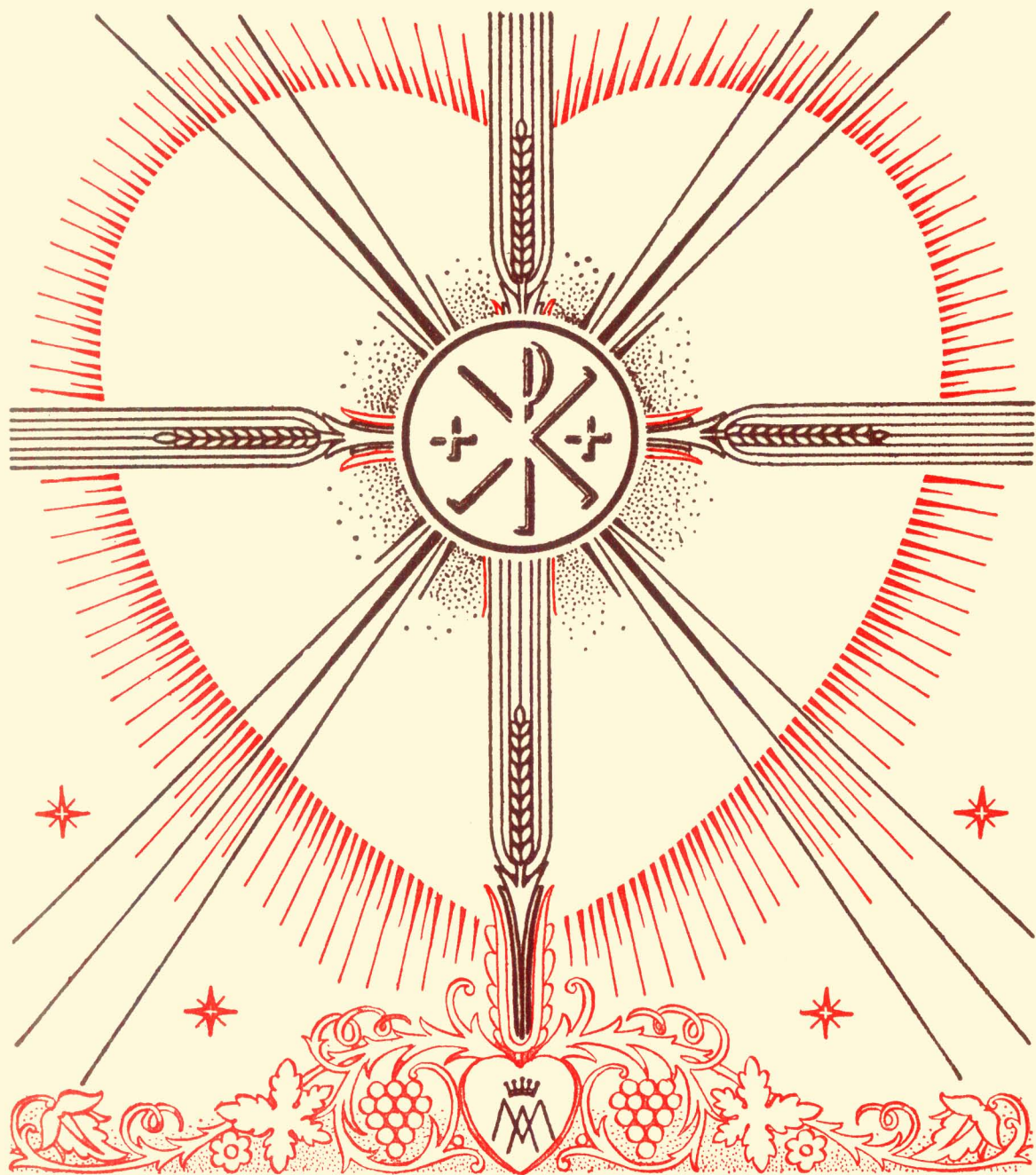

PAPI + LELKISÉG

KIADVÁNY SOROZAT

A PAPI LELKISÉG

kiadványsorozat

az iskolaév folyamán négyszer jelenik meg: az iskolaév elején, karácsony előtt, húsvét előtt, iskolaév végén.

Célkitűzését lásd az első szám 6—12. lapjain.

Osszeállítja Hunya Dániel S. J. teológiai tanár, a szegedi Egyházmegyei Nagyszeminárium lelki igazgatója.

Kiadásért felel Magyar Károly lelkész.

Levelezések, megrendelések címezendők: Papi Lelkiség, Szeged, Dóm-tér 2.

Postatakarékpénztári csekkszámla száma: 19,078.

A kiadvány egyes számainak ára: 3 P. (Első szám nagyobb terjedelme miatt: 4 P.)

A kiadványsorozat számai csak előfizetés ellenében kaphatók.
— Előfizetést kérjük csekken eszközölni.

*

Jelen számnak főtárgya a *papi aszkézis*.

A következő számnak főtárgya lesz a *papi jellem és tökéletesség*.

*

Egyházi jóváhagyással.

„Caritas Christi urget nos.”

(2 Cor. 5, 14.)

Szent Pálnak ez az idézete ismerős nekünk. Annyiszor elméltünk már róla. A caritas Christi történelme olyan messzire nyúlik, mint magának az embernek története. A caritas Christi-nek köszönhetjük a megváltás ígését s a megváltás tényét. De a caritas Christi-nek köszönheti a világ a papság létesítését és hatalmát is. — Vizsgálgassuk Krisztus szeretetét ebben a vonatkozásában.

1. Amikor a mennyei Atya elhatározta a bukott ember megváltását, már akkor érvényesült szent Fiának szeretete. Az Isten Fia szerette mennyei Atyját; de szerette az embert is. A szeretetnek ez a két iránya határozta meg a megváltás gondolatát. Az Isten Fia látta, hogy a gonoszlélek elrontotta a mennyei Atya magasztos terveit az emberrel, látta, hogy a szerencsétlen ember szegényére vált a mennyei Atyának. Meg lett fosztva minden kiválóságtól úgy testében, mint lelkében és e mellett magára vont a mennyei Atya átkát. Azért sem ereje, sem módja nem volt arra, hogy a mennyei Atyával szemben elkövetett nagy botlását jóvátegye.

Ekkor lép fel az Isten Fia. Programmot ad, hogy mennyei Atyját megengesztelje, de egyúttal az embert is nyomorából felemelje. Ti ezt mind ismeritek, kedves Oltártestvéreim, hiszen tanítjátok erre az iskolásgyermeket és a felnőtt híveket is. Itt érvényesült először Isten Fiának szeretete. Ez a szeretet adta nekünk az Úr Jézust. Ez a szeretet járatta itt a földön Jézus Krisztust. Ez a szeretet áradt beszédeiből, ez nyilatkoztatta ki nekünk az Ég titkait. Ez a krisztusi szeretet ismertette meg velünk életünk nagy célját, rendeltetését. Sokszor halljuk ezt és tanítjuk is; szinte köznapivá válik már előttünk, pedig ez a legértékesebb igazságok egyike minden ember számára. Krisztus magára vette a keresztet, s meghalt rajta a Kálvárián. Megváltott bennünket. Mindezt a mennyei Atya és az emberek iránti szeretetből tette. Hivatkozik is erre a szeretetre, mikor azt mondja, hogy senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja.

És most kérdezlek Benneteket, drága Oltártestvérek: vajjon az Úr Jézus, Istennek Fia, csak kedvtelésből áldozta-e fel magát érettünk? Olyan mulandó értéke van-e ennek is csak, mint más történelmi eseménynek? Ha így fognátok fel az Úr Jézus küldetését, akkor Ti is olyan üres lelkek volnátok, mint annyi millió és millió ember e földön.

2. Krisztus szeretete nem halt meg, az él, mert ezt isteni hatalmánál fogva úgy akarta. A mennyei Atya és az ember iránti szeretet ma is hevíti az Úr Jézus szent Szívét. Ennek a szeretetnek köszönhetjük mi papok létünket, hivatásunkat. Bennünket választott ki és ruházott fel szinte isteni hatalommal, hogy általunk kiáraszt hassa azt a szeretetet, amely őt e földre hozta. Általunk akar ez az isteni szeretet továbbra is érvényesülni e földön. Milyen téves és kicsinyes fogalma van sok papnak papi mivoltáról, amikor még az egyszerű hívek előtt is meg kell szégyenülnie alantas nézetei miatt. Mert szinte látom az Úr Jézust, amikor többre becsüli azt a szegény asszonyt ott hátul a templomban csekélyke adománya miatt, mint díszbe öltözött papját. Szinte látom, amint elítéli gőgös, talán nagy bűnökbe merült papját az oltárnál és dicséretét nyilvánítja egy alázatos, szerény, bűneit beismerő világinak, aki a vámos példájára a templomban bűneit szánva-bánva, forró fohászokkal imádja a mennyei Atyát.

Drága Oltártestvérek! Papi hivatásunkhoz méltó nagy gondolatokkal foglalkozzunk. Mert nekünk is az a nagy szeretet adott létet, amely él Jézus Krisztusban mind a mennyei Atya, mind az emberek iránt. Azért szenteltetett minket papokká, hogy általunk hódoljon a szentmisében mennyei Atyjának és megsegítse a szentségek erejével és szociális-karitatív munkánkkal az embert.

3. Hogy ezen nagy elgondolás bennünk, papokban meglegyen és erősödjék, szükséges ez irányban magunkat megnevelnünk. Úgy fáj az ember lelke, amikor látja az Oltártestvéreket, hogy nem nevelik, nem képezik magukat és nem ápolják papi lelkületüket. — Egy nagy szabadkőműves államfő ezt mondotta egyszer az egyik főpapnak: „Azért nem kedvelem a katolikus Egyházat, mert papjai nem képezik önmagukat s nem élnek hivatásuknak.” Egy szociáldemokrata vezér pedig így szólt egy szerzeteshez: „A katolikus papság nincs tudatában erejének. Vannak szószékei, vannak gyóntatószékei. Ha énnekem minden községben akadémiai műveltséggel bíró titkárait és hozzá templomi szószékeim és gyóntatószékeim volnának, akkor rövid idő alatt meghódítanám a világot.” Bizony, nincs papi öntudatunk, mert nem neveljük magunkat erre. A caritas Christi csodákat művelne általunk a világon, ha mi abban az öntudatban élnénk, hogy Krisztus szeretetének vagyunk szolgálói egy általa jóváhagyott programmal. Lássunk azért hozzá magunkban a katolikus pap megneveléséhez. „Caritas Christi urget nos.”

4. Hogyan történjék azonban ez az önnevelés? Mert ennek is megvan a maga módja. Talán valami elavult, régi rendszerrel? Nem. A szóbanforgó rendszer ma is modern, mert olyan nagy lelkeknek, akik sokat és szépen dolgoztak és szenvedtek, akik igazi papok voltak, bevált rendszere ez. Aki ezen rendszert lenézte, mind, kivétel nélkül, elbukott az életben. Nagy bajunk, hogy a régi bevált rendszereket lenézzük. Mert a lelki életnek, a papi hivatásnak is megvan már régóta a maga kitaposott útja. Lássuk most már, melyik ez az út.

Arról, hogy a papnak a bűnt bármely kiadásban kerülnie kell, nem is szólok. Ez magától értetődik. A halálos bűnben élő pap előtt a caritas Christi érthetetlen fogalom.

a) Az első, ami szükséges egy igazi papi léleknek, ez a bűnbánat szelleme. Isten, mielőtt Keresztelő Szent Jánost beállította volna az Úr Jézus útja előkészítését szolgáló munkájába, elküldötte a pusztába bűnbánatot tartani; ott teveszörbe öltöztette és bőjtre szorította. Valamennyi szent a bűnbánatot tette meg lelki élete alapjául.

Ehhez azonban hozzá kell kapcsolódnia az Isten iránti határtalan bizalomnak is. Ez az a napsugár, amely a papban keltegeti az erények életét. Remélni kell Isten segítségét, mert Ő végtelenül jó és irgalmas.

b) Életünket, felfogásunkat s akaratvilágunkat teljesen az evangélium szelleme szerint kell alakítanunk. Ott vannak az Úr Jézus tanításai, remek példabeszédei és cselekedetei. Ezeket magunkévá kell tennünk. Amint az Úr Jézusnál látjuk, úgy kell gondolkodnunk akár magánéletünkben, akár hivatali működésünkben.

c) Szükséges annak tudatára ébrednünk, hogy mi felszentelt és isteni hatalommal felruházott papok vagyunk. Nekünk az a hivatásunk, hogy a caritas Christi érvényre jusson általunk mind a mennyei Atya, mind az emberek iránt. Ez persze sok imát és híveinkért való állandó munkát jelent.

5. Hogy a pap mindezen feladatnak eleget tehessen, lelki életet kell élnie. Azért a) mindennap elmélkednie kell és elmélkedésében el kell mélyítenie papi hivatását. b) A papnak naponként miséznie kell. Készülnie kell rá és utána hálát adni. c) A pap látogassa meg napközben az Oltáriszentséget és imádja Benne Krisztust, a szeretet Királyát. d) A papnak gyakran kell gyönnia, hogy ezáltal is erősödjék és növekedjék a kegyelemben. e) A papnak havi rekolekción kell résztvennie.

Ezt bővebben is ismertetem. A rekolekciót nagyon ajánlják és az igazán buzgó papok, akik valóban eszközei akarnak lenni a caritas Christi-nek, meg is tartják. A rekolekcióra ugyan nincsenek egyházhatósági rendelkezések, de a törekvő papok maguk is megszervezke-
kednek, hogy a rekolekció gyümölcseiben részesüljenek.

Amikor még a Vág-völgyön plébánoskodtam, összeálltunk harmincan a különböző esperesi kerületekből s havonként elmentünk Nagyszombatba, a jezsuiták rendházába, ahol meghallgattuk a kápolnában a Páter allokúcióját, meggyóntunk s utána lelkipásztori konferenciát tartottunk kidolgozott előadások alapján. A paptestvérek még akkor is kitartottak a rekolekció mellett, mikor kitört a háború és a közlekedés rendkívül nehéz lett. Még ebédre sem jutott bizony idő, csak a vonaton költötték el, amit magukkal hoztak, de a havi rekolekcióhoz hűségesen ragaszkodtak. Ezen rekolekciózó papok soraiból indult útnak aztán az ifjúsági egyesület gondolata, eucharisztikus triduumuk, stb. A sikeres kezdeményezés hatására a szlovenszkói püspöki kar valamennyi tagja kötelezően elrendelte egyházmegyéjében a havi rekolekciót. — Nálunk, a rozsnyói egyházmegyében, csak kéthavonként szokott rekolekció lenni, mert a szegény plébánosok és káplánok fizetéséből nem telik többre (vonat, autóbusz, kocsi s egyéb kiadás).

Ez magyarázza meg azt is, hogy egyházmegyémben kénytelenek vagyunk a lelki dolgokat összekapcsolni a lelkipásztori konferenciával. Városokban, a környező plébániák bevonásával, lehet havonként is rekollekciókat tartani, sőt a lelkipásztori konferenciát is külön meg lehet rendezni. Így minden második héten együtt lehetnek a pap-társak.

Hogy a rekollekciónak milyen nagy szerep jut a caritas Christi szolgálatában, azt csak azok tudják, akik ezt már éveken át gyakorolják. Ennek illusztrálására csak egy megjegyzés álljon itt: „Könyörüljetek ti, jobb helyzetben élő papok, azokon a papokon, akik messze a periferiákon dolgoznak és adjatok nekik is alkalmat, hogy hallhassák a Páter beszédét és meggyónhassanak nála” — mondta a rekollekció egyik lelkes barátja.

f) Hogy megfelelő időközökben lelkigyakorlatokat is kell tartania a papnak, az közismert dolog.

6. Barátkozzatok meg végül, kedves Oltártestvéreim, a szenvedéssel, üldöztetéssel, a keresztekkel. Nagyon vigyázzon az a pap, akinek papi életében hiányzik a megpróbáltatás, szenvedés. A küzdelmeket, szenvedéseket szeretnünk kell, mert ezek csak azt bizonyítják, hogy jó úton járunk. Hogy ebbe jól belegyakorolhassuk magunkat, önként kell vállalkoznunk az önmegtagadásra, nemcsak egyszer, hanem sokszor és sok dologban. Mert reánk is vonatkozik az az igazság, hogy „csak annyiban haladsz előre, amennyiben megtagadod magad”. Hagyjuk csak e tekintetben is dolgozni magunkban a krisztusi szeretetet! Engedjünk necsak nagybőjtben, hanem máskor is a vezeklésre hívó, engesztelést sürgető kegyelmi indításoknak. Így leszünk Krisztusnak igazi munkatársai, szeretete uralmának biztosítói a lelkekben.

Bubnics Mihály
rozsnyói megyéspüspök

Az Egyház tanítása a papi aszkézisről.

A keresztény tökéletesség általában s még inkább a papi tökéletesség csak komoly erőfeszítések árán érhető el. Szent Pál szereti összehasonlítani ezeket az erőfeszítéseket azokkal az edzési gyakorlatokkal, amiket a porondon küzdők végeznek, hogy elnyerjék a győzelmet. Azért nevezzük a tökéletesség elnyerése érdekében kifejtett erőfeszítéseket aszkézisnek, azaz lélekedzésnek. Jelen értekezésben a papi aszkézisről ilyen szűkebb körű fogalmazásban lesz szó. Ezzel elkerülhető az a veszedelem, hogy elsekélyesítjük az aszkézis fogalmát, midőn azt a lelki élet széles területeire tágitjuk ki.

Mivel a lelki élet tudománya a hittudomány szerves része, forrásai is ugyanazok: elsősorban a Szentírás és a szenthagyomány, másodsorban a hittől megvilágított ész és a tapasztalat. A Szentírás a lelki életről bőséges elméleti tanítást ad, gyakorlati oktatást tartalmaz, amikor parancsokat ír elő és tanácsokat ajánl, imádságokra tanít és épületes példákat állít elénk. Itt azonban a Szentírás rendkívül gazdag tanításának felhasználásáról le kell mondanunk, mert célkitűzésünk szerint az Egyház klasszikus tanításának kell szóhoz jutnia. Feladatunk tehát a hit világánál figyelni, értelmezni, rendszerezni és gyakorlatilag alkalmazni az Egyház tanítását, mégpedig ünnepélyes, hivatalos és mindennapi tanítását.

I. Az Egyház ünnepélyes tanítása.

Ide kell sorolni azokat az ünnepélyes megnyilatkozásokat, amelyekkel a pápák és zsinatok hangsúlyozzák a papi életszentség szükségességét.

1. A pápák megnyilatkozásai.

A pápák minden időben hirdették a papi életszentséget s ehhez bőséges útmutatást adtak. Figyelmeztették a papságot komoly önmegttagadó életre, a szenvedélyek letörésére, a hibák irtogatására, testük kemény fegyelmezésére, hogy az a léleknek szükséges eszköze legyen. Ajánlották a külső és belső önmegttagadásokat, hogy ezek által az egész embertermészet férfias munkával megneemesüljön, s az isteni és erkölcsi erények fejlesztésével a papság mindegyre hasonlóbb legyen Krisztushoz, akinek küldetésében jár.

XI. Ince: *Constitutiones de directione iuventutis et Seminariorum.* (Sacrosancti apostolatus kezdetű apostoli levélből.)

„Animo ita sint compositi ut modestiam, submissionem intellectus, et voluntatis flexibilitatem practicam ostendant, moderata quoque irae et aliarum passionum temperies . . . in iis elucere debet . . .”¹

Ugyancsak XI. Ince elítéli Molinos téves tételét, amely az önmegttagadást hiábavalónak tartja; a szemináriumok számára adott rendelkezéseiben a kísértések elleni küzdelem terén hanyag klerikust eltávolítandónak mondja, a szelídség, alázatosság és a tisztaság erényeinek elsajátítására buzdít.² XIII. Benedek arra figyelmezteti a papságot, hogy jó példájával a híveknek állandó épülésére legyen.³

XIV. Benedek nagy óvatosságra inti a főpásztorokat; örködjének a papság élete fölött és csak olyanokat szenteljenek papokká, akiknél remélni lehet, hogy díszére válnak az Egyháznak: „*li clericali militiae adscribantur, a quibus merito possit expectari, ut iis in lege Domini ambulantes, et de virtute in virtutem euntibus, eorum vita cunctis afferat venerationem, et eorum opera ecclesiis vestris spiritualem afferat utilitatem. Melius enim profecto est pauciores habere ministros, sed probos, sed idoneos atque utiles, quam plures, qui in aedificationem Corporis Christi, quod est Ecclesia, nequicquam sint valituri.*“⁴

XIII. Kelemen is hangoztatja, hogy a papi életre csak gondos előkészítés és óvatos kiválasztás után lehet engedni a jelölteket, s különösen megkívánja a tisztaság lelkiismeretes megőrzését.⁵

IX. Pius mindjárt pápaságának kezdetén intézkedik a papi életnek gondos előkészítéséről a szemináriumokban: „*ut in Clero morum gravitas, vitae integritas, sanctitas atque doctrina eluceat, et ecclesiastica disciplina ex Sacrorum Canonum praescripto diligentissime servetur, et ubi collapsa fuerit, in pristinum splendorem restitatur.*“ Később is hangsúlyozza az életszentség fontosságát, amelynek alapja az alázatosság, „*sine qua nunquam possumus placere Deo.*“ A papnevelés ügyének előmozdítására hosszú pápasága alatt beszédeiben és leveleiben újra és újra visszatér és üdvös intézkedéseivel sokat fáradozik a papi életszentség érdekében.⁶

XIII. Leó: *Etsi Nos* kezdetű körleveléből:

A papok nem tudják hivatásukat betölteni „*nisi animum gerant tenacem propositi, abstinentem, incorruptum . . . Adqui ad huiusmodi munera est adhibenda praeparatio diuturna et diligens.*“⁷ — A magyar püspöki karhoz intézett körlevelében így ír a papi életszentség kialakításáról: „*Vitae sanctitas, qua dempta inflat scientia, non aedificat, completitur non solum probos honestosque mores, sed eum quoque virtutum sacerdotalium chorum, unde illa existit, quae efficit sacerdotes bonos, similitudo Jesu Christi, summi et aeterni Sacerdotis . . . Rectores disciplinae, magistros pietatis eligit prudentia, consilio, rerum usu prae ceteris commendatos: communisque vitae ratio, auctoritate vestra, sic temperetur, ut non modo nihil unquam alumni offendant pietati contrarium, sed abundant adjumentis omnibus, quibus alitur pietas; aptisque exercitationibus incitentur ad sacerdotalium virtutum quotidianos progressus.*“⁸ Hasonló gondolatokat tartalmaz a bajor püspökökhöz intézett levele.⁹ Néhány évvel később ismét általános körlevélben ad útmutatást a papi lelkiület kialakításához; ebben említi: „*In primis autem vitae innocentiam comitem doctrina desiderat, praesertim quod in emendatione hominum longe plus exemplo, quam peroratione proficitur.*“¹⁰ A papneveléssel kapcsolatban magyar gyermekeihez is van újabb szava: „*Profecto si vestrum est, Venerabiles Fratres, plurimum consilii atque operae in recte instituenda omni juventute ponere, multo vos magis in iis elaborare necesse est, qui in Ecclesiae spem adolescunt, ut nempe et sacerdotii honore digni sint, et muneribus ejus rite obeundis aptam pro temporibus virtutem praeseferant.*“¹¹

X. Pius: Io avrei voluto kezdetű beszédéből:

„... facciamo . . . ciò che San Paolo raccomandava ai suoi discepoli, Tito et Timoteo, cioè primo la santità e la perfezione della vita, secondo il vigore della dottrina, terzo lo spirito di abnegazione e di sacrificio“ (meg kell valósítanunk azt, amit Szent Pál tanítványainak, Titusnak és Timóteusnak ajánlott, azaz először is az életszentséget és tökéletességet, másodszor a tudományos képzettséget, harmadszor az önmegtagadás és az áldozat szellemét).¹²

Később külön exhortációban figyelmezteti a katolikus papságot az életszentség kötelességére. Ebben a buzdításban a Szentírásból, a szentatyák irataiból és a főpapi szertartáskönyvből vett idézetekkel bizonyítja a papi méltóság magasztosságát, majd így folytatja: „Tantum scilicet inter sacerdotem et quemlibet probum virum intercedere debet discriminis, quantum inter caelum et terram: ob eamque causam, virtuti sacerdotali cavendum non solum ne gravioribus criminibus sit affinis, sed ne minimis quidem.“¹³

XV. Benedek Csernoch János hercegprímáshoz intézett levelében a forradalmi időkben mutatkozó hibák megszüntetését kívánja és az önmegtagadást, különösen pedig a coelibátus hűséges megtartását, mint örök papi eszményt szorgalmazza: „Eosdem volumus admonitos, quam dedecet sacerdotem catholicum, qui in coercendis cupiditatibus ceteros anteire debeat, ipsum infirmiores videri. Quam ob causam alte vehementerque denuntiant Episcopi nullam prorsus ab Apostolica Sede de sacerdotalis continentiae lege permitti posse quaestionem, quae quidem lex ab ipsa tamquam peculiare ornamentum habetur Ecclesiae Latinae, ejusque fons quidam praecipuus actionis virtutis.“¹⁴ Más országok klérusának viselkedésében mutatkozó forradalmi jelenségeket a papi életszentségért aggódó lélekkel a konzisztóriumban tette szóvá.¹⁵

XI. Pius: 1923 dec. 28-án római kispapokhoz intézett beszédéből:

„Il martirio di sangue non è necessario a tutti, anzi a pochi è data la grande grazia . . . di dare la vita per la verità e per la giustizia; mà se questo non è necessario a tutti, e non è a tutti possibile, è però necessario per tutti, almeno in una certa misura, lo spirito di martirio.“ (A vértanúság nem szükséges ugyan mindenkinek, sőt kevesen kapták meg azt a nagy kegyelmet, hogy életüket adják az igazságért és igazságosságért; de ha ez nem is szükséges mindenki számára, sőt nem is lehetséges mindenkinek, azonban mindenkinek szükséges, legalább bizonyos mértékben a vértanúság szelleme.)¹⁶ A római kollégiumok növendékeihez és előjáróihoz gyakran szólt kihallgatások alkalmával a papi életideálról. A Szent Ágoston és Szent Tamás tiszteletére rendezett ünnepi hét befejezésekor mondott beszédében az Egyház e két kiváló szentjét és tudását állította példaképül a papság elé.¹⁷ 1935-ben pedig körlevelet adott ki a katolikus papságról. A terjedelmes és rendkívül tartalmas enciklika a legklasszikusabb pápai megnyilatkozások közé tartozik; összefoglalja mindazt, amit a Szentírás, zsinatok, szentatyák és hittudósok a papságról tanítottak. A bevezetésben a Szentatya is ezt mondja eddigi enciklikái koronájának, mert csak a krisztusi papság munkájával

valósítható meg mindaz, amit más körleveleiben hirdetett. Az enciklika első része a papi méltóság fenségéről szól, a második rész a papi életszentségről, a harmadik a papnevelésről, a negyedik rész buzditásokat tartalmaz. Néhány szemelvény az utolsó részből bepillantást enged a körlevél gazdag tartalmába: „Ut quam confertis operam, aspirante juvanteque Deo, optatorum fructuum copiam pariat, vitae sanctitate excellatis oportet. Hoc praecipuum catholici sacerdotis ornamentum adeo valet, ut, eo remoto, ceterae animi laudes nihil fere possint; eo vero praesente, etsi ceterae dotes non eminent, res tamen mirabiles peragi possint.” Ajánlja a lelkigyakorlatot és rekollektciót: „Omnes vero, cum e sacris hisce secessibus abscedetis, fieri non potest, quin incensior comitetur erga Deum caritas, de proximo- rum salute laboriosior sollicitudo, contra mundanas fallacias contentio vigilantior.” Atyai szeretettel szól a papnövendékekhez: „In eo igitur opera vestra nunc praecipue certet, ut vosmetipsos pietate, castimonia, vestri despicientia, obtemperacione, disciplina doctrinarumque studiis ornantes, tales aliquando existatis sacerdotes, quales Christus vos esse jubet.”¹⁸

2. A trienti zsinat tanítása.

Mivel a régebbi zsinatok tanítását a trienti magában foglalja, elég ennek a zsinatnak tanításával foglalkoznunk.

A dekrétum „De reformatione” tömör fogalmazásban írja elő mindazt, amit a papi élet szabályozására szükségesnek láttak a zsinati atyák. Említés történik ebben a rendelkezésben a bűn leküzdéséről, önmegtagadásról, erényes életéről, az állapotbeli kötelességek teljesítéséről és az egyházi személyekhez nem illő vagy tisztességtelen életmód és foglalkozások kerüléséről. Az Egyháznak egyik legfontosabb intézkedése ez, amire a trienti zsinat óta egyházi tekintélyek gyakran hivatkoztak. Csekély rövidítéssel álljon itt a dekrétum szövege: „Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assiduo instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt . . . Quapropter sic decet animo clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum prae se ferant. Levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur quo majore in ecclesia Dei et utilitate et ornameto haec sunt, ita etiam diligentius sint observanda: statuit sancta synodus, ut, quae alias a Summis Pontificibus et a sacris conciliis de clericorum vita, honestate, cultu doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessionibus, choreis, aleis, lusibus ac quibuscumque criminibus, necnon saecularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum eisdem poenis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur.”¹⁹

Gondoskodik a zsinat a papnevelésről is; előírja, hogy csak alapos lelki és szellemi előkészület után lehet a klerikusokat papokká szentelni. Az alkalmasságról vizsgálattal kell meggyőződni: „. . . diligenti examine praecedente, idonei comprobentur, atque ita pietate ac castis moribus conspicui, ut praeclarum bonorum operum exemplum

et vitae monita ab eis possint expectari.”²⁰ A katolikus papság coelibátusát is védelmébe veszi a zsinat, s a hitújítóknak erre vonatkozó tévedését ünnepélyesen elítéli.²¹

A zsinat tanítását magában foglaló Római Katekizmus a papi méltóságnak megfelelő életszentséget a szentelési szertartással így magyarázza: „Episcopus . . . stolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit, quo quidem declaratur, Sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucem Christi Domini et jugum suave divinae legis perferre, eamque non verbis solum, sed vitea sanctissime actae exemplo tradere.”²²

II. Az Egyház hivatalos tanítása.

1. Törvénykönyv. (CJC)

Az egyházi törvénykönyvnek egyik legjellemzőbb tulajdonsága a spiritualizmus. Jogi rendelkezésekkel igyekszik az Egyház belső erejét növelni, a papság életszentségét előmozdítani és a papság munkájával a hívek lelki megújulását biztosítani. Éppen azért a papi aszkézisre vonatkozó hivatalos egyházi tanítást a Codexben bőségesen megtaláljuk.

A CJC a második könyvben a 124—144. kánonokban foglalkozik az egyházi személyek kötelelességeivel. Alapelveként kijelenti: „Clerici debent sanctorum prae laicis vitam interiorem et exteriorem ducere eisque virtute et recte factis in exemplum excellere.” (124)

A papság lelki életét szabályozva előírja a törvény a gyakori gyónást (125 n. 1), szerzeteseknek a heti gyónást (595), a napi elmélkedést, rózsafüzérimádkozást, szentséglátogatást, lelkiismeretvizsgálatot (125 n. 2). A világi papoknak legalább három évenként (126), a szerzeteseknek évenként (595) kell lelkigyakorlatot végezniük.

A papi tanulmányok a szentelés után is folytatandók (129), s a tanulmányok biztosítására három évig (130), a szerzetesek öt évig (590) vizsgáznak még a teológiai tárgyakból, és gyakran (131), a szerzetesek legalább havonként (591) konferencián vesznek részt.

Egyházi feljebbvalókkal szemben a papság tisztelettel és engedelmesen viselkedik (127, 128).

A szubdiákonátus felvételétől minden klerikus vállalja a papi nőtlenység kötelezettségét (132). A tisztaság erényét a törvénykönyv komoly intézkedésekkel bátyázza körül (133, 134).

Nagy lelki erőforrás s egyúttal állandó önmeztagadási alkalom a papi zsolozsmának kötelezettsége (135).

Az egyháziak ruházatát és hajviseletét is szabályozza a törvény (136).

A tisztességtelen (138, 140) vagy egyházi személyhez nem illő (137, 139, 141, 142) állások vállalását, foglalkozást vagy szórakozást a több évszázados előírásoknak megfelelően tiltja a törvénykönyv s megkívánja, hogy az egyháziak kijelölt munkahelyükön tartózkodjanak (143, 144).

Ezek az előírások a szerzetespapokat is kötelezik, amennyiben állapotukkal összeegyeztethetők. Az ő életüknek szerzetesi vonat-

kozásait azonban a 487—681. kánonokban mindenre kiterjedően külön szabályozza a törvénykönyv.

A papnövendékek lelki neveléséről és tanulmányairól az 1352—1371. kánonokban találunk részletes intézkedést.

2. Kongregációk.

A XVI. század vége óta a római pápákat az Egyház kormányzásában a bíborosok vezetése alatt álló kongregációk támogatják. Ezek az egyházi intézmények az utóbbi évszázadokban különféle hatáskörük szerint részben a papság életéről is rendelkeztek s így a papi aszkézist is szabályozták.

A propaganda-kongregáció figyelmezteti a kínai apostoli vikáriusokat, hogy csak olyanokat szenteljenek papokká, akiknek alkalmasságáról meggyőződtek.²³

A püspökök kongregációja (S. Congr. Epp. et Reg.) a millennium évében a magyar püspöki karnak adott irányítást a papnevelésben. Ennek egyik szép részlete így hangzik: „Universim eo adnitantur, ut adolescentes sibi commisi non externa tantum disciplina continentur, vel quodam tantummodo habilitates clericali statui proprias acquirant, sed id totis viribus agant, ut ad pietatem veram studiumque gloriae divinae et salutis animarum accendantur, ut spiritum abnegationis vocationi ecclesiasticae suapte natura congruentem pectore concipiant et in solidis virtutibus quotidie magis adoleant.”²⁴

A szentségek kongregációja egy hosszú leiratban az összes főpásztorokat felszólítja, hogy a szentelendőket alapos vizsgálatnak vessék alá, azután a hajkoronarendtől elkezdve végigmegy az összes rendeken s mindegyiknél megállapítja, mit kell megkívánni a szentelendőtől a szentelés előtt.²⁵

A szemináriumok kongregációja 1921-ben egy húszoldalas levelet intézett a német püspöki karhoz s ebben az egyházi törvénykönyv alapján részletesen megtárgyalta a papnevelés és szemináriumi kiképzés minden részletét.²⁶

A zsinati kongregáció 1905-ben a papnövendékek gyakori szentáldozásáról adott ki dekrétumot.²⁷ Ugyanezen kongregáció 1931-ben a papi ruházat viseléséről intézkedett: „Haec S. Congr. Concilii praesenti decreto mandat, ut omnes clerici, praeter clericalem tonsuram, decentem habitum ecclesiasticum publice semper, non excepto tempore aestivarum vacationum, deferant, habitum scilicet, quem legitima consuetudo et Ordinarii loci praescriptum in propria regione ordinari clericali congruentem agnoverint.”²⁸

3. Főpapi szertartáskönyv. (Pontificale Rom.)

Ennek a könyvnek imaszövegeiben röviden megtalálható mindaz, amit az Egyház a papi életszentség terén megkíván. Az összes szentelési szövegeknek vezérgondolata a papi életszentség, aminek már a szentelendőben meg kell lennie.

A hajkorona felvételekor a klerikusnak el kell szakadnia mindentől, ami Istentől elválaszthatja, Krisztushoz kell ragaszkodnia, a régi embert rendetlen hajlamaival le kell győznie és új emberre kell alakulnia. Az Úr lesz ezentúl osztályrésze, azért kemény küz-

delmet folytat romlott természetével s ezen az áldozatos úton haladva fejleszti lelkében az erényeket, míg méltó lesz a rendek felvételére.

A kisebb rendekben már némi hatalmat nyer a klerikus Krisztus valóságos és titokzatos teste fölött, azért áldozatok árán is szeretnie kell Krisztust és a lelkeket.

Az ajtónálló már Isten házát gondolja. A felolvasó a Szentírással és nem profán olvasmányokkal foglalkozik. Az ördögűző határozottan elfordul a bűntől és annak következményei ellen harcol. A gyertyavivőt az oltárszolgálat állandó tisztaságra figyelmezteti. Mindegyiknek szóval és példával Isten és az embertársak szeretetét kell ápolnia.

Az alszerpap már véglegesen Istennek szenteli magát. Külső és belső önmegtagadásokkal annyi erőt szerzett, hogy vállalkozni mer a coelibátus megtartására. A papi zsolozsmával pedig bekapcsolódik az imádkozó Egyház kórusába. Mindkettőhöz erőt kölcsönöz neki a szeretet, az alázatosság, az önmegtagadás szelleme és mindkét kötelesség teljesítésében támogatja az Isten kegyelme. A püspök szavai figyelmeztetik, hogy a vállalt áldozat végleges: „Ha ezt a rendet már fölveltétek, többé nem lesz szabad attól, amit vállaltatok, meghátrálni, hanem mindvégig Istennek kell szolgálnotok, akinek szolgálni annyi, mint uralkodni.” A Szentlélek hét ajándékára van itt szükség, azért hívja le azt a püspök a szentelendőre.

A szerpap már egészen közel jut a szentélyhez, azért nagy tisztaságot kíván tőle az Egyház: „Legyetek mocsoktalanok, tiszták, ragyogók, szűziesek.” Az Isten ígését pedig nemcsak szóval, hanem példával is kell hirdetniük: „Legyetek rajta, hogy akiknek az evangéliumot szóval hirdetitek, azoknak azt cselekedetekkel is elevenen megmagyarázzátok.” Életük azonban csak úgy lehet élő prédikáció, ha Krisztus erényeivel ékeskednek: „Bőségben legyen meg bennük az erény minden szépsége, tekintély és szerénység, szemérmesség és állhatatosság, ártatlan tisztaság és a fegyelemnek vallásos megtartása.”

Az áldozópap az újszövetség áldozatának bemutatója, de az önfeláldozásra is kell vállalkoznia: „Ismerjétek fel, mi az, amit tesztek; utánozzátok magatok azt, amivel foglalkoztok; ha az, amit bemutattok, az Úr halálának misztériuma, gondolatok arra, hogy a ti tagjaitok is meghaljanak a vétkek és bűnös hajlamok számára.” Ehhez azonban életszentség, imádságos lelkület kell: „hogyan éjjel és nappal a te törvényeden elmélkedve, amit olvasnak, higgyék; amit hisznek, tanítsák; amit tanítanak, kövessék: az igazságot, állhatatosságot, irgalmasságot, erőlelkűséget és a többi erényt”. „Tündököljék bennük egész szépségében az igaz élet, hogy majd ha számot kell adniuk a rájuk bízottakról, az örök boldogságot nyerjék el jutalmul.”

Ezek alapján nyilvánvaló, mennyire hangoztatja a főpapi szertartáskönyv azt a kötelességet, hogy a klerikusnak állandóan előre kell jutnia a tökéletesedés útján, s mire elérkezik a legfelső fokra, szentnek kell lennie.

III. Az Egyház mindennapi tanítása.

1. Szentatyák.

A szentatyák irataiban a papi aszkézis egész elméletét és gyakorlati alkalmazását megtaláljuk. A bűnbánat és vezeklés, külső érzékek és magasabb képességek megfékezése, a szenvedélyek leküzdése, harc a hét főbűn ellen, a kísértések legyőzése, erkölcsi és isteni erények gyakorlása, mind-mind sorra kerülnek a szentatyák tanításában.

Szent Jeromos a bűnt tartja minden baj okozójának, azért az őszinte bűnbánat szükségességét hirdeti. A rendetlen hajlamok leküzdésében erőforrásul a komoly önmegtagadást, különösen a külső érzékek megtagadását és a világ kerülését ajánlja. Az alázatosság, mértékletesség, tisztaság és egyéb erények gyakorlatát ismételten hangoztatja.²⁹

Nagy Szent Vazul szerint: „A lelki élet alapja a lemondás, mely a külső javaknál kezdődik és akkor tökéletes, ha a lélek a halál előtt sem torpan meg; ezt a magatartást csak akkor éri el, ha maradéktalanul megtagadja önmagát.”³⁰ Ugyanő mondja: „*praeparare se ad mortem pro Christo perferendam, mortificare membra . . . accingi quasi in instructa acie ad periculum omne subeundum, quod nobis pro Christi nomine impendeat, vitaeque praesenti non affici: hoc est crucem suam tollere*”.³¹

Szent Ágoston élesen világít rá küzdelmeink anyagára: „*pugnemus contra concupiscentias nostras. Etenim in baptismo sancto peccata dimissuri estis; concupiscentiae remanebunt, cum quibus regenerati pugnetis. Restat enim conflictus in vobis ipsis. Nullus hostis metuatur extrinsecus: te vince, et mundus est victus . . . Pugna, pugna, quia qui te regeneravit, iudex est; proposuit luctam, parat coronam*”.³² A lélek és test küzdelmében szükségesnek látja a lélek fölényének biztosítására az önmegtagadás különféle fajtáját, különösen a bőjtöt és a külső érzékek megfékezését. A papokat figyelmezteti, hogy ruházkodásban és életmódban a szegény Krisztus méltó követői legyenek.³³

Aranyszájú Szent János tanításában a jó pap lelki életének szépsége csillan meg előttünk. Az Isten szeretetének példaképekül a népek apostolát említi, aki egészen meg tudott halni a világnak. Az irgalmas szeretet gyakorlásának értékét pedig ilyen szavakkal hirdeti: „*Medici animarum nostrarum sunt pauperes; neque enim tantum das, quantum accipis; das pecuniam et accipis regnum caelorum; sublevas egestatem et reconcilias tibi Dominum*.”³⁴

Nagy Szent Leó a tökéletesedés eszközeként ajánlja az imádságot, bőjtöt és alamizsnát.³⁵

Nagy Szent Gergely a kevélységből származtatja a hét főbűnt, s az irigység és harag kerülésére figyelmeztet; az okosság, engedelmesség, türelem, tisztaság és egyéb erények gyakorlására int; a püspököket arra szólítja fel, hogy csak egészen megbízható és kipróbált klerikusokat szenteljenek fel alszerpapokká; áldozatos lelkületre ilyen szavakkal buzdítja a papságot: „*Qui passionis dominicae mysteria*

celebramus, debemus imitari, quod agimus. Tunc ergo vere pro nobis hostia erit Deo, cum nos ipsos hostiam fecerimus.”³⁶

2. Hittudomány.

Elég lesz, ha a hittudomány legkiválóbb képviselőjét szólaltatjuk meg, ez legjobban megfelel az Egyház rendelkezésének is: „Theologiae studia . . . professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant.”³⁷

Szent Tamás a lelki élet tudományát a hittudomány szerves részeként tárgyalja a Summa Theologica-ban. Az aszkézis szempontjából megemlítendő részletekre csak röviden utalhatunk: Bűnbánat (2—2, q. 85), a bűn jóvátétele böjt és alamizsna által (2—2, q. 147), a szenvedélyek megfékezése (1—2, q. 22—48), harc a hét főbűn ellen (2—2, q. 35, 36, 118, 131, 132, 148, 153, 154, 158, 162), a kísértések leküzdése (3, q. 41), az isteni erények (2—2, q. 1—34) és az erkölcsi erények (1—2, q. 55—67; 2—2, q. 48—170).

A papi életszentségről az egyházi rend szentségével kapcsolatban ilyen megszívlelendő igazságokat találunk Szent Tamás tanításában: „Ad idoneam executionem ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens; ut sicut illi, qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis.” „Quia efficiuntur medii inter Deum et plebem, ideo debent bona conscientia nitere quoad Deum et bona fama quoad homines.”³⁸

3. A lelki élet mesterei.

Az Egyházban idők folyamán általános felfogás alakult ki a lelki élet főbb kérdéseiben. Feltűnő, mennyire megegyező a lelki élet mestereinek véleménye a papi tökéletességről s az annak elnyeréséhez szükséges eszközökről. Ennek szemléltetésére elég, ha néhány példára hivatkozunk.

Szent Bernát tanításában nagyon gyakran találkozunk az önmegtagadás, a kereszthordozás ajánlásával, ahogyan ő életében is az evangéliumi életprogramnak különösen ezt a pontját gyakorolta: „Maxime et principaliter abnega temetipsum, si deliberas sequi eum, qui exinanivit propter te seipsum.”³⁹ A külső érzékek és lelki képességek megfékezését, a kevélység, kapzsiság, mértéktelenség, harag leküzdését, alázatosság, engedelmesség, okosság, tisztaság és egyéb erények gyakorlását szükségesnek tartja a papi életszentség kialakításához. A kapzsiságtól pl. így óvja Isten szolgáját: „Parvi dejectione animi est, non profectum quaerere subditorum, sed quaestum proprium.”⁴⁰ Isten mindenekfölött való szeretetét pedig ilyen szavakkal okolja meg: „Vide, quo modo, immo quam sine modo a nobis Deus amari meruerit: qui prior ipse dilexit nos, tantus, et tantum, et gratis tantillos, et tales.”⁴¹ Figyelmezteti a papságot arra is, hogy a lázas külső tevékenységben saját lelkük gondozásáról meg ne feledkezzenek: „Quid tibi prodest, juxta verbum Domini, si universos lucreris, te unum perdens? Quamobrem cum omnes te habeant, esto etiam tu ex habentibus unus.”⁴²

Kempis Tamás, miután végigjárta a keresztény tökéletesség útját, írásba is foglalta a keresztény aszkézis szabályait Krisztus

követése című munkájában. Ez a pompás könyv az evangéliumi életbölcse ség kimeríthetetlen forrásából talán az összes aszkétikus könyvek közül legtöbbet merített. Ez volt évszázadokon át és talán ma is a Szentírás után a lelki élet legforgatottabb kézikönyve. Azért, aki Istent őszintén keresi, itt útmutatást találhat a lelki élet minden kérdésére. A könyv alap gondolatai: önismeret, engedel messég, szeretet, a lélek beállítása az örökkévalóságra, tiszta lelkület, kereszt-hordozás, lemondás önmagunkról és a teremtményekről, Isten keresése mindenekelőtt, vágyódás az örök élet után, az Oltáriszentség imádása, önmagunk felajánlása és egyesülés Istennel. Mindezek a papi aszkézisnek is nélkülözhetetlen alapelvei.

Kempistől néhány idézet:

„Fiam, sohasem lé sz egészen szabad, ha magadat meg nem tagadod egészen.” (III. k. 32, 1.)

„Sokat és soká kell az embernek magával küzdenie, míg megtanulja, hogy magamagát teljesen meggyőzze és minden érzelmét Istenre irányítsa.” (II. k. 9, 3.)

„ . . . a kereszt elviselése a legnagyobb lelki haladással jár . . . Mert nem az élvezetekben és vigasztalásokban van érdemünk és előmenetelünk a lelki életben: hanem inkább a nagy fáradalmak és szenvedések elviselésében. — Ha ugyanis volna valami jobb és hasznosabb az ember üdvösségére, mint a szenvedés: Krisztus arra szóval és példával rámutatott volna. — Így azonban tanítványait és mindazokat, kik őt követni akarják, nyíltan a kereszt viselésére hívja föl, mondván: „ha ki utánam akar jönni, tagadja meg magát és vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem”. (Lk. 9, 23.) — Ime, minden a kereszten fordul meg és minden a haláltól függ; s az életre és igaz lelki békére más út nem vezet, mint a szent keresztnek és a mindennapi sanyargatásnak útja”. (II. k. 12, 3. 14. 15.)

Az aszkézis eddig legtekintélyesebb tankönyvének⁴³ szerzője (Zimmermann Ottó) szerint: „A szenthagyomány oly igen ajánlja az önmegtagadást, hogy szinte semmi mást hozzáfoghatóan.” Majd idézve Kempis néhány mondatát, így folytatja: „Az aszkézisnek egyetlen tekintélyes tanítója sem beszél másként. Csak a kifejezésmódja változik . . .” (145. l.) „Egyáltalán semmi kétség nem fér ahhoz, hogy a tökéletességnek ellenokai bennünk vannak és mindig is lesznek; ha mi nem akadályozzuk őket, akkor ők akadályozzák a tökéletességet. Épp azért, aki az önmegtagadásról lemond, az lemond a tökéletességről is, és pedig minden fokozatáról az egyszerű kegyelmi állapottól föl egészen a szeretet legmagasabb szárnyalásáig. Minél magasabbra törekszik valaki és mint kezdő minél messzebb van még a céltól, annál szükségesebb számára az önmegtagadás.” (U. o. 146. l.) „Az önmegtagadás dönti el leginkább, hogy valaki eljut-e a tökéletességre vagy nem. A természet ellenkezik. De nincs kiút: vagy önmegtagadás vagy a tökéletességnek és ezzel együtt a legfőbb öröme nek elvesztése.” (U. o. 157. l.)

A felsorolt egyházi tekintélyek tanítása megalkuvást nem ismerő következetességgel és feltűnő egyetértéssel hirdeti a papi életszentséget és ennek művelését a kegyelem eszközeivel és *halálosan komoly személyi erőfeszítéssel*. Ezek a tanítások egyaránt szólnak a

világi és szerzetespapságnak. A szerzetesélet lényegéhez amúgy is hozzátartozik a tökéletességre való törekvés, pedig a szerzetest védik a külső veszedelmek ellen a szabályzat előírásai, a klauzúra törvénye, a közös élet s abban a szerzetestársak példája. A világi pap ellenben gyakran kénytelen nélkülözni az ilyen külső támogatást, kívülről inkább rázúdul a sok veszedelem, azért nagyobb belső erővel kell pótolnia a külső segítség hiányát. De egyik sem állhat meg a tökéletesedés útján egy pillanatra sem, hanem csak egy irányt ismerhet: mindig előre! Kettős felelősség kötelezi erre: felelősség saját lelkének üdvösségéért és felelősség a reá bízott lelkekért. Mert Krisztus papja nem lehet csak önmagáé, hanem „ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur”. (Hebr. 5, 1.) Sokan várnak rá, sok halhatatlan lélek üdvössége függ az ő papi lelkiségétől. Kerüljön azért bármilyen áldozatba, mást nem választhat, csak az emberiség Főpapjának programját: „Én őértük szentelem magam, hogy ők is meg legyenek szentelve az igazságban.” (Jn. 17, 19.)

Zirc.

Tóth János dr.

ciszt. r. hittud. főisk. tanár.

Jegyzet. ¹ Ench. Cler. (EC) 145. ² Ench. Symb. 1258; EC 141—182. ³ EC 192, 193. ⁴ EC 216, 217. ⁵ EC 242, 243. ⁶ EC 307, 308, 328. ⁷ EC 434. ⁸ Encycl. „Quod multum”, EC 473. ⁹ EC 475—481. ¹⁰ EC 485, 486. ¹¹ Encycl. „Constanti Hungarorum”, EC 502. ¹² EC 734. ¹³ Exhortatio ad clerum cath. EC 823, 824. ¹⁴ Acta Ap. S., XI, 123. ¹⁵ Allocutio 16. dec. 1920. ¹⁶ EC 1447. ¹⁷ EC 1473—1475. ¹⁸ Encycl. „Ad catholici Sacerdotii”, Acta Ap. S., XXVIII. 1. ^{19—21} C. Trid. s. 22, cn. 1; s. 23, cn. 14; s. 24, cn. 9. ²² Cat. Rom. II, 7, 21. ²³ EC 442—450. ²⁴ Instr. „Quibus Hungaria” EC 548—550. ²⁵ EC 1279—1301. ²⁶ EC 1117—1140. ²⁷ EC 755. ²⁸ EC 1307—1309. ²⁹ Ench. Asceticum (EA). 228, 462, 479, 506, 509, 519, 521, 522, 525, 529, 561. ³⁰ Praevia instit. ascet. Migne, PG 31, 620—625. ³¹ Regulae fusius tractatae. 6, 1. EA 270. ³² Sermo 57, 9, 9. EA 594. ³³ EA 631, 688. ³⁴ EA 350, 361, 372. ³⁵ EA 985. ³⁶ Moralia 5, 6, 13, 21, 23, 31, 35; Hom. in ev. 38; Dialogi 3, 26. ³⁷ CJC cn. 1366 § 2. ³⁸ Summa Theol. Suppl. q. 35, a. 1; q. 36, a. 1. ³⁹ Declam. 1032. ⁴⁰ De consid. III, 3, 13. ⁴¹ De diligendo Deo 6, 16. ⁴² De consid. I, 5, 6. ⁴³ Lehrbuch der Aszetik. § 32. Selbstüberwindung.

Forrásmunkák:

Acta Apostolicae Sedis XI, XII, XXVIII.
S. C. de Semin. et Stud. Univ., Enchiridion Clericorum. Romae, 1937.
Rouet de Journel-Dutilleul, Enchiridion Asceticum. Friburgi Br., 1929.
Denzinger—Bannwart, Enchiridion Symbolorum. Friburgi Br., 1921.
Codex Juris Canonici. Romae, 1917.
Pontificale Romanum.
Catechismus Romanus. Ratisbonae, 1905.
S. Thomas, Summa Theologica. Romae, 1923.
Kempis, Krisztus követése. Budapest, 1936.
Tanqueray—Czumbel, A tökéletes élet. Párizs, 1932.
J. Schneider, Manuale clericorum. Ratisbonae, 1907.
J. Honnef, Das Priesterideal des hl. Bernard. Düsseldorf, 1919.
O. Zimmermann, Lehrbuch der Aszetik. Freiberg im Br. 1929.

Az ősegyház felfogása a vértanúságról.

Az Istenember bölcsője körül világalalom erői feszültek. Az önistenítő császárok minden erőnek és jognak megfellebbezhetetlen fórumai kézzintéssel világrészeket hajtottak uralmuk alá. Kényük-kedvüknek volt alávetve az egész Impérium. E földi hatalom márványba faragta elgondolásait, diadalíveket emelt, tapsolt a bátorság és hősiesség példaképeinek. Elragadtatással beszélt az arénák győzteseiről. Babérkoszorúval és diadalmenettel tisztelte meg hadvezéreit. Egészen addig, míg a külsőségek kultusza, az erkölcstelenség és a nagyravágyás olyan légkört teremtett, mely nyomásával megroppantotta a „vasszerkezetet, melynek karjai Herkules oszlopaitól Indiáig nyúltak” (Prohászka). Volt művészete, volt tudománya, volt bátorsága és hősiessége, csak egy hiányzott: *a lélek szerinti élet*. A nagy írók és bölcselők, a félelmetes hősök, sőt a szobrokba faragott istenek élete is csak a bűn istenítését lehelte. S a pogány világ testkultuszának e mély pontján „*apparuit gratia Dei Salvatoris nostri, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria — sobrie et iuste et pie vivamus*”. (Tit. 2, 11.)

S ezzel elindul útjára a keresztény aszkézis, mely közel kétezer éve a lelkek remekműveit termeli. Más erők dolgoznak benne, mint az Impériumban, de nem kisebb feszülésekkel. Útjain és határain véres vonalak húzódnak. A szelíd Király országának és a Szeretet uralmának biztosítására nagyon sok ártatlan vérnek kellett folynia.

Azért a történetírók is az aszkézis történetének vázolásakor mély tisztelettel és térdreereszkedő megbecsüléssel közelednek a Kolosszeum mártírok véréből áztatott porondjához. Mi is hódoló tisztelettel közeledünk a kereszténység legnagyobb hőseihez, hogy vértanúságuk szellemét tanulmányozzuk.

Az Egyház első századainak krisztusi élete két gyönyörű rózsát virágozott: az egyik bíborszínű s vértanúság a neve, a másik hófehér és szüzességnak hívjuk.

Értekezésünkben csak a vértanúsággal foglalkozunk, mert az ősegyház elgondolása szerint a keresztény lélek kibontakozásának ez a csúcspontja. Bár az első századokban a lelki irodalom nagyobb része a szüzességgel foglalkozik, ezt mégis értékben a vértanúság után helyezi. A magvetőről szóló példabeszéd magyarázatában a százszoros termést a vértanúkra vonatkoztatja, a hatvanszorost a szűzekre alkalmazza. (H. Koch: Die ps.-cyprianische Schrift De centesimo, sexagesimo, tricesimo in ihrer Abhängigkeit von Cyprian.)

Amikor azonban az ősegyház lelki életének képét s abban a vértanúság szerepét akarjuk megrajzolni, az a nehézség mered elénk, hogy bár a keresztény aszkézis és misztika egyidős a kereszténységgel, mégsem találunk róla részletesebb irodalmat, kivéve azt a néhány fennmaradt írásremeket az imáról, a szüzességről és a vértanúságról. Igaz, ezek biztos alapot szolgáltatnak.

A szakemberek csak az utóbbi időkben figyeltek fel arra, mekkora kincs rejtőzik az ősegyház lelki életében és hozzáfogtak annak kibontásához. Értekezésünkben két műnek: Marcel Viller: *La spiritualité des premiers siècles chrétiens*, amelyet Karl Rahner: *Ascese*

und Mystik in der Väterzeit — címen németre is átdolgozott, és Karl Prümm: Christentum als Neuheitserlebnis (Freiburg, 1939), gondolataiból merítünk.

I. A vértanúság természete és eredete.

Mielőtt az ősegyház felfogását a vértanúságról kibontanók, megjelöljük a *vértanúság fogalmát*. Ha meghatározást keresünk és fellapozzuk a hittudósok műveit, egységes felfogást találunk az egész vonalon. Az egyetemes tanítás a *vértanúságot halálos kínoknak Krisztusért való türelmes (ellenállás nélküli) elszenvedésében látja* (Schütz). Tehát az igazi, katolikus értelemben vett vértanúságnak három lényeges jegye van:

1. a vértanú erőszakos halált szenved;
2. a halált az igaz hitért szenved el, és pedig
3. ellenállás, védekezés nélkül.

Fogalmilag az ősegyház is ugyanezt vallotta mártírjairól. De a vértanúság szerepét a lelki életben sokkal magasabban értékelte. Mi csodáljuk a vértanúkat és erőt gyűjteni hozzájuk menekülünk. Hősöknek tartjuk őket, az igazság tanúinak, kik életükkel megpecsételték hitüket. Mint messze, toronymagasságban fölöttünk álló példaképekre tekintünk rájuk, az ősegyház azonban a krisztusi hit és a keresztény élet következményének, betetőzésének gondolta a vérkicsordulásig kitartó önfeláldozást, Krisztus példája szerint és áldozatával egyesülten.

Pogány nyomokon indult-e el a vértanúság?

Az ősegyház közösségei még századok multán is csak kicsiny szigetek a nagy pogány tengerben. S felmerülhet a kérdés, vajjon találkoztak-e már „vértanúsággal” a kereszténységen kívül is?

A pogány ókornak is megvoltak, úgy látszik, a maga „vértanúi”. Ne gondoljunk itt elsősorban a háborúk hősi halottaira, akik oly nagy számban áldozták fel életüket és méltán kaptak dicsőítő sírfeliratokat, mint a spártaiktól a thermopylei vagy az athénektől a potidaeai hősi halottak, hanem azokra, akiket valami előttük fenségesnek látszó gondolat, eszme stb. lelkesített a vérontásig való ellenállásra.

A hősiességnak e neme messze esik a keresztény vértanúság gondolatától. Igaz, hogy a harci hősiesség is, ha jogos a háború, a felebaráti szeretet, a hazaszeretet, a közösség érdekében történik, akár az egyéni élet feláldozásával is, de mégsem a keresztény vértanúság jellegét viseli, hiszen az ellenség támadásával szemben védekezik — míg a vértanúk fegyvertelenül a biztos halálba mennek.

Egy Socrates méregpohara sem vezetett a keresztény vértanúság lényegéhez.

Cato Uticensis öngyilkosságát sem nevezhetjük vértanúságnak.

Valami fenség és emelkedett gondolat kétségtelenül rejtőzik ez életáldozatban is, de ha tárgyilagosan nézzük, nem más, mint beleavatkozás az ember hatáskörét felülmúló isteni tervbe és akaratba, áthágása az élet és halál Ura jogainak.

Igaz, emberileg nézve nagy ügyekért, példás állhatatossággal és kiemelkedő lelki nagysággal dobták oda életüket, s mégis lény-

gesen kevesebb annál, amit a keresztény vértanúság fogalma jelent. Hiszen a vértanúság lényege csak a természetfeletti hitből érthető, azt pedig a kereszténységen kívül hiába keressük. A nagy választóvonal, mely a pogányságból kiemel és a krisztusiak csodálatos világába emel, a Megváltótól hirdetett újjászületés (lavacrum regenerationis).

A megkeresztelt ember már inkább abba a láthatatlan, transcendentális világba tartozik, mint a jelenvalókba. Az isteni igazság szemébe pillantott, mely a látszathoz elhívta az igaz valóság világába. A hívás egészen harcias:

„Ne véljétek, hogy békét jöttem hozni a földre, nem jöttem békét hozni, hanem kardot. Mert elválasztani jöttem az embert atyjától, a leányt anyjától és a menyét napától; és ellenségei az embernek az ő házanépe. Aki atyját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám; aki fiát vagy leányát jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám. És aki fel nem veszi keresztjét s nem követ engem, nem méltó énhozzám. Aki megtalálja életét, elveszti azt, és aki elveszti életét énérettem, megtalálja azt.” (Mt. 10, 34—39.)

E felhívás egy valóságot akar kidomborítani: Jézus nagyságát és fenségét és minden szeretetre méltó voltát. Vele szemben megszűnik minden emberi igény és jog, még a legnagyobb és a legértékesebb személyi javunkhoz, saját életünkhöz is.

A vértanúság nemcsak próbája annak, vajjon a keresztény hívó meggyőződése, hogy Jézusban a mi egyetlen igaz, örök Életünk jelent meg, becsületes és őszinte-e, hanem szükségszerű következménye a Megváltó és megváltott, a tagok és a Fej közötti összetartás és egység nagy törvényének. Erre céloznak az Úr szavai is: „A tanítvány nem lehet nagyobb mesterénél és a szolga uránál.” (Mt. 10, 24.) A vértanúság részesedés az Úr kelyhében, ahogy azt Jézus már a Zebedeus-testvéreknek is megmondotta. (Mt. 20, 22—23.)

Igy és nem másképp készíti nekik az országot, amit az Atya készített neki. (Mk. 22, 29.)

Jézus nem politikai küzdőként jött az emberek világába. Messiás ugyan, de nem földi birodalmat szervez. A lelki ország Királya Ő. És ezt az országot akarja átültetni a világba. De a fenséges gondolatot az evilági hatalmasságok megérteni nem tudták. S rettenetes összezsapásra, megsemmisítő harcra keltek az Úr ellen. Az ellenállás Krisztus véres keresztáldozatában forrása lett az üdvözülésnek, a megváltásnak.

A Golgota ormán bemutatott véres áldozat óta az Isten országának és a kegyelem birodalmának csaknem minden lépése hasonló törvények alatt haladt kibontakozása felé: az ellentmondás, a véres ellenállás útját kellett járnia.

A vértanúszenvédések, amelyeket a történelemben tovább élő Krisztus egyes tagjai elviseltek, mérhetetlen kínjai a misztikus Krisztusnak, az Egyháznak, a hívők közösségének is. S mivel a keresztény igazság az uralomvágnak tagadása, — hiszen az Evangélium égi országot hirdet, „amit szem nem látott”, országot, mely természetes módon „ember szívébe föl nem hatolt” (I Kor. 2, 9.) — azért küzde-

lemre hívja ki a világot, amire az a rendelkezésére álló összes eszközeivel válaszol.

Megpróbálja a neki valótlannak látszó túlvilági hitet megingatni. Ennek a hitnek a jelen zárt gyűrűjében szerinte pusztulnia kell. S ezzel a vértanúknak alkalmat ad, hogy a láthatatlan élet reményét többre becsüljék a jelenvalók és láthatók világánál. A világ, ez az Isten-ember megváltó művének ellentmondó nagy közösség, a keresztényeket, akik „a világban vannak” (Ján. 17, 11), de „nem e világból valók” (Ján. 15, 19.), abba a helyzetbe hozta, hogy hithűségük utolsó és legvégső indítóokait és legmagasabb hősiességét is kimutassák. Jézus pedig övének ismeri el a vértanúkat, amikor Ő is bennük és velük szenved és természetfeletti erejével a végsőig való kitartásra képesíti őket. (Mt. 10, 20.)

Tehát a vértanúság Jézus küldetésének lényegéből folyik, a Személye és műve melletti és elleni állásfoglalások összeütközéséből ered. S így egyúttal Krisztus testének tagjai és a Fej közötti összefüggés leghatalmasabb erőteljesítőménye is.

II. A vértanúság és a lelki tökéletesség.

Igy értjük csak meg, miért áll a vértanúság az ősegyház lelki életének középpontjában. Számukra

Krisztus a minta, akit másolniok kell az evilági életben.

1. Krisztus követése.

„... mi más a vértanú, mint Krisztus követője?” — kérdi Roueni Victricius a Liber de laude sanctorum-ban.

Vértanúságra hívta az Úr Pétert, amikor így szólt hozzá: „Ahova én megyek, oda te most nem jöhetsz utánam, de majd követni fogsz később.” (Ján. 13, 36.) Már Szent Pál apostol is — aki csak a keresztfeszített Jézust akarta ismerni — ajánlotta az efezusiaknak a Krisztus szeretetének utánzását, mely érettünk keresztre vitte. (Ef. 5, 2.)

Szent Péter a szenvedő Krisztust állította a kisázsiai keresztények elé. (I Péter 4, 1—19.)

Az egyházatyák is éppen így beszélnek. Pl. Római Szent Kelemen az értünk megalázott Krisztusra, a vértanúk példaképére hivatkozik. Tehát már általánosan ismerték ezt a gondolatot, amikor Ignác így ír a magnesiabelieknek: „Ha nem vagyunk készen — Jézus segítségével — a halálba menni, szenvedését utánozni, akkor az Ő élete semilyen bennünk.”

Azonban senki sem értékeli a vértanúságot jobban, mint az antiochiai vértanúpüspök. Ki meri mondani azt, hogy az ember csak akkor igazi tanítványa Krisztusnak, ha meghal érte. „Kérlek benneket, — írja a rómaiaknak — ragaszkodástok ne legyen ez egyszer alkalmatlan nekem. Engedjétek, hadd legyek a vadállatok martaléka, mert ezáltal jutok Istenhez. Isten gabonája vagyok, a vadállatok fogán kell megőröltetnem, hogy Jézus tiszta kenyérének bizonyuljak. Hízelegjétek inkább a vadállatoknak, hogy sírommá legyenek és semmit sem kíméljenek meg testemből . . . Azt keresem, ki értünk meghalt. Az után sóvárgok, ki értünk feltámadott . . . Engedjétek,

hadd utánozzam az én Istenem szenvedését." (Ad Romanos 4, 1—2. és 6.)

Szavai visszhangra találtak. Amikor a 4. század elején a borzalmas Dioklecián-féle üldözés kezdődött, Phileas püspök így buzdította társait a kitartásra: „Eddig még nem is szenvedtünk, de most, amikor kínjaink kezdődnek, most kezdünk Krisztus tanítványai lenni.” (Acta Phileae, Ruinart: Acta Martyrum.)

Az első három század túlcsoordulásig telve van hasonló bizonyítékokkal. Tertullian, Origenes, Cyprian mind-mind Krisztus követésében látják a vértanúság legfőbb indítóokát. Mégcsak Szent Victori Richárdot idézem, aki az Énekek énekéhez írt magyarázatában mondja: „Krisztus a vértanúság forrása (caput martyrii), vele kezdődött a vértanúság és Tőle kapnak erőt a hívők a vértanúság elviselésére.”

2. Egyesülés Krisztussal.

Krisztus helyes követése elvezet az egyesülésig vele. A vértanúságban ez az egyesülés nyilvánvaló. Kinek erejében győzték gyermekek, nők, aggastyánok a legszörnyűbb kínzásokat?

Krisztus harcolt a vértanúban és a vértanúkkal. Krisztus volt jelen a vértanúban (akkor mindenkitől elfogadott vélemény volt, hogy Krisztus a legfőbb vértanú, mert Ő az ereje mindenkiné, aki utána szenvedett!), akiknek Ő kölcsönzött erőt. Ott áll a vértanú mellett, enyhíti szenvedésüket, megerősíti lelküket. Romanos, cásareai diakonus, akinek nyelvét tépték ki, csodálatos állhatatosságával, mellyel szenvedéseit elviselte, a körülállókát meggyőzte, hogy „isteni erő áll azok mellett, akiknek hitükért szenvedniök kell”. (Eusebius, De martyribus Palestinae.) Amikor Felicitást szülési fájdalmak lepték meg a börtönben, hangosan siránkozott. A börtönőr ráförmedt: Hát ha már most jajgatsz, mi lesz, ha majd a vadállatok elé vetnek? És a felelet: Most én szenvedek, ott azonban másvalaki lesz bennem, aki értem szenved, mert én is szenvedek érte. (Passio Perpetuae.)

Ez a jézusi jelenlét ad erőt nemcsak az evangéliumi szó alapján (Lk. 21, 14. kk.), hanem annak a tudatnak és meggyőződésnek következményeként, hogy Krisztus áldozatában egyesülve mutatják be saját életáldozatukat. Mintegy Krisztusba hasonulva hajtják fejüket a bárd alá vagy feküsznek a vadállatok elé. Így akarnak Jézus gabonája lenni, tiszta kenyér Jézusban. Csodálatos világ! Csupán emberi ésszel felfogni lehetetlen!

3. A vértanúság: a tökéletesség.

Most már megérthetjük, hogy ha a vértanúság a legfennköltebb Krisztus-követés, ha Krisztussal való egyesüléshez vezet és ha általa a léleknek Krisztus jut osztályrészül, akkor a vértanúság maga a tökéletesség, az eszmény, melyre törekedni kell.

Ezt a következtetést kifejezetten is levonták.

Az Úr mondotta és szava áll a vértanúkra is, hogy a szeretet legnagyobb bizonyítéka, ha valaki életét adja barátaiért. (Ján. 15, 13.)

Amit a vértanú Krisztus szenvedésében utánozni törekedtek, az a felül nem múlható szeretet, mely Őt érettünk a halálba vitte.

Polikárp találó kifejezést használ, amikor a vértanúkat „az igaz Szeretet képmásainak” nevezi.

A vértanúság hasonlíthatatlan értékelésére a legfényesebb bizonyítékot talán Alexandriai Kelemennél találjuk meg. „Stromata” című művének 4. könyvében a vértanúságot a tökéletességgel (*τελειωσις*) azonosítja, „mert aki hitéért meghal, a tökéletes szeretet aktusát végezte”. (Strom. IV 4, 14, 3.)

Origenes pedig, akinek vágyódása a vértanúság után közismert, — méltó tanítványa volt mesterének, Kelemennek — barátait, Ambrust és Protoktetost, meggyőzte arról, hogy a vértanúság elviselése és a kehely kiürítése a legjobb eszköz ahhoz, hogy mindent visszaadjunk Istennek, amit tőle kaptunk és jótéteményeit viszonzzuk. (Exhort. ad mart. 28.)

A vértanúság ilyen felfogása természetesen nagylelkűséget kívánt. Lelkeket, akik le tudtak mondani mindenről. Volt bátorságuk a krisztusi gondolatot végigvezetni lelki életük egész vonalán. Hogy sokan túlzásba mentek a vértanúság keresésében, az nem az ősegyház egyetemes felfogása. Mert a hivatalos egyház mindig elítélte a túlzást, soha nem adta fel alapelvét, melyet Naz. Szent Gergely fejezett ki találóan: „A vértanúság törvénye azt parancsolja, hogy a gyengékre való tekintettel saját elhatározásunkból ne kezdeményezzünk csatát, de ha már megkezdődött, meg ne hátráljunk előre — az első vakmerőség volna, az utóbbi pedig közönséges gyávaság.” (Oratio 43. in laudem Basilii n. 6.)

Antiochiai Szent Ignác a vértanúságot a legmagasabb tökéletességnek tartja, amit csak Krisztus tanítványa elérhet. Nemcsak a szíriai püspököknek sajátos gondolata ez, áthatja az első századok egész jámborságát. Még akkor is, amikor már békében élhetett az Egyház és a vértanúság lehetősége kisebb volt,

*a vértanúság maradt, ami az első keresztényeknél volt:
maga a tökéletesség!*

III. A vértanúság pótlása.

Azonban elénk mered a nagy ellenvetés: mi lesz azokkal, akik nem jutnak vagy nem juthatnak a vértanúsághoz? Hiszen az kétségtelen, hogy sok nagylelkűségtől fűtött lélek élt, akik nem rettegtek a vértanúságtól s mégsem jutott nekik osztályrészül. Azért már régen is a vértanúság pótlásáról beszéltek. Az eszmény, mely felé forró vágygal törekedtek, a vértanúság volt, de mivel azt nem mindenki érheti el, valami tökéletességről gondoskodni kellett, amit mindenki elérhet, ha akarja.

Már Alex. Kelemen s vele együtt sokan mások az erény elérésére való fáradozást a vértanúsággal hasonlítják össze.

A vértanúságra való előkészületet,

a) a vágyat a vértanúság után, csaknem a véres vértanúsággal vették egyenlőnek.

Origenesnek Mózes IV. könyvéhez írt egyik homiliájában olvasuk: „Nem kételkedem, hogy ebben a közösségben sokan vannak, — az Isten tudja csak a nevüket — akik előtte lelkiismeretük tanúsága

szerint már vértanúk, mert készen állnak vérüket is kiontani Krisztusért, ha kívánják tőlük. Tudom, vannak köztünk olyanok, kik Krisztus keresztjét vállukra vették és követik Őt." (Hom. in Num. 10, n. 2.)

Ciprián is gyakran ismételteti: „Ha valakit az Isten még a vértanúság előtt elszólít a világból, akkor a hit, mely a vértanúságra előkészítette, nem marad jutalmazatlanul; az igazságos Isten haladéktalanul megadja a győzelmi jutalmat; az üldözés alatt a harcosokat koronázta, békében a lelkiismeret érdemli ki a koronát." (Ad Fortunatum 13.)

b) A vértanúságra kész lelkület mellett beszéltek még az *önfeláldozás* vértanúságáról. Az önfeláldozásról, mely életét is kész volt odaadni testvéreiért, az Egyházért, hitéért. Alex. Dénes egy az Eusebiusnál fennmaradt levélben (Hist. eccl. VII. 22, 7. kk.) annak a kereszténynek halálát, aki nagylelkűen feláldozta magát a pestisbetegek szolgálatában, majdnem a vértanúsággal veszi egyenlőnek.

c) Voltak, akik a *szűzességet* állították a vértanúság mellé. „A szűzek vértanúk voltak, írja Methodius Philippi, nem mintha rövid ideig tartó testi szenvedéseket tűrtek volna el, hanem azért, mert volt erejük egész életükön át türelemmel kitartani a tisztaságért vívott igazi olimpiai küzdelemben." (Convivium, VII. 3, 156.)

Kommodián is magasztalja „a yérontás nélküli vértanúságot". (Instruct. lib. II. n. 7, 14.)

Igy honosodott meg a szokás az első századokban, hogy minden tökéletességet a vértanúsághoz mértek. Az egész keresztény életet a vértanúság látószögéből rendezték. Annál tökéletesebb valami, minél inkább megközelíti a vértanúságot.

Még Konstantin felszabadítása után is a vértanúság a jámborság fokmérője. Egyre csak azt hangsúlyozzák, hogy a vértanúság alapvetően páratlan ténye a krisztusi elhivatásnak és életnek. A vértanúság azért is különlegessége a kereszténységnek, mert sehol másutt ily nagyfokú hősiesség ki nem mutatható. Pogány és keresztény történetírók egyértelműleg bizonyítják, hogy az üldözésekben nagy számban (ingens multitudo) szenvedtek a keresztények.

A vértanúság mint tömegjelenség, az önátadás a kínos halálba a láthatatlan jóért — a morális rend csodája. Azért látása is a szemtanúknál nem annyira a részvét vagy a kegyetlenség érzületét ébreszti fel, hanem a felbuzdulását és a csodálkozását.

Még egy Harnack is kénytelen elismerni, hogy „a sztatikus morál helyét a tiszta, isteni Élet foglalta el, mely a testvéri szeretet jegyében állt és a halálban csúcsosodott ki. Ez a világszemlélet lett az új életelv, mely átszötte az ősegyház életét". (Die Mission und Ausbreitung des Christentums.)

S hozzátehetjük, nemcsak az ősegyház életét, hanem az Egyházét. A középkorít, az új- és a legújabb korít is. Mert Tertullian klasszikus szállóigéje: „Sanguis martyrum est semen christianorum", valóság lett a századok folyamán. A százezrek ingathatatlan meggyőződése és halálbamenő biztossága évszázadokon át annyi keresztény hősi léleknek adott ösztönzést az önfeláldozó szeretetnek, az életáldozat-

nak bemutatására. S bár mindig az Egyház hagyta el diadalkoszorúzottan a küzdőteret, mégis folytatódik egész történelmén keresztül.

Joggal feltehetjük a kérdést: mit jelent a sanguis martyrum a közeljövőben? Mert a kor úgy alakul, hogy nagy vértanúi lehetőségek felé közeledünk. A világnézeti ellentétek kiéleződtek, végső harcát vívja az istentelenség. Nem kell prófétáló tehetség, hogy fel táruljon előttünk a szembenálló világnézet átmeneti győzelme esetén a krisztusi élet porigalázása. S lesz-e a közeljövő vértanúinak vérhullása „semen christianorum”? Izig-vérig keresztények vetése! . . .

Szeretnők hinni, hogy igen. És Istenhez emelkedő imánkban rimánkodva esdekeljünk, hogy hősi kereszténység hajtson ki a jövő vértanúinak véréből.

S biztosan kihajt az igazi vértanúk véréből.

De csakis abból!

Radányi Rókus S. J.

Szentek aszkézisének eredetiségei és mélységei.

Mors et vita duello
conflixerunt mirando.

A keresztségben új életet nyerünk. Azóta tehát bennünk dolgozik a halál, az ádami mag és az élet, amit Jézus hozott. Innen kettős emberünk: az új teremtmény, melyet Jézus beoltása pillanat alatt hívott életre, s a régi ember, mellyel meg kell küzdenie, ha az új életet meg akarja tartani, kiteljesíteni s így Jézushoz eljutni.

Szent edzés tehát az aszkézis, küzdelem, levetése a halál embeérének s helykészítés mindannak, ami élet. S valójában az aszkézis, az önmagunkon munkálkodás a szentek jellemző sajátossága; ők ebben művészek voltak, mélyek, eredetiek, — régebben az aszkézist *arsnak*, művészetnek nevezték — mi pedig az átlagkeresztények, papok, szerzetesek, hozzájuk képest többé-kevésbbé kontárok vagyunk: munkánk kevésbé mélyreható, következetes, áttörő jellegű. Ezért legelőbb emberek a szentek, bennük az új élet véglegesen és állandóan diadalra jutott. Remete Szent Antalt messziről meg lehetett ismerni társai közül, mert arca a legsugárzóbb, legderültebb volt. Szent Romuáld, kemény aszkéta, állandóan vidámnak mutatkozott.

Az aszkézis célja tehát a „religiöser Durchbruch”, az áttörés, a győzelem, a mihi vivere Christus est — amit az átlagkeresztény oly fájdalmasan nélkülöz sajátmagában. Sok még a halál benne. Nélküli az áttöréshez szükséges bátorságot.

Ne mondják a szentekre, hogy néha inkább csodálatra, mint utánzásra méltók. A kettő nincs ellentétben, hanem az utánzás a csodálkozás szülöttje. A szentek élete isteni színjáték; ellenállhatatlan vonzóerő, szentség-illat árad belőle s utánzásra hívogat akkor is, ha utánozhatatlan.

Nous sommes des positifs, mondotta nekem egy kartauzi páter — vagyis a tettekhez ragaszkodunk, nem az értelem munkájához vagy

az érzelmi átéléshez. Az erkölcsi érték — amilyen a tökéletesség, az életszentség — Forderungswert, vagyis a megvalósítás igényével fellépő érték s nem elég a legfőbb Jót szeretettel átkarolni, hanem az ő ügyét magunkban diadalra is kell juttatni. A szentek a nagy megvalósítók.

— Aszkézisről beszélgettünk a fentebb említett páterrel; sok minden gyakorlat, önmegtagadás, aszkétikus eszköz került szóba. Ő azonban mintha fukarkodott volna elismerésével; szinte hallottam Vianney Szent János megjegyzését, mely szerint vannak önmegtagadások, amiken az ördög csak nevet. Szerinte az igazán célravezető, a klaszszikus eszközök olyanok, amelyek az egész embert fogják meg s nem szorítkoznak csupán egy-egy jelentéktelen területre, múltó hatással, s ilyent hármat sorol fel:

A böjt.

Kétségtől itt sok túlzásról tudunk a szenteknél. Nehéz eltalálni a helyes középutat, s a szeretet inkább túlzó, mint óvatos; Szent Bernátról jegyzi meg életírója, hogy nem annyira megfékezte érzékeit, mint inkább megtámadta azokat. Ismerjük Limai Szent Róza öt citrommagját, Vianney Szent János penészes krumpliját, Sziénai Szent Katalin étlen-szomjan eltöltött nagyböjtjét; ezek csak kikapott példák. De mélyükön ott van a szeretet-motívum: „elvétezik tőlük a Jegyes és akkor majd böjtölni fognak“. A böjt — első hatalmas eltávolodás a világtól és felesküvés Krisztus zászlajára. Látjuk Szent Ferencet, amint az első összekoldult tál ételbe keservesen néz, s nemigen ízlik nekifognia a visszataszító kotyvaléknak. Dehát a szegénynek — koldulnia kell . . .

Olvassuk Szent Alajos félelmét a fölött, vajjon az elfogyasztott egyetlen keménytojás nem túlságosan fényűző lakoma-e? oly hősie-sen akarta spiritualizálni testét . . . és ez a vágy, a nostalgie de la sainteté, honvágy az életszentség, a lelki emberség után, természetesen elsősorban a böjtölésben ütközik ki a szenteknél. Szent Ágoston még öregkorában is habozik, mi a helyes mérték, s azt írja, hogy az étkezéssel a lelki ember tulajdonképpen sohasem jön rendbe egész életében.

S milyen finomak, kitartóak még az öregkorban is! Vianney Szent Jánosnak később már meg kellett innia reggelire egy csésze tejet száraz kenyérrel; mindig külön ette meg őket. Dehiszen így száraz lesz az a kenyér — mondták neki. Tudom — felelte egyszerűen.

Néri Szent Fülöp böjtje nem volt feltűnő. De azért, hogy dél-felé misézett, s utána kis flaskó bora mellé megette jellegzetes cipóját, s estére is rendkívül mértékletesen étkezett: élete mégis állandó böjt volt; szép öreg arca és kezei alabástromszerűen átlátszóak voltak, úgyhogy külseje is állandó prédikáció volt a tisztaságról.

A böjt hatalmas eszköze az apostolkodásnak is. P. Constantin Lievens S. J., Chota Nagpur apostola, jóformán kevés rizsen élt, hanem ezzel aztán el is hódította a pogányok nagyrabecsülését. Étkezése nem ér semmit, mondták a bennszülöttek. Pedig munkája emberfölötti volt: mindig lóháton járt egyik telepről a másikra . . .

P. Ch. de Foucauld is Jézus szerelmese, s amint írja: „qui aime, imite” — aki szeretet, utánoz . . . tehát Jézus böjtjét is utánozza. Valóban, a forró Szaharában feltálatl kevés datolyás rizse és ú. n. sivatagi teája örökre elriasztotta vendégeit.

Nem akarjuk itt a böjtölés igazolását vagy helytelenítését adni. Tény az, hogy a sivatag atyáinak rettentő böjtjeitől egészen napjainkig ez volt a szentek gyakorlata, ez volt imáik alátámasztása, átütő ereje, ez volt hathatós önnevelő eszközük a természetfölötti átalakulásra, nem egyszer szeretetük kifejezésére.

Néhol, mint a régi remete-rendeknél, intézményesen van biztosítva a böjt gyakorlása és bizony a szerzetesek sokat szenvednek az éhségtől. Reggeli nincs, vacsorára csak ebédre lehet eltenni kenyeret és bort; és az ebéd is böjti időben mind hátrább és hátrább szorul . . . hús nincs, tojás, tejneműek még ádventben sincsenek; pénteken böjt kenyéren és vízen — s mit érez az ember szombat déltájban, ha csütörtök déltől kezdve nem evett, közben pedig súlyos testi munkát kellett végeznie a kertben vagy a földeken, s az éjjeli zsolozsmákat végigénekelnie . . . mégis vannak, akiknek még ez sem elég, hanem egyszerű nyerskoszttal érik be, csak azt fogyasztván napjában egyszer, amit saját kis kertjük megterem. Ismertem ilyen szerzetest; arca mintha gyökerekből lett volna összefonva; földesharna színű, határozatlan korú ember volt — igazi szent! s a leg-elevenebb valamennyi között; kötelességeit oly tüzzel és pontossággal végezte, hogy mérsékelni kellett.

Ezek olyan önmegtagadások, melyek a kis Guy de Fontgalland kifejezése szerint „igazán fájnak, igazán érezhetőek”.

— A modern szentek kerülük a föltűnést. Igaz, hogy már Boldog Seuse Henrik is átszellemítette böjtjét, mintha csak a huszadik században élt volna; ha nagyobb gyümölcsöt kapott, négy részre osztotta, három cikket a Szentháromság nevében evett meg, a negyediket pedig a kisded Jézust tápláló Szűzanya tiszteletére; hanem ezt a részt nem hámozta meg, mert a kisgyerekek hámozatlanul szokták kapni!

Mintha csak Kis Terézt látnánk, amint az erős, férfinak való ételt Szent Józsefnek juttatja, a gyermeknek valót kis Jézusnak, a Szűzanyának a neki megfelelőt — csak a rosszabb eledelre mondja: ma minden a tiéd! Az ő felfogása szerint ezt a közönséges foglalkozást jó gondolatokkal kell végezni, s így böjtöltetni az érzéki vágyóképességet.

Mértékletesség, szellemiség — ez nincs a mi lehetőségeink határán kívül sem. P. Mátéóról, Jézus Szíve nagy apostoláról sem említetek asztaltársai hajmeresztő önmegtagadásokat, de főlemlítik, hogy mindig rendkívül mértékletes. Egyes dolgokat megenged magának — ez már szinte „cachet de sainteté”, az életszentség leplezésére szolgál.

Látnivaló, mennyire megfogja az egész embert a komoly böjtölés, milyen könnyen elbánik ezután már a többi szenvedélyével (Kempis) — milyen égi ember lesz ennek gyakorlása folytán — s milyen romlásnak oka lehet elhanyagolása. Hát még, ha kiterjesztenők fogalmát — mint Aranyszájú Szent János teszi — a szemek, a nyelv, általában az érzékek és szenvedélyek kiéheztetésére is . . .

A virrasztás.

Önkéntes virrasztásról van szó, nem álmatlanságról. Olvassuk csak el egy régi bencés kolostor napirendjét — vagy pedig látogassuk meg a kartauziak matutinumát . . . már éjjel 10 órakor fenn vannak, s a cellában elmondják a De Beata zsolozsmát. Körülbelül egy óra múlva a templomba mennek, végigénekelni a napi officium éjjeli részét. Hangzanak a primitív dallamok, a zsolozsma gyönyörű — de hosszú . . . félóra múlva már lankad a figyelem. Pedig matutinum és laudes között nem egyszer beékelődik még a halotti zsolozsma is. Az utolsó zsoltár elhangzott, szédelegve tart az ember a kis cellaházikója felé . . . pedig ott még várja a De Beata primája és szárazon elrecitált Salve Sancta Parens miséje! s mire aludni tér, két óra is elmúlt . . . az embernek aztán az az érzése van, hogy egész nap szakadatlanul tart az Isten-dícséret.

A magyar szentek különös módon kitűntek a virrasztásban. Szent István király és Imre herceg, Szent László, mind virrasztva-imádkozók voltak. Szent Margit pedig jóformán csak a matutinum és prima közötti három órán át aludt, vigiliákon ezt is elhagyta. Az ébresztő apácának sohasem kellett felkeltenie, mindig ébren volt. A Szent Kereszt oltára előtt szeretett imádkozni. Szent Zoerard (András) remete találékonysága ebben igazán vérfagyasztó: éjjeli nyugalma inkább kínzásnak nevezhető, mint pihenésnek. Laposra vágott tölgy-fatönköt sövényvel vett körül, s ebbe éles nádszálakat szúrt: természetesen a legkisebb oldalmozdulatra ezek élénk fájdalmat okozhattak.

Szent Patrik a papi zsolozsmában lefektetett hagyomány szerint: három részre osztotta be az éjtszakát; az elsőben kétszáz térdhajtással elvégezte az első száz zsoltárt, a másodikban a másik ötvenet, miközben hideg vízbe merítette magát, kezét az ég felé tárva, szemét, szívét mennyre irányítva; az éjtszakának csak a harmadik részét töltötte alvásban, azt is a csupasz kövön.

Önkénytelenül Alkantarai Szent Péter jut eszünkbe, akinek álma másfélóráig tartott, fejét a falbavert kis fatönkre hajtotta.

Se szeri, se száma a chameunia, vagyis a pusztá földön hálás gyakorlóinak, s ebben manapság éppen dicsőségesen uralkodó Szentatyánk ad tündöklő példát. Ha fényképeire nézünk vagy szavait hallgatjuk, kétségkívül az a benyomásunk, hogy csupa lélek-emberrel állunk szemben, aki teljesen úr a teste fölött, aki virraszt és imádkozik. A mi rendünk egyik szentéletű tagja — reménytelen beteg, asztmája volt! — mindent kitett a cellájából s pusztá földön hált. Kigyógyult, nagy apostola lett Jézusnak.

Szent Bernát, aki sok tekintetben oly lírikus, gyöngéd természet, nem tudta bizonyos indulatosság nélkül nézni, ha valaki korlátlanul és élvezettel adta át magát az alvásnak. Vajjon miért? alighanem, mert annyira ellenkezőnek érezte azzal, amit az Úr kíván tőlünk, hogy virrasszunk és imádkozzunk. Hiszen a virrasztás szorosan összefügg az imádsággal. Jézus éjjelei a názáreti ég alatt tele voltak az Atya imádsásával. Ezért szerette őket P. Foucauld, a nagy imitátor; ugyanaz az ég borult föléje, mint Jézus fölé; azért szerette az éjjeli adorációt, mert Jézus is szerette azt. P. Ágoston kármelita, mint novicius, ágyából imádta éjjel az Oltáriszentséget, mert felkelnie

tiltva volt. („Vízszintes adorációk.”) A Montmartrei éjjelek sokat beszélhetnének a francia férfiak szeretet-virrasztásairól . . .

Tudunk magyar plébánosról, — a helyet sem írjuk meg — aki Vianney János képét tűzte ki szobájában, cserkészágyat állított be oda s fűtés nélkül, háztartás nélkül, nyerskoszton élve s minden utolsó fillérét is szegényeinek kiosztva, tökéletes önmegtagadásának, példájának erejével hódítja csapatostul a lelkeket, protestánsokat, szakadárokat is . . . miséjére messze kilométerekről zárandokolnak . . .

P. Pignatelli S. J. a tabernákulum foglya volt. Éjjeli adorációit — igaz szent tété-à tété-k Jézussal — a reggeli ébresztés zavarta meg, s ő fölocsúdott: máris? — Remete Szent Antal a háta mögött felkelő napot korholja, miért vet véget a kitárt karral átímádkozott gyönyörű éjtszakának.

Mennyi szeretet, mennyi titok e virrasztásokban . . . a súlyos beteg kis magyar leány, Mártika, kényelmetlen fekvőhelyzetet választ, s édesanyja érdeklődésére bevallja: be akarta bizonyítani Jézusnak, hogy jobban szereti Őt, mint az alvást. Rampolla kardinális nagy bűnbánó és szent ember, székének ülőkéjére és támlájára csomós köteleket helyez el, s birétumát homlokszorító kartonokkal béleli ki, nehogy a test gyöngesége erőt vegyen a lélek éberségén.

A szentek tudtak virrasztani Jézussal egy élet éjtszakáján keresztül.

A magány.

Ez lenne vajjon a harmadik nagy aszkétikus eszköz? hiszen nem is tűnik fel nehéznek . . . hányan óhajtják a magányt! milyen elérhetetlen ideál sok apostoli lélek számára! hiszen inkább gyönyörűség, mint önmegtagadás.

Valóban az is egy hétig, talán kettőig is, harminc napig, hanem amikor nem akar véget érni! két hónap belőle már irtózatos nehéznek tűnhetik fel, kibírhatatlanak. Ismertem olyant, aki legjobb szándékokkal jött a magányba — „ha nagyot akarsz tenni, rejtsd el magad”, mondotta P. Gin hac, a nagy lelkivezető — s igazán nagykaliberű ember volt, egy misszió vezetője, hanem a mézeshetek után — o beata solitudo, o sola beatitudo — úgy sírt, mint a gyermek . . . a magas falakon keresztül hallotta a gyermekek énekét, sőt a kocsisok káromkodását — s mennyit nem adott volna érte, ha csak egyetlen emberi arcot láthatott volna ismét!

Nagy próba a magány, igazi választóvíz. Itt megmutatkozik, vajjon igazán elég-e Isten a léleknek, vagy csak önmagát áztatja sokféle működésével, prédikációkkal, lelkigyakorlatokkal, több-kevesebb értékű cikkezéssel és könyvírással — mindennek a mélyén pedig meg lehet találni saját akarátát, mint a próféta energikusan megjegyzi.

Ezekután csodálatos olvasnunk a középkori krónikában olyan remetéről, aki befalaztatta magát — ezt különben napjainkban is megtette egy római kanonok, Camaldoli remeteségében — s évtizedekig hallgatott. Ezért az erényéért méltónak ítélte őt a püspök, hogy pappá szentelje. Lebontották a falat — s a remete mély alázattal fogadta főpásztorát, de a szilenciumot nem törte meg. A papszentelés ott helyben megtörtént — s a neopresbyternek ehhez

egyetlen szava sem volt! ismét befalaztatta magát, s a püspök mélyen meghatva távozott.

Ha ez nem történt volna meg, az ábrázolás mégis hűséges: a magány a teljes embert fogja meg, s oly lúgos erővel szabadítja meg tökéletlenségeitől, mint hosszú erénygyakorlatok együttevése sem, — mert elszakítja a világtól és saját ambícióitól, öncsalásaitól. Ezért kellett nemcsak a remetéknak a magány, hanem az apostoloknak is: Jézus példája nyomán, Szent Pál óta, onnét indulnak el a nagy téritők, hívhatják Manrézának vagy Bakonynak vagy akár Clairvauxnak azt a magányt.

De ne áltassuk magunkat: párnapos lelkigyakorlat még nem magány. S a szentek, ha nem is jutottak materiális magányhoz, sőt talán beledobva a legsűrűbb forgatagba: mégis elengedhetetlennek tartották a *lelki magányt*, s ennek megvalósítását fájdalmas, nagy munkának tartották: sötét éjjelnek, fájdalmas leáldozásnak („Unter-gang“; Suso), önfeledésnek, a szív számkivetettségének hívták. Jézus és én — akkor is, ha tömegben élek. Ezért egy Vianney Szent János többszörös próbálkozása a trappista kolostor felé, ki a gyónók szorító gyűrűje közül: vágy a magány után! semmi emberi támasz, semmi vigasztalás. Fájdalmas dolog elszakítani az önszeretet, az érzékenységgel finom fonalait, melyek önmagunkhoz és a teremtményekhez fűznek — ó nem is gondoljuk mennyi millió szállal!

Ezért a régi szerzetesek haza- és anyaföld-elhagyása. Szent Brúnó Kölnből egészen Kalábriáig vándorol le, P. Foucauld még a trappista kolostorból is szabadulni akar az emberi megbecsüléstől, s lemegy a Szaharába, mert ott tud ismeretlen, megvetett — tud *egyedül* lenni! Talán a legnagyobb önmegtagadások közé tartozik a hazai táj, saját fajunk, anyanyelvünk feláldozása Jézusért.

Ilyenkor nem egyszer végtelen szomorúság lepi el a lelket: minden miért? miért a céltalan áldozat? a lélek ki van éhezve teljesen a teremtmények felé — s Isten sem érezhető sehol. P. Foucauld ilyenkor elővette a dicsőséges rózsafüzért és annak örült, hogy Jézus már milyen boldog az Atya jobbján.

— „Végre itt távol vagyok minden zajtól! Mindenkitől elfeledve, itt lelkem üdvösségével foglalkozhatom!“ így kiáltott fel Rampolla kardinális egy hányatott, mozgalmas élet után, mikor a mindenható pápai államtitkárságot, a nehéz diplomáciai pályát a kegyvesztettséggel és félreismerettséggel cserélte fel. Kis házában, a Santa Marta-ban, a szegényeknek s tanulmányainak élt; nem érdekelte a közélet, keserű vonás vésődött be ajka mellé. Mikor jó emberei meg az élelmes újságírók legalább egy-egy interjú erejéig vissza akarták hozni a közéletbe, azzal védekezett, hogy „ő már csak imádkozni és engedelmeskedni tud; ezt szívesen és könnyen teszi“. Szegény bűnösnek, vezeklőnek tartotta magát.

— S hány plébánia-lak van, hasonlóan a Santa Marta-hoz, itt nálunk Magyarországon, amelynek lakója, minden megerőltető munkája ellenére is: remete; hányan mondták már közülök, hogy „egyedül vagyok“ . . . Ez Jézus egyedülisége a kereszten.

Azonban nagyon is tudatában vagyok annak, hogy témámhoz tulajdonképpen még hozzá sem nyúltam. A szentek fogalmát túl szélesre, az aszkézisét viszont túl szűkre szabtam. Vezeklésről, belső aszkézisről kevés szó esett, pedig egy Kis Teréz mondta, hogy neki az önakarat megtörése sokkal többet jelentett, mint bármily nehéz külső penitencia. Nem volt szó az Isten által küldött penitenciákról sem — ezeket inkább már a misztika, a passzív úthoz tartozóknak éreztem. Elmaradt a tudományos apparátus, a szigorú rendszer. Ime néhány dolog, amit *magam is* észrevettem. Mégis, hadd maradjon így, alapul egy hozzáértőbbnek teljes és mély feldolgozásához. Így nem túlságosan fárasztó, — annak árán ugyan, hogy jellemző példák is elmaradtak — és mégis, úgy gondolom, minden aszkézis, még a legfinomabb, legmélyebb is, *itt gyökerezik* e klasszikus nagy eszközökben. Nem érzek oly lényeges különbséget a testi önmegtágadások s a belső aszkézis között. Az előbbi jobban hat a szellemre, mint képzelni, mondotta Hallahan Margit, napjaink egy nagy aszkétája.

— Lényeges mindig úgyis: a megvalósítás, a praxis. Az önsanyargatás csodálatos *hatása* pedig — *Istennek vigasztalásai!* Francisco de Xavier sebesre futkosta lábait a Távol-Keleten, a befagyott tavakon s a jeges havon Japánban; csak ment, égre emelt tekintettel, egy alma volt kezében, feldobta s megint elkapta, játszott, dalolt, mint egy gyermek. Lelke áradott, dagadt az örömtől, úgyhogy fel kellett kiáltania: „Elég, Uram, elég!” (Jezsuita arcélek.)

Ó áldott penitencia, mely nekem ily nagy dicsőséget szerzett! mondotta Alkantarai Szent Péter egy jelenésben Szent Teréziának. S a kis Angelika nővér, aki elkényeztetett, nagyon egyéni valakiből — zongoraművésznő volt — lett alázatos és fegyelmezett kármelita, minden szabály hűséges betartója, azt írta, hogy Jézus hegyipatak hevességével és erejével zuhog bele minden lélekbe, amely megtadja magát.

P. Severinus a Verbo Divino O. C. D.

Aszkézisünk „szellem és élet”.

E cikk vázlat a szerző hamarosan megjelenő „Krisztusi Élet” című kétkötetes kitűnő művéből. (H.)

1. Aki jelen volt 1940. II. hó 13-án a budapesti Magyar Filozófiai Társaság vitaestjén: a test, lélek és a szellem tárgykörében, az hallhatta a tárgykört bevezető Zemplén György bölcsellettörténeti vonalon haladó világos tájékoztatását a test és a lélek egymásközi egységes és ellentétes viszonyának kérdéséről, s támaszkodva N. Hartmann négy létsíkjának: testi, szervi, lelki, szellemi kétségtelenségére, megállapította, hogy a szellem a léleknek *mélyebb* élete. Hozzászólók között nagy figyelemben részesült Rauschburg Pál és Brandenstein Béla, akik a szellemet a lélek *tudatos értékegészének* minősítették. (Athenaeum. 1940. 2—3. f. 156—172.)

Aki a napisajtó termékeit mélyebb figyelemmel olvassa, az akaratlanul is észreveszi annak oldalain, hasábjain állandóan ismétlődő megkülönböztetéseket a testi, lelki és szellemi erők és képességekről, amelyeknek szellem- és élet-egészébe a világnézetek, az eszmények és az élethivatási eszmék emelik a földi embert.

Akinek alkalmá van kissé széjjelnézni a magyar értelmiségnek legjobbjai sorában, az legnagyobb meglepetésére tapasztalhatja, hogy ezek közül sokan spiritualista — nem spiritiszta — köröknek szellemtudományi tételeivel és elveivel vannak átítatva s görcsösen ragaszkodnak Rudolf Steiner szellemi világához és a szellemi megértésnek alapelveihez; rá tartósak spirituális életükre és szellemükre. Baj, hogy reinkarnációban hisznek. (Dr. Rudolf Steiner: A világ és az ember.)

Aki a középkori aszkézissel csak kicsit is foglalkozott és olvasta: De via triplici tökéletesítő életfolyamatát, az meggyőződhetett arról, hogy az egyéni élet csak úgy nemesbülhet, ha azt a test ösztönösségéből kiszabadítjuk, a lelket erényeibe öltöztetjük és azután az evangélium szellemébe bevezetjük, hogy azon keresztül a végtelen Szellemben merüljön. (Itiner.)

És aki erkölcstörténetben jártas s tanulmányozta Szokratesnek lelkiismerettanát, ennek hatását a rákövetkező korokra s ezt összeveti az Egyháznak erkölcstanával, az csodálkozással látja, hogy a lelkiismeret tiltásával, parancsszavával és tanácsadásával megkülönbözteti: a testet ösztönösségével, a lelket erényességével és a szellemet evangéliumosságával. Ugyanez ismeretes a közkezenforgó aszkétikus tárgyú könyvekből. Ne említsünk mást, mint Kempis Tamást, Szent Teréziát, Keresztes Szent Jánost, Tanquereyt, Loyolai Szent

Ignácot és a lelki élet ferences mestereit (1–6. könyv), akik mind különbséget tesznek a test, a lélek és a szellem s ezeknek sajátos élete között.

Az Úr Jézus pedig kategórikusan kijelenti: „A szellem az, ami éltet, a test nem használ semmit; az igék, melyeket én szóltam nektek, azok *szellem és élet*. (Jn. 6, 64.) E szerint a mi aszkézisünk szellem és élet; aszkézisünkben a test nem használ semmit. Papi lelkiségünk tehát szellem és élet. Ide kényszeríti a szentélyieket a minden: az Úr Jézus, az Egyház, az evangélium, a hit, az élet, a bölcséleti spiritualitás, a mai szellemtudomány, a társadalmi közösség, a kegyelem, az egyházi rend, a lelkiismeret, a lélektermészet és a Gondviselés . . . A lélek szellemisége és szellemi élete nélkül nem vagyunk képesek vezetni népet. A papi lelkiségnek legégetőbb követelménye a lélek *evangéliumi szellemiségének* megélése.

Gyakorlatilag hogyan lehetséges ez? Ismernünk kell a lélek szellemi világának lényegét és azt komolyan akarnunk kell.

Ismernünk kell a lélek szellemvilágát. Egy esettel világítom meg ezt. Vidéki városban történt a kicsi „Hegelka” esete, amit többeknek már ismételtén is elmondottam és azt mindenki helyénvalónak találta a lélek szellemegészenek illusztrálására. Ugyanis a városi leánypolgári iskolának egyik tanárnője említette, hogy F. E. nevű leánykájában csodálatos lelki jelenséget fedezett fel, érdemes volna a 12 éves gyermekkel komolyan foglalkozni s esetleg taníttatni. Rövid idő múlva előttem áll a tömzsi kisleány, kinek csak elemi végzettsége volt, de igen magasan tartotta fejlettebb fejecskéjét.

Minden kérdésemre tisztán, értelmesen megfelelt. Utolsó kérdéseim egyike így szólt: miért mondják társnőid, hogy közöttük te vagy a legokosabb? — Ezt én nem tudhatom, miért tartanak önmaguknál többre, hiszen én még olyan keveset tudok, ami nem méltó említésre. Ebből csak az igaz, hogy nagyon szeretek tanulni; legtöbbször nappal dolgozom, éjjel meg tanulok. Utoljára — kérdeztem tovább — mit tanultál? Bátyáim könyveiből megtanultam *a különbséget* a lét és a nemlét között; a létről van a legnagyobb fogalmunk, a semmiről még csak gondolatunk sem lehet. A létről való gondolatunkban, világosságában elfér minden: Isten, szellemek, emberek, csillagok, kristályok, növények, állatok . . . egyszóval minden, ami valamilyen létezik. Ennek nagyon megörültem, hogy olyan gondolata lehet kis agyamnak, amelyben minden és *mindenki* él. Most ezzel a gondolattal járok-kelek s ha elhaladok mások mellett, azt kérdezem magamtól, vajjon ezek is így gondolkoznak, mint én? Élek-e én is öbennük úgy, mint ők élnek énbennem? Ezt a gondolkodást nagyon szeretem, nagyon meg tud hatni, örülök neki, általa boldog vagyok . . . Azután szinte elfújta a kisleány Kant—Laplace világkeletkezési elméletét, a teremtésnek hat napját megkapó jelzőkkel díszítve.

Nem volt nehéz e tehetségkutatásnál megállapítani a leánylélek őserőit. Brengl Matilddal, leánypolgárinak igazgatójával többen össze fogtunk s a kis tömzsi „Hegelka” két év alatt négy polgári osztályból levizsgázott és tizenöt éves korában az V. gimnázium osztályába került Egerben, akit magasan hordott homlokánál, létfogalmánál fogva

egymásközt „Hegelkának” neveztünk. — Felkarolása után a leány rendesen szentségekhez járt és igen szépen mélyült lelkében. — Mint végzett V.-es gimnazista azzal lepott meg, hogy számára már nem minden az ész és világos gondolkodása, mert ennél sokkal mélyebb az a harmatcsepp, melynek „én” a neve, melyből mint ellipszis fókuszából az *ember szelleme* sugárzik minden irányban; már nem minden az agyacs-kám, miként előbb gondolkoztam, több ennél a szívem s szívem őszinte érzelmáradása. S ettőlfogva a *személyes Én* lett az élet középpontja. Mondani szokta: fontosak az igazságtételek, de fontosabbak az életelvek. A személyes énben éreznie kell őszintén, hogy mindenkinek meg kell adnia a magát, mert ez az *igazságosság*.

Két évre, a VII. gimnázium elvégzése után, 17 éves korában újabb életelvel örvendeztetett meg a kistermetnek maradt jó leány. Nem a legértékesebb — mondotta — a tudás és a szívérzés, mert ennél jóval többet ér a *cselekvés, a tett*. Tenni, cselekedni, mindenkinek előnyére, javára lenni — lelken-dezett — a legértékesebb élet. Valami olyan hullámszik most életem folyamában, ami olyan élet felé sodor, amely mindenkinek, az egész emberi nemnek szolgálatában álljon. Legpompásabb: orvosnak lenni, mindenkin segíteni, életet hosszabbítani, olyan szérumot feltalálni, amely az egész emberiséget boldogítani képes. Nagyon természetes, hogy örültem e lélek szellemi korszakos bontakozásának: *jóságosságának*.

Jól maturált gyöngyösi főgimnáziumban a gyors-hajtású gimnazistaleány. Háláját jótevőivel szemben mindenkor mélységesen tanúsította, de főképen megnyilvánult ez érettségije után. Ismerősei, jótevői kíváncsian figyelték élete menetét. Ez különösen érdekelte őket maturája végén. Senki sem akarta befolyásolni lelkét. Legtöb-ben arra gondoltunk, hogy orvosi pályára lép s segítségére leszünk ezen az úton is. De most lepott meg legjobban mindenkit. „Nem elég — meggyőződéssel mondotta — a tudás, a szívérzés, a jócselekvés, mert ennél is mélyebb a *hősi áldozatosság*. Szerzetesnőnek megyek, aki az emberiségért feláldozza egész életét; és két hónap múlva a ferences Mária Misszionáriáknál Budapesten mint jelölt készült a hősi életre. Noviciátusa után néhány évre találkoztam vele lelki-gyakorlatai alatt mint jelöltmesternővel, akkor úgy találtam, hogy véglegesen *elmerült az egyetlen Egyben*. Ma, úgy tudom, külföldön él, tán egyik kínai missziós telepükön az a magyar leánylelek, aki oly természetes, önmagától bontakozott isteni kegyek alapján, hogy szinte kézenfekvővé váltak életmér-földjei, életkorszakai — a kicsit hozzáértőknek is. *Életkorszakai*, a tudásból kiindulva: az igazságosság, a jóságosság, az evangéliumi áldozatosság és a végső Istenbe-merülés.

Térjünk vissza a kiindulópontra. Mindenekelőtt ismernünk kell a lélek *szellemi* többletét. Ezt pedig főképen aszkézisünk által ismerhetjük meg, élhetjük át; aszkézisünk „szellem és élet”.

Értjük a szellemiségen: az igazság, jóság és szépség értékeinek *élménymélységeit*, tehát az élet értékegészét (Vitaest). Igazán csak akkor veszi kezdetét a lélek szellemi volta, amidőn oly egyetemes-ségre emeli életét, hogy élete egészében s mindenegyes mozzanataiban lüktessen az értékegyetemesség s benne a konkrét esetek

átítatást nyerjenek. Mert a lélek szellemiségének is megvan a maga *életszillogizmusa*. Főtétele: a lélek természetéből, az isteni törvényekből, Isten szent lényegéből és akaratából eredő-folyó egyetemessége, ami bennefoglaltatik a lelkiismereti szózatban (Noldin: *Moralis*. I. k); altétele: a konkrét eset, esetek, amelyekre kiárasztja tiltakozását, parancsát, tanácsát a lelkiismeret, mert benne lüktet a főtételek szellemi egésze, egyetemessége; következtetése: az éni akarat állásfoglalása igenlegesen vagy nemlegesen, amiből szellemi derű vagy alvilági bosszú nyomai kiverődnek mint mozzanat, ismétlések folytan mint jelleg az éni életfolyamban. Ebből látszik, hogy a *szellemi életnek* közvetlen oka, szócsöve és fenntartója a *lelkiismeret*.

Aszkézisünk szellem és élet, mert tételei, elvei: örök, változatlan, metafizikai érvényűek mint maga az igazság, mint az isteni lényeg, mint az isteni szent akarat. Akinek élménytartalmában még nincsenek meg e szellemi egyetemességek, annak lelkében az aszkézis-fogalom: szó, ítélet s ennek hirdetése merő frázis, ez megérződik szavain, mert üresen konganak. Ezért *kell felépülnie* a lelkiismereten aszkézisünknek, mert különben sohasem lesz énes élményünk a lélek szellemi élete, amiről pedig oly sokat beszélnek ma a spiritualista körök hűséges látogatói, s írnak az írók.

Aszkézisünk, mely a lelkiismereten áll fenn, oly szellemtartalmú, mely *azonosságot* jelent az isteni lényeggel. „A lélek odaadja önmagát nemcsak azért, hogy egyesüljön Istenével, hanem hogy magát vele és benne feloldva elvegyítse” (Theotimus. XII. F.). Ez él legmélyebben lelkünkben. Idáig kell elmélyülnie életünk gyökértének, hogy igazán meríthessen abból az igazságfényből, jóságsgolgálatból és szépségalkotásból, amely: Szellem és Élet. Ami benső tartalmunknak összességét fenntartja: a személyes én; ezért ide kell mélyülnünk, hogy egyéniségünk, énünk *éntudatosulhassunk*: Istennek szellemi szolgálivá, gyermekeivé, barátaivá. Szoros értelemben az éntudatosulás és életfolyamata nem jelenthet mélyebbet az egyéni és személyi szellemkibontakozásunknál.

Az emberi lélekben *legkisebb az én*, melyet gyermekkorunkban még kimondani sem tudtunk s valódi élménnyé csak ifjúkorunkban lett, de mégis az összes lélektani elemeknek, képességeknek, tudatbirodalmaknak fenntartója a szellemi én. Ha az ember ezt a legkisebb magvat élete folyamába veti el, felnő és nagyobb lesz minden veteménynél, istenszeretetté, fává leszen, úgyhogy eljönnek az égi madarak és ágai között laknak, mert belőle bontakozik ki a szellem és totalitása. Hasonlatban:

„Hasonló a mennyek országa a *mustármaghoz*, melyet vevén az ember, elvete földjébe, mely kisebb ugyan minden magnál, mikor pedig felnő, nagyobb minden veteménynél és fává leszen, úgyhogy az égi madarak eljönnek és ágai közt laknak.” (Mt. 13, 31—2.) — Vagy, a *harmatcsepp*, mely rendszerint hajnalban keletkezik és a növényzet vízellátásában fontos szerepet tölt be, a legkisebb gömböcske a vizek és víztömegek sorában, de ha rávetíti sugárözönét a nap, akkor ragyogó dombortükré lesz s fénye felragyog és szerte sugárzik általánosan. — Vagy az *ellipszis*, mely a kúpszeletek egyik fajtája, amely a bolygóknak és az atomoknak és az atomokban ke-

ringő elektronoknak (Bohr) pályája, a legkisebb pontjában, fókuszában sugárzik területének minden részére. Az elliptikus integrál pedig az integrálnak azon fajtája, amely nem állhat elő véges, zárt alakban, elemi függvényekkel, mert végtelen, ideális, matematikai.

A mustárka-, a harmatcsepp-, a fókusz-én mikor felnő, fává leszen, nagyobb lesz minden veteménynél: világnézetté, eszményigézetté, hivatásérzetté és egyetlen szerelemmé leszen mind a természetes, mind a természetfeletti rendben. E nevezettek az *énnek mustártáirái*, szellemi kibontakozásai; de már nem fogalmak, ítéletek, tételek, hanem *énes* átéléseink. Extenzió és komprehenzió helyébe lép az intimitás és az intenzitás! Ez a közvetlen út Istenünkhöz...

Tehát az alanyi *énnek* éntudatosulása a lélek szellemének kezdete.

2. Aszkézisünk elsősorban *szellem*, amelyet megismerni, megérteni kell. A természetes s egészséges emberi elme eljuthat odáig, hogy belássa a fizikai, metafizikai és etikai világokból a végtelen Valónak szükségképeni létezését és negatív tulajdonságait, de ennél többre nem képes. Ki Istenről felvilágosításokat adhasson, annak onnan felülről kell jönnie, mondották már a görög bölcselek. S mint tudjuk, történelmi tény, jött is, hozott is: kegyelmet és dicsőséget, szellemet és életet. Istennek kegyes, lehajló közeledését az elfogulatlan, a nemes ember tudomásul veszi s ténylegesen énes személyével közeledik Urához, Istenéhez. A kinyilatkoztatott tárgyi igazságokat személyes énjében éntudatosítja: a személy a Személyt keresi.

„A megszentelő kegyelem az eszes természetre való ráadás” (Skotus). „A kegyelem mint Istennek közvetlen teremtese, különálló valóság, dolog, amely a lélek életéhez mint járulék adódik” (Bonaventura). „A megszentelő kegyelem azonos a szeretet természetfeletti erényével.” (Skotus.) A természetfeletti világosságnak, erőnek és szeretetnek létesítő oka a megszentelő kegyelem. (Dogm.) Amilyen elvitázhatatlan, törhetetlen meggyőződéseink vannak a tapasztalásból, a belső belátásból és átélt élményeinkből, legalább éppen olyan, ha nem szírtesebb a hitbeli tételekről való meggyőződésünk. E meggyőzések pedig kételynélküli: értelmi, akarat, érzelmi, tehát éni odaláncolásaink a gránitszírtetőhöz: az én-nek a végtelen Én-hez.

A hitnek *világossága*, fénye, lumenje intuíciós természetű. Olyan mint természetes rendben a tiszta logika elveinek szemlélete. *Szellemi*. A hit belénk öntött vagy szerzett világosság, amely a személyt, az ént közvetlen közelébe hozza Istenéhez és az égvilágnak valóságaihoz. „A lumen fidei a hívő léleknek közvetlen és bizonyos értelmű tapasztalati bizonyosságot kölcsönöz *azon édességek és gyönyörök* miatt, amit megérez, megízlel a lélek” (Halesi Sándor).

A hit *erényének* székhelyét egyaránt az értelembe és az akaratba helyezi a jellegzetes ferences hittudomány, amiért a hitet és a hittudományt elsősorban gyakorlati jellegűnek, tapasztalati tudománynak minősíti s állítja, hogy az eleven, élő hitben benne lüktet az egész természetfeletti élet: az evangéliumi szellem, az istenszeretet. Ezért az élő hit, a hit-erény értelmi, akarat, érzelmi képességeinknek kiegészítője, a léleknek szellemi kiteljesedése. A hit nemes embernek lelkében mindig erősödhet, mélyülhet s így életét önzet-

lenné, áldozatossá, istenmélyültté teheti. A bűn elsősorban nem az önálló, nemes emberi természetet kezdi ki, hanem a személyes valósi istenkapcsolatot; rombolja az utat, amely az Úristenhez vezet.

A hit *tételeit*, a Hiszekegy ágazatait a ferences iskola Skotus nyomán úgy tartja, mint a kinyilatkoztató Isten *lényeges rendelkezéseit*: élő hittételeit, hitelveit, amelyeknek egyetlen őre és közvetítője az Anyaszentegyház. Szent Ferenc az Egyház bíborosai előtt a padlóra vetette magát annak jeléül, hogy készségesen hajlandó elfogadni mindazt, amire tőlük irányítást nyer; ez beleöröklődött a ferences iskola örököséibe, teológusaiba, de különösképpen szubtilizs Skotusába, aki abszolút auctoritatismus-ban szemlélte az Anyaszentegyházat. (V. ö. Schütz: A klassz. fer. hittudom.)

A dogmatika *különbséget* tesz: a segítő és megszentelő kegyelem, továbbá a szent ajándékok és kegyadományok között. E kegyelmek *alapjait* teszik: az alanyi, a tárgyi, a szemlélődési és a rendkívüli hitnek; az akaratnak, a jóakaratnak, a nagylelkű akaratnak és az önfeláldozó akaratnak; az önző, az önzetlen, az áldozatos és az önmegsemmisülő szándéknak; a szolgai, a gyermeki, a baráti és a jegyesi szeretetnek, tehát a kezdők, a haladók, a tökéletesek és a rendkívüliek tökéletesedő állomásainak, életkorszakainak, a fokozatos evangéliumi szellemnek.

E felett esetleg disputálni lehet, ámde a krisztusi „szellem és élet” nem disputál, hanem él; éli s élni akarja azt a szellemet és életet, melyet az Egyház mint a tökéletes életnek, az égvilági életnek őre s közvetítője elébe tárt az emberi nemnek húsz századon keresztül, amelynél jobb nem létezik, nem létezhet, mert ezt Krisztus élte élénk, aki „Szellem és Élet”.

3. Aszkézisünk másodszor: *az élet*. Vagy tán előbb élet s csak azután szellem? Lehet. Ha tanítunk, a szellem kell előbb, de a szellem csak akkor ver gyökeret a hallgatók lelkében, ha szellemének megfelelő életet tapasztalhatnak az előadóban. Sőt az ember is csak akkor képes a szellemet tárgyilagosan értékelni, ha személyes énjében azt már élte, megélte. Nihil volitum, nisi praecognitum; de ez is áll: nihil cognitum, nisi expertum. Ámde itt és most nem az elmétről, a tanvonalról, hanem az evangéliumi életéről, az életvonalról van szó, amely a lelkiismeretből árad és mustárfává lombosodik, hogy ágai között pihenőt találjanak a föld vándorai.

Ha az *evangéliumi életet* feltárni óhajtjuk, akkor ez életnek leglényegét, a tökéletes életnek tiszta alkatát kell keresnünk, amelyen jegecesedhetnek az érényes jellegek. Igaz, az evangéliumi életnek vannak iskolái az Egyházban, főként a szerzetesrendek életjellegei alapján, csak hogy ezek csak a prizmának színei, a csokornak virágai, a mustárfának ágai, a harmatcseppnek sugárzásai, az ellipszisnek körpontjai, melyek közelebb-messzebb eshetnek a fókuszról s nem maga a prizma, a csokor, a mustárfa, a harmatcsepp, a fókusz. Meg kell találnunk az „operatio profectiva sui”-nak, a tökéletesedő életnek legbensőbb alkatát, gerincét, amely minden tökéletes életben, Jézusában is feltalálható, mely az élet lényegének lényege, az éni lelkiismeretnek mélysége; és e nélkül, a nélkül nem lehet tökéletesedő élet.

A Papi Lelkiség-nek 2. kiadványában meghatódottan olvastuk kiváló íróinknak abbeli szorgoskodását, hogy mindnyájunk részére felfedezzék a korszerű, legszükségesebb tömörüléseinknek alapjait, ami nélkül mint az oldott kéve széthullunk. Ez nem más, mint a profectiva operatio-nak, az egyéni életfolyamatnak alapéletemei, amelyekben valamennyiünknek egységbe kell fornia: egyéni gondolkodásunkban, cselekvéseinkben, alkotásainkban, a szentélyben és azon kívül, a gyóntatókban magunk és mások részére, egyéni és közösségi életünkben, mindenben . . .

Mi hát a problematikája a tökéletesedő, profectív, evangéliumi életnek? Kérdezzük meg a most élő „Praeceptor Hungariae”-nek ebben a véleményét. „Kötelessége a kereszténységnek a teljes felkészültség annak kimutatására minden más vallással szemben, hogy: „Vita nostra gaudio est plena” = örömteljes a mi életünk. Ez egyedül az isteni eredetű kereszténységben található fel. Ezért a kereszténységnek ez „életteljességgel”, a perszonalitással kell indulnia a harcba . . . A mai kérdések mögül feszül és duzzad mint gyökér-probléma a személyiség-probléma, vagyis az a kérdés, mely nélkül az emberlét igazában nem emberi lét; értem: az igaznak, a jónak, a szépnek, a szentnek tartományait, melyeknek megvalósításához okvetlenül kell az egyénnek és közösségnek feszülése és egybehangzása” (Titok tudománya).

Ide lyukadt ki a bölcseleti rendszerteremtő-látó Pauler Ákos, aki minden diszciplína, tudomány felkutatására négyes problematikájával indult, mert minden, ami van: azonos önmagával, viszonykapcsolata van mással, beletartozik egy-egy osztályba és van abszolút magja, vagyis mindennek van: igaz, jó, szép, szent értékeszméje.

Mi az alapproblémája annak az életnek, mely törve-zúgva halad előre a külvilágon, az értelmi, érzelmi világokon keresztül, míg csak el nem éri utoljára a tökéletes Alanyt? Az élet, mely tökéletes, legyen önmagában igaz, viszonyában jó, rendszerében szép és magjában szent. Az evangéliumi szellem maga az igazság, a jóság, a szépség és a szentség. És az evangéliumi élet? Az az evangéliumi élet, amely: igazságos, jóságos, szépséges és szentséges. Jézus az Út, aki nekünk az igazságos életet mutatta meg, aki körüljárt jót cselekedvén, aki életét adta barátaiért, ellenségeiért s aki imával kérte, hogy vele úgy legyünk egyek, mint Ő egy Atyjával. Ezért az Úr Jézus élete: az igazságosságnak, a jóságosságnak, a szépségességnek és az egységességnek örök eszményképe. Aszkézisünk idevezeti egyaránt a szentélyieknek és szentélyenkívülieknek lelkeit. Semmi sem áll közelebb lelkünk gerincéhez, mint az a legintimebb sóvárgásunk, hogy életünk: *őszinte, jó, örömtosztó és istenbemerülő* legyen.

Vagy a kis magyar leánylélek, a „Hegelka”, nem magától jött-e reá? Nem minden az ész s világa, a tételes tudomány, mert ennél jóval több a személyes énből kibontakozott: igazságos, jóságos, áldozatos, istenbemerült élet.

4. Aszkézisünket, mely szellem és élet, igen *komolyan* kell vennünk. Az emberiség az egész világon válságba jutott. Vagy szigorú katonai fegyelem vagy mély lelkiismereti kötelességteljesítésen haladhat előre e világ. „E világban nem a gyönyör hajszolása,

hanem a kötelességteljesítés a feladatunk" írja a Magyar Katonaujság (1942. I. 316.) A katonai fegyelem puska- és ágyúcsövekre, a lelkiismereti kötelességteljesítés Isten és a lélek parancsszavára építi társadalmi rendjét. Ez utóbbinak visszaépítésén nekünk, a szentélyieknek hivatásszerűen, első sorban kell dolgoznunk. Krisztus eszményvezérünk, Megváltónk és Üdvözítőnk mellé kell állanunk evangéliumi szellemben és ennek megélésében, hogy utat mutassunk, mely édes és könnyű, a válságba jutott emberi nemnek. Hivatásszerűen ezt tennünk kell „plenitudo vitae”-vel, annál is inkább, mert megmozdultak a *világvallások* maguk erőinek kimutatására (Schütz: Titok tudománya). Tehát:

I. Eleven, erős hittel, reménnyel és szeretettel fel kell emelkednünk az Úrhoz s igazán *őszinte* szívvel magunk részéről meg kell adnunk mindenkinek a *magáét* és ezt mindenkor, mindenütt evangéliumi életalapul kell hirdetnünk, de *okosan* e célba törekednünk: mértékkel és erősséggel. Vagyis gyakorolnunk s gyakoroltatnunk kell a sarkalatos erkölcsi erényeket, amelyeket az eszes emberi természet követel. Halesi Sándor és Szent Bonaventura tanítja, hogy eszes emberi természetünknek oly *értékes önállósága* van, hogy kegyelem nélkül is a sarkalatos erkölcserevényeket kifejteni képes önmagából, mert a bűn nem tartalmában tette rosszabbá az embert, hanem Istenéhez való viszonyában. A sarkalatos erkölcsi erényeknek is lehetségesek önző, önzetlen, áldozatos fokai.

II. Elevenebb s *varázshittel*, erővel, szeretettel lakjunk Krisztusban: „Mert úgy tetszett az Atyának, hogy Őbenne lakozzék minden teljesség és hogy ő általa megengeszteljen magával mindent” (Kol. I 19.) s mint az Úr Jézus: igazi *jóakarattal* járjunk körül mindenütt jót cselekedvén; Isten imádatára vallásosan, szelíden és alázatosan, mivel a sarkalatos erkölcsi erények felett állnak a krisztusi alap-erények a jóságosság, vallásosság, szelídség és alázatosság.

III. Még elevenebben, tehát *hivatáshittel*, erővel, szeretettel ragadjuk meg, ha van hozzá erőnk, az építő, evangéliumi hivatás-eszmét s fektessünk bele minden egyéni adottságot, hogy az fogalom, életlendítővé legyen és sokakat kovászossítsa az irgalmaság testi-lelki cselekedeteire, hogy nyilvánvalóvá legyen az evangélium újjászülési életereje. Erre leginkább az *evangéliumi tanácsok* képesítenek, t. i. az engedelmesség, szegénység, tisztaság s ezeknek kötelező életmódja, az áldozatosság.

IV. Végre az Istenbe-mélyült *rendkívüli* hittel, reménnyel, szeretettel nyujtsuk, ha nyujthatjuk: mindenkinek a jótanácsot, de mind ezt jámborsággal, lelki erősséggel s ha kell, hősiességgel-mártíromsággal.

Aszkézisünk szellemét és életét fel kell építenünk Szent Tamás erkölcsrendszerében, de kiindulva az örökigaznak, örökjónak, örök-szépnek és az örökszentnek értékeszméiből, amelyekben a test nem használ, nem használ semmit. Ez evangéliumi szellem-életépitménynek, életalkatnak azután a különböző életiskolák, szerzetesrendi lelkiségek színezésüket, sugárzásukat, erényvirágaikat hozzáadva olyan vonzalmat biztosítsanak, hogy a világ újra hozzánk forduljon az *élet teljességének*, érvényének keresésében.

Ami Ágostonnak, Bernátnak, Ferencnek . . . sikerült, sőt „Hegelkának” is, ó szentélyi, hivatott személy, neked is sikerülni fog! De figyelmen kívül nem hagyható, hogy aszkétikus életünknek centruma, szellemi életvonalunknak központja a személyes én; „gyökérezete” a lelkiismeretnek önző, önzetlen, áldozatos, elszemélytelenedő szándékossága; „mustárfa-lombozata” pedig a szenttamási erkölcsépítmény, a szentbonaventurái itinerárium, a szentignáci lelkigyakorlat, vagy ha tetszik, a szentteréziai várkastély, hiszen valamennyien az igaz, jó, áldozatos és szent életre nevelnek, mivel Krisztushoz vezetnek, aki: „Út, Igazság és Élet” (Jn. 14, 6.); igéi pedig: „Szellem és Élet” (Jn. 6, 64.).

P. Oslay Oswald O. F. M.

A papi lelkiség felé.

„Ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.” A papi lelkiség felé. Ha nem is igyekszem az elfogadott műszavak és meghatározások pontos betartására, annál többet beszél ezek helyett a való élet.

Ma semmire sincs nagyobb szükségünk, mint *világoslátásra, meleg szívre és pusztíthatatlan idegekre.*

Ma könnyű elveszíteni a *világoslátást*. Az utolsó évtizedeket a társadalom felbomlása jellemzi. Ezt kicsinyben a koncokon való civódás, irigység, gyűlölség, jelszavak, szürke hivatalnokok, „nagy” ürességek és apró stréberek mutatják. „Omnes quae sua sunt quae-runt.” Ha széttekintünk a nagy tülekedésben, megáll az eszünk, mert sehol egy nyugvó pontot nem találunk, mint Noé galambja, melyet először bocsátott ki a bárkából.

A második galamb azonban a béke olajágát hozta csőrében. Amit emberi ésszel el nem érhetünk, a hittől megvilágosított ész megteheti. Recseg-ropog a társadalom minden eresztékében, ami évszázadokon át tartó pillérünk volt, megingott: csak Isten örök, az evangélium örök, az Egyház örök, Krisztus tanításai és ígéretei soha meg nem csálnak. Lehetetlen helyzetekben is mindig van megoldás. Látszatra talán képtelen megoldás, mégis valódi megoldás, mert a szentek megoldása, akik Krisztus zászlaját híven követték.

Egymásután gyászoltuk Prohászka, Banghát, Majláthot, Tóth Tihamért. Nagy értékekkel lettünk szegényebbek, de Krisztus megmaradt, Róma áll és biztos utat mutat, főpásztoraink mindig megadják a helyes utat, a *ma* parancsszavát. Ha a magyar égről minden évben szinte párosával letűnnek a ragyogó csillagok, mégsem maradtunk árván, mert a Szentlélek vezeti és kormányozza az Egyházat a római pápa és püspökeink által.

Az általános eligazodás után a részletek kidolgozása következik. Nem is oly egyszerű egy falun eligazodni. Sokrétű valóság és megérzik rajta az ország, sőt az egész világ minden zajlása. Azt a munkát, amit a kinevezéssel ránk bízta, helyettünk senki el nem végzi, sem azt a felelősséget, mely napról-napra öröl, senki rólunk

le nem veszi. „Si quis indiget sapientia, petat a Domino.” És kérjük, esedezzünk érte és Isten megadja a világosságot, ha nem is a mi érdemünkért, hanem a ránk bízott lelkek üdvösségére. Minden nép más, sőt minden falu más; ugyanaz a kérdés különböző időkben más és más módszert kíván a hit és a lényeg sérelme nélkül. Ezért az ember idővel egészen leegyszerűsödik, a legegyszerűbb elvekkel felméri az egész helyzetet és a részleteket és mindig megtalálja a helyes megoldásokat. Ilyen elvek pl.: keveset, de jól; aludjunk egyet a döntés előtt; a lehető legegyszerűbb megoldás a helyes út; sohasem sietni és mégis pontosan helytállni; ha száz érvem van a civódásra, a százegyediket követem, mely békés megoldást akar; quisquis habetur bonus, donec probetur malus; minél kevesebb fizikai strapát és minél több szellemi, lelki munkát; anyagi gondokkal „senki sem ad természetéhez egy könyöknyit”, Isten mindig megsegíti a becsületes munkást; mindig az egészet látni, mindig a lényeget keresni; a sok párt között egyedül Krisztust!

Nem baj az, ha idővel leegyszerűsödik az ima, ha a szószéken és az iskolában száz érv és példa helyett egyet-kettőt, de a legszükségesebbet adjuk, ha a gyóntatásnál a sokféle buzdítás helyett egyet adunk, ha a misszió és a faluvezetésben a legrövidebb utakat választjuk és ha anyagiakban minden gondosságunk mellett is — ami lelkünket el nem nyomhatja — egyedül Istenre hagyatkozunk.

Nekünk látnunk kell az eget, nekünk el kell igazodnunk azon a terepen, ahová helyeztek, nekünk sohasem szabad elveszítenünk az áttekintést az egészről és a lényegről. Akkor jól érzik magukat körünkben a hívek és ha nem is megy minden azonnal, minden lassan visszatér a rendes kerékvágásba.

Sajátságos jelenség anyagiakban felőrlődő korunkban, hogy csak a szellem és a kegyelem felsőbbisége előtt hódol meg. Az értelem világossága és az akarat ereje szellemi és kegyelmi erő, mellyel képtelen szembeszállani a jelszavak után kapkodó és áttekintő gondolkozástól elszokott ember. Az *állandóan meleg szív* és a *legyőzhetetlen idegek* (fortitudó) szintén kényszerítő hatalmat jelentenek a mai ideges ember számára. A legvilágosabb okfejtés sem világos előtte, lelkesedésünk hatása alatt egy kis szalmatűz-lelkesedés mutatkozik, idegeskedésünkön egy kicsit mulat, a külső kényszernek ideig-óráig külsőleg enged: csak a világoslátás, a meleg szív és a törhetetlen ideg az, ami ellen nem tud ellenvetést tenni, ami elől nem tud kitérni. Számban, szakismeretekben, hatalomban, nyers-erőben fölöttünk vannak: következetes gondolkozásban, következetes szeretetben és következetes kitartásban mi legyünk fölényben. A mai ember csak egyet nem bír el: a következetességet. Kénytelen előbb-utóbb meghódolni előtte.

A meleg szív és a törhetetlen idegek körülbelül egyet mondanak. A hívő mindent megbocsát papjának, de a kapzsiságot és a személyes sérelmet szinte sohasem. Legyen életünk egy sugár Krisztus szeretetéből, beszédünk a mennyei Atya szava gyermekeihez. Egyetlen haragszom rád, ha tette nem kerül sor, akkor is végzetes.

A világi papokat nemcsak az arsi szent plébános képviseli a mennyországban. Sőt nem is holtuk után, hanem életükben szokták

kanonizálni — tulajdon híveik és az idők járása. Nem azonnal, hanem 3—5—10 év múlva vagy öregségükben. Sorra veszi az advokatus diaboli és a helyi bizottság a hitet, reményt és szeretetet és a sarkalatos erényeket s ha látják, hogy bírja és változatlanul szereti, egy időre kanonizálják.

Az is érdekes, hogy a kanonizáció költségeit mi hordozzuk. Az anyagiak csak a könnyebbik fele. Elvégre a pap is ember. Szíve és idegzete meddig bírja? És bírnia kell. Van-e jóbarát, aki fölemelje? Nehéz időkben szinte csak az ima és az Oltáriszentség marad. A magunk és híveink üdvösségéért pótolnunk kell, ami Krisztus kínszenvedéséből hiányzik. A hívek akkor lesznek igazán a mieink, ha szenvedtünk is éretjük és tőlük, ha „a maguk eredetiségében” megnyilatkozhattak és kézzelfoghatólag meggyőződhettek, hogy mind-ezek ellenére szeretjük őket:

„Caeduntur gladiis more bidentium:
Non murmur resonat, non querimonia;
Sed corde impavido mens bene conscia
Conservat patientiam.”

Zavarok, üldöztetések és vallásellenes áramlatok idején nagy szolgálatot tesznek Szent Ignác szabályai a lelkek megkülönböztetéséről. Főleg az I. hetiek és ott is az utolsó három hasonlat. Ha a magunk lelkét rendben tartjuk, a hívek frontja is törhetetlen.

Igy vezérel minket Isten a papi lelkeség felé. Bárcsak hasznunkra válna!

Lajos Balázs
plébános
Madéfalva

A pap hite

II. RÉSZ.

Boldogok, akik nem láttak és hittek. (Jn. 20, 29.)

A nagypénteki szomorúság után reáinktörő húsvéti örömben a meglepetéstől és a meghatottságtól alig tudunk gondolkozni. Nem érünk rá sokat elemezni, hanem a feltámadást hirdető angyalnak örömét gyorsan átvesszük és a szeretet tanítványának frissességével rohanunk tovább és kiáltjuk bele a világba: valóban feltámadt az Úr! Alleluja! Édesanyánk, az Anyaszentegyház se magyaráz sokat húsvét ünnepén, hanem csak élvezi és élveztetni velünk e feltámadás nagy boldogságát. Amikor aztán az első hétnek feltörő öröme megcsendesedik, akkor kezdünk csak gondolkozni, hogy milyen kegyelemben részesített minket a megváltásunkat végrehajtó második isteni Személy, a megtestesült Ige, amikor lerázta magáról a halál kötelékeit és diadalmasan szállt ki a sírjából.

Húsvét oktávján — az oktávának a liturgia élete szerint az a rendeltetése, hogy az ünnep kegyelmét eleven valósággá tegye lelkünkben, — a megjelenő Krisztus ajkáról olyan tanítást kapunk, ami a feltámadás boldogságában való részvételnek előfeltétele. Amikor a kételkedő Tamás végre saját kezeivel tapintja meg Krisztusnak sebeit,

amikor saját megtapasztalásának megalázó biztonságával ismeri el a feltámadás igazságát, akkor Krisztus ajkáról elhangzik a csodálatos figyelmeztetés . . . Mennyi mélység és magasság, mennyi szélesség és hosszúság is van ebben a krisztusi kijelentésben: „Mivelhogy láttál engem Tamás, hittél; boldogok, akik nem láttak és hittek.” (Jn. 20, 29.)

A nagyon elfoglalt lelkipásztor fehérvasárnap még mindig a nagybőjti munka kábulatában él. Szinte gyötrő feladata foglalja le minden gondját. Munkája miatt nem ér rá saját lelkébe nézni és ott vizsgálatot tartani, hogy ez a krisztusi figyelmeztetés hogyan tükröződik vissza az ő lelkében? Nem lett-e az ő lelki világa is olyan tamási módon „túlboldcs”? A krisztusi szó nem hull-e megöregedett lélekre? Aki csak sablonosan tudja mondani: „Bemegyek az Isten oltárához, Istenhez, aki ifjú örömmel tölt el engem.” (Zs. 12, 1.) Nem hull-e cinikus lélekre, amelyik éppen ellentéte a krisztusi kijelentésnek, mert nincs boldogság benne? — Stumpf — Brentano Károly Frigyes (meghalt 1884.), a történelem világhírű tanára az innsbrucki egyetem világi fakultásán, halálos ágyán a kereszt jelével megáldotta feleségét és gyermekeit és ezeket mondotta: „Tudomány, szépség, tisztelet és hatalom: mind semmi hit nélkül. A hit tart fenn az életben és a halálban.”

Most gondoljuk át. Az alábbiakban arról szólok, hogy a hitnek, mely a megigazulásnak alapja és gyökere, milyen roppant szerepe van a Szentírásban, és következésképpen a pap életében.

I.

Amit gyakran ismétélünk, emberi gyarlóságunk következtében megszokottan végezzük. Hányszor kapjuk rajta magunkat, hogy a szentmise kánonjának fonséges imádságait úgy mondjuk el, hogy az eszünk máshol kalandozik. Ez a sorsa annak az utolsó evangéliumnak is, melyet az év majdnem minden napján újra meg újra elmondunk: „In principio erat Verbum etc.” Nem gondolunk arra, ami a mi földi boldogságunknak és örök mennyországunknak kulcsa: „Mindazoknak, akik befogadják, hatalmat ada, hogy Isten fiaivá legyenek . . .” És kik azok, akik Krisztust befogadják és mivel fogadják be? Rögtön felel rá az evangélista: „akik hisznek az Ő nevében”. (Jn. 1, 12.)

Rampolla bíborosról beszélnek, hogy a konszekráció alatt egészen elmerült a két szín alatt megjelent Istenember imáadásában; minisztráló inasa nyugodtan elment takarítani s csak jó félóra múlva tért vissza, amikor gazdája felrezzent az elmerülésből és folytatta a szentmisét. Ha ezt a formát nem is követhetjük, néha mégis milyen jó lenne megállni Szent János proológusának eme szavainál s beletekinteni annak isteni tartalmába, mint valami tisztavízű tengerszem mélyébe, ahonnan visszamosolyog ránk az isteni tekintet és minden szónál kedvesebben mondja: te, akit barátomnak fogadtalak a szentelésben, nem veszed-e észre, hogy itt kezdődik a te boldog életednek a titka? . . .

Ezért mondja Aquinói Szent Tamás, hogy: „Prima conjunctio hominis ad Deum per fidem.” Szent Ágoston is hasonlóképpen beszél: „Először a hit köti össze lelkünket az Istennel.”

Soha nem fogom elfelejteni azt a fenségesen szép beszédet, amelyet † Vass József miniszter 1925 október 16-án a Katolikus Nagygyűlés eucharisztikus körmenete alkalmával a parlament előtti téren mondott: „Gyermekeket a szülőjéhez, a növendéket tanítójához, a hallgatót az egyetemi tanárhoz, az embert az emberhez tulajdonképpen a hit köti. Mi lenne az életben, ha a hitnek bizonyos méretű természetes erénye nem lenne meg az emberiségben? Minden fejlődés megakadna, hiszen a tömegkultúrát sem lehet hit nélkül terjeszteni. — De ha a hitnek természetes erénye ilyen fontos tényezője az emberi életnek, mit szólnak arról a hitről, mely isteni kegyelemből származik és amely az emberi lelket a magasabb régiókba, a mindenható Istenhez felemeli.” Ma már szinte fájoan gondolok arra, miért nem maradt ő is szorosabban a hit világánál . . .

Hitnek azt a lelki tevékenységet nevezzük, amellyel mi másnak szavát elfogadjuk. A becsületes, őszinte ember kimond valamit, ezt elfogadjuk . . . hiszünk szavának. *Ha valaki szavát adja, önmagát adja.* Egészen másképpen gondolkozunk a hitről, ha annak lényegéhez ezt a megvilágosító gondolatot is hozzákapcsoljuk.

A természetfölötti hit pedig az a lelki tevékenység, amellyel a hozzánkbeszélő Istennek szavát elfogadjuk. A híres Guardini mondja: a hit az embernek felelete a Krisztusban megjelenő Istennek. A hit — mondja Aquinói Szent Tamás — abban áll, hogy értelmünk az akarat parancsára és a kegyelem ösztönzésére elfogadja az isteni igazságot. Az értelem hisz, de a szív is hozzájárul. Hogy ezt a hitet gyakorolhassuk, Isten a keresztség szentségében még külön képességet, erőt, „hajlamot” is önt belénk, a hit erényét, amely által értelmünk szeretetből aláveti magát Isten tanúbizonyságának, mivel feltétlenül igazat mond. Hitigazság az, hogy a hit közvetlen indítéka a kinyilatkoztató Isten tekintélye. Bár életszentséggel, csodákkal és jövődölésekkel hitelesített küldöttek hirdetik Isten megbízásából az ő igazságát, akik ezért hitet érdemelnek, végelemzésben mégis maga Isten az, aki miatt hinni kell. Amikor a hitre buzdító szeretet arra sürget, hogy egész lényünket, értelmünket és cselekvésünket teljesen alá vessük Isten tanúskodásának, hitünk akkor tökéletes: a szeretetben válik tevékennyé.

Az Ószövetségben a hitnek mai teológiánkban használt neve, szava nincsen meg. Nincs meg az a szó, ami a görög „pistis”-nek felel meg. De a hit tartalma, illetve lényege már az Ószövetségben is nélkülözhetetlen feltétele a lélek és Isten találkozásának, egyesülésének. Az Isten igazságosságába és hűségébe vetett hit építette ki a patriarkák bizalmát az Isten ígérete iránt és a törvény teljesítésére irányuló készségét. Az Isten igazságába vetett hit oldotta meg a szenvedés problémáját és mutatta meg a megoldás útját. A választott népnél sem lehetett hit nélkül jámborság, istenfélelem, erkölcsi jószág és bűnbocsátás. Sem Izaiásra, sem a prófétákra nem azért volt szükség, hogy a hit fogalmát az ószövetségi vallási életbe átvigyék. A zsoltárok az ószövetségi hit erejének legjobb bizonyosságai. A 45. és 90. zsoltárt még a racionalista protestáns bibliamagyarázók is a hit legjobb dalának nevezik. Az ószövetségi hitnek tárgya a Megváltó eljövetelére tett ígéreteken való bizalom. A későbbi farizeusi

írásmagyarázat a hitnek központi helyébe tette a törvények külső megtartását.

Az ígért Megváltó megjelenésével az üdvözítő hit újra elfoglalta a maga központi helyét. A hit most már nemcsak bizalom és az isteni ígéretekben való reménykedés, hanem az értelemnek és akaratnak teljes átadása Krisztus kezébe.

II.

Amikor Krisztus megjelent az emberek között, a lelki és testi nyomorúságban vergődők megéreztek azt, hogy ezen a szerencsétlen földön ilyen valaki még soha nem jelent meg. Tódulnak feléje a legnagyobb áldozatok árán, hordozzák hozzá betegeiket . . . De bárki is jön hozzá valamit kérni, Krisztus mindenekelőtt hitet kíván tőle.

Kafarnaumban jár az isteni Mester. Éppen Jairus leányának feltámasztása után halad az úton, amikor két vak követi és kiáltozik felé: „Könyörülj rajtunk, Dávidnak Fia.” Jézus magához engedte őket és mondá nekik: hiszitek-e, hogy meg tudlak benneteket gyógyítani? Azok pedig felelik: „Igen, Uram.” Akkor megérinté szemüket és visszaadja látásukat és így szól: „Hitetek szerint legyen nektek.” (Mt. 9, 27. 30.) Majd színeváltozása után a Táborhegy lábánál találkozik egy apával, aki arra kéri, hogy gyógyítsa meg ördögtől megszállott fiát. Mit mond neki Jézus? „Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek.” A gyermek atyja azonnal felkiált: „Hiszek, Uram! Segíts az én hitetlenségemen.” És Jézus meggyógyítja a gyermeket. (Mt. 17, 14—19.) Mikor a zsinagóga feje kéri, hogy támassza fel leányát, ugyanez az Úr Jézus válasza: „Ne félj, csak higgy és meg lesz mentve.” (Lk. 8, 50.) Ez a szó sokszor hagyja el ajkát. Gyakran halljuk: „Menj, a te hited megmentett, a te hited meggyógyított téged.” Ezt mondja az inaszakadtnak, ezt mondja a 12 év óta beteg asszonynak, aki meggyógyult, mikor hittel érintette ruhája szegélyét. (Mk. 5, 25—34.)

A benne való hit elengedhetetlen feltétele csodáinak. Még azoktól is megköveteli ezt a hitet, akiket legjobban szeretett. Mikor barátja, Lázár meghalt és ő fel akarta támasztani, Lázár nővére, Márta szomorúan mondja neki, hogy megakadályozhatta volna testvére halálát. Krisztus Urunk azt mondja erre, hogy Lázár fel fog támadni, de mielőtt véghezvinné ezt a csodát, azt akarja, hogy Márta kijelentse beléje vetett hitét: „Én vagyok a Feltámadás és az Élet. Hiszed-e ezt?” (Jn. 11, 25—26.)

Ahol nem talált hitet, szándékosan korlátozta hatalmának erejét. Az evangélium kifejezetten említi, hogy Názáretben „nem tett sok csodát (honfitársainak) hitetlensége miatt.” (Mt. 13, 58.) Szinte úgy látszik, hogy a hitetlenség bénítja — ha szabad ezt a szót használnunk — Krisztus működését.

De ahol hitet talál, semmit sem tud visszautasítani. A hitet nyilvánosan is lelkesen magasztalja. Mikor egyszer Kafarnaumban volt, egy pogány százados közeledett hozzá, hogy gyógyítsa meg egyik beteg szolgáját. Jézus így szólt hozzá: „Megyek és meggyógyítom őt.” De a százados rögtön azt feleli: „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak szóval mondd és meggyógyul az én szolgám. Mert hisz én is hatalom alatt álló ember vagyok,

katonák lévén alattam, ha mondom ennek menj, ő megyen és a másiknak: jöszte, ő jön és szolgáltnak: tedd ezt, és teszi." Elég tehát, ha egy szót mondasz, ha parancsolsz a betegségnek és az elenyészik. Micsoda hite volt ennek a pogánynak! Mielőtt Krisztus kimondotta volna a gyógyító szót, kifejezte, milyen nagy örömet szerez neki ez a hit: „Bizony mondom nektek, nem találtam ekkora hitet Izraelben. Mondom pedig nektek, hogy sokan jönnek majd napkeletről és nyugatról és letelepednek Ábrahámmal és Izsákkal és Jákobbal a mennyek országában, az ország fiai pedig majd kivettetnek a külső sötétségbe" — hitelenségük miatt. És a századoshoz fordulva így szólt hozzá: „Menj és amint hittél, úgy legyen neked."

A hit annyira kedves Jézus előtt, hogy miatta még azt is megteszi, ami eleinte nem volt szándékában. Kitűnő példa erre az a gyógyítás, melyet egy kánaáni asszony kért. Krisztus Urunk a pogányok területére, Tirus és Szidon határára érkezett. Egy asszony arról a vidékről odament hozzá, ahol ő tartózkodott és hangosan kiáltozni kezdett: „Könyörülj rajtam, Uram! Dávidnak Fia! Leányomat gonoszul gyötri az ördög." De Jézus egy szót sem szól hozzá. Ekkor tanítványai járulnak hozzá és kérik őt: „Bocsásd el, mert utánunk kiabál" és Krisztus így felel nekik: „Én csak Izrael házának elveszett juhaihoz küldtettem." A pogányoknak való igehirdetést apostolainak tartotta fenn. De az asszony odamegy hozzá és leborulva imádja: „Uram, segíts rajtam!" Jézus neki is azt válaszolja, mint az apostoloknak, de azzal a közmondással, mely akkor használatban volt a zsidók és pogányok megkülönböztetésére: „Nem helyes elvenni a gyermekek kenyerét és az ebeknek vetni." De az asszony hitétől buzdítva, így kiált fel: „Úgy van, Uram! Csakhogy a kis kutyák is esznek a morzsákból, melyek lehullanak uraik asztaláról." Jézust annyira meghatja ez a hit, hogy megdícséri és azonnal teljesíti állhatatos kérését: „Oh asszony! nagy a te hited; legyen neked, amint kívánod." És leánya attól az órától meggyógyult. (Mt. 15, 22—28.)

Kétségtelen, hogy e példák közül csaknem mindegyikben testi gyógyulásról van szó. De az Úr Jézus a bűnöket is a hit jutalmául bocsátja meg, érte adja meg az örök életet is. Mit mond például Mária Magdolnának, amikor ez a bűnös nő lába elé veti magát és könnyeivel öntözi azt: „Meg vannak bocsátva bűneid." Nyilvánvaló, hogy a bűnök megbocsátása tisztán a szellemi rendbe tartozó kegyelem. Miért adja meg Krisztus a kegyelem életét Mária Magdolnának? Hite miatt. Krisztus Jézus pontosan ugyanazon szavakat mondja neki is, mint azoknak, akiknek testi betegségét gyógyította meg: „A te hited megszabadított téged, menj békével." (Lk. 7, 50.)

Nézzük végül a Kálvárián. Milyen nagyszerűen jutalmazza meg a jobb lator hitét. Mikor tanítványai is elhagyták és haldokol a bitófán, ez a lator megvallotta Krisztus istenségét. Hiszen Jézus országáról beszélt Jézus halála pillanatában és helyet kér ebben az országban. Micsoda hit a haldokló Jézus hatalmában! És hogyan meghatotta Jézust ez a hit! „Bizony mondom neked, ma velem leszesz a paradicsomban!" Ezért a hitért megbocsátja minden bűnét és helyet biztosít neki örök országában. E szerint tehát a hit a legelső erény,

melyet Krisztus Urunk elvár azoktól, akik hozzá közelednek. Krisztusnak ez a követelése nekünk is szól.

Mikor mennybemenetele előtt elküldte apostolait, hogy folytassák küldetését az egész világon, akkor is hitet követel. Úgyszólván az egész keresztény életet ettől teszi függővé. „Elmenvén, tanítsatok minden népet . . . aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözülni, aki pedig nem hiszen, elkárhozik.” — Azt jelenti talán ez, hogy a hit egy-magában is elegendő? Nem, a szentségek vétele és a parancsok megtartása is szükséges; de aki nem hisz Jézus Krisztusban, az parancsait sem teljesíti és szentségeihez sem járul. Viszont éppen azért tartjuk meg parancsait és járulunk szentségeihez, mivel hiszünk Jézus istenségében. Tehát a hit egész természetfeletti életünk alapja.

Isten azt akarja, hogy földi életünk idején a hitben szolgáljunk neki. Ezt a hódolatot elvárja tőlünk. Ez a mi próbánk, mielőtt beérnénk az örök célba. Egyszer majd meglátjuk fátyol nélkül az Istent. Az lesz a dicsősége, hogy teljesen közli magát velünk, örök boldogságának egész fényében és ragyogásában. De míg e földön élünk, úgy illik bele az isteni üdvösség-terv elrendezésébe, hogy Isten számunkra elrejtett Isten legyen. Isten azt akarja, hogy itt a földön a hitben ismerjük meg, imádjuk és szolgáljunk neki. És minél nagyobb, elevenebb és tevékenyebb ez a hit, annál kedvesebbek vagyunk Isten előtt. (Lásd Dom Columba Marmion: Krisztus a lélek élete. 216. l.)

III.

Az apostolok cselekedetének a mennybemenetel és a pünkösdi tűz kiadása után egyik legszebb jelenete, a Krisztustól megkövetelt hitnek nemcsak vértanúi megvallása, hanem a hitből jövő imádság páratlan ható erejének megmutatkozása: Szent István diakonus vértanúsága. A krisztusi hit a legnagyobb bölcsék egyikének tartott Gamaliel lábaitól Krisztus szolgálatára viszi Istvánt és Barnabást. István diakonusnak a beszéde a legszebb bizonyossága annak, hogy az írásokban mennyire jártas volt. Gyönyörű felépítésű, eleven hitétől sugárzó beszédét az egykori iskolatárs, a tarzusi Saul is hallgatja, de megtagadja a jóbarátot, mert ő is halált kíván Istvánra, szeretné megkövezni, de mert erre „a kitüntető feladatra” idősebbek vállalkoztak, azért megelelgszik a kövezők ruhájának őrzésével. De lelkét megüti egy pár szó: „Úr Jézus, vedd magadhoz lelkemet . . . Uram, ne tulajdonítsd nekik ezt bűnül” . . . (Ap. csel. 7, 59—60.) Még vesztebb dühvel fordul tarzusi Pál a tanítványok ellen. Mintha ezzel is ki akarná törölni lelkéből a haldokló Istvánnak imádságos könyörgését. De lehetetlenség a hitből fakadó imádság erejével győzelmesen harcolni. A damaszkuszi kapuban ennek a hitből jövő imádságnak kegyelme érte el, dobta le az elbizakodottság lováról, vakította meg a gonoszság útját kereső tekintetét és tette a hit legnagyobb és legvilágosabb apostolává.

Tudom, hogy amikor Szent Pált mint a hit apostolát említem, rögtön kapcsol emlékezetünk és a háttérben megjelenik Luther Márton szélesvonalú alakja, aki Szent Pál apostolt az egyedül üdvözítő hit tételének igazolására erőszakoskodva használja fel. Nagyon szeretném, ha azt a fájdalmas megállapításomat megcáfolná az élet, hogy

Luthernek és általában a protestantizmusnak az Apostol leveleivel való foglalkozása miatt a katolikus papság magára hagyta Szent Pált és leveleit. Nem tudom megérteni, hogy a reformáció, minden bajával és szerencsétlenségével, amelyet a katolikus Egyháznak okozott, elégséges ok-e arra, hogy a mi lelki életünknek egyik legfontosabb forrását, Szent Pál tanítását a hitről teljesen magára hagyjuk vagy kiszolgáltassuk a protestánsok egyedárujának? Az se indoklás, hogy Szent Pál apostolnak a levelei — és itt oly szívesen hivatkozunk Péter apostol megállapítására is — nehezen érthetők. (II Pét. 3, 16.) Az aranyat sem találják fel az ebédőasztalra, hanem nehéz munkával bányásszák ki az érces földből. Szent Pál levelei ilyen aranybányák, amelyekből saját lelkünk üdvösségére és lelkipásztori munkánk gazdagítására páratlanul sokat tudunk meríteni, de komoly munkával.

Ahhoz, hogy Szent Pál a hitről oly gyönyörű tanításokat tudjon adni, első és legszükségesebb feltétele az volt, hogy az ő lelke is legyen tele eleven hittel. Ennek a bizonyítására csak két jelenséget akarok felemlíteni.

Amikor a damaszkuszi megtérés és az arábiai pusztában töltött 3 éves noviciátus után, mint Krisztustól tanított apostol saját városának zsinagógájában fellép, halálra keresik. Akkor menekül, tanítványai egy kosárban engedik le a város falánál és elmegy Jeruzsálembe, hogy az apostol-fejedelemmel találkozzék. A jeruzsálemi keresztények között a megtérő fölötti öröm helyett rémület lett úrrá. Előttük még mindig az Egyházat üldöző Saul él, aki kegyetlenséggel hurcolta vérpadra a keresztényeket. Bármennyire is próbálta magyarázni megtérésének a történetét, az emberek bizonytalanok vele szemben. Maguk az apostolok is kételkedve hallgatták előadását. Egyedül Barnabás volt az a régi iskolatárs, aki nem feledkezett meg róla. Ő hozta össze tarsusi Pált az apostolokkal. De az eredménytelen jeruzsálemi bemutatkozás után közel 6 esztendeig élt elfelejtve és eltemetkezve Tarzusban. Csak amikor Barnabás (Ap. csel. 11, 19.), ez az áldott szívű és minden ellentét fölött hida verő tanítvány Antiochiába kerül, akkor megy át Tarzusba Pálért és veszi maga mellé munkatársnak. Hat évig elfelejtve élni abban a tudatban, hogy bensejében tűz ég, a krisztusi szerelemnek a tüze, amely hajtja, hogy hirdesse Krisztust a népeknek. Ellenállhatatlan kényszerűség kínozza, hogy otthagyon mindent, amit ő eddig szépnek és szentnek mondott és nekimenjen a világnak hirdetni Krisztust, a megfeszítettet. Rabságba ejtette őt Krisztus . . . és mégis tehetetlenségre van kárhoztatva, mert az apostoloktól nem kapott approbációt, nem fogadták be Krisztus munkatársai közé. Micsoda hitnek kellett élnie Pálban, hogy ezt a hat esztendőt krisztusi hűségben végigélte. Tudta, hogy az ő órája ütni fog, de az óraütés időpontját alázatos hittel átengedte a jó Istennek.

A másik hitbeli megnyilatkozása pedig a missziós élete. Az Ap. csel.-nek második, nagyobb része Szent Pál missziós útjáról beszél. Mennyi hit kellett ahhoz, hogy ezt a világapostoli munkát végrehajtsa. Saját benső lelki küzdelmeinek megharcolása . . . a test ösztönével való állandó küzdelem . . . a testi gyöngesége és egész-

ségének romlása, a megkorbácsoltatások . . . a hajótörések . . . a bilincsek . . . ki az, aki emberi erővel győzi ezt a hatalmas apostoli munkát? Ha csak egyetlen szenvedésére gondolunk, amikor Rómában megbilincselve fogadja a zsidók képviselőit, beszél nekik, vitatkozik velük és minden eredménytelen munkája ellenére is hisz és bízik Krisztus megváltói kegyelmében és eredményében. Csak egy kis összehasonlítást tegyünk saját életünk és Szent Pál küzdelmes élete között. Rögtön megérezzük, hogy ebben a hatalmas emberben az isteni hit oly méretekben él, amelyhez a mi türelmetlenségünk, nyugtalanságunk, könnyen történő elkeseredésünk csak szomorú torzképe a gyöngéhitű, modern embernek.

Micsoda lelki biztonságnak kellett élnie Szent Pálban, ha korának legelőkelőbb szellemi fejedelmei előtt, az atheni Areopagban oly bátran merete Krisztust hirdetni? Sokszor hiányzik belőlünk a képzelő erő, hogy az akkori körülmények és viszonyok ismeretében ezt a képet színesen megrajzoljuk magunknak. P. Banghának az élete jut ilyenkor az eszembe, akinek volt hívő bátorsága és vakmerősége az akkori liberális tudományok és tudósok fellegvárainak a krisztusi igazság és hit biztonságával nekitámadni.

Ezeknek az életkörülményeknek átelméldkedése után teljesen érthető, ha a rómaiakhoz intézett levélben, amely egyike a hit kérdéséről legrészletesebben, levél formájában foglalkozó értekezésének, azt mondja: „Nem szégyenlem ugyanis az evangéliumot, mert az Istennek ereje az, mindenkinek az üdvösségére, aki hisz. Mivel, hogy az Istennek az igazsága nyilvánul meg benne, mely a hitből hitre vezet, amint írva vagyon: az igaz pedig a hitből él.” (Róm. 1, 16 – 17.) Szent Pál többször említi azt, hogy írásainak célja a keresztényeket megerősíteni az ő evangéliumában. (Róm. 16—25.)

Igen nehéz lenne Szent Pál apostolnak a hitről szóló tanítását itt összefoglalni. Vakmerőség nélkül merem állítani azt, hogy az általa említett ú. n. evangéliumom elsősorban a hitről szóló tanítására vonatkozik. Szent Pálban egy mindent felülmúló biztonság uralkodik, hogy az Isten Jézus Krisztusban, a Megfeszítettben és Feltámadottban az emberi nem segítségére jött. Az Isten kinyújtotta üdvözítő kezét, megkönyörült az emberen és Isten Fiának vérével letörölte bűneinket. De ezzel a megváltással nem vette vissza tőlünk szabadságunkat, mert az emberen áll, hogy az Isten kezét megfogja és a megváltás kegyelmét a maga számára megszerezze. Az Isten kezének eléréséhez azonban hitre van szükség. A hitben tudja elérni az ember azt az egyedül helyes magatartást a kinyilatkoztató Istennel szemben. A keresztény ember hite — az apostol tanítása szerint — lényegében engedelmesség, egész lényének alávetése az evangélium ítélete alá. A hitben az ember egész lényével igényli az Isten evangéliumát. Ehhez nem szükségesek emberfeletti erőfeszítések, — hangsúlyozza ki az apostol — hanem „ha te száddal elismered, hogy Jézus az Úr és szívedben hiszed, hogy az Isten feltámasztotta őt halottaiból, üdvözülsz. A szív hite megigazulásra és a szájjal való megvallás üdvösségre szolgál”. (Róm. 10, 9—10.) Ha ez utóbbi kijelentést az egyik-másik szentírásmagyarázó véleménye szerint külön is vesszük egymástól, akkor is meg kell éreznünk azt, hogy a Krisztus kegyelmében való megváltás

részesedéséhez a legelső feltétel a lélekben elevenen élő hit . . . amelynek az élettel való megvallása juttat el az örök üdvösséghez. Az embernek Istenhez való viszonyában a döntő tényező az, hogy föltétel nélkül aláveti magát a krisztusi igehirdetésnek és a megfeszített és föltámadt Krisztusban való hittel képes az Isten előtt megállni.

Hogy tulajdonképen mindig ez a hit az útja az embernek Istenhez, az Apostol bizonyítja az őszövevényi Szentírásból. (L. a római levél 4, 18. 22, továbbá a gal. 3, 6—9. s a zsidókhoz intézett levél egész 11. fejezetét.)

A végtelenül irgalmas Istennek felemelő kezét így ragadja meg a hit. De ez csak a kezdet. A hitnek szeretetben kell kivirágoznia, szeretet nélkül semmi sem. (Róm. 1; I Kor. 13, 2.) A szeretetben kell élővé lennie. (Gal. 5, 6.) Mint valami világrekordernek (Róm. 1; I Kor. 9, 24—27.), kemény küzdelmet kell vívnia az üdvösségért. Tudja a keresztény ember, hogy el is kárhozhatik (I Kor. 9, 27.), azért kell óvatosnak lennie, hogy üdvösségét el ne játssza. (I Kor. 10, 12.)

Mily nagy lelki gazdagságot nyújthat nekünk a hit apostolának nyugodt, de kitartó és következetes tanulmányozása. Az újszövevényi Szentírás csodálatos gazdagságát adják ezek az apostoli levelek.

IV.

Főtisztelendő Testvérek! Mi az apostolok munkáinak részesei, a krisztusi küldetés hordozói vagyunk. Ma sem változott meg az apostoli igehirdetésnek tartalma és ma sincs szükségesebb és fontosabb dolog, mint teljesen áthatva lenni a hit kegyelmétől. Amikor XI. Pius pápának Krisztus Királyságáról szóló enciklikája a *laicizmus* fogalmát felemlítette, az egész katolikus világ és elsősorban a katolikus papság tele volt ennek a laicizmus szónak a hangoztatásával. Tisztelettel kérek bocsánatot, sérteni senkit sem akarok, de valahogy úgy volt, Testvérek, hogy mint a grammofon, újra meg újra elre-citáltak a régi kopott lemezt, beszéltünk nagyhangon a laicizmus veszedelméről és *nem vettük észre, hogy mi magunk voltunk ebben a betegségben*. Bennünket is megfertőzött ez a laicizmus gondolkodásunkban, érzésvilágunkban, terveinkben. Lelkipásztori munkáinkban nagyon sokszor csak az emberi okosságokra építettünk és a hitnek, kegyelemnek világát elhanyagoltuk. Igazam bizonyítására felesleges eseteket felsorolni, hiszen ezek szemeink előtt peregtek le a közelmúltban. Nem ideálom a csak imádkozó, csak naivul panaszkodó és csak jámbor ábrándokon álmódzó pap. De minden emberi eszközt, amelyet lelkipásztori célra felhasználunk, be kell állítani a hit világába. Amint már említettem, nem szabad azzal megelégedni, hogy kényszeredetten elfogadjuk a hitigazságokat, de még azzal sem, hogy hitünk világában otthonosan járunk, hanem egészen *a hitből kell élnünk*. Mindenre rá kell sugározni a hit világosságát, mindent össze kell kapcsolni a mindenekeket alkotó és teremő Istennel, a mindenekeket megváltó Krisztussal és a mindenekeket megszentelő Lélekkel, mert csak így egész az igazság és az élet. És így teljes és érett a mi lelkünk élete. Ha nem így cselekszünk, akkor féligazságokkal és félértékekkel dolgozunk.

Általánosságban mondott szavaimnak szemléltetésére szeretnék egészen konkrét példával szolgálni. Lelkipásztori életünknek egyik igen nehéz problémája a vegyesházásokkal szemben való eljárás. Két véglettel állunk szemben. Az egyik villámokat szór rájuk, a másik pedig kézzel — lábbal szanáltatja, néha bizonyos kis csalások árán, még az érdemteleneket is. Mi itt a helyes, *hit szerinti út és eljárás?*

Lelki betegséggel állunk szemben, amelynek meggyógyítására, az emberi rábeszélés és az értelemre való appellálás nem elégséges. Különösen a szerelemtől elvakult személyeknél. Az első lelkipásztori eszköz az, hogy áldozatok árán is hozzáférközhessünk azokhoz, akik vegyesházasságokat akarnak kötni, főleg az Egyház törvénye ellen. Ezeknek felkeresése és megközelítése a Jópásztor természetéből adódik. Azonban néha-néha ez a megközelítése vagy nem sikerül vagy a rábeszélés lesz egyelőre eredménytelen. Ezeknek a sikertelenségeknek talán az legyen a végső konklúziója, hogy a lelkipásztor keseredetten legyint és napirendre tér az eredménytelenség felett? Teljes mértékben híve vagyok a világiak laikus apostolkodásának, de nem csinálók az eredményekből görögtüzes reklámot. *Felhasználok, mert az apostolkodásnak egyik igen hathatós eszköze.* De nem doboltatom ki a sikert. Nem egy lelkipásztort el is szomorít az ilyen nagydobos eredmény-hirdetés és szomorúan int a kezével: „Honnan vegyek én ilyen laikus apostol-sztárokat az én falumban, községemben?” Ezt a kérdést is hittel kellene kezelni. Az evangélium mutatja, hogy az Úr Jézus munkájára sem tértek meg a farizeusok és írástudók. Sőt meg vagyok győződve, hogy tarzusi Pálnak megtérését sem az a kemény beszéd indította el, amelyet István diákonus tartott a nagytanács előtt, hanem a vértanú hitből jövő imádsága.

Ez az a biztosabb eszköz, amelyet a vegyesházasságok elleni küzdelmünkben, az egyéni érintkezés, rábeszélés és az állandó katekizis mellett nem nélkülözhetünk: *a hitből jövő imádság.* Szent Jakab apostol mondja, hogy a hitből jövő imádság mennyire üdvözítő a betegeknek. (Jak. 5, 15.) Az Anyaszentegyház súlyos lelki betegeiről van szó, a lelki tudóvész, hitbeli gyengeség kezdi ki őket. És ilyenkor mily üdvözítő lenne a hitből fakadó imádság. Imádkozunk-e mi aposztatáinkért? (Nemcsak a papokért!) Az érvénytelen házasságban élő híveinkért . . . imádkozunk-e a szentmisénkben . . . szentséglátogatásaink alkalmával? . . . Felajánljuk-e értük breviáriumunkat . . . vagy felajánljuk-e értük szentmisénket! Olyan sokszor az evangélium erősségével ellentétben álló érzelgősséggé fajul az egymás iránt való imádság ígéretése. És nem gondolunk arra, hogy paptestvéreinket, gyónóinkat, ártatlanlelkű kisgyermkeinket imádkoztassuk a hitükben megfogyatkozottakért? Mily gyönyörű X. Pius pápának Jézus Szent Szívéhez felajánló imádsága azokért a paptestvérekért: „qui ambulantes in vanitate sensus sui, Te et dilectam Sponsam tuam, Ecclesiam, lacrimabili defectione contristarunt”. Ennek gyönyörű példájára kellene nekünk is imádkozni és imádkoztatni sokszor és sokat azokért a testvérekért, akiknek hite megfogyatkozott, akik életüknek legfontosabb idejében, a házasságkötésnél dobták el lelkük legnagyobb értékét, az élő hit kegyelmét. És végül, legtöbbször megfedkezünk arról,

hogy ezekért a szerencsétlenekért felajánljuk szenvedéseinket. A szenvedésnek hitből jövő felajánlása csodálatos eredményeket tud kieszközölni. A világháború előtti idők kényelmes napjaiban, Itália szépségeibe szerelmes turisták kíváncsian közeledtek egy zárda felé, ahol Soror Maria Benedetta az orvostudományok által felkutathatatlan és érthetetlen, természetesen gyógyíthatatlan betegségben feküdt, ágyához leláncolva. A szenzációra éhes közönség csak ezt látta. Azzal, ami ennek a külsőnek természetfeletti világában volt, nem törődött. Pedig ez a nővér szenvedése árán mentette meg rendjét az akkori egyházellenes olasz kormány felosztatásától. Hány lélek jönne vissza, hogyha a lekipásztor szenvedéseit naponta felajánlaná a hitben megfogytkozott bárányaiért!

Főtisztelendő Testvérek! Szent Pál szavaival könyörgök: „Maradjunk megalapozva a hitben”. (Kol. 1, 23.) Ha erősek maradunk ebben a hitben, Szent Péter szavai szerint ez a hit szolgál dicséretetekre, dicsőségtetekre és tisztességtetekre Jézus Krisztusnak megjelenésekor. Akit bár nem láttatok, szerettetek; Kiben, bár most sem látjátok, hisztek; hívén pedig örvendezni fogtok kimondhatatlan és megdicsőült örömmel, elérvén hitetek célját, lelketek üdvösségét. (1 Pét. 1, 7—9.) Kecskemét.

Kovács Sándor
prelátus-plébános

Kegyelem és aszkézis.

Csakis bőséges kegyelemmel lehet igazi papi életet élni!

Mert: kicsi és törékeny az ember,
a hivatás pedig nagy és súlyos.

S az idő, melyben élünk, rendkívüli igényekkel lép elénk és követel.

Csakis bőséges kegyelemmel!

A) Valóban így van!

1. Pünkösdi élménynek sodró erejével, szentlelkes tűzzel éli ezt meg az a pap, aki *egészen pap*.

a) Pünkösdi fénnnyel világos előtte, hogy a hívek számára a pap az Isten valóságos követe. Rajta keresztül értékelnek mindent, ami vallás.

Ő a nekik élő Krisztus!

Ő a hozzájuk szóló Evangélium!

Ő az Egyház: az igazságok és értékek bevezetetlen sziklavára!

Ő a keresztény Élet: a kegyelmi élet mindennapi bemutatkozása!

Ő az Isten arca: a néző, látó, gondolkodó, szerető, sugárzó!

b) Döbbenetes élmény, mérhetetlen súlyú felelősség ez!

Hogy Krisztus annyit ér híveimnek, amilyenek én bemutatom!

Hogy az Evangélium fénye csak annyira világít nekik, amennyire rajtam átszűrődik!

Hogy csak olyan érték enyéimnek az Egyház, amilyen én vagyok!

Hogy a keresztény élet valóságának fémjelzőjét rajtam keresik!

Hogy az örökké nyugtalan Isten-kereső lélek tekintetem mögött fürkészi az Istent!

Igen, ez a legsúlyosabb földi élmény! Az igaz papnak élménye ez! S korántsem agyonverő élmény!

c) S olyan *természetes*, hogy ez a fönséges, de embererőkfőlötti nagy vállalkozás csakis a magasból jövő s túláradóan zuhogó erők erejében sikerülhet. Ahonnan jött egész létem, ahonnan a magasabb életre hívó szó, ahonnan a lassú átalakulás s az azt koronázó papi jelleg, örök szövetség és isteni megbízatás... csakis onnan eredhet ilyen erő. Ha a Magasságbelinek ereje egészen reám száll, lefoglal s bennem mozgó energiává alakul, csakis akkor vagyok hivatásom magaslatán élő pap — egészen pap!

Aztán megélni azt, hogy én egészen pap vagyok, a Magasságbelinek erejével odaemelve, ahol állnom kell, ráképesítve pontosan olyan szerepre, amilyenre jelölve vagyok, — maradéktalanul az Istené lenni és minden várakozásának eleget tenni — ez a legpünkösdiőbb élmény! Ez a bőséges kegyelem diadala! Abban, aki egészen pap!

2. Az életerők ütközésének csikorgó élményével éli meg a bőséges kegyelem szükségének nagy igazságát az *önmagával küzdő pap*. — A verejtékesen viaskodó, a legbelsőbb kettősség párbaját vívó, az ösztöneitől öklözött, pofozott (II Kor. 12, 7.) Krisztus-bajnok, akinek ezenfölül a külső élet is kedveskedik küzdenivalóval.

De ezekben az ütközésekben ő győz!

a) Ilyen *ütközések*:

Az *önvád!* — Hogy már nem vagyok a régi! Hogy megfogyatkozott Isten-hűségem! Hogy fakulok, fonnyadok! Hogy munkám nem igazi! Erényem önbecsapás. Állok és mégsem állok! Pap vagyok és mégse vagyok! Csalódik bennem Isten és ember!

Egyszer hirtelen fénnel lep meg az *önvád*, melynek világánál fölriadok, magamra döbbenek. Máskor rág mint a féreg. Olykor szorít mint a prés... És én tudom, hogy csak a kegyelem kemény ereje érvényesít ezek fölött engem! Győzve!

Az *erőtlenség!* — Keveslem képességeimet. Sokszor valóban kevesek is. Úgy vagyok, mint a sánta, aki szemével és vágyával a hegyet méregeti.

A lelkek és testek nyomora, az emberszívek keserve, a bűn terpszkedése, a kegyelem érvényesülése olyan kérdőjelek, melyekre nem tudok magamtól feleletet adni. Csodálkozom, hogy engem hívott munkájába az Úr, mikor az én kezemben nem ég a munka. Kisfiú vagyok. Teszek-veszek. S az Isten országának nagy értékei várnak.

Mikor leszek én nagy hivatásomhoz egészen hozzámérve?

Ha kegyelemmel töltekezem!

Lélektani vonaglás!

N y u g t a l a n s á g. — Olykor tudom, miért. Világosan látom ösztöneim zaklatásait, hallom lelkiismeretem zavaró hangját...

Máskor azt se tudom, miért vagyok nyugtalan. Tudatalattim robbanó erői feszítenek...

Belső nyugalom kell az apostolnak!

Honnan? — A kegyelmek olajszarujából!

A l a g ú t - s ö t é t s é g. — Befutok s nem találom benne magam. Ilyenkor úgy érzem, hogy senkim sincs, de annál több buktató akadályom; hogy elhagyott az Isten is; hogy az aposztázia és az önelvesztés lehetőségek . . .; hogy a rossz ellenem esküdött és támad! — Mi tart fenn e sötétségben és mi emel ki megint napsugárra? . . .

A k e g y e l e m i g é n y e i. — Mikor belém fénylenek az Isten nagy gondolatai rólam és nagy tervei velem, mikor föllobban bennem az isteni szikra s nagy utak s nagy tettek lendületét követeli tőlem, olyankor átvonaglik rajtam gyávaságom, félelmem, szorongásom. Feltör a sóhaj: Uram, képesíts mindarra, amit akarsz tőlem!

E m b e r i t é l e t. — Egyiknek buzgó vagyok, másiknak lanyha. Egyiknek okos, másiknak buta. Egyiknek értékes, másiknak minősíthetetlen . . . Ítéletek labdázna velem . . . Keserűség szorongat miattuk.

b) Ezekből az ütközésekből győztesen kikerülni, az önvádat cáfoló tényekkel öntudattá változtatni, az erőtlenséget erővé edzeni, a lélektani vonaglást békévé stilizálni s elmarasztaló emberítéletet Istennek igazoló ítéletével fölváltani: erre csak a bőséges kegyelem képesít.

c) Főnséges ez a túlárado kegyelem erejében önmagunkkal folytatott imádkozó, önsanyargató bajvívás. A meg nem állás, a nekifeszülés, a nyeregbe vágódás, az ütközés saltomortálás bátorsága s a győzelem!

Ez az igazi szabadságharc! Ez a hívek túlárado kegyelmi forrása! Ez az égnek gyönyörűsége!

3. Viharvert, sötét éjtszakák vándorának élményét hordja az *önmagával meghasonlott pap*. Az ő élményvilága ordítva bizonyítja a bőséges kegyelem szükségét.

a) Milyen is ő közelebbről?

Fénye kialudt. Lelke meghasadt, mint valamikor a jeruzsálemi templom kárpitja. Kincse kihullt. Régi melege megfagyott. Életének színpadán megjelent az ősemler — durvaságával, ösztönösségével, önzésével, anyagiasságával, irigy kritikájával. Az embertermészet legalacsonyabb adottságai diktálnak jogokat s törvényeket.

De megmozdul benne egy másik elem is: az isteni, amely valamikor trónolt lelkén! A hivatás kegyelme, az Isten sok vigaszos csókja, az új élet virágzó hajtásai, amelyek most mind foltok, sebek vagy legjobban esetben száraz venyigék. Csak egy valami áll ledönthetetlenül és veszhetetlenül: a szentségi karakter. Olyan ez, mint a tetemre hívó jel és szózat. Félelmes, fojtogató! Beszéde kétélű kard, mely veséig mélyed. Könnyű volna ilyenkor, ha lehetne eltűnni minden lény elől, elsüllyedni, nirvánába zuhanni: De nem lehet!

E végletes, vészterhes örök ütközőjében kell élnie! Kiút csak fölfelé van . . . De a kapaszkodás nehéz; igény sincs arrafelé.

b) Ha egy szédítően nagy, irgalmas erő üstökön ragadná, mint valamikor az angyal Habakuk prófétát!

Ha egy fölfoghatatlan kegyes és szívós szeretet halálosan komoly öleléssel karolná föl!

Ha minden kis körülményt kiszámító sorsintéző bölcsesség mindig szűkebbre vonná a gyűrűt körülötte, míg nem teljesen megadja magát!

Ez lenne az a kegyelem, mely neki elég! Túl bő kegyelem! Csakis ez elég neki!

Akkor lenne szivárvány vízőzön után! Hajnalpír koromsötét éjtszaka után! Föltámadás a halál után!

c) De ehhez a nagy kegyelemhez ő szinte semmivel sem tud hozzájárulni. Még igaz vággyal, várakozással se...

Ez csakis ingyen jöhet! Mástól! Onzetlenül!

Úgy érezzük, hogy pontosan ennek a kegyelemnek, pontosan így jönnie kell — ha nagyértékű, Jézus Szívéhez közel álló kegyelmi egyiséget tudnak kiépíteni a papok.

Tudunk! Hisszük ezt!

B) Következmény.

Ha bőséges kegyelem az igazi papi életnek egyetlen biztosítéka, akkor ebből az következik, hogy mindenáron be kell állítani papi életünkbe! Mindenáron!

A papi lelkiség felelős emberei erre fordítsák legjava erejüket: a bőséges kegyelem élenyűs levegőjét biztosítani. Mindenáron!

Egyébként a bőséges kegyelem legfőbb követelményei ezek:

1. *Alanyi követelmény: e g é s z k é s z s é g, 100 %- o s!*

Ha ez állandó, akkor megvan a bőséges kegyelem kincstárának kulcsa. Ajtaját nyithatód, vehetsz akármilyen sokat!

Ha nincs ez a készséged, akkor hiányzik a kulcsod... Legföljebb mástól kaphatsz bőven kincset.

Papi életünkben erre fordítsunk legnagyobb gondot, hogy egyenként Isten felé hajlott, nagy-készségű, napraforgó-lelkek legyünk!

Ennek az igazságnak összes élményeink között és fölött torony-magasságban kell állnia!

„Uram! mit akarsz, hogy cselekedjem?! Én mindenre kész vagyok! Igen, mindenre! Halálugrásra is!... ha ez kell!”

Ne felejtsünk el erről sokat írni és beszélni az Únió életében! Ezzel áll és e nélkül dől minden papi kibontakozás szemináriumában és azon kívül! Ezzel áll és e nélkül dől az úniós érték!

2. *Tárgyi követelmény:* a kegyelmi források szabad csörgedezése. Nemhogy eldugaszolnánk őket, hanem ráengedjük lelkünkre! E források:

a) Eucharisztia.

Minél egyszerűbben, törődöttebben, ütdöttebben tartjuk oda szomszjas lelkünket, annál biztosabban talál reánk.

A Jézus Szíve-tisztelet följajánlásának és engesztelésének minél fejlettebb szellemében kapcsolódunk bele, annál inkább mienk minden — számunkra lehetséges eucharisztikus kegyelem.

Ne lazítsd, Testvér, az eucharisztikus kapcsolatot. Önéletedet lazítottad akkor!

Üdvözlöm itt azokat a mintaszerű Testvéreket, akik sohase lazítottak e ponton!

Üdvözlöm azokat, akik a heti egyórás szentségimádások roppant jelentőségű papi tényét programmba vették.

Üdvözlöm azokat, akik a Jézus Szíve-tisztelet péntek éjjeli egy-órás virrasztásától sem ijednek meg. Főleg ezeknek mondom, hogy esedezzenek ilyenkor a Jézus Szíve-tisztelet rendkívüli kegyelmeiért a papság számára!

b) Lelki dolgok.

Mi sem könnyebb, mint ezt a forrást elakasztani s ezáltal nagyfontosságú kegyelmektől rabolni meg lelkünket!

Sok látszólagos ok van, melyekkel menthetjük magunkat. A mentés talán könnyít rajtunk valamit pillanatnyilag — mint valami kábítószert. — Csak kevés kábítószert, Testvér! A mi papi lelkünk, vérünk nincs erre berendezve! Jó is, hogy nincs!

Boldog lennék, ha itt világosan elmondhatnám egyes Testvérek pontos munkáját. Mintha csak a szemináriumban volnának. S ők nem azok, akiknek legkevesebb dolguk van.

A sok dolog, Testvér, gyakran azért nyomasztóan és gátlóan sok, mert nincs benne Isten bölcsen rendező keze. E kéz nélkül, Testvér, el lehet veszni napi babrálásokban is. — Viszont e kéz rendező ereje mellett lehet világra szóló apostolnak is 7—8—9 órát imádkoznia naponkint (bőséges egyháztörténelmi adat bizonyítja).

c) Fejlődési egyvonalúság.

Isten a papi fejlődésnek egy útvonalát gondolta el mindenki számára. Ez az út a szeminárium 5 évén át vonult, taposódott ki.

Akármilyen további fejlődés csak ennek folytatása lehet. Nincs új, külön út! Csak úttalan út!

Ha homályos a kinti út, talán gondosabban kellene mérlegelni a szemináriumi irányt. Annak vonalában lesz az igazi út!...

Megkapó jelenség az, hogy nagyon világos az út annak odakint, aki a szemináriumi irányt nem tévesztette el!

Megdöbrentő jelenség azonban, hogy ijesztően homályos annak útja odakint, aki elvesztette a szemináriumi irányt!

Testvér! az Isten nem kapkod. Ha Téged egy kegyelmi irányban nevelt, csak abban az irányban folytatja nevelésedet! Ebből az következik, Testvér, hogy csakis a szemináriumi szellemmel való teljes szolidaritás tarthat fenn igazi papi magaslaton. Ha pedig kicsúszott lábad alól a talaj, csakis ezen a talajon nyerheted vissza egyensúlyodat. A szemináriumi irány nagy kegyelmi forrás! Világos ez elméletben és tapasztalatban egyaránt!

Ha visszatérsz, Testvér, papi fejlődésed apai házába, legfontosabb legyen a tabernákulumi Jézus. Az ima erős lélekzéseivel szívd tele lelked Belőle útravaló kegyelmekkel! Meglátod majd, mindig jobban, hogy milyen egyenes az út a szemináriumi szentségháztól egészen sírodig.

d) Házirend.

Értem lélektani rendezettségedet, egyensúlyodat. — Olyan természetes, úgy, hogy egy jól vezetett házban, üzletben, hivatalban rendnek kell lennie. Talán csak a Szentlélek-Isten templomában nem, melyért Te vagy felelős?! Ha a legpéldásabb rend volna nálad, az se lenne túlsok. Hadd érezze magát jól nálad a Lélek!

Sok lélekmozdulás van benned napról-napra. Még a kiforrott lelki alkatnak is sok eleme kifordul helyéről. Ezeket megint rendbe kell tenni!

Ellensége is éppen elég van a lélekszentély rendjének. Ezek fölhasználnak minden óvatlan pillanatot, hogy értékeket lopjanak ki tőled és bajt lopjanak helyébe.

Gondos házigazda vagy-e? Szemed előtt van-e minden? Tisztában vagy-e minden dolgoddal? S a rend legfőbb szemedfénye? A lélekszentély ékessége igazi gondod?

Ha igen, akkor jól érted a komoly számvetést önmagaddal! Az egyenes, őszinte szembenézést önmagaddal! Az alapos havi rekollekciót — csöndben, imádságosan. Akkor szívesen felülbíráltatod magad mással, mert nem akarod magad becsapni semmiáron — amire pedig bizony nagyon hajlamos a magára maradt ember.

E h á z i r e n d n e k dús kegyelmi áradása van!

Tehát nyitva tartani a kegyelmi forrásokat!

És teljes készséggel, hűséggel adni át magunkat a kegyelmekkel való közreműködésnek.

Hunya Dániel S. J.

A lelki összeszedettség.

Mi az összeszedettség? Talán úgy tudjuk meg leginkább, ha először ennek ellenkezőjét határozzuk meg, az úgynevezett szétszórtságot. Olyan a lelki szétszórtság, mint egy levegőben elillanó földgázforrás, melynek energiái fakadnak a föld méhéből, de összeszedés, sűrítés híján állandóan szétoszlanak haszontalanul a levegőben. — Így van ez a szétszórt lélek erőivel is. Ezek is állandóan buzognak a lélek mélyén levő forrásokból, de összeszedés híján az élet forgatagában mindenhez odatapadnak, válogatás nélkül, s így szétforgácsolódnak. — Ha azonban a földgázforrás energiáit vagy hasonlóan a lélekét az összeszedettség állapotába helyezzük, akkor össze vannak sűrítve, ütőképesek, az összegyűjtött energiák egy pontra való irányítása hatalmas eredményeket képes kihozni.

A lélek szétszóródásának *alapja* az ú. n. „természetes állapot”, az érzelmek — vonzó és taszító érzelmek — szerinti törvényszerű igazodás. S ebben teljesen kimerülnek a lélek összes energiái. Például reggel egészségesen, jóízű alvás után ébredek fel, jól vagyok... egy óra múlva egy kellemetlen látogató felbosszant... és így megy tovább estig a + és — hullámozás. S az a baj, hogy a lélek hűségesen követi ezeket az érzelmeket.

Egy, természetes szempont szerint, okos ember, egy jó pogány is tudja azonban, hogy nincs ennél veszélyesebb állapot, melyen feltétlenül segíteni kell, mert különben az ember, a „teremtés koronája” kérlelhetetlenül ki van szolgáltatva, mint egy báb, a körülményeknek. — Ezért már természetes céllal és eszközökkel is igyekszik minden

valamirevaló ember valamelyes *rendet teremteni* a lélek portáján. Például egy szórakozni vágyó ember mindent megtesz és minden nehézségen keresztülgázol, hogy elérje kedves szórakozásait. Hasonló „összeszedettségnek” lehetne nevezni a sportrekordokért küzdő ember, a foglalkozási ranglétrán könyöklő ember stb. küszködéseit. Itt már van egy — jó vagy rossz — cél, mely uralja az egész lelki világot s a többi, kisebb dolgok már eltörpülnek a mellett!... Már nem szóródik szét lelke teljesen.

Kegyelmi szempontból pedig az összeszedettség jelenti a kegyelmi élet síkján való *magas célmegirányzást* (mint valamely egyéniséghez vágó erény; Eymard Julián szerint „alapkegyelem” stb.), melynek állandó szem előtt tartásával történik minden lelki munka. Lehet e cél többféle, magasabb vagy alacsonyabb rangú, az embernek juttatott kegyelmek iránya és minősége, nagysága szerint. — Mindenestre legnagyobb ezek közül magának a minden jó legfőbb Forrásának állandó megirányzása, szem előtt tartása, illetve az ezért való küzdelem: az Istenre, mondjuk a köztünk élő eucharisztikus Fókuszra való beállítottság.

Az ilyenhez *irányító kegyelmek* természetesen többfélék. — Intellektuálisan: valamihez kell tapadnom, tehát kiválasztanom a legértékesebbet, a legmélyebbet; innen kapok legtöbb erőt is az ellen-erők lecsillapítására. — Érzelmileg: bizonyos elfogadott vagy elvállalt szenvedések és vezeklések után mindinkább ráirányulni, amennyire egyáltalán lehet, a minimális „érzelemtelenségre” s tisztán beállítódni a központra. — Akaratilag: az előbb fogalmazottak irányában való, szinte élethalálszerű, állandó birkózás, mondhatni úszás az elmerülés veszélye ellen való védekezésül. — AZ EREDMÉNY NEM MARADHAT EL!

Kisebb-nagyobb mértékben mindenkinek szüksége van összeszedettségre, hogy egyáltalán uralkodhassék az egyéniséget fojtogató, ellenséges erők gyűrűjén. Nagyon fontos kiimádkozni magamnak a lelkemhez mért összeszedettségi fok meglátását... S aztán jöhet a munka.

A *munka eszközei*: minden életmegnyilvánulásunkat erre irányítani. Egy papnál például az egész lelki, kegyelmi életet, napi lelki munkát az elmélkedéstől kezdve a lelki olvasmányig.

Egyoldalúvá tesz? Némileg, de egyúttal specialistává a megirányzott ponton, mely feltétlenül biztos lelki alapkő lehet. S erre ráépíthető bátran az ú. n. „egyoldalúság”-ot kiküszöbölő hiánypótlás is. De ekkor is meg kell maradni az alapkő éles fogásánál, mert igen félő lesz az „egyoldalúság” elleni harcban a fenyegető szétszóródás és a szilárd alap elvesztése.

Igen fontos a megfelelő *szakirodalom* kikeresése, buzgó tanulmányozása és az emésztéshez szükséges kiválasztás.

Nagyon ajánlható Blazovich: A csend című könyve, továbbá: Kempis.

Eucharisztikus szempontból Eymard Julián könyveit (fordította: dr. Scheffler János) kell elsősorban ajánlani.

Munka közben azután elmélkedő, csendes lélekkel, a külső munkák ellenére nyugalomban és mély biztonságban tartott léleknek

erejével figyelni és várni a Vezető, a Szentlélek szavát. Ez egyéniségünkhöz fog szólni. Így például a szangvinikusan szeszélyes lelkekhez: minél mélyebbről kell felvergődnöd, annál erősebb lesz az eredmény s épp a mélyponton való erős munka a siker titka. — Az egyvonalú munkához szokott akaratot bizonyára az energia állandó, okos fokozására serkenti e téren és így tovább.

Ilyféle módokon, hosszas t ű r e l m e s munka után már bizonyos idő múlva is eredmény észlelhető. Hátha még nem hagyunk fel hosszabb időre sem a munkával; akkor lassan alaptermészetévé válik a léleknek a koordinált erőlködés és a megszokottság talaja az összeszedettség lesz, mely a „Gewonheitsstier“-embert már természetes szempontból is sarkallja. Itt már nincs nagyobb probléma, mert az igazi fordulópont és csikorgó irányváltoztatás az összeszedettség kezdő lépéseinél van, amikor is az „ellenséges ember“ minden erejét nekünk feszíti, nehogy a magasabb lelki élet emeleteire vezető lépcsőházakba törekedjünk.

Akinek vannak fülei ezek meghallására, az hallja meg s kövesse a Szentlélek csalhatatlan szavát és erős kívánságát lelkünkkel szemben.

Ezek alapján könnyen megérthetővé lesznek a *szentek életéből vett példák*, melyeket nem fogunk „érthetetlen fakírmutatványoknak, beteg lelkek megnyilvánulásainak“ tartani. — Így fogjuk megérteni Boldog Margitot, aki a kolostorban valójában is szinte állandóan a templom tabernákuluma felé fordította tekintetét: összeszedetten. Így fogjuk kellőképpen értékelni B. Szent Paszkált, aki önkénytelenül is a templom felé vette útját munkái közben, hogy órákat és éjtszakákat töltsön el szinte minden külső hatásnak a lélektől való elzárásával, vagyis a legtökéletesebb eucharisztikus összeszedettséggel. Vagy mi más az erős szenvedés, a vértanúság, mint a természetes szenvedésirtózatlan kegyelmi segítséggel való oly nagy erőltetés, hogy csak — legalább is túlnyomóan — Krisztus keresztségének, az áldozatmisztériumnak s a vele kapcsolatos hasonló kegyelmi törvényeknek szemlélete, illetve teljes elsajátítása marad meg... döntően!

Ez valamiképpen a túlvilági, mennyei boldogság anticipálása, melyben abszolút összeszedettséggel szemléljük a Legértékesebbet, Istent, minden zavaró körülmény teljes kikapcsolásával.

Ehhez igazán *sok kegyelem kell*. Világos ugyanis, hogy az ördög mindent megtesz, hogy az ilyen lelki eredményeket meggátolja vagy lehetőség szerint megrontsa. Ezért a legádázabb módon ront mindenkire az általa jól ismert egyéni Achilles-sarkon, hogy azáltal teljesen kiforgassa a készülő lelki nagy eredményeket. — Mint ahogy ezt a fent idézett és hozzá hasonló lelki könyvek írói ismételt hangszózzák. — Mert a csírában való megőlés lesz a megakadályozás legegyszerűbb módja. Elveszi a kedvet a küzdéstől, reménytelenséget, erőtlenséget, bizalmatlanságot önt belé nemcsak a kimondott összeszedettségi gyakorlatok, hanem az egész lelki élet mechanizmusa kapcsán.

Nagyon tévedne az, aki azt hinné, hogy ez az összeszedettség valami kellemes érzélem elsősorban, esetleg valami észigazságban való megrögződés vagy talán csökönyös, logikátlan akaratú kapaszkodás valami irracionáléba... Nem, nem, ezektől lényegesen különböző

dologról van itt szó, a szentírási „szem nem látta, fül nem hallotta elv” alapján. — Bár előfordul, hogy ezeket valamiképen súrolja a dolog. Így az érzelmek rendezése és igába hajtása, tehát alkalmas „befogása” mondhatnánk, előfeltétel. Az ész, képzelet megnevelése szintén sine qua non, az akarat állandó gyakorlása pedig az energiaforrásból való merítéshez kell. De ha ezek nagytakarításszerűen, reform, generáljavítás formájában megvannak, úgy ezekre fog építeni a kegyelem; mely köztudomás szerint a kegyelmi élet alaptörvénye folytán a rendezett természetre épül: e világban. Mondhatnánk: magunk részéről mindent meg kell tenni s ezután minden ráépítést onnan Felülről kell várni. Ez az elv, ha valahol, hát itt érvényes! Tehát az aszkétikus élet régóta hangoztatott, de soha el nem csépelhető eszközeit (alázat, öntisztító vezeklés és könyörgés) alkalmazva becsületesen és okosan, jogosan „elvárhatjuk”, hogy Isten belénk önti a nekünk szánt lelki-kegyelmi összeszedettség mértékét. — Mindenesetre alkalmassá tehetjük magunkat a nagyobb kegyelmekre is: a „fac, ut voceris” ágostoni, a „nagylelkűségben felülmúlhatatlan Isten”, ignáci s a „ki mennyit elbír, annyiit kap” eymardi-elv alapján. A teljes készségen fordul meg végül a probléma: fiat voluntas Tua etiam hic et nunc in terra...!

Dr. Farkas Lajos lelkész

Angelus Silesius párverseiből

— Johannes Scheffler (1624—1677) —

Rejtett szegénység.

Kinek senkije sincs, szegénynek azt tekintsd:
se társa, se Ura, se teste-lelke nincs.

A hallgatás dala.

Szép szó az angyalszó. Szebben szólhatsz szavaddal:
a hallgatás dala a Fönségesnek szebb dal!

Aki nem keres, talál.

Isten nincs itt vagy ott; meglegelni hogyha vágyod,
kösd güzsba testedet-lelkedet, kezéd-lábad.

Az élő-haló.

Ember, ha szívesen meg nem halsz, nem is élhetsz;
halállal halva, dús életre titkon ébredsz.

Hangya-távlat.

A föld széles neked; mező göröngye: nagy;
vakond túrása: hegy; — pöttönke hangya vagy!

Édes iga.

Nem lehet oly nehéz, testvér, a te igád:
társul im Jézus is beléhajtván nyakát.

A szabadság.

Szabadságot szeretsz? Az Istent szereted.
Merülj belé, kerülj minden mást, — s megleled.

Szabad szegénység.

Szabadság rügye hajt a szegénység tövén;
nincs senki szabadabb, mint a lelki szegény.

A lényeges erény.

Bilincsen jár a bűn, az erény szabadon;
döntőnek itt is a szegénységet tudom.

A legnemesebb.

Nemesebb nem akad a földnek kerekén,
mint egy talpig igaz, tiszta s szegény legény.

Cseréld ki magadat.

Tested lélekbe és lelked Istenbe váljék;
cseréld ki magadat a mennyek országáért.

Semmi sincs önmagának.

Magának az eső sem esik, nap se süt;
te sem vagy magadért, te is másért vagy itt.

A nyitott kapu.

Jer, nyisd ki kapudat; s hozzád száll az Atya,
Szentlélek és Fiú fölséges hármasa.

A lényeges imádság.

Ha ki tisztaszívű s követi Krisztusát,
belül, lényeg szerint, mindig Istent imád.

Isten csókja.

Magát csókolja meg Isten, s Lelke e csók;
Fiának az Atya küld ily Vigasztalót.

Merész a szerető.

Merész a szerető, Istent csókolni bátor; —
s lábát csókolja csak cserepes ajakával.

Lelki évszakok.

A télidő a bűn; tavasz: a bánata;
malaszt a nyár; az ősz a teljesség maga.

Németből: P. Szedő Dénes O. F. M.

Don Bosco nyomán.

A XIX. század óriási embertömege eszményt cserélt. Mint „középkori” torz babonát, elvetette magától a hitet. Azt gondolta, hogy emberi méltóságát és magasabbrendűségét csak a pozitív tudomány és az ész képviselheti. (Szegények, ha tudták volna, hogy ez az út szédítő szakadékba torkollik és rövid idő múlva Götz fiacskája a sok tudománytól elkábítva, még a saját édesapját sem ismeri meg!) Fegyvert ragadtak tehát az „örök kerékkötő”, az Egyház ellen. Vagdalkozásuk, kardcsörtetésük azonban csak tiszavirágéletű volt. Hamarosan mutatkoztak a csömör jelei. A tudomány és az ész „áldása” különösen meglátszott az ifjúságon: ezeken a bérkaszárnnyak közt tolongó, fáradtszemű, rokkantlelkű kivetettek. Mint a terméskő alatt sínylődő pázsitnak, nekik is napfény, derűs szeretet kellett.

Ekkor jelenik meg Don Bosco. Így lehetne legjobban jellemezni: az olasz diadalmas világnézet megalapítója. Szépen ráillenek Prohászkanak szavai: „mint a magasságok szálldosó madara, az ormok széljárásának nagy ütőerein keresi az utakat, melyek legbiztosabban vezetnek Isten felé.” Izig-vérig modern pap. Századának minden sóvárgása, tomboló törtétese ott él az ő lelkében is. Át tudja érezni a kavargó eszméket, a szétzilált vágyakat. És hallja lelkében a hívó szót, ez az Isten akarata, hogy állítsd meg a romboló görgeteget!

Don Bosco engedelmeskedik. Dolgozik, harcol és győz. Sok alkotása közül azonban nevelési rendszere a legmaradandóbb. Összegezi benne a korszerű meglátásokat az ősi keresztény hagyománnyal. Hisz a villanyfényes vasbeton-templomokból mennyire hiányoznának azok az ősi zengésű szavak, amelyek ott csengtek valamikor a katakombák mélyén, a gyertyák sápadt fényében, már az első püspökök atyai ajkán. Don Bosco nevelői lángelméje ezen a ponton mutatkozik meg legjobban: az ősi és modern elgondolások művészi összekapcsolásában. Casotti, a milánói egyetem tanára, ezt a kérdést így összegezi: „Nem habozom kijelenteni, hogy a nagy torinói nevelő a modern keresztény nevelés alapjait rakta le és mától kezdve mindannyiunknak a megelőző módszert kellene alkalmaznunk. Szükséges volna ez azért is, hogy mindenki vegye tudomásul: a nevelési megújulás terén a katolicizmusnak — jóllehet kénytelen elfogadni a jót, bárhol fedezze fel — van saját programja és saját iskolája s nincs szüksége arra, hogy azt másoktól tanulja el.”

Ez a tanulmány — helyszűke miatt — nem tárgyalja módszeresen Don Bosco nevelési elveit, hanem inkább csak arra akar rámutatni, hogy milyenné kell önmagát alakítania a jó nevelőnek, ha szellem és eredmény dolgában meg akarja közelíteni a Szentet.

Szeretet és bizalom a nevelésben.

Egy alkalommal megkérdezték tőle, vajjon milyen eszközökkel tudta az ifjúságot olyan csodálatosan rávezetni az erény útjára. Így válaszolt: „A megelőző módszert használom. A szeretetet hívom segítségül. Az én módszerem teljesen az észre, a vallásra és a szeretetreméltóságra támaszkodik.” Ősi szavak ezek. Már Szent Pál is így ír: „A szeretet jóságos, türelmes, mindent eltűr, de mindent remél és minden kellemetlenséget elvisel.”

Néhány donboscói idézettel iparkodom megfesteni, milyen legyen az az égő szeretet, amely kell hogy minden nevelő lelkében ott lobogjon növendékei iránt.

„A családiasságból szeretet származik, a szeretetből pedig bizalom. Ez megnyitja a szíveket s a gyermekek félelem nélkül mindent kinyilvánítanak előjáróiknak. Őszinték lesznek a szentgyónásban és a szentgyónáson kívül, azután készséges hajlandóságot tanúsítanak mindarra, amit nekik parancsolni akar az, akiről biztosan tudják, hogy szereti őket.”

„A gyermekek ne csak részesüljenek a szeretetben, hanem érzék is, hogy szeretjük őket.”

„Szeretnünk kell azt, ami a gyermekeknek kedves, akkor majd a gyermekek is szeretik azt, ami az előjáróknak tetszik.”

„A nevelő, akit csak a katedrán látni, az tanító és semmi más, de ha elvegyül növendékei közé a szünetekben, akkor testvérré válik. Ha valakit csak akkor látnak, amikor a szószékre lép prédikálni, arról azt mondják majd, hogy se többet, se kevesebbet nem tesz, mint ami a kötelessége, de ha a szünetekben sem restelli a szót, akkor intése úgy hat, mint a szerető jóbarát szava.”

„Mindenkinek mindene legyen az előjáró s készségesen hallgassa meg a gyermek minden kételyét, minden ügyes-bajos dolgát! Csupa szem legyen, hogy atyaként figyelje meg magaviseletét, csupa szív, hogy lelki-testi javát keresse azoknak, akiket az isteni Gondviselés gondjaira bízott.”

„Szerettesd meg magad, ha azt akarod, hogy fiaid engedelmeskedjenek.”

„Ne feljebbvalók, hanem atyák legyetek!”

Mindezeknek gyakorlati megvalósításában a szeretet igen találékony. Egy nevelőnek sem szabad elfelejtenie, hogy önmagát finom, szeretetsugárzó egyéniséggé kell alakítania. Ellenkező esetben az történik meg, amit Heine egyik művében elbeszél. Néha még álmában is majd megfulladt, mert szobája benépesült rideg, kiaszott lelkű tanáraival és reggel úgy gondolt vissza az átizzadt éjtszakára, mint valami rettenetes lidércnyomásra.

Mennyivel másképpen ír naplójában egy szalézi növendék, akit az előbb elsorolt elvek szerint neveltek: „Minden tanár szeret engem, valamennyiünket szeretnek, de a legfontosabb, hogy megbecsülnek és bizalommal rendelkeznek velem.” Ugyancsak ez a növendék egyik előjárójáról így emlékezik meg: „Teljesen beavattam őt minden titkomba és most barátok, bensőséges barátok, testvérek vagyunk s

ha kétségeim vannak, ha nyugtalan vagyok, ha félek a semmittevéstől, ha aggodalmaskodom, hozzá megyek: rövid beszélgetés után minden rendben van s minden elintéződik."

Öröm a pedagógiában.

Don Bosco azt kívánta, hogy a gyermeket az öröm napsütésében neveljük. A virág is csak akkor lesz illatos, színes, ha gazdagon zuhog rá a napsugár, a fény. Az öröm a nevelő legjobb szövetségese. Érintésére fölpattan a gyermek lelke mint a virágbimbó és hagyja magát megközelíteni. Már Schiller is így nevezi egyik ódájában az örömet: „isteni szikra, schöner Götterfunken". Egészen igaz, mert aki örül, annak a lelke jobban hajlik a jóra.

Don Bosco nyomatékosan hirdeti: „Adjatok a gyermekeknek teljes szabadságot az ugrándozásra, a futkározásra, a jókedvű zajongásra." Nevelési rendszerében a színház, az ének- és zenekarok igen gyakori szereplése, a nyári, néha hetekig tartó kirándulások (a mozgó cserkész táborok egyenruha nélküli őse!) mind a jókedvet akarják fokozni.

Az iskolai előadásokban már száz évvel ezelőtt hangoztatta a mulattatva-tanítás gondolatát. A nevelés művészete ugyanis abban áll, hogy fölébresztjük a gyermek érdeklődését, kíváncsiságát és ezt a tanítással kielégítjük. Ez a kíváncsiság azonban csak az öröm légkörében egészséges.

Önkénytelenül is eszünkbe juthat Gárdonyinak ez a néhány sora: „A mi iskoláink papagáj-iskolák. A gyermeket az Isten is játékkal neveli az élet munkájára: miért nem játszatják tovább a tanítók is? Úgy értem, miért nem fordítják a tanulást játékká. Hiszen a gyermeki fantázia mindig cselekvő." (Te, Berkenye!)

A tanításban arra törekedett, hogy szíves együttműködést teremtsen a tanulókkal. Ennek egyik igen megfelelő eszköze a kedves, finom humor. Szerette alkalmazni a kérdve-kifejtő módszert. Szándéka az volt, hogy egy órán minél többen feleljenek. A magyar középiskolákban most szintén ezt a módszert kezdik követni, mint legmodernebb „újdonságot".

Nagyon szépen írja róla a tudós olasz jezsuita, P. Barbera: „Minden művét mélységes hit és az igazi vidámság szelleme hatja át s e mellett tanítási stílusa páratlanul hatásos, kristálytiszt, élénk, vonzó, úgyhogy az ő iskolája igazán derűs. Don Bosco élete a keresztény pedagógiának csodálatos és nagyszerű eleven fejezete."

Az öröm igazi kipattanója a játék. Akkor szép a gyermek, ha játszik. Aki Don Bosco szellemében akar nevelni, annak bele kell vegyülnie a játékba, vagy legalább is biztató szavakkal lelkesítenie a fiúkat, mert az ilyen nyüzsgő közösségben kinyílik a szív, kacag a szem, őszinte a nyelv.

Az állandó, atyai felügyelet.

Ez is az állandóan őrködő, éber szeretetnek gyakorlati megnyilatkozása, másszóval a bűn elkövetésének megelőzése. Nem terhes,

elnyomó zsandárkodás, hanem a Jópásztor féltő, gondos ébersége. A Szabályzatokban ezt írja: „Arra törekedjete, hogy a növendékek sohase maradjanak egyedül. Amennyire lehetséges, a felügyelők előzzék meg a növendékeket azokon a helyeken, ahol ezeknek gyülekezniök kell; maradjanak velük, míg másvalaki át nem veszi a felügyeletet; sohase hagyják őket tétlenül.” Valóban, mintha Don Bosco elgondolását szedte volna ritmusba Mécs László:

„Szép a vidámság, tavasz-jókedv,
szép a virágos tavasz-álom,
ha valaki vigyázva virraszt
és féket tart szeretet-szálon:
ne bukjon el a láb a vétken.”

(Valami nagyon tetszett nekem.)

Igen szeretett két gyakorlati jelentőségű szabályt ajánlani:
„Ötszáz növendék közül egy nevelőintézetben, tegyük fel, csak egy a romlott erkölcsű. Megérkezik egy másik, szintén jópipa. Más községből, más megyéből valók, más osztályba járnak, más terembe tartoznak, egymást sohase ismerték: mégis mindjárt másnap vagy alig pár óra múlva, együtt látjátok őket a szabadidőben. Mintha ördögi mágnes vonzaná őket. Ilyen esetben ez a szabály: „madarat tolláról...”

„Ha olyan ifjú kerül kezetek közé, aki jónak látszik ugyan, de szeleburdi, könnyen távol marad onnan, ahová a kötelesség szólítja; aki egyszer az udvar valamelyik rejtett zugában látható, máskor a lépcsőkön bukkan fel vagy a lomtárban, egyszóval olyan helyen bújkál, ahol rejtékben érzi magát az előljáró tekintete elől, az ilyenektől mindig féljete.”

Életében számtalan példát adott arra, hogyan kell ilyen helyzetben cselekedni. Ha gyanús csoportosulásokat vett észre, egyiküket magához hívta. „Szívességet kérek tőled. Itt a kulcsom, szaladj fel a szobámba. Keresd meg a könyvespolcon X könyvet s hozd ide!” Egy másikat elszalasztott, hogy nézze meg, otthon van-e a házgondnok, stb. A gyermekek boldogok voltak, hogy szolgálatot tehettek s nem is vették észre kérései célját. Vagy rákezdet egy szép nótára, kettesével sorba állította a fiúkat s szalamander-menetben, vidáman, dalosan bejárta velük az udvart, a folyosót, a lépcsőházat, a homályos sarkokat és így sajátmaga győződött meg arról, hogy nem történik sehol semmi rossz.

Szabadság.

Don Bosco módszerének egyik jellegzetes tulajdonsága: a közép-úton haladó szabadság. Másszóval ez azt jelenti, hogy hagyjuk kibontakozni a gyermek eredetiségét. A nevelő kertész, de nem gömbalakúra nyírott bokrot kell a gyermekből faragnia, hanem csak irányítani a kis palánta életét, óvni a dértől, odaállítani a napsugárba. Meg kell mutatnia a fiúnak azt, hogyan kell önmagában a férfit kialakítania és engedni, hogy a nekibuzdulás önként nyilvánuljon meg. Nem

szabad tehát megtérni a mindent letaposó, merev janzenista alakiságot.

Figyelni kell a hajlamok megnyilatkozását és a tennivágyás főöslegeit játékkal, színdarabbal, zenével, szertartásokkal, szavaltokkal levezetni. Elengedhetetlen és nagyon is szükséges a fegyelem, de a szükségesen túl hagyjuk szabadon a fiút. Kell, hogy minden parancs tudja igazolni önmagát, azaz a gyermek is célszerűnek lássa az előírt utasításokat.

Beszéljen azonban ismét csak egy levélrészlet: „... Minden jól megy. Itt nem fárad el az ember a semmittevésben. Itt nem szigorú fegyelem, hanem egészen különleges összhang uralkodik. Csak jócselekedeteket lehet elkövetni, minden rossz száműzve van. A béke és a nyugalom légkörében élünk, amely nem kevésbé használ tanulmányainknak és nemcsak tanulmányainknak használ, hanem lelkünknek is.”

Don Bosco elgondolása a hajlamok kutatásával és irányításával önállóságra akarja szoktatni az ifjút. Ezért nem járulnak padonként a szentáldozáshoz és ezért nincs kötelező közös szentgyónás. És mégis — idős szaléziak tanúskodhatnak róla — a ritka esetek közé tartozik, ha valaki, bár önként járul a szentáldozáshoz vagy szentgyónáshoz, csak négyszer-ötször teszi egy évben.

Nem bottal, nem veréssel.

„René Bazin megjegyzi egyik regényében: „Az ifjúság fájdalma a legélesebb.” Egy híres magyar író pedig így ír: „... az ember arca a lélek virága! Aki az arcot megüti, a lelket üti meg! A lélek pedig Istentől való részünk; örökkévaló!”

Don Bosco mindezt jól tudta, ezért a legszigorúbban megtiltott „mindennemű verést, fájdalmas helyzetben való térdeltetést, a fülhúzást és egyéb hasonló büntetéseket, mert ezek nagymértékben föl-izgatják a növendéket s megalázzák a nevelőt”.

Elgondolásai összegezve a következők:

„Ahol elegendő a figyelmeztetés, ott ne folyamodjunk a dorgáláshoz. — Nem szabad büntetnünk, ha a lelkünk izgatott. — Negatív büntetéseket alkalmazzunk! Vagyis bizonyos időre függesszük fel szeretetünk külső nyilvánítását. Ezt is mindig úgy tegyük, hogy azok, akiket ily módon figyelmeztetünk, még jobban barátainkká váljanak.

A gyermekeknél az számít büntetésnek, amit büntetésképen ki-róvnak. A megfigyelés azt mutatja, hogy egy barátságtalan tekintet egyesekre nagyobb hatással van, mint az arculütés. A dicséret, amely valamely jótettet kísér, a feddés, amely valamely hanyagság után kijár, már nagy jutalom vagy büntetés.

A legnagyobb körültekintést és türelmet kell tanúsítani, hogy a növendék az értelem és a vallás által átlássa hibáját.”

Az elmondottak bizonyításául a sok közül elég elolvasni egy volt szalézi növendéknek, Maffei Jakabnak, szüleihez írt levélrészletét. Egyik tanárjáról így ír: „... Csak látnád őt, meggyőződnél róla, milyen jószágos! Jóságából ösztönszerűleg megszületik bennünk az a vágy, hogy vakon engedelmeskedjünk parancsainak és örömmel, hidd meg, valóban örömmel fogadjuk a büntetéseket, amelyeket ránk ró.”

És hogy milyen lehet a jutalom, erre így ad feleletet a levél: „...Nagybőjt közepén, hallgasd csak, franciául fogok szavalni a kollégium színházában. Francia tanárom meg akarta jutalmazni jó-akaratomat, amit tantárgyának tanulásában tanúsítok s nekem osztott ki egy szerepet.”

A szentségek erejével.

Abban az időben, amikor még a kispapok is csak vasárnap hallgattak szentmisét, áldozni pedig csak néhányszor „illett” egy esztendőben, Don Bosco így ír: „A gyakori szentáldozás és szentgyónás, a mindennapi szentmishallgatás a fenntartó oszlopai annak a nevelő-intézetnek, amelytől távol akarjuk tartani a megfélemlítést vagy botot. Sohase kényszerítsük a fiúkat a szentségekhez, hanem csak buzdítsuk őket és adjunk nekik erre alkalmat.”

„Ha a nevelőintézetekben — szokta mondani — ellanyhul a szentségek vétele, akkor azoknak máris befellegzett.”

A szalézi intézetek növendékeinek 80—95 százaléka (néha több is!) napiáldozó. Erre vonatkozólag egyik növendék ilyen vallomást tett: „...Mindennap a szentáldozáshoz járulok, ami egésznap munkámra és életemre olyan hatással van, hogy igen nehezen tévedhetek le az útról, amelyen haladni akarok s amelyen kell is haladnom...”

Kissé hosszadalmas volna elsorolni minden áhitatgyakorlatot, amelyek mesterien úgy vannak megszerkesztve, hogy az ifjú lelkét erősítsék, fejlesszék. Egyet azonban mégis csak érdemes megemlíteni, és ez a jóhalál-gyakorlat. Azok az eleven, csillogószemű fiúk, minden hónapban egyszer — idegen szónok ajkáról — elmélkednek a halálról. Átgondolják a nagy igazságot és utána úgy gyónnak meg, mintha azonnal meg kellene halniuk. Még a stúdiumi padban is mindent szépen rendbe raknak, mintha utoljára tennék. És hogy mi az eredmény? Arról hadd beszéljen ez a naplórészlet: „Istenem, hidd el, ha elkezdek elmélkedni a halálról, nem tudom megérteni, mi lehet. Itt vagyok, mozgok, beszélek, futok, játszom és mindennek véget kell érnie? Itt kell hagynom ezt a csodálatos földet, a hegyek, a folyók, a városok, a szép virágos mezők látványát?... De ha elgondolom, hogy ez a föld csak egy része Isten teremő világának és ha ez az a hely, ahol alattvalói laknak, mennyivel jobb és milyen végtelen szépségű lehet az a birodalom, ahonnan Ő parancsol a szeleknek és viharoknak, ahonnan Ő uralkodik a mindenség és teremtményei fölött.”

A havi jóhalál-gyakorlat alkalmával a vezető pap elmond többek közt egy Miatyánkot, Üdvözlégyet és Dicsőséget azért, aki a jelenlevők közül elsőnek hal majd meg. És erről így ír a kedves diáknapló: „...Észrevettem: valamennyiünkön, magamat is beleértve, borzongás futott át, amit nem lehet elfelejteni. És lelkem elkalandozott, elkalandozott és teljesen átadta magát a nagy titoknak.”

Röviden összefoglalva, ezekben az elgondolásokban rejlik Don Bosco nevelői rendszere. Az itt felsoroltak csak kiragadott részek az egészből. Néhány aranyszemecske nap felé dobálása. Mégis magukba

sűritik a lényegét. Aki jobban szeretné megismerni szépségét, az lépjen be egészen ebbe a nevelő katedrálisba. Katedrális? Igen. Faulhaber bíboros mondja: „Azt merték nyíltan hangoztatni, hogy a középkor katedrálisai után a katolikus Egyház semmi nagyobbyszerű dolgot nem alkotott. Mármost a Szalézi Mű — a szeretetnek ez a csodája, amely évenként ezer meg ezer jólnevelt, kiművelt ifjút bocsát ki az életbe, ahol azokat elhagyottan találta és a nyomorból kivonva magához vette — ez a mű, mondom, hasonló egy nagy bazilikához, amely büszkén emeli kupoláit az ég felé.”

P. Lukács István szaléziánus

Egyszerűség és áldozat a munkások lelkipásztorának életében.

Minden történelmi siker előfeltétele az igénytelenség, szegénység és áldozatos lelkület. Maga az Úr Jézus Krisztus, az élet alkotója, a legsajátságosabb programmal jött a világra. Új értékelést, új megvalósítást hozott az ember számára a maga egyszerűségével és áldozatosságával. Menteni jött a világot és ehhez előkészületül másnak dolgozik, ács munkában segédkezik, műhelyben testi munkát végez, vagy vizet hord a kútról édesanyjának.

Krisztus Urunk a legigazibb realista, mikor olyan embert állít a maga Személyében a világba, akinek törvénye a szeretet, az egyszerűség és az áldozat. A harmincéves krisztusi testi munka nagy intelem az emberiségnek. Ő ugyan elsősorban Megváltónk, tehát lelkünk orvosa, mégis a földi lét, a szociális kérdés, a munka és bér problémái sem függetlenek Tőle. Mert ez az élet. Ő nemcsak a templomé, hanem a műhelyé is. Innen fakad az az örök, meghamisíthatatlan igazság, amely azt tanítja, hogy Isten előtt, tehát a végső elszámolásban minden ember egyforma: szolga. Csak abból az életből, amelyik harminc éven át műhelyben dolgozott, származhattak ezek a minden emberi élet alapját képező elvek és fogalmak: „Aki nem dolgozik, ne is egyék.” „Méltó a munkás az ő bérére.” „Amiként szeretnéd, hogy veled bánjanak, úgy bánj te is felebarátaiddal.” Ez a tanítás számunkra lélek és élet, elmélet és gyakorlat.

Az elméletet nagyon is ismerjük, de nem így a gyakorlatot. Kemény követelések: előbb add el, amid van, oszd ki a szegények között, azután jöjj és kövess engem. Ez az első feltétel: szegénység, egyszerűség. Egyszerű lelki szegénység, „elégtelenségünk alázatos tudata, mely nem öltözik cifra, hazug rongyokba, kevély önimádásba, pásztori lelkület”. (Tehát kincseidet, tudásodat, önszereteted tedd a piacra, add oda a szegényeknek, mindenkinek, akkor azután jöhetsz utánam.) A másik nagy követelés: aki utánam akar jönni, vegye fel keresztjét naponta és úgy jöjjön utánam. Tehát a munka, az aszkézis, a folytonos lemondás, önfegyelmzés, önmegtagadás, mindenről való leköszönés, egyszóval az áldozathozás keresztjét is hordanom kell.

Az Istennek ezek a legnagyobb ajándékai: az egyszerűség és az áldozat. Ki ne ismerné ezeket az örök életelveket? Ó jaj nekem, ha nekem ez sem elég! Mert mindezekben benne van minden emberre, tehát a munkásokra és vezetőjükre, kicsikre, nagyokra egyaránt érvényes igazság is. Ez azonban elv, teória; a gyakorlat nem ilyen egyszerű. És mégis csak ennek az elvnek az alapján lehetek jobb ember és tudok jobb embereket nevelni s egyben tökéletes apostollá lenni. Mindezt gyakorlatból is tudom. Ki is próbáltam. Ha valaki arató bandát vezet, neki legjobban kell tudni kaszálni és neki legszorgalmasabban kell dolgoznia. Ne lógjon erre-arra a hűvösön különböző ürügyek alatt, hanem álljon a munka élére. Ha kubikos-gödörgazda, neki kell a legtöbb földet kihánynia és neki kell a legtakarosabb „gödört” csinálnia. Ez érvényes úgy a gyári, mint vasúti előmunkásra, a mérnökre úgy, mint a katonatisztre, egyáltalán minden vezetőre. És mennyire kell, álljon ez a papra. Legyen a pap lelkiekben „előmunkás”, „bandavezér”, mintakép. Nem a szenteskedő elvonulásban, hanem az emberek közt álljon helyt ezért az elvért. „Akit szeretnek, annak mindig igaza van az emberek előtt.” De kit szeretnek? Aki nemcsak különb a többieknel, de azt úgy tudja elismertetni, hogy nem sérti, nem alázta meg őket. Ezt persze nem lehet erőltetni: születni kell rá, legalább is lélekben születni kell rá. Aki erre nem képes, hagyja el az emberek vezetését, mert lélekgyilkos munkát végez, nem pedig embermentést.

Valójában nem az az érték, amit mi magunknak adni tudnánk, hanem az, amiről le tudunk mondani és az, amit Isten jóságából kapunk és másnak tudjuk adni. „Egy szegény kunyhót alázatosan meglakni nagyobb művészet, mint egy palotát berendezni.”

Lássuk az örök értékek, örök igazságok aprópénzre váltását az apostoli életben, a gyakorlatban: aki hatni akar az emberekre, az legyen egyszerű, alázatos és szegény. Szívesen mérem a szavamat mindenkihez. Nem intézek el senkit félvállról, és semmit az ajtóküszöbről. Nincs személyválogatás. Egyszerű káplánszobámba mindenkit beeresztek és mindenkit leültetek. A koldusszegényt éppúgy, mint a város első gazdáját. A tudatlan egyszerű zsellért ugyanazzal a szóval fogadom, mint a legelőkelőbb rangú és állásbeli nagy embert vagy urat. Van jó szavam mindenkihez, még rosszakaróimhoz is, ha van ilyen egyáltalán, nem tudok róla. Mindenkiben keresem a szépet és a jót, a nemeset, az örök emberit, egyszóval keresem embertársamban az Istent. Fáj, ha a jó öreg Mihály bácsi, a tízgyermekes iskolaszolga korán reggel rám köszönt, mert tökéletesebb, ha én köszöntöm, becsületben, igazi családi szeretetben, örökös robotban megráncosodott tenyeréhez az én szívem még sokáig fog megérni. Ezért fáj tudni, hogy akad embertársunk, tanítónőnk, aki nem veszi kezébe a tíz éhes gyermeknek kenyeret kereső iskolaszolgánk munkás keze után a meghívót, az osztálykönyvet, nehogy bepiszkolja agyonápoltt, manikűrözött kezét. Ő nem tudja, neki a kultúra több, nem veszi észre, hogy embertársának munkától barna és kerges keze szentebb és jobb és áldottabb, mint kifestett és munkától irtózó két mesterségesen kifinomított keze. És hány ilyen apostoli kéz is akad! Én min-

den reggel megfogom derék, őszinte, tisztességes munkában megkérdőjeleztem kezét. Megkérdőjeleztem, nemcsak őt, de minden szegényt, hogy megy a sora? Tíz gyermeke közül melyiknek mi baja? Lassan megtudom, melyiknek nincs cipője, ruhája, téli gúnyája, lassan feloldódik a szívünk, érezni kezdjük egymás sorsát, emberi baját, megérzem, — ő is érzi mellettem iskolaszolga voltát — én pedig azt, hogy az iskolaszolga szolgálja vagyok. És csodálatos, mindkettőnk lelkébe béke lopódzik, megnyugszunk és egymást meg tudjuk vigasztalni. De ezt a világ nem érti. Ezt így élni kell!

Tökéletes apostoli munkámat akkor tudom kifejtetni, ha megértem és megérzem minden embertársam baját, ha tetőtől-talpig igénytelen, egyszerű és lélekben szegény vagyok. Ezt érzi minden ember, ezzel a kulccsal minden szívhez van bejáratom. Az új idők nagy prófétája, Pihánszka Ottokár is, gyalog, egy breviáriummal és egy esernyővel vonult be Székesfehérvárra. De ilyen egyszerűnek és szerénynek kell lennem, ha a mai szociális zavartságban meg akarom nyerni a sírókat és nyomorgókat, a nincstelen tömegeket.

Ellátogatok gyakran a szegények utcájába is. Ismerem minden rozzant kunyhó nyomorát. Úton-útfélen szabadon, fenntartás nélkül rendelkezésükre állok. Nincs kijelölt panasznapi, mint a nagyoknak és kitűzött fogadóórám. Minden panaszt és minden bajt a nap minden órájában meghallgatok, mert én szolga vagyok, én tudom, hogy nekem mindig mások rendelkezésére kell állnom. Délben az ebédől is felállok, hogy embertársaim nyomora mielőbb oldódjon. Nemcsak nappal, de éjjel is szabad hozzám jönniök és fölkelteniök.

Az élet éjjel is zajlik. A kenyérkereset nem áll meg egy percre sem. Zörögnek az ablakunkon, harminc munkás apának munkahelyre kell mennie, mert harminc család éhes. Útiköltségüket nem tudták vagy talán nem is igen akarták kifizetni, mert nem tetszett a munkahely, amit sok-sok fáradsággal kijártunk a számukra, a munkahelyről megszökdöstek. Csendes álomból felzavarnak, hogy harminc munkásom fuvardíját fizessem. Fizetem. Miért is haragudjak rájuk, mikor harminc embernek legalább hatszor harminc gyermeke rongyosan kenyérért eseng odahaza. Ha most elfordulnék és nem tudnám felváltani az áldozatosság elvét: aki köntösünket kéri, adjuk hozzá kabátunkat is, hiába minden papos lelkületem, munkám eredménytelen marad, a népem még vallástalanabb lesz, majd magam is elkedvetlenedek, ha nem látom a nép szeretetét, márpedig nem láthatom, ha értük áldozatot nem hozok, végül is mind a ketten együtt veszünk el.

A nagylelkűség és az áldozat mindig jótékony hatással volt és lesz a világra. Tetszik a világnak, ha áldozatot tudok hozni másokért, önzetlenül dolgozni, érdekükben fáradni, talán nélkülözni, velük egyszerűen élni és öltözködni, így csakugyan őket tökéletesen megismerni, soha a néptől ellenszolgáltatást nem várni. Téríteni és menteni csak az egyszerűség és áldozatosság tud. Ezt az életformát használta Krisztus Urunk is, pedig Ő már csak tudta, mivel lehet a világot megnyerni.

Amit nincs más, aki megtegye munkásaim és szegényeim között, magam teszem. Ez sokszor megszegyeníti még a legeldurvultabb

lelküeket is. Nagypéntek délutánján osztják szegényeink között a lisztet. A máskor annyira tevékenykedő sok társulati asszony között most egynek sincs ideje, hogy a szegények segítségére legyen, hogy még idejében megkaphassák húsvéti kalácsravalójukat. Sírnak a szegények. Mindenki kifogást emel: „Most nem érek rá”, „miért nem jöttek hamarabb”, „jöjjenek máskor”, „én tegyem, nem énhozzám tartozik”, „dolgom van”. Így tesz mindenki velük és nincs, aki szánalmában fel tudná oldani az evangéliumi parancsot. Otthagynom az adorációm, otthagynak mindent és hatvan szegény asszonymnak fogom a liszteszsákját és mérem a húsvéti pászkára valót. Nyomában elcsitul minden szegénynek ajkáról örökösen feltörő zúgás és lázadozás, helyette örömkönnny csillan a szegények szemében, elfelejtik rongyos és éhező mivoltukat és másnap hálaképen minden szegénységem meggyónik. De megszegyenül a sok ránemérő ember és asszony is. Már erővel is kivennék kezemből, csak segíthessenek. De megint ki érti ezt? Mert soknak feltör az ajkán: ez mégsem illik a paphoz; az lehet, de úgy érzem, hogy illik az apostoli szívnek és a munkások lelkipásztorának. Ilyen az élet a legényeink között is a Legényegyletben. Ez kicsinyített mása a tarka, színes nagy piaci életnek. Minden baj megvan itt is kicsinyített formában. Ha ünnepségre kell készülni, nincs, aki segítsen, termet díszítsen, a sok tennivalót végezze. Nem egyszer magam rendezem, teszem-veszem a padokat, asztalokat, nem könyörgők egynek sem, mert látniuk kell, hogy nekem sem csak ünnepség, a fény, a dísz kell, hanem a megértő együttműködés is. Nyomában meglágyulnak a húzódozók is, felenged a rátartiság s megszegyenülten mind munkába állnak, tovább már kérni sem kell őket, a parancsolás meg szóba sem jöhet, mert itt mind egy szívként dolgozunk. Ez a tökéletes lecke. Esküdni is készek rám! De minek mondjam tovább, ahány nap, annyi esemény az élethől. Próbáld meg, testvérem, életed zsinórmértékének tenni az egyszerűség és áldozat értékeinek a szolgálatát. Csak egyet ne ismerjen a munkások lelkipásztora vagy vezetője: „nem érek rá”, „mi közöm hozzá”, „elég bajom van nekem is”, „elég vagyok magamnak”, „mindenki segítsen magán!” — „nem énhozzám tartozik”. Mert igenis mindenkinek mindenben szolgálja vagyok. Ez az apostol egyéniségének főkélléke. Ebben kell különbnek lenni mindenkitől.

Ez a munkásapostol vezetői mivoltának erkölcsi alapja. Csak az vállalkozhat munkások vezetésére, aki bőségéből másoknak is tud juttatni. Ezért lehet minden munkásapostol és vezető, de egyáltalán minden népvezető imádsága Sik Sándor gyönyörű verse:

„Ha jönni talál olyan óra,
Hogy megzökkenne vágyam mutatója,
Kezem kezedben ha kezdene hűlni,
Más örömén ha nem tudnék örülni,
Ha elapadna könnyem a más bűnén
S minden mozgást érezni ha szűnném,

Az a nap, Uram, hadd legyen a végső,
Szabadíts meg a szürkéségtől!"

Vattamány Imre

(A paptestvérek bizonyára megértik ezt a sietősen őszinte hangot a hajdúdorogi munkások kiváló apostolától, akit én kértem írásra. H.)

A legmodernebb aszkézis.

Minden korok aszkétáiból kerül ki a legfonákabb emberfajta: aki úgy aszkétáskodik, hogy elfelejt közben keresztény lenni. Remek szatírák születhetnének arról, hogyan nyomja el aszkézisük áporodott szaga „Krisztus jó illatát”, hogyan igazolják magukat velük a renyhe józanok, mikor messze kerülük Pál apostol szent küzdőterét, ahol Krisztus igazi bajnokai örök rekordokra törnek a szeretetben. — Miattuk gyaláznak minket ellenségeink.

Koronként más-más fonákságuk tűnik elő jobban. A modernnek így látják ma őket:

„Krisztus öröme jól megfér egy emberben és akkor már meg is váltotta őt. Békében élhet, öröme van most és mindenkoron, de egyedül. Ez a magános öröm csöppet sem nyugtalanító: sőt maga megváltás. Boldogan halad át vele csatatereken, egy szál rózsával a kézben.

De mikor mindenfelől emberi nyomor szorongat, én nem maradhatok békén a szellem zsongásaiban. Az én örömöm csak akkor nyugszik meg, ha mindenkié. — Je ne veux pas traverser les batailles, une rose à la main — Én nem akarok csatatereken járni, egy szál rózsával a kézben.” (Jean Giono.)

Vagy íme, egy másik:

„A keresztény az, aki visszavonul az emberek városától, mert egyedül saját üdvössége foglalja le, ami az ő ügye meg Istené.” Ellenkezik tehát a modern emberrel, aki „elfogadja a világot törvényeivel együtt és elhatározza, hogy kihoz abból minden benne rejlő jót”. (G. Séeilles.)

Alain pedig nem átalította magát a pápát úgy hívni, hogy „tulajdonképpen csak az *egyéni üdvösség* technikusa”. A pápáról ez csakugyan rágalom, hiszen eléggé megmutatta már, hogy a közösségi élet feladatait és megoldását mindenkinél jobban látja és mindenki fölött dolgozik rajta (úgyhogy az egyéni üdvösség technikusa helyett inkább láthatnánk benne az emberi társadalomnak várva-várt „szociális mérnökét”), mégis e rágalom, talán nem rágalom, ha konkrét aszkétáinkat nézzük, néha éppen a tökéletességre törekvő papokat is. Miért csak két típust láthatunk leggyakrabban: azt, amelyik az emberek szolgálatának ürügye alatt elveszti önmagát vagy azt, amelyik csakugyan egy szál rózsával járkal a csatatereken, kis egyéni üdvöcskék vagy csak sajátja körül aggódva technikuskodik, visszavonulva a megváltást váró emberek városától.

Miért látjuk oly ritkán a harmadik, lehetséges álláspontot, az igazit: a közösség szolgálatában szentté vált szentet. A pásztor, akinek tökéletessége, hogy nyája otthont és legelőt talál: egyenként is, de nemcsak úgy, hanem *mint nyáj* is! Különben hogy lehetne jó az a pásztor? Ott tartunk, hogy még elméletileg sem tudjuk mi papok azt, hogy a közösségnek mint közösségnek, az államnak mint államnak megszentelése miben áll. Nekünk arcunkba vághatták, hogy az emberiség minden szociális erőfeszítése szerintünk arra ítéltetett, hogy eltűnjék ezzel a világgal együtt. (P. Homalin.) Most azonban erre nem térünk ki. Itt az aszkézisnek azt a formáját keressük, amelyet legmodernebbnek szabad hívni. Azt tehát, amelyben nincs már bent ez a botrányoztató, szűk, szélső individualizmus. Amely éppen ezért szociális aszkézis.

Igen, pillanatra sem szabad felejtenuünk, hogy a keresztyénység lényegileg perszonalista kultúra, személyt vall és ennek a személynek üdvösségét semmiért sem adhatja oda, de tudjuk azt is, hogy a személy csakis a közösségben nőhet tökéletessé: természetes és természetfeletti tökéletességre egyformán. A kegyelmi rendben is szolidaritás van a Krisztus tagjai között: senki sem szerez *csak magának* kegyelmet, sőt Isten is elsősorban Krisztusnak, a teljes misztikus Krisztusnak adja csodálatos kincseit s az egyeseknek csakis ebben a szent, istenfajta Közösségben.

Ennek a kegyelmi valóságnak törvényei tükröződnek a leghétköznapibb emberi élet síkján is. A közösségnek mint közösségnek szolgálata szenteli meg legjobban az embert, különösen a Közösség emberét: a papot.

Mi különbség van tehát egy individualista és a szociális aszkéta között?

Talán mondok róla egy kis parabolát:

— ... Mikor találkoztam vele, a nagy Aszkétával, komolyan ült székén. Egész lényén látszott, hogy most is, mint mindig saját üdvösségével van elfoglalva. „Önvizsgálta” magát talán, nem tudom, de emlékszem, hogy kiálló székében, melynek csak peremén ült izomfeszítő önmegtagadással, az egész közösség útja elakadt, lába megbotlott, csak ő nem vette észre, mert ő mégis-mégis aszkéta volt ...

A közösségi erények sok és nagy aszkézist követelnének. Könnyű aszketikusan ülni egy széken, de nehéz magunk alá húzni, mikor mondjuk, a szociális igazságosság követelné. Könnyű még adni is szeretetből, mert megmarad a szeretet gyakorlatának felemelő keresztény élménye, és a másik azt mondja: köszönöm. De nehéz adni azt, amit adni nem nagylelkűség, hanem kötelesség, s a másik nem mond rá semmit, mert jó a volt hozzá: a szociális igazságosság követelte néki. Könnyű kis egyéni kereszteskéket viselni, de nehéz a közösség érdekeiért kiállva, alattomos támadások pergőtüzében, egyéni érdekeinket *teljesen felejtve*, maradéktalanul odaáldozni magunkat az Egész érdekének. Könnyű kis énhorizontban imádkozni, de nehéz magunkat egészen kiüresítve engesztelni a Közösség bűneit.

Hogyan juthattunk oda, hogy *Troeltsch*, a protestáns kultúr-filozófus és szociológus a protestantizmus erényeként szegzi a mi aszkézisünkkel szembe:

„Lélekben függetlenül a világ javaitól, bent a világban kell legyőznünk a világot. Hangyaszorgalmú gazdasági munkát, de nem a gazdagságért, serény szociális gondoskodást, de nemcsak a földi boldogulásért.”

A *Közösségbe* helyezett ember *közösségi állapotbeli* kötelességének teljesítése mióta nem tartozik aszkézisünkbe?

Hogy csodálkozna Pál apostol, hogy legmodernebb aszkézisnek kell hívni ma a szeretetet. Az apostoli kort egészen betöltő erényt. Amely nem azonos a mi elanyagtalanított, absztrakt szeretetünkkel. Ezzel a torzszülöttel, amelyet csak a mi erényeink produkáltak. A mi kereszténységünké a szomorú kiváltság, hogy feltalálta azt a szeretetet, mely nyugodtan összefér az igazságosság lábbal tiprásával. Minket nem hajt az „összes keresztény közösségek gondja”, mert sem elég nagy horizontunk, sem elég nagy hitünk, sem elég nagy aszkézisünk nincs ehhez a legmodernebb, de ősi, apostoli szeretethez.

Izay Géza S. J.

Modern pasztoráció.

Gröber Konrád freiburgi érsek megszívlelendő szavai:

„Aki imádkozva, munkásan, szenvedéseit békésen tűrve fárad a lelkekért, az mindig modernül pasztorál. Végeredményben nem a módszeren, hanem a lelkületen múlik az egész. Ezt a lelkületet pedig nem lehet megtanulni, hanem úgy kell kiimádkozni, ki kell harcolni, hisz fölülről nyerjük. Nem egyszer csak olyan lámpások vagyunk, akiket mások, imádságos-csöndes éjtszakák vagy talán harc hevében égő nappalok istenszerető, áldozatos lelkei töltenek meg olajjal és gyujtanak meg. Nevüket, ha majd fölnyíltak szemeink, olvasni fogjuk az élet könyvében.” (Christus Pastor. 146. l.)

A papi műveltség aszkétikus alapjai.

Az Egyház mindig úgy szerepelt az emberiség előtt, mint a kultúra legfőbb hordozója. Nincs az emberi művelődésnek ága, melyben az Egyház ne alkotott volna maradandót, sőt az egész keresztény műveltségnek iránymutatója és legáldozatosabb harcosa minden időkben az Egyház volt. Az Egyház azonban papjai által fejti ki legfontosabb tevékenységeit. S így a katolikus papság úgy áll előttünk, mint a műveltség hordozója. Amint XI. Pius pápa is a Quadragesimo anno-ban mint biztató igazságot, de egyúttal súlyos felelősséget is adja papjai elé: „Isten segítségével az emberiség sorsa kezünkben van.” A világ sorsa függ tehát attól, hogy eleget tesz-e a katolikus papság a feladatnak, amit Isten rótt reá a kultúra fejlesztése és megmentése érdekében.

A pap azonban a műveltséget nem szolgálhatja, csak ha maga is művelt. Ez tehát minden idők egyik legsúlyosabb papi kérdése: milyen legyen a pap, hogy eleget tehessen küldetésének az emberiség legnagyobb kincsével, a műveltséggel szemben? Mik a papi műveltség összetevői és mi a hajtóereje? S egyáltalán, mi a műveltség, amit a papnak egész életével szolgálnia kell? Semper plus et melius. Az emberi természetben szunnyadó vágy a nagyobb tökéletesség után: ez minden műveltségi munka hajtóereje. A tökéletességi állapot pedig az emberi természet számára: ez maga a műveltség. Ez ember tökéletességét, vagyis emberi képességeinek lehető legnagyobb kibontakozását csakis a közösségben érheti el, mivel ilyen a természete és csakis a közösségi munka termelhet ki nagy vívmányokat, melyek révén az emberi természet a legnagyobb alkotásokra lesz képessé. A műveltség ezért mindig közösségi kincs. Hordozója a közösség. Papi műveltség: műveltség, melynek hordozója a papi közösség. A papi élet lényege a közvetítő jelleg és szerep Isten és emberek között. Ehhez kell a papnak a kegyelmiség, az Istennek szenteltség és a másokért való föláldozottság. Ezek a papi műveltség legfőbb összetevői. Ezekhez járulnak még a papi műveltség természetes alapjai: a test és a lélek műveltsége. A papi műveltség hajtóereje pedig a Jézus-szeretet.

I. A testi műveltség papi problémája.

A test műveltsége az az állapot, melyben a test képességeit legalkalmasabban tudja érvényesíteni a lélek szolgálatában. A testi erők kibontása fontos műveltségi feladat a test és a lélek lényegi kapcsolata folytán. A sport nagyraértékelése nem a barbárság, hanem a civilizációnak a jele. A barbár harcokban és tivornyákban vezetői le

pattanó energiáit, a dekadens műveltség elpuhult fia pedig kerül minden testi erőfeszítést, mivel az kényelmetlen önfegyelemmel jár. Mens sana in corpore sano. Ez a sport viszonya a műveltséghez. Testi erőfeszítések az akaratot erősítik, testi rugalmasság a szellem lendületét egyengeti, testi egészség a szellem egészséges működését támasztja alá. A test és a lélek egységének hangoztatása folytán a keresztény bölcsélet a sportnak, a testedzésnek új jelentőséget ad. Nagy lélek lakozhatik ugyan törekeny testben is, de az ilyen sokszor tapasztalja azt a gátlást, amit az erőtlen test állít a szellem röptének útjába. Viszont lelki levertség, ernyedtség, nehézkesség legtöbbször testi okokból erednek. A kegyelmi élet tehát erőteljes, egészséges lelkületet igényel. Ennek viszont az erőteljes és lendületes test a legtermészetesebb előfeltétele és megalapozója.

A testi műveltség *papi problémája* kettős: értelmi és akarat. Probléma itt a belátás is, mivel testi egészségünk ismereti részével alig foglalkozunk komolyan. De még nagyobb probléma a belátott igazságok következetes és kemény valószínűsítése.

A test műveltségének *értelmi problémája*: nem ismerjük a test kiművelésének természetes és természetfölötti fontosságát, nem ismerjük az eszközeit, nem tudjuk még saját testünkéről sem, hogy erőinknek teljében vagyunk-e, vagy esetleg fogyatékos erővel rendelkezünk csupán, amiket föltétlenül pótolnunk kell, ha nem akarunk időnek előtte fölemésztni a munkában? Mind önmaga, mind hívei számára jó, ha a pap rendelkezik némi higiéniai és orvosi tudással. — Az *akarat* *probléma* saját vonakodásunk, amivel minden testi kényelmetlenséget, erőfeszítést már messziről elkerülünk. Étkezési mértéktartás, napi torna, a szoba gyakori kiszellőztetése, korai kelés, szabad levegőn való mozgás következetes megvalósítása valóban nem kis akarat energiát tételez föl.

Értelmi megalapozás.

A legfontosabb papi ténykedések és a papi élet maga is erős fizikumot követelnek a paptól. Hogy az igehirdetés akár szószéken, akár az iskolában milyen erőteljes testet és ruganyos lelket tételez föl, mind az előadó, mind pedig a hallgatók saját tapasztalatukból tudják. Össze lehet-e hasonlítani egy fáradt, megtört embernek teljesítő képességét, aki a szószékre is csak nehezen vonszolja föl magát, azzal, akinek elméje és egész lényé rugalmas? Az egyházi szónok fárasztó munkájához járul még a pap életében a gyóntatás megerőltető kötelezettsége. A gyóntatás sokszor olyan hősiesség lelki magatartást követel a paptól, amire csakis erős szervezet birtokában képes: jéghideg templomban mozdulatlanul ülni, sokszor hosszú órákon keresztül, szűk, sötét gyóntatószékben, a türelmetlenség minden külső jele nélkül foglalkozni az emberek tömegeivel, minden elejtett szóra oly pontosan és lelkiismeretesen figyelni, mint ahogyan a bíró teszi ezt a tárgyalás alkalmával, és minden testi és szellemi kényelmetlenség és kimerültség ellenére is úgy érintkezni mindenkiel, hogy a pap szava a lelkek legmélyéig hatoljon. Mennyi erőfogyasztással jár egyetlen ilyen lelkipásztori ténykedés! Pedig ez csak egy a pap sokrétű feladatai közül; késői misézés, prédikálás, beteglátogatás, teme-

tés stb. Ehhez járulnak még az anyagi gondok, egyesületek vezetése és az iskolák. Ha meg akar felelni feladatának, föltétlenül szüksége van jó egészségre. Ezzel szemben viszont a sok irodai és szellemi munka az ülő életmód folytán könnyen aláássa a pap egészségét: ha a csípő és a mellkas közötti izmok fejletlenek, a pap nem lesz képes órákon át egyenesen ülni, összeszorítja szerveit és ezzel saját munkáját akadályozza. A túlerős táplálkozás a nap hosszú óráin át fékezheti le a pap munkaerejét, sőt könnyen vezetheti inaktivitásra és csökkentheti a pap kegyelmiségét is. A cölibátusnak is vannak kemény követelései a pap testével szemben. De nagyon fontos a testi fegyelem a lelki élet számára is: a testedzés állandó vezeklés, önsanyargatás számba megy, ami erősíti az akaratot és kegyelmet is eszközöl, ha mindezt papi hivatásunk érdekében vállaljuk magunkra. Végül a testi önfegyelem a lelki erőinket is fölfokozza az önuralom folytán. Így ha napról-napra uralkodunk szertelen étvágyunk felett, nagyban előmozdítjuk jellemünk harmonikus kialakulását és a testet a lélek készséges eszközévé tesszük. A test hozzászokik, hogy a léleknek engedelmeskedjék s így az erkölcsi erő megszerzésének nem csekély forrása maga a testünk lesz.

A test kiművelésének legfőbb területei az étkezés céltudatossá tétele és a testedzés.

A táplálkozás igazi műveltségi probléma minden ember, de főképen a pap számára. A táplálkozás ugyanis sokban hozzájárul ahhoz, hogy a szervezet erői kifejlődjenek vagy elernyedjenek. Csakis akkor képes a pap minden képességét munkába állítani, ha helyesen táplálkozik. A gyöngé táplálkozás ernyeszti a testet, a túlságos táplálkozás viszont túlsok testi erőt köt le a fölfokozott vegetáció számára, de mindkettő egyaránt meggátolja azt, hogy a test teljesen a lélek eszköze legyen. Fejfájás, nyomott kedély, álmatlanság, reggeli törődöttség, bágyadtság, kelletlenség, idegesség, erős tisztátalan kísértések igen gyakran az étkezés problémájának meg nem oldásában gyökereznek. A gyomor ugyanis akkora úrtartalmú, hogy a legnagyobb testi és szellemi munkateljesítménynek megfelelő táplálék-mennyiséget is be tudja fogadni. A pap viszont, aki alig végez valami testi munkát, ha mégis teljesen kihasználja gyomra befogadóképességét, vagyis többet fogyaszt, mint amennyire az éppen elvégzendő testi és szellemi munkához szüksége van, akkor a megterhelt szervezet nem lesz képes fölhasználni teljesen az ételből fölszívott tápanyagokat, sok felesleges és kóros salakot fog termelni, ami állandóan rontja, roncsolja, gyengíti, erőtlenséget s fertőzi a benső szerveket, örli s mérgezi az idegzetet, öregíti, véníti, fonnyasztja, meggörnyeszti az egész testet és savanyúvá, kedvetlenné, nyomottá, szorongóvá, csüggedtté, zorddá és mogorvává torzítja a kedélyt. Igen sok testi, kedélyes idegbajnak ez az oka. És ezzel a pap még értékes életét is meg rövidítheti, mert amelyik kocsi a kelleténél több terhet hord, annak kerekei hamarabb elromlanak.

A táplálkozás műveltségének legfőbb problémája azonban az akaratban van. A táplálkozás ugyanis erősen összefügg az ösztönös étellel s ezért rendet itt csakis a kegyelemtől segített akarat tud teremteni. Sokan belátják, hogy életmódjuk árt egészségüknek, de az

akarat az önfegyelemhez hiányzik. Ezért az étkezés igazi lelki probléma számunkra s ezt megoldani csakis a Krisztus-szeretet és az áldozatosság lesz képes igazán. Az étkezéssel mint lelki problémával Szent Ignác külön foglalkozik a lelkigyakorlatos könyvében: „Regulae ad ordinandum se in posterum in victu.” E címmel meg is mutatta az étkezésnek aszkétikus s egyúttal műveltségi problémáját: az étkezésben rendet kell teremtenünk, mint minden más dolgunkban is, ha Isten terveit meg akarjuk mindenben valósítani. Szabályai: Az étkezésben sohasem az élvezet, hanem az ész vezessen. Ezért főképpen egyszerűbb ételekből táplálkozzunk, mivel ezeknél nem jelentkezik annyira az étel minősége és mennyisége után való rendetlen vágy és kísértés. Az ivásban még nagyobb megtartóztatásra van szükség, ezért alaposan ki kell ismernünk magunkat, hogy mi az, ami használ, hogy ezt megengedjük önmagunknak és mi az, ami árt, hogy ezt viszont megvonjuk magunktól. Az étkezésben a helyes mennyiséget csak komoly böjtök által állapíthatjuk meg, vigyázva, hogy betegségbe ne essünk. Mivel így a kegyelem szava jobban szól majd az emberi szívhez, ami nagyban hozzájárul majd a középút megtalálásához, s mivel így a tapasztalat is megmutatja majd azt a mennyiséget, mely elégséges a testi erők fönntartásához és működéséhez. Étkezés közben figyelmünk ne a test fönntartására, az étel ízére és a vele kapcsolatos testi élvezetre összpontosuljon, hanem gondoljunk az Úr Jézus Krisztusra, amint apostolaival eszik és iszik, mint tekint körül, mint beszélget velük, s így ismerjük föl azt az étkezési módot, amellyel legalkalmasabban kormányozhatjuk önmagunkat. Étkezés közben mindig legyünk urai önmagunknak, mind az étkezés módját, mind pedig az étel mennyiségét illetően. Az étkezésben tanúsítandó önfegyelem megszerzéséhez a következő eljárást ajánlja: Napról-napra az étkezés után vagy olyankor, midőn étvágyat nem érzünk magunkban, vagyis midőn már természetes okok miatt is teljesen indifferensek vagyunk az étellel szemben, határozzuk meg, hogy az elkövetkező étkezéskor mennyi eledelt fogunk magunkhoz venni. S ezt a mértéket ne haladjuk túl sem az étvágy, sem pedig kísértés miatt. Sőt, hogy annál inkább legyőzzünk magunkban minden rendetlen hajlamot és ördögi kísértést, ha kísértést tapasztalunk magunkban arra, hogy többet együnk, együnk kevesebbet. P. Roothaan szerint Szent Ignác e szabályokba belesűrítette egész aszkézisét: Bölcsesség: kitapasztalni a legcélravezetőbbet; Krisztus-szeretet: Jézus példáját követni az étkezés módjában; kemény akarat, előrelátás: megállapítani a jövő magatartást; lendületes harc: az ellenállást ellentámadással törni meg, nem ismerni a visszavonulást, hanem a természet berzenkedését még nagyobb önmegtagadással győzni le. Az étkezési magatartás kihat egész aszkétikus magatartásunkra. Munkaképes testre, fegyelmezett lélekre, célratörő, élvezeteket megvető, csak az élet reális értékei után érdeklődő egyéniségre, vagyis kiteljesedett papi jellemre csakis akkor teszünk szert, ha ezt az önmagunkkal való küzdelmet az étkezésben napról-napra, következetesen megvívjuk.

A testápolást legjobb, ha rendszeres gyakorlatokkal biztosítjuk önmagunk számára. „Régen tornára nem volt szükség, mivel maga a mindennapi életmód tartotta egészségesben a testet, ma ellenben betegsé-

teszi, ha nem gondoskodunk a tervszerű testnevelésről” — mondja Lockington. A régi időkben az emberek gyalog jártak, sokat mozogtak a szabadban, naponta több órán keresztül is útbék a legegészségesebb sportot, a gyaloglást. Ma vasút, telefon, rádió, villamos, lift, autó áthidalnak minden távolságot, mentesítik a mai embert a helyváltoztatás fizikai fáradságaitól. A mai kor szellemi munkása élete javát zárt helyiségben, esetleg még hozzá íróasztal mellett ülve tölti el. Ha jön a vakáció, ismét csak ülünk, ez esetben azonban füstölő mozdony mögött, mely minden személyes fáradságunk nélkül röpít el bennünket sokszáz kilométeres távolságba. Nem csoda, ha ilyen életmód mellett a test ideggyöngye, nyomorék lesz és fölmondja a szolgálatot. A test, ha nem dolgoztatjuk állandóan, petyhüdt lesz, az izmok visszafejlődnek, s csak annyi munkára lesznek képesek, amennyi a vegetációhoz föltétlenül szükséges, ezért a szokottnál nagyobb testi megerőltetés azonnal visszahatással jár a szervezetre. A testi munkás egész nap foglalkoztatja izmait, a papnak erre rendszerint nincsen módja, ezért neki olyan izommunkát kell végeznie, amelynél lehetőleg rövid idő alatt az összes izmok munkához jutnak, s ez a torna. A torna arra van hivatva, hogy 10—15 perc alatt összesűrítve adja meg az embernek azokat az izomgyakorlatokat, amiket különben csak hosszú idő alatt elszórva végeznénk el a természetes mozgás kapcsán. Sok izom gyakoroltatására az ülő életmód mellett alig van alkalom, viszont ezek igen fontosak lehetnek az egészség megőrzésében. Így a hasizom ülő életmód mellett alig kap munkát, viszont ha visszafejlődne, súlyos hiányokat okozhatna a szervezet működésében. Ezért van óriási szerepe a napi tornának a pap életében. Ez a napi testgyakorlás lehet igazi komoly torna, amit a nap bizonyos, napi-rendszerűen meghatározott részében végzünk, esetleg mosakodással egybekötve, vagy lehet néhány perces erélyes testmozgás, amivel napról-napra következetesen pezsgésbe hozzuk vérünket, megdolgoztatjuk izmainkat és így legalább némiképen fölfrissítjük egész szervezetünket. Igaz, napi egynegyed óráss vagy kivált rövidebb ideig tartó kar-, láb-, derékgyakorlatok nem érnek föl alapos csónakázással, fürdéssel vagy más kiadósabb testmozgással, amire a papnak csak igen ritkán nyílik alkalma. De a napi gyakorlatoknak ezért mégis óriási a jelentőségük az egész szervezet ruganyosan való megtartásában. Egész napos ülés után néhány mély törzshajlítás vagy erőteljes kargyakorlat szinte föl villanyozza az elernyedtt szervezetet. Ezt a napi tornát hosszú évekre kell beállítani napirendünkbe. Ezért fontos, hogy értelmileg és aszkétikusan nagyon jól alapozzuk meg elhatározásunkat, hogy a fásultság és bágyadság idején se hagyjunk föl vele. Jókedvvel, lelkesen és kitartással tornázzunk, mondja Lockington. Jobb tíz perc naponként, mint egy óra hetenként. Segít a kitartásban az is, ha a gyakorlatokat időnként változtatjuk, hogy ne váljanak unalmasakká. S végül a kitartás legjobb eszköze az, ha őrizkedünk minden túlzástól. Sokan úgy fognak a dologhoz, mintha néhány hét alatt meg akarnák szüntetni hosszú évek mulasztásainak minden kellemetlen következményét s nem ritkán keservesen csalódnak testi erejük túlbecsülésében. Pedig az első hat hónapban csak csekély eredmény mutatkozik, a test is igyekszik elvesztett jogait visszaszerezni, de attól

kezdve azután mindig nagyobb eredményről fogunk beszámolni önmagunknak. Lockington szerint a legjobb torna az, amelyben megizzadunk. Az a testfelület, amelyik nem izzad, lomha, holt anyaggá változik, nem enged semmit önmagán keresztül és a betegségek fészkévé válik. Végül, gyakoroljuk minél többet a legegészségesebb sportot, a gyaloglást. Ez a legtermészetesebb testgyakorlás, s rendkívül egészséges, ha helyesen végezzük. Nem szabad megijedni 5—6 óras sétától sem, ha van rá módunk. Ettől kinyílnak a pórusok, kitisztul a fej, a test új életerőt kap, a természet szépsége visszaadja jó hangulatunkat, meg leszünk elégedve önmagunkkal és a világgal. Jó étvágy, jó emésztés és egészséges alvás, mely az agyat fölfrissíti, eredményei e gyakorlatnak. Lelkipásztor legkönnyebben úgy szakíthat magának időt sétára, ha egybekapcsolja ezt lelkipásztori tevékenységgel. Általában legyünk sokat a friss levegőn, s hacsak lehetséges, az ablakot tartsuk nyitva, legalább részben.

A testgyakorlás kérdésében nem az a legnagyobb probléma, hogy mit csináljunk, hanem a miért. Hiába ismerjük az ételek kalóriaértékét, a svéd torna szabályait, mindez semmit sem fog jelenteni számunkra, ha hiányzik belőlünk az önmegtagadás szelleme, s ez csak akkor fog élni bennünk, ha a hivatás szeretete visz rá bennünket testünk kiművelésére. Klasszikus keresztény, mondhatni aszkétikus könyvet írt a testedzésről, főleg a papok testedzéséről az angol jezsuita Lockington. (Testedzés és lélekkultúra, Budapest, 1927.) S e könyv anyagának több mint felét a papi testedzés természetes és aszkétikus, igazi klasszikus megindokolása teszi ki. A gyakorlatok, mint a másodlagos fontosságú kérdés, csak a könyv végén nyernek helyet. Ez a munka nagyon ajánlható papi lelki olvasmánynak. Igazi gyakorlati hatással fog járni áttanulmányozása.

Gyönyörűen fejezi be Lockington a tornáról való elmélkedéseit. „Állandóan dolgozzál! Kezdetben talán nehéz és elkedvetlenítő lesz a munka, de tarts ki, s ha a középértéket megütötted, a többi már könnyű lesz. A test és lélek összhangban fog működni és a testi alkalmatlanság által nem akadályozott munkás hatalmas léptekben tör előre azon a mezőn, amely fehéren érett az aratásra. Minden szívdobbanása, lelkesedésének megújuló fellángolása, életének minden mozzanata az Úrért végzett szakadatlan munkának egy-egy mozzanata lesz, mert a mi Istenünk, Jézus Krisztus élete a fáradhatatlan munkás példaképe a mi számunkra.” — S ez a fáradhatatlan, Krisztussal egyesült papi munka minden papi műveltség kibontakozásának, testinek és lelkinék egyaránt egyetlen, de biztos útja.

II. A lélek műveltsége.

A lélek műveltségében papi szempontból a lélek két legfőbb képességének, az értelemnek és az akaratnak kibontakozása játssza a legnagyobb szerepet.

A) Az értelem műveltsége.

Ha már a test kiművelésére is ekkora gondot kell fordítani, milyen fontosságot kell tulajdonítanunk az értelem kibontásának,

hiszen a testünk az állatvilághoz, értelmünk pedig Istenhez tesz bennünket hasonlónak. Az értelem az ember legmagasabb képessége, aminek révén lett az ember az anyagi teremtet világ ura és koronája. Az akarát kiművelését is csakis az értelem kiművelése alapozhatja meg. Az ember csakis azt akarhatja, amiről az értelem belátta, hogy igaz és jó. Az értelem kiművelését ezért mélyen természetünkbe írta Isten: a tudás vágya, a világos megismerés után való sóvárgás ott szunnyad és dolgozik minden ember lelkében. Az értelem kiművelése azonban külön papi problémát is jelent. Ezt már a nép is észrevette, amint ezt a „Jó pap holtig tanul” közmondás is bizonyítja. A kereszténység az igazság vallása, és pedig a legmélyebb igazságoké: a misztériumoké. Ezeket az emberi értelemhez vinni csak az képes, aki maga is elmélyedt bennük, és amennyire emberi ésszel lehetséges, fölfogta azokat. A papi hivatásnak ezért egész lényegesen fontos követelménye az értelem kiművelése. Simplex theologus-purus haereticus. Az igazság nem kíván védelmet, csak azt, hogy helyesen adják elő és helyesen értsék meg. Ezért a hit előadása roppant felelősséggel jár a papra, hogy azt helyesen értette-e meg és helyesen tárta-e a hívek elé.

A papi tudásnak ezért elsősorban világosnak kell lennie. A világos ismeret természetfeletti dolgokra vonatkozólag a Szentlélek egyik ajándékának, az értelemnek a gyümölcse. A zavaros, homályos tudás csak bajt csinál a papi életben, ahol a legnehezebb elvek között kell igen gyakran éles határvonalat húzni. A papi tudásnak ezenfelül biztosnak és megalapozottnak is kell lennie. „Jurare in verba magistri” „Origenessel együtt tévedni”: e szellem ellen mindig küzdött a skolasztika. „Auctoritas tantum valet, quantum probat” — hangoztatja a keresztény bölcsélet minden földi tekintélyről. Ennek az elvnek következetes véghezvitele sok munkát kíván a paptól. A papnak kell tudnia megokolni minden állítását, és pedig lehetőleg a számunkra elérhető utolsó megokolással s ezek a hittudományban: Acta Apostolicae Sedis, Codex Juris Canonici, Missale és Breviárium rubrikái, hittételeknél a Szentírás és zsinati határozatok, Szentatyák tanítása. Nem rendelkezünk igazi, gyökerekig menő papi tudással, ha csakis az előírásokat, a hittételeket ismerjük, de a benső megindokolást, a bizonyítékot nem. Ezt a mély, mondhatni papi szaktudást, csakis papi önképzéssel sajátíthatjuk el. A papi tudásnak biztosnak is kell lennie, hiszen az élet határozott válaszokat követel. Végül a papi tudás legyen mély. A pap számára nem is az a fontos, hogy sokat tudjon, hanem hogy amit tud, azt jól tudja. Fontos nem a sok tudás, mellyel társaságban csillogni lehet, hanem a mély, átgondolt, megemésztett tudás, az istenszeretettől áterjesztett tudás, amelyet szószéken, gyónatószékben, magánbeszélgetésben könnyen tudunk fölhasználni és alkalmazni. Életté csakis az átél, az átgondolt, az átmádkozott, az életben élményszerűen megélt teológiai ismeret tud válni. Erőteljesen kihangsúlyozza ezt az igazságot Loyolai Szent Ignác lelki-gyakorlatos könyvében: „Mert nem a sok tudástól lakik jól és eléggül ki a lélek, hanem ha a dolgokat bensőleg ízleli és érzékeli.” (2. Megjegyzés.) S ez a bensőképen ízlelő és a lényegét látó papi tudás Jézus Krisztusban lehetséges egyedül. Ő minden ismeretnek a gyújtópontja, minden értelmi megismerésnek végső egységbe fog-

lalója, minden papi problémának végső megoldása, az igazi „Primus motor immobilis”, aki felé hömpölyögnek a problémák, aki körül kavargnak a harcok, aki ellen rohamot vezényel az istentelenség, de az Ő igazságát csak elfogadni lehet, legyőzni sohasem. Jézus az igazság Királya, amint ezt maga állította önmagáról Pilátus előtt, minden igazság alfája és omegája, minden probléma kiindulópontja és végső megoldása. „Nous ne connaissons nous mêmes, que par le Christ. Hors de Jesus-Christ nous ne savons ce que c'est ni que notre vie, ni que notre mort, ni que Dieu, ni que nous mêmes.” Pascal szerint még Istent és önnönmagunkat is csak Jézus Krisztusban ismerhetjük meg igazán.

Ez tehát a papi értelmi műveltség programja: megismerni Jézus Krisztust önmagában és mindenben. Ez az a bölcsesség, mely Krisztusban bölccsé tudja tenni a legegyszerűbb embert is, olyan bölccsé, aki magasan fölötte áll a világ minden bölcseségének. A világiás tudás, minél mélyebb és kiterjedtebb, annál nagyobb értelmi problémával jár: s ez az értelem makacssága és kevélysége. Ez a tudás azonban minél mélyebb, annál inkább megoldja ezt a problémát, mivel a katolikus pap értelmével Krisztussal akar egyesülni és Őt akarja szolgálni, s tudja, hogy az Egyház csatlakozhatatlan magisteriuma fölülmúl minden emberi értelmi pislákolást.

B) Az akarat műveltsége.

A keresztény aszkézis lényege az akarat nevelése s így az egész embernek átadása Isten kegyelmével szemben. Az akarat az, mely aláveti magát bennünk Istennek, vagy megátalkodik vele szemben. A papi aszkézisnek minden gyakorlata ezért többé-kevésbé az akaratot tornáztatja. Napirendtartás, önmegtagadás, vezeklési gyakorlatok, imádság, elmélkedés, mind az akarat erősítését is célozzák. Az ilyen beiskolázott akarat azután a nagyobb teherpróbáknál is tud majd ruganyosan ragaszkodni az Istenhez. Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatos könyvében egész aszkézisét az akaratra építi föl. Nagy eszme lebeg előtte s ez az éles értelmű ember, aki reálisan tudja megmotiválni akaratát, s egész életét Isten akarata szerint gondolja el és rendezi be. S ezt a célkitűzést maradéktalanul és következetesen valósítja. Valóban, félelmetes az ilyen hidegen számító és meghátrálást sem önmagával, sem mással szemben nem ismerő embertípus. Ez a világtörténelem vezetőtípusa, akinek élete nem morzsolódik szét apró akarásokká, hanem egy nagy cél felé hajtja önmagát és mindenkit, aki csak akarásának körébe került. De ez még nem a keresztény típus. Ezt az acél akaratot ezért Szent Ignác beleteszi a szeretet tűzébe azáltal, hogy az Úr Jézusnak a maradéktalan, sőt bizonyos módon az értelem kikapcsolásával való követését tűzi ki a legvégső keresztény életprogramnak. Ha Jézus átadta magát érettem, akkor a becsület azt követeli, hogy én is adjam át magam neki. S ha Jézus szeretetből nem ismert mértéket a hozzám való leereszkedésben, akkor én sem ismerhetek mértéket az Ő követésében. Ezért ha szegénység és gazdagság, dicsőség és megaláztatás, hosszú vagy rövid élet között kellene választanunk, már eleve a mellett kell döntenünk, ami Istennek nagyobb dicsőségére szolgál. S ha Isten e választásban még az Ő dicsőségével sem akarna bennünket korlátozni, mivel nyilván-

valóvá válnék előttünk, hogy bármit is választunk, Isten dicsősége egyenlőképpen valósul meg, akkor a gazdagság helyett a szegénységet, a dicsőség helyett a megaláztatást kell választanunk, hogy Jézushoz hasonlóbbak legyünk. A keresztény ember szerelme: Jézus. Ezért, amint a világ fiai sóvárognak a világ élvezetei és dicsőségei után, a kereszténynek úgy kell sóvárognia ezek ellenkezői után, mivel Jézus is ezeket választotta irántunk való szeretetből, ezért ezek alkotják számunkra Jézus követésének, a hozzá való hasonulásnak útját. Hihetetlenül magas aszkézis és életprogram ez. Ez az emberi akaratnak fölmagasztalása, Krisztusba épülése, mintegy megistenülése, az az állapota, amikor az emberi akarat egészen hozzásimul az isteni akarathoz, szinte eggyé lesz vele, amennyire a véges akarat a végtelen Istennel egyesülhet; s ez az egyesülés az Istenember személyében történik meg, aki számunkra az Isten szeretetének legnagyobb bizonyítéka és Isten szeretetének legszentebb példaképe. Krisztus az emberi akarat legnagyobb motívuma és útmutatója. Az ilyen, Krisztus szeretetétől áthévített és Isten kegyelmétől megerősített emberi akaratnak már nem lesz képtelenség egész életét Isten dicsőségének teljes szolgálatába állítani, s ha az akarat néha berzenkedik is és fölvett jófelteteleitől el is akarna térni, könnyű lesz megtörni „agendo contra”, vagyis azáltal, hogy engedmény helyett még többet teszünk, mint amit eredetileg eltökéltünk s így földre teperjük a Jézus teljes követése ellen zúgolódo nehézkes természetünket. Ez a Jézus Krisztussal való egyesülés az emberi akaratnak legtökéletesebb kiteljesedését jelenti. Csakis a kitartó akarás képes előrevinni az emberi kultúrát — tanítják a pszichológusok. Goethe állítólag 30 évig érlelte magában a Faust gondolatát, Newton saját bevallása szerint „szüntelen rá gondolás” révén fedezte föl a gravitációs törvényt, Darwin minden tudományos eredményét önfegyelmének tulajdonítja, amellyel hosszú éveken át volt képes ugyanazon dolgot megfigyelni. Ez emberi kultúra hősei igazi hősök: az önátadás, az önmagukról való lemondás, az önfegyelem hősei. Kultúrát előrevinni, hosszú évek következetes munkájával nagy alkotást létrehozni csak az képes, akiben vértanúi mértékben lobog az önátadás. Az átlagember inkább megalkuszik az élettel, inkább beéri a mindennapi gépies robottal, melyben legértékesebb emberi képességei sorvadnak el, csakhogy megmeneküljön a vállalkozás és gondolkodás terhes dicsősége elől. A műveletlen népek tudnak fölmutatni elszigetelt erőlködéseket egy-egy hadjárat lefolytatásában, de céltudatos, következetes kultúrmunkára képtelenek. Az akaratnak ezt az állandó nekifeszülését, a jobbnak és tökéletesebbnek állandó keresését, a megállapodástól és megkövesedéstől való irtózást kivédhetetlen módon önti a papba Krisztus föltétlen követése. Ez az egyetlen motívum hajtotta a hithirdetőket távol országokba, ez hozta létre a világ legnagyobb jellemeit, a szenteket, ez végeztette el az emberekkel a legértékesebb szervezési, tudományos, művészi és nevelői munkákat. „Caritas Christi urget nos.” (II Kor. 5, 14.) Ez a Krisztus-szeretet a világtörténelem legvégső hajtóereje, mely végül is győzedelmeskedni fog a gyűlölet felett. A papi akarat kibontakozásának útja tehát egyetlen: szeretni Krisztust. A Krisztus-szeretet fáján érlelődik az emberi kultúra minden gyümölcse. A papnak a napi elmél-

kedésben mélyen lelkébe kell innia ezt az egyetlen motivumot. Ha valakinek, akkor a papnak igazán szüksége van természetfölöttien megmotivált, sziklaszilárd akaratra. A papnak önálló egyéniségnek kell lennie. Nem mehet a többi után, ha azok rossz utakon haladnak. Sőt, neki kell feszítenie mellét az áradatnak, mely az emberek tömegeit sodorja magával ellenállhatatlan erővel. A papnak keményen kell hirdetnie az igazságot, különben megszűnik a föld sava lenni. A papnak a tisztátalanság egész benső mivoltát fölforraló kísértéseivel szemben kell teljes és állandó győzelmeket aratnia, a pap egész napja, a reggeli fölkeléstől egészen az esti lefekvésig ruganyos akaratot tételez föl. Maga a papi munka tételezi föl azonban a legnagyobb akarati elszántságot. A lekipásztornak ma szinte hadvezéri képességekkel kell rendelkeznie. Nemcsak magános vállalkozásokat kell lebonyolítania, hanem a plébánia egész életét, annak mindenegyes megnyilvánulását öntudatosan kell egységes cél felé vezetnie. A plébános akaratának kell előre sodornia a plébánia minden működését, éspedig olyan ütemben, hogy a mai élet lüktetésétől el ne maradjon.

Szükséges ezért, hogy a pap minél jobban elmélyedjen minden papi akarati kibontakozás egyetlen, de kimeríthetetlen motívumában, Jézus Krisztusban, s hogy lelkét minél gyakrabban megfürdesse ebben a végtelen erőforrásban. Ezért kell a papnak mindennap elmélkednie, évenként lelkigyakorlatot végeznie, mert aki Jézusról megfélelkezik, lehet sodró erejű diktátor vagy ellenállhatatlan stratég, de önmagát a lelkekért kiűresítő lekipásztor sohasem. Így válik a napi elmélkedés és évi szentgyakorlat a papi műveltség legjelentősebb eszközévé.

(Folyt. köv.)

Perényi József S. J.

Papi tömörülésben papi erő.

II. RÉSZ.

A papi tömörülés problémái és nehézségei.

A modern diktatórikus államrendszerek az egység jegyében indultak el és önkénytelenül a második világháború gigantikus küzdelmére rendezkedtek be, amely minden energiát a nagy elszámolás szolgálatába állítva, természetyszerűen háttérbe szorít vagy elsorvaszt minden részlet-érdek szervezkedést.

Azonban a gazdasági érdekek rendezése vagy szervezése még ebben a légkörben is lehetséges, aminek klasszikus példája a n é m e t „Klerusblatt”-nak előttem fekvő, 1941. júniusi száma, mely a bajor katolikus klérusból alakított „Liga Spar- und Kreditgenossenschaft” évi közgyűléséről számol be.

Ez a tény eleve megdönti azoknak a pesszimizmusát, akik a körülöttünk küzdő új Európa glóbusán nem hisznek egy-egy hivatásrend szervezkedésének lehetőségében és hajlandók ölbetett kezekkel, lemondó fatalizmussal várni és nézni a fejleményeket.

E mellett az új világtól körülnyaldosott magyar világ egyéni sajátossága ma is gazdag lehetőséget ad egy-egy hivatásrend megszervezésére, ami még inkább indokolatlanná teszi a tétlen pesszimizmust. Most már kizárólag a papság hivatásrendiségének talaján maradva, a tömörülés reményének és gyakorlati megszervezésének egy csomó gátláson, tárgyi és alanyi nehézségen kell magát átvágnia.

Mielőtt azonban magukra a nehézségekre utalnánk, újból hangsúlyozni kell az első közlemény meglátását és megállapítását, hogy a magyar papságnak sok a lelki, lelkipásztori, társadalmi és gazdasági problémája, amelyeket a hierarchikus keret és apparátus nem intéz el.

Ezt a lelkipásztori téren a hivatalos Egyház is elismeri, mert a hierarchikus kereten belül egyes részletproblémák megoldására az egyesületi szervezkedés gazdag láncolatát ápolja, a legmodernebb síkon pedig útnak indította a Katolikus Akció világszerte való megszervezését.

Egyesületi téren a papság érdekeinek és problémáinak megoldására csak gyenge és elégtelen kísérletek történtek, a Katolikus Akció pedig — tudtommal — meg se kísérelte még a papság egyéni és területi gondjainak a megoldását.

Egyes főpásztorok gondosságának táborából a közelmúltban a legkiemelkedőbb Szalézi Szent Ferenc nyomdokán Mercier belga bíboros egészen különleges és az egész katolikus világ klérusának lelkéhez szóló törődése a papi lélekkel. — Papságnak tartott kon-

ferenciái és lelkigyakorlatai úgyszólván minden nyelven közkézen forognak. — Ez a főpásztori törődés kizárólag a lelki síkon mozog és eleve megóv attól, hogy a klérus szervezkedése egy pillanatra is nagyobb súlyt fektessen a társadalmi vagy gazdasági problémákra, mint a lelkiekre.

Pont a klérusnál a lelkiek az elsők úgy egyéni életének s aszkézisének nívón tartása miatt, mint hivatása, lelkipásztori küldetése szempontjából. — Az „acies bene ordinata” gondolatnak első és kiindulási paragrafusa, hogy a papság lelki s erkölcsi intaktsága, a papság lelki felkészültsége méltó legyen evangéliumi hivatásához. — Ezt egy percig sem hagyhatjuk figyelmen kívül, sőt a szervezkedés is elsősorban e téren akar a papságnak segítségére sietni, a gazdasági megsegítés és a papi lelkiségnek és lelkipásztori munka könnyebb-ségének magasabb szempontját tartja szem előtt.

A világi hívőtársadalom is ezt keresi nála elsősorban és csak az olyan szervezkedést fogja szívesen látni, támogatni és benne a klérussal dolgozni, ahol a klérus ideális evangéliumi lelkülete minden gáncson felül áll és ahol a papság szociális gondozása a papság nagyobb lelkiségét és buzgóbb lelkipásztori tevékenységét célozza.

A világi katolikus társadalom abban a pillanatban klérusa ellen fordulna, amikor azt kellene hinnie, hogy a klérus szervezkedése egy merőben egzisztenciális, megélhetési kényelem jegyében áll. Ezt talán lehetne Amerikában megtenni, de a magyar lelkületnek erősen negatívumokra beállított természete telítve a gazdag Egyház ideológiájával a legkitűnőbb talaj lenne a papság ellen izgatásra, ha a papság szervezkedése nem szolgálná elsőben a papi lelkiséget és a lelkipásztori ideális munkát.

A magyar gondolkodás még nem rázta le egészen a liberális gondolkozást, mely erősen megülte a lelkét és könnyen előszedné a liberális lomtárból a klerikalizmus szót, mely a kereszténységet igyekezett elválasztani a klérustól és a kettőt egymással szembeállítani.

A magyar intelligencia a maga kasztszerűségében hajlamos a klérusban is kasztot látni, ami tartalmilag ugyanaz, mint amit a klerikalizmus vádjával kifejezni akar.

E mellett azzal is számolni kell, hogy a magyar úgysem híve a szervezkedésnek; valahogyan ráül a lelkére a kúria és a tanya elzárt világa, ami a magyar karakter egyenességének és antikollektivitásának távoli hordozója; a szervezkedés első kísérleteit pedig a szociáldemokrácia munkásságánál látta, minek a tojáshéját akaratlanul is ott érzi minden szervezeti kereten.

Tehát a gyakorlati megoldások lehetőségeinek keresésénél ezzel a speciális magyar gondolkozással is számolni kell, nehogy az a harmónia, melyet az egyháziak és a világiak közt látunk s amelynek egyik főoszlopa a Katolikus Akció alapját képező egyházközségi szervezet, kárt szenvedjen. Már itt felmerül az a gondolat, hogy a gyakorlati megoldás nem futhatna-e az Actio Catholica vonalán, ahol szervezettel érvényesül a világi apostolság elve. Még szerencsésebb megoldás lenne, ha a szervezet élén világi úr állana, mint a világháború után Ausztriában a bécsi papi hivatáskutató és nevelő Canisius-Werk, egy világi apostol kezében volt letéve és ért el gyönyörű ered-

ményeket, mert valahogyan jobban meggyőzte az embereket a papi hivatás egyházi fontossága, amikor azt egy világi úr ajkáról hallották meghirdetni.

A szervezkedés legnagyobb veszedelme lenne valami szélsőséges radikalizmus szellemének felidézése. A szervezkedés ugyanis mindig kétélű kard, melynek egyik pengéje védelem befelé, a másik könnyen lehet támadás kifelé, amit a papi szervezkedésnél különösen ki kell küszöbölni. Vannak elégedetlen természetek, meg nem értett egyének, akiket a szervezkedés könnyen megszólalásra bír, hogy pesszimizmusukat kiöntsék s vele másokat is inficiáljanak. — Sajnos, papok közt sem hiányoznak a karrier-típusok, mire a papi állások társadalmi és anyagi differenciáltsága mindig nagy kísértés. — Aztán ott vannak az örök reformerek, akik abban a naivitásban élnek, hogy lehetségesek a földön tökéletes viszonyok. A tökéletes társaságok jogi értelemben veendő és nem erkölcsileg. Az Anyaszentegyháznak nemcsak isteni, hanem emberi arca is van, melyre ráíródnak azok az emberi gyarlóságok, melyeket az emberek magukkal visznek be az Egyházba, néha a legmagasabb pozíciókba is. De mindig fog akadni egy csomó naív ember, akik ebbe nem tudnak belenyugodni. Ezek aztán súlyos teherterelei a szervezkedésnek, melynek meg kell tudni magát védeni előlük. Tehát a szervezkedés egyháziasságának biztosítása a legelső szempont, amit figyelembe kell venni, ha nem akarjuk, hogy a tömörülésbe a radikalizmus ördöge belekontárkodjék.

A magyar klérus speciális viszonyai is megtermik a maguk nehézségét egy esetleges egészséges szervezkedést illetőleg.

Itt van mindjárt az alsó és felső papság tétele, minek valami kapitalista íze van a proletár és gazdag pap mentalitásának zománcával. Ezt a fogalmat teljesen ki kell irtani, mert olyan két rétegre választja szét a klérust, amelyek eleve szembenállanak egymással már akkor, amikor még semmi sem történt. — Ezt az ördög művének kell tekinteni és elvetni.

Az alsó és felső papság gondolatának teljes elvetése mellett is megmarad a hasadás a szegénysorsú és az anyagilag tehetős papság közt, tekintet nélkül az ő képességeikre és munkásságukra. Ez pusztán a megszervezett állás anyagi potenciája, ahol a tehetős pap nem érzi — a saját személyét tekintve — a szervezkedés szükségességét, mely tőle inkább áldozatot kíván. Csak magas lelkeség, anyaghoz nem tapadó áldozatos szeretet és testvériség, a lelkipásztori munka mindenekfelettvalósága fogja tudni ezt az úrt áthidalni és a tömörülés számára hasznosítani.

A városi és falusi klérus is erős különbséget jelent úgy a lelkipásztori munka terén, mint anyagi szempontból. A papnak egész egyénisége, megjelenése magán viseli a város vagy a falu levegőjét. — Ennek a differenciának gyengítése érdekében sokat tehet az egyházmegyei adminisztráció bölcs tervszerűsége, mely alkalmat ad minden papnak, hogy a falut is, várost is megismerhesse. — A hittanári és hitoktatói kar erős függetlensége mellett ott van a segédlelkészek óriási lekötöttsége, melynek számolnia kell a princípálisok egyéni izlésével, sajátos természetével s nem ritkán különös launáival, éppúgy, mint a princípálisoknak gondot okozhat a gyakran

váltakozó segédlelkész különféle beállítottsága, munkatempója, igényei és lelkipásztori célkitűzései, melyek gyakran számításon kívül hagyják, hogy fiatalos alkotásuk maradandó értékű-e és az ő távozásukkal fenntartható-e.

Ime, rengeteg téma, melyek további megbeszélést igényelnek, de amelyek egyenesen kiáltanak egység, gondozás, szervezkedés után.

Amennyiben ezek a tárgyi és alanyi nehézségek nem teszik könnyűvé a tömörülést, ugyanannyira kiáltó argumentumok a szervezkedés igazsága, szükségessége és sürgőssége mellett. A megpendített tárgyi és alanyi nehézségek mindenesetre kettőt mutatnak.

Az egyik az, hogy úgy a lelkipásztori munka, mint a klérus egyéni lelkülete és gondjai külön törődést igényelnek, megszervezést követelnek, papi összetartás után kiáltanak, mert a sokféle széttagoltság rengeteg lelki kárt okoz a magára hagyatott papi lélekben és nem marad káros kihatás nélkül a papra bízott hívekre, a pap problémáit pedig megoldatlanul hagyja.

A nehézségek feltárva sajátágosan nem ijesztenek el a cselekvéstől, hanem ellenkezőleg, megsürgetik a munkát, mert ide is illik az Úr vigasza Szent Pálnak: „Virtus in infirmitate perficitur.” (2 Cor. 12, 9.)

A másik pedig, hogy a tömörülés igen nagy körtekintést igényel, a legkényesebb valami, mert könnyen ronthat többet, mint javíthat. — Egyszerűen valami veszélytelen látszatot kreálni dőreség volna és amúgy is túlszervezett vallási életünket egy új alakulattal terhelné meg a nélkül, hogy lényegesen előbbre vinné az életet. A tömörülésnek alkalmasnak kell lennie, hogy emelje a pap lelkiségét és gyökerében megoldja a papság problémáit.

A nélkül, hogy elébe vágnánk a III. közlemény nehéz feladatának, a tömörülés természetes vonalának tekintjük az előre megállapított és elfogadott általános elvek alapján megindult egyházmegyei szervezkedést, ami garantálná a kellő főpásztori ellenőrzést és érdeklődést és könnyebbé tenné az anyagi felépítést — amivel eddig a legkevesebbet foglalkoztunk. Az anyagi kérdés némi biztosítása és felépítése teljesen attól függ, hogy a tömörülés felölelné-e a papság összes érdekeinek gondozását, vagy pedig csak a papság aggkori és betegségi biztosítására terjedne ki.

Az országos szervezkedés irányvonalát pedig a modern egyházi szervezkedés: a Katolikus Akció keretében kellene megjelölni. A tervnek olyannak kell lennie, amely nemcsak a főpásztorok engedélyét, hanem pozitív támogatását élvezi.

Dr. Tiefenthaler József

Papi szeretet és megbecsülés.

A papi lelkiség fontos kelléke, hogy szeressük és nagyra becsüljük egymást. Nemcsak a nagy parancs alapján: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” — hanem megkülönböztetett szeretettel és nagyrabecsüléssel, mert a paptestvérek még közelebb állnak hozzánk, mint egyéb felebarátaink. Valóban, testvéri kötelék fűz minket össze. Az Úr azt mondta az apostoloknak: „Non vocam vos amplius servos, sed fratres et amicos meos.” Minden pap, ha nem is olyan teljes értelemben, mint a püspök, szintén az apostolok utóda, tehát Krisztus testvére és egymás közt is testvérek vagyunk, nagyobb szeretetre kötelezve egymás iránt, mint egyéb felebarátaink iránt. A világ két durva közmondást csinált rólunk. Az egyik így szól: ... Homo homini lupus, sacerdos sacerdoti lupissimus. A másik: „Quid sit caritas, inter sacerdotum raritas.” E két durva közmondás megcáfolására egy pár jelenetet szeretnék felújítani saját tapasztalataimból, részint háborús tapasztalataimból, mert újra háborús időket élünk és papok papokkal találkozhatnak, akik más-más táborhoz tartoznak. Ezen jelenetek mögött mint ragyogó nap tündöklök a paptestvéri szeretet és nagyrabecsülés, mint a papi lelkiségnek gyönyörű vonása.

Elsőéves papkoromban primícia szónokom helyettesítésében három napot töltöttem Aninán. Sipeki Balázs Vince, a néhai rozsnyói püspök unokabátyja volt akkoriban ott plébános, már septuaginárius. Vasárnap reggel így szólított meg: „Megszoktam, hogy a kereszteleseket magam végezzem, nem mintha nem bíznék a káplán úrban, de ő ma itt, holnap ott, én meg mindig itt; nekem ez is kiváló eszköz híveim megismeréséhez. Ma azonban átengedem a keresztelest tisztelendő úrnak, ki tudja, visszatér-e még ide. Azért azt akarom, hogy neve és ittjárása meg legyen örökítve az anyakönyvben.” Ki nem érzi e gesztuson keresztül az öreg paptestvér szeretetét és nagyrabecsülését a neopresbyter iránt.

Két hónappal utolsó és legkeményebb szigorlatom előtt egyházmegyei hatóságom Karánsebesre helyezett kisegítőnek a kórházba került hittanár-káplán helyére. A jó kanonok-plébános úr elsorolta, mi a dolgom. Gimnáziumban, polgárban, elemiben, inas- és ismétlőiskolában vagy huszonhat hittanóra, gimnáziumban lelkigyakorlat, mindennapi, jó kiadós gyóntatás, mert közel volt a húsvét, szükség esetén kiszállás 14 filiába. Mintha fejbe ütöttek volna. Isten veled, szigorlat. — A kanonok úr látta lehangoltságomat, megtudakolta okát s így szólt: „Ne féljen, fiatal barátom, én is itt vagyok, a polgárit, az inast, az ismétlőt, míg itt lesz, én vállalom, temetésre, betegellátásra én megyek, a filiákba én szállok ki, maga meg ne engedjen abból, amit kitűzött maga elé. Nemcsak mondta, meg is tette. És én fél hónappal előbb dicsérettel estem át Dudek János professzor úr kemény vizsgáján. Valahányszor eszembe jut ez a szigorlat, mindig előttem áll a jó kanonok-plébános úr paptestvéri szeretettől sugárzó arca. Igen, segíteni kell a fiataalt, hogy jogosult ambíciói le ne törjenek.

1918. Gyertyaszentelő napján a Piave táján San Giovanniban mondtam szentmisét az aradi harminchármasoknak. Ahogy befejeztem

a szentmisét, már várt rám a sekrestyében a plébános. A plébániára invitált terített asztalhoz. Bizony szegény asztal volt, hiszen a háború véres ekéje végigszántott a kis falun s elvitt mindent, ami mozgatható volt. Egy bögre tej és kemény fekete kenyér, sehogyan sem akartam elfogadni. Nem tehetem meg, mondtam, tudom, hogy alig van betevő falatok. Neked ez a bögre tej és fekete kenyér is nagy áldozat, nem foszthatlak meg tőle. — Igazad van, — mondotta s két könny csordult ki szeméből — de nagyon kérlek, fogadd el, mert öregember koromban is szűgyelném magamat, visszagondolva arra, hogy idegen pap mondott misét templomomban és én még reggelit sem adtam neki. A templom tornyának csúcsa hiányzott, gránát telitalálatot kapott. Azért megkérdeztem, hogy múlt el fölötte a megszállás első napja. — Borzasztóan, — felelte — a katonák földre tepertek, mellemre térdeltek, bajonettet szegezve szívemnek követelték pénzemet. — Kik tehették ezt? — kérdeztem. — Ne kérdezd — felelte. — Biztos, hogy a magyarok voltak, de a jó paptestvér nem akarta szomorítani szívemet. Azért mondotta: Ne kérdezd. — Micsoda paptestvéri szeretet, micsoda papi lelkület volt ebben az egyszerű kis falusi plébánosban.

1917 őszén az Isonzó áttörése után Vittorio és Valdobbiadene között Miáne közelében eljutottunk a Brandolini grófok kastélyához. A kastélyban házikápolna is volt, a kápolnában ottmaradt az intenciós könyv, az utolsó beírás, a házikáplán beírása így szólt: Utolsó szentmisém a Brandolini-család élő és elhunyt tagjaiért. Utána pár üres nap. Azok után pedig az első új beírás, egy osztrák-magyar tábori lelkész beírása. Első szentmisém a Brandolini-család élő és elhunyt tagjaiért. Két szerető paptestvéri szív, két igazán papi lelkületű papi ember találkozott ebben az intenciós könyvben a fegyverek barrikádjain keresztül is.

1918 telén Feltre és Bellunó között vonultunk vissza téli pihenőre. Sziklás utakon keresztül Faddaltóba érkeztünk. Ketten kaptunk szállást a faddaltói plébánián, egy téglapadolasú szobában. Jó hideg volt, de beleszoktunk már mindenbe. Sokszor eszembe jutott, amit Catilináról tanultunk. *Patiens erat figuris et inediae*. Nem nagyon bántuk, hogy hideg van, a fő, hogy tető alatt vagyunk. De amint megtudta a plébános: egy hófehér hajú aggastyán, hogy papok vagyunk, bejött egy nyaláb fával a hóna alatt, hogy begyujtsa. Tiltakoztunk, nem engedjük, majd mi magunk. — Hogy engedném, felelte az öreg, a vendéget a házigazdának kell kiszolgálni. — Pár perc múlva megint megjelent két almával a kezében. — Szeretnék vacsorára hívni, — mondotta — de semmim sincs. (Bizony nem volt semmije, mert a front táján olyan rekvirálás szokott lenni, amiről fogalma sincs annak, aki még nem látta.) De fogadjátok el legalább ezt a két almát. — Tiltakoztunk, hisz van nekünk mit ennünk. — Nem, — mondotta — fogadjátok el, mert azt nem bírom ki, hogy papvendégemet semmivel se kínáljam meg. — Micsoda papi testvéri szeretet, micsoda nagyrabecsülése a paptestvérnek.

1917 telén még az Isonzónál álltunk, a tolmeini hídfőnél. Nagyon görbe ország van arrafelé. Órákon keresztül kellett a havas, jeges, csúszós serpentineken keresztül felfelé kapaszkodni a hegycsú-

csán húzódó fronthoz. Skerjanec Márton, egy 50 év felé haladó szlovén plébános volt a szomszédom, én akkor huszonhat éves gyerekeMBER. Egy nagy katonai gyóntatás után kapaszkodtunk megint fölfelé a hegycsúcsnak. Egy egyenes útszakaszon Márton plébános úR meg-szólal: — Most én tíz percre hátra maradok, ne szólj hozzám és ne zavarj. — 10 perc múlva megint beért, egy kis feszületet nyomott a kezembe, s így szólt keresztet vetve: Gyónom a mindenható Isten-nek... — Gyönyörű papi lelkület. Szükségből fia lehettem volna, s íme, gyóntatóatyának fogad... Mikor ő befejezte, én szóltam: — Most te várj (a tábori papok tisztI szokás szerint mind tegeztek egy-mást), ne szólj, ne zavarj, most én készülök a gyónásra tenálad. Az egyik percben gyóntatóatyja a fiatal pap az öreg papnak és mindjárt utána a gyóntatóatyA gyónó fia gyónójának. Lehet-e szebb képe a papi testvériségnek, a papi nagyrabecsülésnek és az igazi papi lelkü-letnek?

Néhai Sulyok István egyházmegyénk egyik leg tudósabb és leg-képzettebb papja volt. Békéscsabán tábori lelkész koromban találkoztam vele először. Gyónni jött be Apácáról az ottani fiatal káplánhoz. Éppen befejezte gyónását, mikor én is betoppantam a káplán úR laká-sára. Bemutatkoztam. Mégegyszer megkérdezte: — Csanádi pap? Ó, ha én ezt tudtam volna, én magához mentem volna gyónni, hogy megyénél gyónjak. — Szinte megdöbbsenem az egykori teológiai professzor, szemináriumi spirituális, sőt rektor is, annyira megalázza magát, az egyházmegyése iránti szeretet dokumentálására, hogy meg-gyónna egy a teológiáról alig kikerült gyermek-embernél?! Lelkemben fel kellett kiáltanom: ezt a papi lelkületet, ezt a papi nagyrabecsülést és megyési szeretetet sohasem szabad elfelejteni.

Minden papnak a vázolt példák szerint kellene minden paptest-vérét szeretnie és nagyra becsülnie. Ez a Mester szava, aki apostolainak mondotta: „Exemplum dedi vobis, ut diligatis invicem, sicut ego dilexi vos.” Az apostoloknak, akik elődeink voltak, mondotta: „Ha én, a Mester megmostam lábaitokat, ti is tartoztok egymás lábát megmosni.” A papokról mondja az ÚR Szent Pál által Timóteushoz: szükséges, hogy vendégszerető legyen, ne legyen kapzsi, ne legyen a kevélységtől felfuvalkodva. Szent Péter által pedig mondja: „Legye-tek egymás iránt vendégszeretők zúgolódás nélkül, — ki milyen mértékben részesült a kegyelemben, úgy fordítsa mások javára, mint jó sáfárai Isten sokféle kegyelmének.” (Papokról van szó, mert ők az Isten sáfárai.) Szent Jakab által inti a papokat: gyónjátok meg egymásnak bűneinket. Szent János által pedig azt mondja a papi szeretetről megfellebbezett Diotrefhesről: „Az, aki szereti közöttük az első helyet elfoglalni, nem fogad be bennünket, azért ha elmegyek, szemére hányom az ő cselekedeteit, melyeket tesz gonosz szavakkal fecsegve ellenünk, sem ő nem fogadja be a testvéreket, sem azoknak, akik akarják befogadni, nem engedi.” A rossz pap, a papi lelkiséggel nem bíró pap mintaképét festi így Szent Jánosnál az ÚR.

Ha jó papok akarunk lenni, azon kell lennünk, hogy megfordít-

suk viselkedésünkkel a két durva közmondást, így: „Homo homini amicus, sacerdos sacerdoti amicissimus.” „Quid sit caritas? Apud sacerdotis animae sanitas.”

Dr. Krämer Tamás esperes-plébános

Magyar egyházmegyéek papjainak tömörülése.

(Folytatás.)

Erdélyi egyházmegye.

Erdélyben is érezzük az összefogottabb élet szükségét, a feladatok vállalását s a felelősséget a jövővel szemben. Sajnos a megszállás alatt éppen a papság volt a hatalom különös figyelmének tárgya. Olykor még korónagyüléseket sem lehetett tartani. Mindenki végezte munkáját ott, ahol állt; a közös nyomás amúgy is meglehetősen akcióegységet és szellemet termelt ki.

Régebbi papi egyesületünk az *Eucharisztia Társulat* és a *Papok Missziós Társulata*. Ez utóbbi tagjai népmissziók tartását vállalják. A megszállás alatt nagy eredménnyel dolgoztak. Bukovinában és Bukarestben is felkeresték az ott élő magyar katolikusokat.

Frissebb papi tömörülés az *Unio Apostolica*, mely 1938-ban indult s már a bécsi döntéskor számos tagja volt. A szigorú határzár miatt azonban ma a Délerdélyben maradt tagokkal nem érintkezhetünk. Az Unió hatóköre a megszállás alatt kiterjedt a váradi és szatmári egyházmegyékre is. Tagjainak száma (Délerdélyt leszámítva): 35. A múlt nyáron képviseltette magát a Manrézában rendezett Unió-s-lelkigyakorlaton.

A korszerű és egységes munkát szolgálták a nyári papi lelki gyakorlatok után rendezett lelkipásztori, hitoktatói több napos megbeszélések.

A kolozsvári püspöki helynökség legújabb intézkedése vidéken az eddigi két korónagyülés mellé még négy kerületi összejövetelt ír elő *papi recollectio* és *továbbképzés* céllal. A kolozsvári központi papság pedig *havonta kétszer* gyűl össze *lelki számvételre*, illetve *tanulmányi konferenciára*.

Az öröndetes új helyzetbe való illeszkedés a papság figyelmét és munkáját teljesen felszívta. Most már sok minden síneken áll. Időt kerít a papság azért a maga összeszedésére és a közösségi szellem minél erőteljesebb kiépítésére.

Veress Ernő
szemin. spirituális
Kolozsvár

A nagyváradai egyházmegye elszakított része.

Még gr. Széchenyi Miklós püspök kormányzása idején alakulóban volt az egyházmegyei papi Mária-kongregáció. A gyenge hajtás bizony elsorvadt a forradalom hullámai és a kommunizmus zivatara közepette. A megszállás első éveinek dermedtsége sem kedvezett a hamu alatt lappangó parázs felszításához és csak 1932-ben, tehát a megszállás közepén, kél életre a megyésfőpásztor hívó szavára a Papok Mária-kongregációja a nagyváradai egyházmegye elszakított részén, és ugyanazon év február 16-án tartja megalakuló gyűlését, hogy azután átlag két hónaponként egybegyűjtse a papságot. A papságot említem, és nemcsak a tagokat, mert a megszállás sajátos viszonyainál fogva a kongregáció szorosabb körletét meghaladva, ha az egyházmegyei zsinattól eltekintünk, hosszú éveken át ezeken a gyűléseken lehetett egyetlen térenként az egész papságot érdeklő ügyeket is megtárgyalni. Éppen ezért a meghívókat nemcsak a kongr. testvérek vették kézhez, hanem azokra a vezetőség meghívta plébániánkint a csonka rész teljes papságát.

A szemináriumi kápolnában tartott elmélkedéseket követte a gyűléseknek igazán változatos anyaga. Ezeket az előadásokat rendszeren a kongregáció vezetősége részéről fölkért paptestvérek tartják, de nyomukban legtöbbször élénk megbeszélés teszi a témát érettebbé, amelyeket később sokszorosítva is kézhez kaptak a résztvevők.

A papi lélekre tapadt élet-port segít letakarítani az önmegszentelés különböző prizmákon átszűrt tárgyköre: A papi lelki képzés fontosságát mindenki elismeri és átérzi, amit elősegít a nap munkája révén erősödő megszentelődés. Ezt a papi életet határozott irányelveknek kell vezetnie; a lelki élet dogmatikája éltünk eleven, sugárzó törvénykönyve, amelyet természetfölötti kegyelmi tartalommal telít a pap áldozatos élete folyamán annak imádságos lelkülete. Ennek a lelkületnek ékes hirdetője Isten házában a gondozottsága.

De a pap egyúttal pásztora nyájának. Ami az ő éltető kincse, a kegyelmi életet kell fejlesztenie szeges gonddal már a gyermekekben; a hitoktatás modern segédeszközeit ne hanyagolja el e tekintetben. Éreznie kell híveinél az egyházi ének lelket emelő erejét s ezért annak méltó voltán buzgólkodnia kell és azt sem szabad felednie, hogy a hitelemző a Katolikus Akció szerves tényezője, mert a jövőt munkálja. A felszabadulás után dr. Mihalovics Zsigmond az anyarság szervezettségét mutatta be a Katolikus Akció keretében.

A plébános hivatása a nyáj gondozása; abban ébren kell tartania a katolikus öntudatot és felelősséget. Akkor, amikor az egyházmegye csaknem harmadrésze szórványokban él, a krisztusi lelkület a nyáj ott élő tagjait is szeretettel öleli keblére. E kérdésben nincs és nem is lehet akadály. A missziók mindmegannyi vérfelfrissítés, a hitéletnek valóságos életelixirjei, amelyet a gondos pásztor szerető gonddal rendez és áldozatos lélekkel elősegít. A vegyesházasságoknál féltő gonddal őrökdi a lelkipásztor.

Mily fölemelő érzés a pap számára érezni, tudni, hogy fölöttünk Krisztus helytartója őrökdi. A koronázási évfordulók vagy a Szentév ennek a tudatnak sziklapillérei. Az Atya kormányzó gondosságát és

gondviselését hirdetik egyházzogi intézkedései, amelyek a keleti egyházakra is kiterjednek. Az ő számukra is készül mindenre tekintő alapotossággal a Codex juris.

Kár, hogy a jelen körülmények zordsága e szép munka folytatását pillanatnyilag megakasztja, mert valamennyi gyűlés a szomszagos lélek változatos üdítő forrása volt.

Természetesen a megszállás ideje alatt az élöszo közvetlensége sok minden kérdést vetett fel az államhatalom és az Egyház bizony sokszor nehéz kapcsolatában, amikor iskoláink léte vagy nem léte kockán forgott, vagy a hitoktatásból az anyanyelv használatát akarták kizárni, vagy az egyesületeinket gátolták működésükben, illetve később életüket is lehetetlenné tették. Ilyenkor a közös működés egyöntetűségét e gyűlések felvilágosítása tette lehetővé.

E mellett a nagyobb szervezet mellett él a fiatal papság kedves együttese, akik más és más városban gyűlnek egybe lelki napra. Ezt a napot valamely lelkievezető gondozása, elmélkedése mélyíti el és célja a lelki felüdülés mellett az önművelés a korszerű kérdések megtárgyalása keretében, gondolataik kicserélése papi életük keretében, és végül egymás szerető megismerése, az igaz testvériség kialakítása. Reméljük, mindkettő megtermi gyümölcsét az Egyház éltető fáján.

Follmann Géza
teológiai tanár, prézes
Nagyvárad

Szombathelyi egyházmegye.

A megcsontított szombathelyi egyházmegye hazánk kisebb egyházmegyéi közé tartozik. Hivatásokban — eddig — hála a jó Istennek, nem volt hiány és az egyházmegye papsága túlnyomórészen az egyházmegye területén született és iskolázott ifjakkól alakul ma is. Ebből természetesen következik, hogy egyházmegyénk papjai a szülőföld közelsége, a nagyrészen közösen látogatott iskolák, a gyermekkori barátság, a kisebb Alma Mater és a szűkebb munkaterület révén aránylag elég jól ismerik egymást és így az egységes papi szellem, az összefogás is — szinte magától — jobban kifejlődhetik, mint a nagyobb egyházmegyékben. A múltban a szeminárium előjárói, spirituálisai és volt növendékeik kölcsönösen fenntartották és ápolták a személyes és levélbeli összeköttetést. A kis létszám miatt ez lehetséges is volt. Az egyházmegye papi egységének javára ez a törekvés fennáll ma is. A kőszegi missziós-szemináriumban, újabban pedig a cellarendszerrel kibővült Alma Materben évente tartani szokott papi lelki gyakorlatok is ápolják ezt az egységet. Tavaly nyáron nyolcvanhat pap vett részt a szemináriumi lelkigyakorlaton, élükön a megyéspüspök úrral. Régebben szépen virágzott nálunk a „Corona Aurea” papi társulat, melynek például 1856-ban kétszáznegyvennyolc tagja volt. E társulat eszméje IX. Pius pápától indult ki. Tagjai harmincegyen alkottak egy „corona”-t. Arra kötelezték magukat, hogy havonként egy szentmisét mutatnak be azon sok kegyelemért, mellyel Isten a Boldogságos Szűz Máriát felékesítette, különösen pedig a Szeplőtelen Fogan-

tatás nagy kiváltságaért; másrészt, hogy a bűnösök megtérítésén munkálkodnak és az ifjúságot — a Szent Szűz példájára — a szűztisztaság erényére nevelik. Jelenleg mindjobban erősödik az a törekvés, hogy az egyházmegye pappai — kezdve kispapkoruktól — az országos „Eucharisztia Társulat”-nak legyenek buzgó tagjai. E társulatnak nálunk több, mint kétszáz tagja van. Mint ismeretes, heti egyórás szentségimádásra kötelezik magukat és ennek elvégzését a „libellusok”-on való bejegyzéssel tanúsítják. Az „Unio Cleri Pro Missionibus” végeredményben szintén a papi lelkek szorosabb összekapcsolódását eredményezi. Az „Unio Apostolica”-nak öt tagja van nálunk. A „sanctitas vitae et morum” ennek a hazánkban is eléggé ismert és nagyraértékelt úniónak a célja és igen üdvös eszközei között ott szerepel a napi beszámolólap és a havi rekollekció. Az innsbrucki „Priestergebetsverein”-nek tudomásom szerint nyolc, a „Szalézi Szent Ferenc Pappai Társulat”-nak egy tagja van az egyházmegyében. Ha mint spirituális a jövőre gondolok, Szent Márton egyházmegyéjének papi lelkisége és egysége szempontjából különösen három dolgot tartok kívánatosnak. Egyik sem új, még csak nem is újszerű. *Adorációs lelkület, a lelkipásztori munkatétről is állandó meleg kapcsolat az Alma Materrel, havi rekollekciók.* Az adorációs lelkület kialakítását és ébrentartását kitűnően elősegíti az Eucharisztia Társulat. Valljuk, hogy a Legméltóságosabb Oltári-szentség a Szeretet Köteléke. Ahol tehát megvan az adorációs lelkület, ott biztosítva van a paptestvéri szeretetegység is. A gyakori kapcsolatot az Alma Materrel viszont lehetetlen, hogy fel ne idézze azoknak az élő és elhalt oltártestvéreknek az emlékezetét, akikkel együtt készültünk a szentelésre, lehetetlen, hogy eszünkbe ne juttassa az ifjúkor nemes célkitűzéseit és lánggra ne lobbantsa a kispapkori lelkesedést. Tizenegy esztendeig magam is távol éltem az egyházmegyéjétől, de ezen idő alatt ahányszor csak alkalmam volt meglátogatni az Alma Mater kápolnáját, mindig úgy éreztem, hogy újra meg újra összeforrasztott megyés paptestvéreimmel, még azokkal is, akiket nem ismertem, de akiről tudtam, hogy ugyanott készültek az áldozópap-ságra. Az hiszem, hogy azt minden paptestvérem érzi, mennyire jelentős a lelki felfrissülés és az oltártestvériség szempontjából az Alma Mater kápolnájának gyakori felkeresése. Ha egyszer aztán az állandóan megismétlődő havi rekollekciók és főleg a közös papi rekollekciók nem lesznek már csupán jámbor óhaj, hanem leküzdvé a jelenleg bizony még fennálló sok technikai nehézséget, a megvalósulás állapotába lépnek, úgy vélem, akkor el lehet mondani, hogy a papi lelkiség és egység a reneszánszát éli.

Dr. Kozma Ferenc
szemin. spirituális
Szombathely

Székesfehérvári Fiatal Papok.

1940 őszén határozták el a székesfehérvári fiatal papok, hogy ezután kéthetenként összejönnek felváltva a tagok egyikénél, hogy megbeszéljék Székesfehérvár aktuális egyházi kérdéseit, a lelkipásztorkodás helybeli problémáit, különös tekintettel az egyházközségi

életre, esetleg új és közös lelkipásztori feladatok lebonyolítását. E megbeszélések mellett mindenegyes alkalommal a papi élet egy alapvető kérdéséről beszélt a társaság erre felkért tagja, főleg a lelkipásztorkodó papság kérdéseiről. Ilyen kérdések voltak: a gyóntatás technikája, az elégtétel modernizálása, előkészítés az első szentáldozásra, családlátogatás, hitoktatók szerepe az egyházközségi lelkipásztorkodásban, újszerű egyesületi élet, katolikus sajtókérdések, a mozi lelkipásztori szempontból stb.

1941 októberétől kezdve új témakörrel bővültek a megbeszélések: az előbbieken kívül a modern koreszmék kritikai ismertetését vették programmba s megkezdték Rosenberg Mythos-ának taglalását a szerző „An die Dunkelmänner unserer Zeit” c. munkájának fejezetei alapján.

Ugyancsak elhatározta a fiatal papság, hogy ezután negyedévenként elmélkedéssel egybekötött szentségimádást tart, amelyeken a papi lelki élet alapvető tételeit dolgozzák fel. Az elmélkedéseket a tagok tartják szentelési sorrendben. Az első ilyen elmélkedést február elején meg is tartották.

E megbeszéléseken résztvesz Székesfehérvár valamennyi káplánja, hitoktatója, fiatal hittanára, teológiai tanára és aulistája; a fiatalság közelebbi meghatározása kissé nehéz lenne, nem lévén korhatár. Jelenleg a legidősebb tag 35 éves. Az összejövetelek vezetője az erre felkért rangidős fiatal.

Dr. Szántay-Szémán István: Az Egyház egysége.

Miskolc, 1942. 46 lap, 24×16 cm.

Dr. Szántay-Szémán István azok közé a magyar paptestvéreink közé tartozik, akik igen szerényen, vagy világosabban beszélve, igen alázatosan, igen nagy szorgalommal és kitartással dolgoznak Krisztus szeretetéből az ő jegyeseért, az Egyházért. Az ő érdeme a magyar úniós mozgalom megteremtése, és ami még nagyobb dolog a mai zűrzavaros időben, annak fenntartása. Úniós műveit két vonás jellemzi: tárgyilagos alaposság és szeretet. Ez uralkodik legújabb művén is, mely tulajdonképpen nem más, mint három úniós előadásának közrebocsátása. Első két előadása: „Az Egyház útja a keleti szakadásig” és az „Úniós kísérletek” az esztergomi nyári egyetemen hangzott el; a harmadikat, „Az Egyház egységének jelentőségé”-t Budapesten a Magyar Szent Kereszt Egyesületben olvasta el. Az úniós kérdésekben kevésbé jártas olvasói kedvéért az úniós munkatér egész területéről szóló, rövid tájékoztatót is csatolt művéhez a szerző.

Világosan megállapítja legutóbbi nagy pápáinkkal és világos fejű katolikus gondolkodóinkkal, hogy ha valaha, hát most, viharfelhős, elboruló korunkban időszerű az úniós munkásság. Sokakban meghűlt a szeretet (Mt. 24, 12.), tapasztalhatóan sok hamis próféta ment szét a világba (I Jn. 4, 1.), sokan meghamisítják az igazságot saját vesztükre. (II P. 3, 16.) Mikor éltek vissza annyira a Gondviselés, hit, megváltás, bűn, jog, igazság, tisztesség, hősiesség stb. fogalmával, mint ma?! Ilyen korban engedhetünk-e magunknak mi, kato-

likusok, az igaz Egyház révében befelé néző nyugalmat? Nem kell-e inkább szembeszállnunk avval az óriási áradattal, mely megindult az Egyház gátjain keresztül a nagy, keleti egyházszakadással, folytatódott a nagy, nyugati szakadással a „reformációban” és tart mind a mai napig, amikor millióknak és tízmillióknak nem jelent már értéket Krisztus kiontott vére, úgyhogy mégcsak papírkatolikusoknak sem akarnak megmaradni? Nézzük-e tétlenül, mint lép lassankint a Krisztusban való egység helyébe az antikrisztusban való, pokoli állapotot jelentő egység? Az Egyház katolikus, mert annak alapította Krisztus. Világos tehát, hogy folyton újabb térhódításra kell törekednie a pogányok között. De szabad-e a rövidlátóknak ellentmondást keresniök és találniok Krisztusban, aki nemcsak gyarapítani törekszik nyáját, hanem rálép az elveszett bárány keresésének tövises útjára is, és jobban örül egy megtérő bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak. (Lk. 15, 3—7.) Mondhatják sokan, hogy reménytelen az úniós munka, kérdezhetik ölbetett kézzel a bízó, úniós apostoloiktól, hogy hány szakadárt és eretneket térítettek meg. De ha nemcsak emberi módon akarnak gondolkodni és beszélni, akkor el kell ismerüniök, hogy Krisztus arra tanította minket, hogy reménységgel higgyünk a remény ellenére (Róm. 4, 18.), folytonosan imádkozzunk és abba bele ne fáradjunk (Lk. 18, 1.), és hogy nem a mi dolgunk, hogy tudjuk az időket és a pillanatokat, melyeket az Atya önhatalmával megállapított, hanem vennünk kell a Szentlelket, és Krisztus tanúinak kell lennünk a föld határáig. (Ap. csel. 1, 7.) Bár az úniós eredmények szorgalmas munka mellett korántsem kilátástalanok. Ha Isten is úgy akarja, Oroszországban, a legnagyobb szakadár országban talán nem-sokára tág tere nyílik a legszebb úniós munkának. De hogy csak hazánk határai között maradjunk, itthon is mennyi munka vár ránk, ha nemzetünknek a „reformáció” által okozott lelki sebet orvosolni akarjuk és a köztünk élő szakadár keletieket az igazi akolba visszavezetni kívánjuk. Ha a magyar Katolikus Akció teljes munkát akar végezni, ezt a feladatot sem tévesztheti szem elől.

Isten áldja meg dr. Szántay-Szémán István igazán apostoli munkáját. Az a szeretet, amely írásait annyira jellemzi és amely minden-nél jobb orvossága a szeretetlenség által szakított sebegeknek, bárcsak minél többünkre átragadna legújabb művének olvasása közben. Ha ez sikerülne, műve százszázalékig elérné célját, mert a katolikus pap-ságban égő tűz, mint egykor az apostolok által, úgy most is meg-hódítaná a világot.

P. Németh József S. J.

Gyorsposta.

(Levélrészlet. Írója utólagos engedélyével közölve.)

Jelentkezem. Scribo, ergo sum! Egy rohanat volt megint. Egy zúgó árja a munkáknak. De hála Istennek. Minden jól megy és ment. Legjobban az utolsó. Hát megvolt! Az első conveniat! Az első úniós összejövételünk. Talán az első Bácska területén ebben az értelemben.

Igy volt. Összehoztuk a hangadó káplánokat és fiatal plébánosokat, és alkottunk „köröket”. Ti itt jöttök össze: ezek és ezek; azok

pedig ott azokkal; mi itt ezekkel. Még a többiről nem tudok. Nálunk itt voltak: négy káplán, három plébános és mi helyben négyen. A legidősebb plébános kb. negyven éves pap, a legfiatalabb káplán egy éves pap. Összefértünk. Nagyon jól esett az együttlét.

Egyébként az ismert minta. Szent Rendiség előadásai szerint. Veni Sancte, gyónás, előadás. Legközelebbi dátum meghatározása. Utána megbeszélési témák:

A pap napirendje. Kb. Magyar K. előadása szerint. Viszonyainkra alkalmazva. Mindenki hozzászólhatott.

A pap önképzése. Legközelebb egyik előadja. Milyen könyvek a legszükségesebbek minden szakmában, mik az önképzés nehézségei stb.

A pap és a tegezés — a most jött magyar intelligenciával szemben. Elvek pontos meghatározása.

Mik az okai a papi testvériség hiányának, romlásának? Az egyik plébános régi tapasztalataival rendkívül érdekesen világított bele a kérdésbe. Konkrét dolgok. Igazak. Mindenki érzi, hogy ő is benne van. Legyen másképp mostantól fogva. Egyesek nehézségeit testvériesen megtárgyaltuk.

Egyrészt ebéd előtt, többit utána.

Összegezni fogjuk röviden írásban és elküldjük a többi „körnek” is. És a résztvevőknek. Mint „Vademecum”-ot. Emlékeztetőt.

Szinte éreztük, hogy minden órával jobban összenövünk.

Nagyon örülünk mindnyáján. Most jövünk csak rá a dolog ízére. — Hála Istennek!

Valami van készülöben. A jó Isten készíti elő a holnapot. Ha vallásos estét hirdetünk vagy tartunk — nyilvánosan vagy korcsmában — tömve van. Egy hang sincs ellene, legalább hangosan. A népéletben sok ösztönszerű van. Érzik előre a történelmet igen sokszor.

Itteni papjaink jók, nagyon jók. Nem félek semmitől. De azért olyan rózsafényben kivilágítani minket, mint Karcsi tette az első számban, túlzás. Legalább is mi nem vagyunk szokva a parfümös levegőhöz.

Dr. H. E.

Közömbösség? Szegénység?

Belgiumban tapasztaltam, hogy a papok napilapjuk mellett fel-tűnően sok mozgalmi lapot járattak. Aki lakásukra jött s valami okból várnia kellett, az az asztalon megtalálta a maga olvasmányát. S így volt ez nemcsak a munkában álló, de a frontszolgálatból visszavonult papoknál is. A magyarázat, amit kaptam, egyszerű: mindnyájunk érdeke és szívügye, hogy mozgalmaink virágzók legyenek. Támogatásuk egyik módja, — s nem a legutolsó — ha kiadványaikat megvesszük, olvassuk és propagáljuk.

Mi talán közömbösek vagyunk a nagy erőfeszítésekkel szemben? Semmiesetre. Csak még nem döbrentünk rá az anyagi és erkölcsi összefogás roppant jelentőségére; arra a sokat hangoztatott, de ritkán megértett igazságra, hogy „egységben az erő”, s hogy ez az egység csak akkor jöhet létre, ha annak építő tagjaivá törekszünk lenni, ügyei iránt érdeklődést mutatunk, érte áldozatot hozunk, s megosztva a közös keresztet, örvendünk a közös örömöknek.

Bóday

Jézus Szíve és Szűz Mária iskolájában.

Lelkivezetőm kérésére leírom önnevelődésem és lelki fejlődésem egy kis szakaszát Jézus Szíve és Szűz Mária iskolájában. Lelki életem egyik legjelentősebb szakasza ez.

Ha az ember ilyesmit megélése szerint mond el, a hang könnyen szerénytelenné válik. Ezért jó lesz már előre bocsánatot kérnem az olvasótól.

Amikor a beteg modern világ rossz idegzete és élvezetlása remeg az aszkéták kemény, acéltérdű, éjtszakázó vezeklőitől, s hússal-zsírral, nikotinnal, rádióval teletömködve enerváltan „fáradtságtól” liheg, amikor a puha világ még puhább papi szívei nem tudnak „vágd le azt, vágd ki azt” kiáltással a tűzbe rohanni Krisztusért, akkor jön a medicina aegrotorum, az új világ égi orvosszere: szép szeretettel felerősíteni a letört modern elvtelenség fészket, a puha papi szívet. Aki azután Bennük el-elmerülget, csodálattal veszi észre, hogy minél többet nyújt nekik, annál többet kap. A szép szeretet tüzes kohójában a puha hússzívből acél formálódik, — ernyedett, kövérke papi kezekből (általános feminin vonásunk) pöröly lesz, ősi stílű sujtó apostoli ököl... Magunkat egészen átadva látni fogjuk, hogy Jézus Szíve és Mária oly vonzó, emberileg is csordultig töltő szeretete csak captatio benevolentiae volt. Szívükön át megkapjuk a kemény, áldozatos nagy-papi életet, a Kálvária kemény keresztjét, Jeromosok vezeklő, éjtszakázó aszkézisét, könnyen végzett önkéntes böjtölő szellemet. (Két felemelő szárny a közönségességből: órás térdeplés és kemény önkéntes böjt, — persze infra ambitum prudentiae. Bár ettől nem nagyon kell félnünk, úgyis túlteng bennünk a prudentia carnis!) Lassan az édességből erő lesz. S épp ebben áll a kettős kultusz lényege: erőssé tenni a szép szeretet által! — Szeretet nélkül, nagy, érezhető, kielégítő érzelmi motívumok nélkül a ma embere nem élhet, s alig lendül. Itt van hát a megoldás. Jézus Szíve és Mária egybekapcsolt kultusza képesek a papi szív minden vágyát túlon-túl betölteni. Csak szeressünk beléjük halálosan és komolyan. Kezdjük talán ízetlen apró gyakorlatokon, apró világi tempóink kedvetlen összetördelésein — lassan eltávolodik az obex, s feltárul az örök vizek forrása. Aki megszokta belőlük a meregetést, ne féljen, mágneshez tapadt, folytassa csak gyakorlatait a kultusszal kapcsolatban, de persze sűrűn s a legnagyobb lelkiismeretességgel, s nem lesz több problémája papi élete és jóízű áldozati megajánlása körül. Tulajdonképp abban áll a fejlődés, hogy a Szent Szív és Szűzanya tiszteletét mennyire tudjuk napi, órai, vagy perces gyakorlattá tenni, illetve mennyi melegséggel tudjuk „egyedülivé” tenni. Ha Ketten erősödnek, édesednek szívünkben, —

arányosan szűnik a világ polipkarja nyakunk körül, s ízetlenedik el lassan minden földi cafrang, ezervágyú, zavaros, komplikált testi mákony. Ha egyeduralkodók lesznek, elérkezik a földi szentté-levés egyszerű, kedves útja, a nagy gátnélküli futás, a kitágított szív föl-emelt élete, — vias tuas cucurri, cum dilatasti cor meum. Magyar ember főként a szíven át fog fel mindent, de a modern ember is a kedvvel, szívvel átfogható valóságok után lendül, nagy dolgokra a szív tüze inspirál, apostolai, vértanúi csak a szívnek vannak. (Prohászka.) Így éreztem, így tartom ingyen kapott kincseimet, s így hirdetem hálából és viszonszeretéből kultuszotokat Jézus Szíve és Mária!

*

(Hogyan is jutottam ide?)

Testies lelkem egész súlyával nehézkedtem az Isten kezén. Oly bántó súly voltam még erős kezei számára is, hogy lefordítani készült, tehetetlenke voltam, vaskos emberi tüskéimmal szúrdaltam Őt, vagdaltam Őt. S ami legnagyobb baj, jó embernek tartottam magam. Talán kis szentnek is! Hiszen halálos bűnt talán egyszer sem követtem el szentelésem óta (néhány esztendő!) s vajjon ki emlékszik, hogy szentelés előtt is mikor? Azután az a kis szórakozás, lelki dolgainak időszakonkénti (lassan általános) megkurtítása, kihagyogatása, — nemde megindokolt, exkuzálható eset? Ártatlan dolog. Hiszen „tűlmunkákkal” vesződöm, nem csoda, hogy fáradt vagyok, — szépítettem. Éjtszakai „kötelező” kimaradások társaságban, s utána reggel ágybanmaradás. Nemde bűntelen dolgok, hiszen társas lény mivoltunk, befolyásunk és baráti kapcsolatunk a vezető osztállyal kötelezővé is teszik ezt. Mindez tiszta és világos sor, ... én imádkozom, naponta rozáriumozom, szentséglátogatás nélkül nem múlhat el nap. Ah jó vagyok én, nincs itt hiba! — Mások, akikről „asztalnál beszélgetünk”, Istenem milyenek?! Vannak paptársaim között „nyilvános bűnösök” (persze mi neveztük ki magunk között annak!), azután munkakerülő, vagyonharácsoló, infantilis ... az akad, — sőt hát nagyjából mindenki az. Megnevetem őket, megborzongok tőlük, végigcirógatom jól beebédelt ábrázatomat: Gratias ago, quia non sum, sicut publicani, adulteri ... (Persze imádkozni és vezekelni érettük eszembe sem jutott.) Egypár álszent világi pap akad ugyan, de Isten tudja, azoknak is mik lehetnek a „titkos” passziói. Szinte öltögetem nyelvem rájuk: „Jól tudta Isten, hogy mi van az emberben.” (Ján. 2, 25.) Szó, ami szó, mi rendben vagyunk. Sőt talán itt-ott még lehet is kissé enyhíteni a „szigoron”, hiszen Istenem, egy világi pap nem szerzetes, nem csinálhat magának napi tervet, a nap minden percében cibálhatják beteghez, néha vészes éjtszakán (persze 2 évben egyszer!) s hát hogy is lehetne hideg szobában elmélkedni, pláne télben, nem vesz bennünket körül a központi fűtés kényelme, mint az elmélkedés „föltalálói”, a kényelmes beosztású szerzeteseket, mit is tudnának csinálni egész nap szűk kis specializált munkájuk mellett (= naplopásuk mellett), ha még az elmélkedést is elhagynák!? Piroskodó, nagy bűntől mentes önérzetem egyre fokozódik ... jó, jó ... egészen jó vagyok én! Deo gratias!

*

Jönnek, jönnek ezek a papi hitbuzgalmi lapok. Kétségbeejtők... Valami idegzetbe vágó, érthetetlen új papi stílusról beszélnek, áldozatokról. Hogy a pap élete áldozat, sőt célja, tartalma, lényeges kitevője: elégs Krisztusért, fölemésztődés a hívekért. Oly komolyan mondják, hogy lassan hinni kell nekik.

Dehát tulajdonképpen mit akarnak ezek az urak? — Hát nem vagyok-e én jó pap? Hiszen már számtalanszor elcsitítgattam a lelkiismeretemet! Csak nem vájhatok a húsemba szöges ostorral, mint egykét választott pap tette, Isten szentjei... Hiszen én nem akarok kanonizált szent lenni, csak egyszerű „dolgos” pap... Alázatom is tiltakozik az ilyen kanonizációs folyamatok körül. (Hamiskás alázatom alatt dúsán táplált kényelemszeretetemnek és lustaságomnak rakok biztos fedezéket.)

Hát persze, — füstölgök magamban — hát persze, nagyozolás az egész. Én még nagyobbat is tudnék abba a papi lapba írni. Sok mindent elszívvel a papiros. Hiszen ilyen tüzes, istennyilás lehetetlenségek alig teljesíthetők, amiket kívánnak... Pedig én jó pap vagyok... Hát a szomszéd paptársam, az meg biztosan káromkodik is... Engem csak halálosan bosszant, hogy minek is „piszkálnak”, minek is ejtenek kétségbe, hiszen én többre úgyis képtelen vagyok. Majdnem pityeregve mondom ezt: úgyis képtelen vagyok... (Isten derengő világossága kezdi tördelni az önszeretetet selyemgubóját; nem megy ez másképp, mint önváddal, kinnal, könnyel.)

Egyszóval meggyötör engem minden sor... az új papok nagystilú életáldozati önküntése. Csaknem átkozódom és a fejemet verem: minek kellett nekem papnak lennem, ha képtelen vagyok ilyen érvágó papi életre, amely... úgy látszik... kezd új irány lenni, komoly papoktól szívmeleggel átölelt terület, s én lemaradok. Nagynak hitt magam kis kopaszként forró vízzel nyakonöntve érzem, s nosztalgikus fájdalommal állapítom meg, hogy az új világban már a bögöly is énekel, énekes magam meg lassan elfulladtam. — Új gondolattal ütöm fel fejem: elégetem a lapot, lerendelem! De mégis visszakozom. Nagy gondtól, nagy áldozattól féltő kurtanemesi kúriámba (magyar pap hajléka ez!) beköltözött a gond. — Kellett ez neked!

*

Nap mint nap mardosások... (Édes kegyelmeitek, Jézus Szíve és Mária, Kiket gyermekkoromtól szívemre fűztem, s Kiknek nagy bűntől való mentességem köszönhetem.) Mint minden panaszomban és apró, emésztő bánatomban az imádság melegébe bújok. Most imígyen:

Jézus Szíve, Mária, Ti tudjátok, milyen semmi vagyok én, amilyen testi-lelki roncs... (Játékot, kártyát persze jól bírom, éjtszakázásokat jószívvel tűri „modern” idegzetem! Testi-lelki roncs voltom miatt egyszer sem mentettem ki magamat alóluk.) — Ti tudjátok fáradtságaim, apostoli munkámban félszedségeim, melyek miatt majdnem minden vállalkozásom sikertelen. (A társaságnak különösen fiatalabb hölgy tagjai körül kevesebb félszedség és tehetetlenség jellemző. Nagyra is vagyok vele magam előtt, tetszik nekem, ha hallok itt-ott megjegyzéseiket, — jómodorú fiú — igazi társaságbeli, öröm vele együtt lenni.) Csak Ti tudjátok eddigi áldozataimat, melyekre nem vol-

tam köteles, szeretetből tettem . . . De hiszen nem lehet magam levágni, mint egy áldozati állatot . . . (Áldozataimat ugyan nem „csak Ők” tudják, nagyon jól ismerik azt mások is, learattam értük kis babérjaimat, sőt magam fogalmaztam a sorokat magamról, — „nemes buzditásból” tettem.) Amit magamnak megengedek, minden tisztességesnek, paposnak mondható, hiszen hát szolid társaság, rádió, olvasmányok, itt-ott kisebb kártyaalkalom, szükséges berendezések, kellő csin . . . hiszen kell az ízlés, vonzó papi otthon . . . Mi celebszek vagyunk . . . ki köt, mi köt be a parókiába, ha „lázás munkánk” után nem találjuk meg lakásunkban a kis meleg fészket? . . .

Igy érvelek „alázatos” imában, — s így ellenérvelnek szelíd kiállhatatlansággal, Csillagjaim: Jézus Szíve, Mária, akiktől még semmi miatt sem szakadtam el. Talán most szakadjak el? Felsorakoztatok hát mindent javamra, (Rodriguez elpirulna mellettem az „alázatosságról” írt traktátusát szemembe döfködve), vetélkedem betegellátásaim gondjával, előhúzódok gyakori röpimáimmal, plusz imáimmal, missziók támogatásával. De főérvem mindenek végén a rossz papok, — s kiáltó úr. Istenem, hol állok én fölöttük! . . . Te papi lap, ha nyelved lenne, bizonyára bocsánatot kérnél tőlem . . . s elnémulnátok ti tintakenegető új messiások, akik íróasztalokról döntitek szét az új világ irreális, — igenis, irreális életeszményét . . . (Utóbbi visszavetésem már nagyon is bizonytalanok, vérszegények, — érzem, hogy szalmát csépelek, — Jézus és Mária „kis kegyetlen” kegyelmei már a kagylóba kerültek égető homokszemként, s mivel nem vetem ki Őket, akarom a megviselő, terhes voltukat, — feltört jégtakaróm zajló szemetes táblaroncsain már érzem áttörni a nap első sugarait, — új világ kimondhatatlan, lázas szellője borzol föl, — látok térdepléseket, vezeklő lemondásokat, „kincseim” rúgdosásait . . . Nagy álom nyom el, gátnélküli repülési láz; érzem, hogy ebben én, „gögös, önös, piros, kicsi én” el fogok merülni, meg fogok fulladni, de ugyanakkor érzem a szentírási búzaszem tavaszi álmait, sokasodó nagy termésvágyát, frissen kaszált rétek illatát . . . Fel-felütöm fejemet pillanatra ideges kapkodással, — de azután alázatos „nem bánom, ha bele halok is” sűgással Jézus Szíve és Mária karjára hajtom fejem, akarom a látást, — végre akarom, tanítsatok, nem szakadok el. Amit most Ti akartok, akarom . . . a k a r o m.

*

Létközi élet kezdődik számomra. A régi már nem bálványom, — az új még nem édes rejtett kincs. Lelki haldoklás. Egyetlen tartalmam a két név: Jézus Szíve és Mária. — Szeretetükre apellálok. — Szerető Szív, — hiszen ha vágyat adtál, adsz majd erőt is betöltéséhez! Te vagy mióta eszem tudom megsegítenem fészke, meleg örömeim kohója, — adj hát Szíved szerinti lendületet, ahol nem fáj a szakadás a régi embertől! (Azt már érzem, hogy bűn nélkül a régi „megelégedett” senki nem lehetek. Valami új forma forrong lelkem mélyén.) — Szűz Anyámat valóságos vádoló szeretettel veszem körül: — Szép szeretet Anyja, Te, akiről meggyőződéssel annyit prédikáltam, — hogy Veled álom, boldogság az élet, hogy „sohasem lehetett hallani, hogy valakit magára hagyta . . .”, hogy a katolikus vallás napsugara vagy, olajo-

zója a sokszor csikorgó závarzatú, kemény, istenes életnek, — naplómbe írtam: papok anyja vagy, százkinsű édesanya, — koporsóm illata is Te leszel... hát most nyugtass meg, most mutasd meg, ha szeretsz, — ne féljek az új élettől, biztassatok, adjatok vallási vigaszt... Szeretet Fészkei, Jézus, Mária, mutassátok hát meg, hogy imbolygó, inaszakadt, új utakon álmatag bizonytalansággal révedező fiataloknak: egyedüli kincsek vagytok, s elegek vagytok, — betöltő derű vagytok, mást felejtető élet vagytok, akarok tudni szeretetetekről! (Úgy érzem, csak át kell adni magam, beleszédülni neveik hajtogatásába, tenni csak értük, velük, soha, soha vissza nem vágyani, s minden fog menni. Ajkaim egész izomzata a két név mondására mozog, — mechanizmussal, félálomban is, egész álmomban is. Tapadok hozzájuk. Érzem, kétségbeejtő mélybe zuhannék, ha elengedném Őket. Kezd már bántani lakásom kényelmes bútorzata, — kényelmi apparátusaim... sokat el-eltérdeplek szobám közepén. Jobb itt, mint a kényelmes imaszámolyon."

*

Szürke napok jönnek. Ténfegers... Sok munka szólít ki, iskola, egyesület köt le... Már érzem, nem szabad keresnem az emberi kielégüléseket, mostohán és érzelmek nélkül is becsülettel kell dolgozni... Néha vágyódom is termékeny mostohaság után, felajánlom rekedtségem, fáradtságom, sikertelenségem Jézus Szívének, Máriának, megszokom a Per Mariam pro Corde Jesu hajtogatását úton-útfélen... Beszédeimet már kezdi jellemezni valami mély tűz, titkos erő, ami nem az enyém, — eddig mindig „magam” beszéltem, — tanulmányi sikermutogatáson felül már érdekel növendékeim lelki ügye, — órákat töltök szuggesztív erejű kegyelmi besugárzásokra, — megszokom Jézus Szíve és Mária erejének hirdetését, — új életről beszélek sokaknak, ... amit teljesen még magam sem érzek, s pattognak iskoláimban, egyesületeimben az első tavaszi rügyek, látom másokon a Két Név hatását, magam is megmámorosodom ettől... Titkon gyűlik a főke lelkem mélyén, — érzem ez a kegyelmek korallszírt világa, — néma csendben épül a tengerfenéken, láthatatlanul, érzékelhetetlenül, — egyszer aztán majd a vízszintre ér és lesz szilárd talaj, — támpont imbolygóknak, — talán világítótorony épül rajta ezrek számára. Megszokom a mosolyt, nem bánt a szűrős ember, — nem riaszt a szobából kiszólitó munka, — a váratlan beteg, — megszokom minden percem felajánlani nekik, — s érzem, szép szeretettel elfogadják... Jaj, csak vissza ne essem! Néha oly üresnek látom az új világot, s minden izmocskám, tagocskám kívánja a megvetett, letaglózott régi életet. Néha fogvicsorgatva kezdem a napom az új stílusban: sperare contra spem, — lendülök szinte hitem (fel-felbujtorgó emberhitem) ellen — s megy a munka... Sőt úgy érzem, hogy a fogcsikorgós kezdetek után jönnek elő a legragyogóbb nappalok, fáradt, de dalosan édes esték...

*

— Uram, hát még ez sem elég? — nyöszörgök fel egyik téli reggelen, nehézkesen kelvén ki puha pompás ágyamból. — „Vende,

quod habes (superflua) et da pauperibus!“ — súgja valami benső hang. Új kegyelem hív ki új birokra. Új vád kínoztatja újra izzasztva.

Jézus Szíve és Mária, akikhez önvádoltságomban mindig többet és melegebben imádkozom, kezdenek kezükben tartogatni, nyitogatják vaksi szemeimet. Néha már úgy érzem, hogy nem is magam élek és mozgok, hanem kegyelmük szárnya visz, szokatlan új gondolatokat ad, segít karakánul megtagadni a régit, s valami szent ösztönösséggel cselekedni kínosan becsületeset, fájdalmasan tisztát, ajkaimba harapva bosszúság helyett szelíden mosolyogni, zúgolódó, csökönyös számárló helyett ritmikus-lágyan menetelni, előre keserőségek völgyébe, tövisszorosúval fejemen, de mindig dallal ajkamon... Ők adják a kemény utak lágy dalát... Ezt kezdem megérezni, s ebben valami földöntúli biztatás és méz forrásozik számomra. Vállalom a legkeservesebb sorsot, s rájövök, hogy nem tud az már számomra többé keserves lenni. Vállalom olykor a legkínzóbb kis keresztet (hiszen a nagyot elvitte már a nagy Szenvedő, nekünk csak a kicsi jutott!) — s a könyvek között is mézet szimatol ajkam, — nem tud az kínos lenni... Néha szinte vágy fog el, hogy dédelgessem, becézgessem, hivatgassam a nehezét és a kínosát, hiszen minden tövis és göröngy ritka ajándék, magasabb szeretet szülötte, magasabb lelkek kincse. — Minél többet adok, annál inkább érzem gyarlóságom bántó terhét, s hallom a bennem tüzesedő szeretet ösztönzését: kevés, fiam, kevés... neked nem papnak, — de szent papnak kell lenned. Nemes lelkekben, — látod templomod világi látogatóin is, — szinte önkénytelen fogékonyság van a szentség iránt... primitív lelkek túltesznek rajtad... „A nemes emberségben a szentségnek bizonyos természetes elfogadó képessége van...“ (Arnold Rademacher.) Te meg pap vagy... sacerdos, lényegileg szent, kívánalmilag szent, felszenteltség által szent, kegyelmek közvetítése által szent, — konszekráló ajkaid Krisztust helyettesítik, a világiak életének legnagyobb pillanatai: gyóntatás, esketés, utolsó kenet: kezeidhez vannak kötve, — ami nekik az év legnagyobb és legáhitatosabb pillanata, az neked a levegőd, minden napod! Egy pár női egyesületben elváród, hogy legyen a tagok között igazi példaadó és szentéletű egyén, s hivatkozol Istenre: Estote sancti sicut et ego sanctus sum... s neked nem ízik? Nem szedik ajkadról, mint atya ajkáról, a szentség mézét gyermekeid, — honnan ízleljék meg mástól? — A papi jelleg nem túlévésekhez, zamatos tréfákhoz, céltalan fecsegésekhez, flörtökhöz, egész idegzetet lefoglaló beszerzésekhez, önreklámozó önszeretethez, nyárspolgári időöltéshez hozzácsapott kis csöpögő, ájtatos, szoknyás tempó, hanem valami ősi, egyszerű és egységes szent élet, ahol mindenütt minden Krisztus és a lelkek ügye; minden tehetőségünk, gondolatunk, értékünk, érzelmünk átadása a hívő nyájnak, lelkünk kiöntögetése, kiosztogatása, vagyonunk, kincsünk kifosztogatása... kopás... Tudod, mi az égés? — Hát önmagunk állandó megpróbáltatása önszeretetünk karjaiból, s nagylelkű mosolygós odaajándékozása a híveknek! — Olyan arsi papos modorban, — néha kissé éjtszakázva és vezekelve is. Nem kibírhatatlan ez... Próbálgasd! Meg fogod élni a „minden más mellékes“ elvét: a szórakozás mellékes, a vagyon mellékes, sőt gát, a nagy, jó asztal mellékes, puffaszt, hebegőssé, dado-

góssá tesz az új harcban... Élet a falon túl, halld csak Szent Pált: „Mindent elhagytam és szemétnak tekintek, hogy Krisztust megnyerjem.” (Filipp. 3, 8.) — Most még Himalája ez, fiam, de kegyelmeimmel megmászhatod. Nem lépdelni kell, szárnyakat bocsát rendelkezésedre Jézus Szíve és Mária! — Puha kézzel ők operálják ki belőled megpuffadt daganatod, mely csak gennyel teli zacskó, s te életed központját simogattad benne!

Utőgetett, háborgatott, tüzes éjszakákban forgatott Jézus és Mária.

*

Kényelmes magyar vérem egyre visszasírja a régít. Hiába gúnyolom magam törpe jellememért, — nagy úr a test, még megszegyenítve is keresi a simaságot és a lomha elnyugvást, párnát csinál a gyalázatból is, — mindegy neki, csak lehessen kissé kényelmesen elpihenni. — Ilyenkor jön: — akarni! Tartogatom hát Jézus és Mária sokszor hűledező kezeit, *s érzem, hogy erős szorításomban melegednek fel újra. Mintha én adnám nekik a meleget, az én vak bizalmam, gondolkodás nélküli gyermekhites tapadásom kitüzesítik újra az Égiek kapcsait. Aztán újra jön a sor másik vége: Ők tartanak ismét elengedhetetlenül.* Térdepléssel és gyomron bevasalt önmegtagadással ízesedik igazán el a szeretet-viszony, — nekem csak kicsit kell ugranom, azonnal hónom alá nyúlnak és felragadnak. Átélem azt is, hogy sokkal inkább óhajtják Ők kegyelmeiket reám árasztani, mint én igényelném azok megnyerését. Nem kicsiny emberszívek az Ő szíveik, — ha tetteikkel mutatom készségemet a kegyelmek befogadása iránt (s ez nemcsak desiderium inefficax), akkor Ők mérnek százszoros mértékkel púpozott mérvvel.

Hosszabb könyörgések után tudok már olykor egészen paposan nagy dolgokat kívánni. Életszentséget, önfeláldozó apostoli lendületet, apróbb-nagyobb szenvedéseket, — jobban mondva ezekhez erőt és kegyelmet. Egyszerre megélem az új életet hozó három szót: Most vagy soha! Most jönnie kell végre a látásnak és a cselekvésnek. Nem csipegetek tovább, pipogya, kisvilágú papocska többé nem leszek. Hivatalnok-pap nem leszek. Nem félek a nagyságtól!

Égi csalogatást hallok: „No ne félj, ne remegj, édes kicsi vérem!” Kösd be szemeidet. Egy kis halálugrás, — aztán repülés... nem lefelé, fölfelé! (Érdekes az égi mérték egyszeregye, hogy a testtel minden fordított arányú.) Szent szédület fog el, — de csakhamar úgy érzem, csak meg kellett lendülnöm, önmagamat elhagynom, elvesztenem, s azonnal Jézus és Mária karjában találom magam. Qui perdet animam, inveniet eam. Nahát, ez korántsem kibírhatatlan út.

Másnap újra vak voltam csöppet, — de egy fogadalmat tettem. Jézus Szíve, Mária, akárhova vezettek, tőletek egy tapodtat se! Ha a pokol mélye is az, — akarom! Majd visszahoztok. Qui deducis ad inferos et reducis. Most már földileg egészen talajtalanul temetkezem be a két névbe... Úton-útfélen, levelezésben, társaságban, főképp ifjúság között szórtam, ontottam a Két Szerető Szívek szeretetét. Az isteni Szív főként másokkal való közlésekben érezte velem az önátadás gazdag titkait, kegyelmek rejtett mélységeit, hová eddig vaksi szemem nem

fürkészett el... Mások tüzesítésében tapasztaltam, hogy sokkal gazdagabb már az én gyarló szívem, semmint magam is hinném. (Nagy, boldog világ ez, szinte zavartan érezni hangunkon, felvilágosodott értelmünkön, hogy már nem is mi „papolunk”, — hanem húsjunkon mint eszközön át ömlik a világos és meleg Isten. Mikor magam felett vagyok. Lépcsője vagyok a Nagy Közlekedőnek, — koptat ugyan, de hasznos vagyok számára, szelíden meggörbedt vállam lépcsőjén lép a testvér szívébe.)

*

Új élet! — mondom. „Ki szakíthat el minket Krisztus szeretetétől?” — Nem, soha, senki, semennyiért!

Megpróbálom az új stílust: Akik ismernek, kissé a szemüket meresztgetik. Nem bánom, — gondoljanak tébolyodottnak. Ez is nyereség. Az új világban minden evilági károsodás haszon, — csak egyetlen kétségbeejtő veszedelem lenne, — ha meginognék Jézus, Mária szeretetében.

Alapos étkezési szabályzatokon — kiadós böjtölésen kezdem. A böjt eke, a legdurvább rögtöt és földhányást is széttúrja, — neki vele a lélek talajának! Kissé hústalanítani és zsírtalanítani az asztalt! — Azután lemondok legkedvencebb élvezet-tárgyamról. Aránylag óriási alamizsnát adok a szegényeknek. Titokban, — más helyen. — A visszavetés pillanataiban néha úgy éreztem, mintha tüzes fogókkal szakítanák szívemet, — de vissza többé nem akartam nézni. (Lendületes életben nincs visszakérődzés, — csak előre! Mint a hegymászó, ha a mélybe nézne, szédülés fogná el. Vár a csúcst! Neki! A szent nevek szeretetét meg újra felajzottam szobám rejtekén, a szívem rejtekén. Egy külső segítő kegyelem is támogatott, hogy most azután igazán paposan cselekszem. S oly üde érzés volt igazán paposan cselekedni. Ha önmagam előtt is megfoghatatlan és túlzott is, s ha ezer apró ördögfi izgat is: — kiábrándulsz fiú a nagy lendületből, — csak nem gondolod, hogy ez egy hosszú életig tart... inkább légy kimértebb, de tartósabb. (Az ördög majdnem a Szentírásból érvel nekem: Vigyázz, — kőbe ne üssed lábaidat!)

Nem vitázom, csak hozzátapadok Csillagaimhoz, a szép szeretet élő tűzforrásaihoz, naponta hangosan, félhangosan, suttogva százszor ajkamon: Jézus Szíve, Mária, értetek... Édesanyám, ugye jól van ez így?... Ugye ti értitek?... Nem magam vagyok, mögöttem most élő szent papok láthatatlan sora, — mult nagyjai, szentjei, — nem irreális élet ez, milliók próbálták, — akarták, — és sikerült! — Ez mindenkinek jó, — Istennek is jó, embertársnak is jó, nekem is jó... Tiszta sor.

Aztán kapom az első nagy vigasztalásokat. Nem kértem, ha nem lenne sem sírnék érte, — de megvan, alázattal megköszönöm. Kell is valamennyire, — kezdő kisgyermeknek a tejezske, — de talán már nem is kezdés ez. Mindig érezteti erejét valami kegyelmi hátvéd, valahol szerzetesnők vezekelnek, ostorok csattognak, papársak térdepelnek, — s erejüket közli velem a Szent Szív. Tudok már nyugodtan örülni kicsit, hogy szenvedhetek, hogy kifoszthatom magam, strapálhatom magam másokért, s ez nekem jól esik. Kívánom: bár ne esnék ez jól, — akkor is kibírnám. — Alázatom leszorítja nagy fellobogó vértanú-

vágyamat. Hiszen senki vagyok. Isten ingyen kegyelme tartogat! Ne nagyozoljak!

Izlik az új világ! Adok is hozzá, amit húsomon követelnek. Megpróbálom, lehet-e térdepelni padlómon 1 óra hosszat, 2 óra hosszat, 3-at . . . Ő, kibírom, nagyszerűen kibírom és . . . többet is! (Talán?) Olvasom Vianney-t s a Kármel Angyalát . . . megpróbálom, lehet-e bocsánatot kérni alantastól, ahol gyilkol a szégyenérzet és önérzet . . . Lehet, — nem haltam bele, kissé nekipirosodtam, de aztán térdenállva lehültem, — s nekem újabban teljesen kezd elég lenni, ha Nekik tetszek. Hiszen én életemet is megajánlottam. Egy bocsánatkérés csak kisebb, mint az életem odadobása, — vagy csak üres fecsegés volt elhatározásom?

Végtelen bárgyú az ember. Alázatára. Valami szorongó érzés majdnem minden magára feledett óra után kínoz: fáradsz, visszaesel! Ezt kivédem, szobámba jövet és menet térdepelek, köszöntöm Őket, minden Gloria Patri-ra fél térdet hajtok, ez az emlék, figyelmeztetés. (Persze, nem mások előtt.) Lelki szemeim hasonlítanak a most meggyógyított született vak szemeihez: el-elhomályosodnak, — nagy körvonalakban látnak néha mindent, — homály, homály, — de tündöklő homály! Valami nagy tétel, úgy érzem, még kikívánczik belőlem. Mit kíván még az Isten? Mit kívánhat még?

*

Egy nyitott ajtó maradt. Valami, amivel nem merek szembe nézni. Művész az ember az önbecsapásban. Hogy nekilendült a krisztusi élet kereké, állandóan éreznem kell, hogy súrlódik valamiben. Néha majdnem elakad. Úton-útfélen idegesít: „Nem vagy még Jézusé, — nem vagy az enyém, — még van valamid, ami kedvesebb nálam.”

Mint akit durva, erős ütés ér, szembe találok magam főterhemmel, érzelmeim gyökerével, lekötöttségem és kitöltöttségem központi nagy élményével, egy rendezetlen tapadással. Egy érzelmi kapoccsal. Elintézetlen küszáltsága megijeszt. — Büntelen! — állapítom meg első észrevételkor. Tiszta, — toldja meg rejtett önszeretetem. Nagyon is tisztának és megengedettnek láttam mindig ezt a problémát, most azonban a kegyelem kezdi egyre feketébbre festegetni. A Kempisek, Rodriguezek, meg a Papi Lelkiség sorai pedig szinte pellengérré állítottak vele . . . itt is törni kell, itt zúzni kell . . . itt a mélység öble. Halálvölgy.

Nekem már minden könnyű volt, — lemondás szórakozásról könnyű, kincseim kiosztogatása könnyű, térdeplő vezeklés könnyű, már azt hittem, tökéletes vagyok . . . s most itt van ismét az örvény mélye! Hirtelen belátom, igen könnyű volt a sok lemondás, mert nem énem legrejtettebb kincseit áldoztam fel, hanem csak a sallangot. Most, hogy a sallang lehullott, a meztelen rejtett központ annál otrombábban mereszkedett, zúgó fejembe vágott.

Mindent, Uram, csak ezt az egyet ne, — ebbe belehalok! Hiszen ha benne bűnnek árnyéka is lenne, én tépném ki nagy lemondó kiáltással: Ecce ego relinquo omnia . . . Ne, Uram, — ne kívánd halálom . . . irgalmaz! Nem unom meg, — új kínomban új erővel kapaszkodom Jézus, Máriába. Szinte kétségbeejtően kell látnom, hogy Ők örülnek kínomnak . . . igazán, szívből örülnek . . . én meg jajveszékelek . . . Hogy

is lehetnek ilyen kárörvendők az égiek! Ők meg őszinte határozottsággal nyomogatják rejtett daganatom, — terméke egyelőre kínos, véres genny: az én kétségbeejtő érzelmeim. Eszeveszetten rugdalódom. Hiszen én egészen erre a viszonyra nőtem, gyöker az anyaföldbe . . . Ha kitépem, elpusztulok. Nem, nem, erre képtelen vagyok.

Mintha most semmi megnyugvást sem jelentene a két Nagy Név és életük . . . Hiába hívom, súgom, ordítózom Neveiket, — még a gondolat is százélű kard: szakadnod kell! Pedig egyre dübörög déli szentírásom ágyúszava is: Qui non odit patrem aut matrem . . . etiam suam animam, — non potest meus esse discipulus.

Megtorpanok. — Vége, elég, — vissza! — Ezt nem lehet elviselni!

Mint messzi tévedt, reménytelen, imbolygó tünemény, enerváltan hullok magamba, — szinte hitetlenül jár ajkam a begyakorolt szent Nevek duruzsolásán . . . révetegen gondolkodom kis szűk lehetőségeimen, — kátyú, — fertő, — mély, — ki ment ki innen, édes Istenem?

Hiába volt hát a nagy lendület, — hiába ennyi kegyelem! — Megint éreznem kell, pipogya kis senki vagyok minden lemondásommal együtt, ha nagy terhemmel nem vagyok képes leszámolni. Más minden csak önáltatás volt, — mindenről lemondottam szívesen, minden vezeklést vállaltam szívesen, hogy földaganatomat, rejtett kavernámat leplezhessem. Nem Istenért, magamért dolgoztam!

Ennyi világosság majd megvakít. — Zúgolódó gondolatom támad Isten ellen. — Mi bűn van ebben, Uram? — Tényleg nem nyugszol, míg össze nem törsz a porig!?

Szent ösztöke a kegyelem. Nem hagy nyugodni. Sugdos. — Fiam, ha most az egyszer igazán akarnál, — nagy lehetnél! Itt a nagy óra, tempus acceptabile.

Ráhagyom magam szokásos imáim szárnyaira. Először csak azt a kegyelmet kérem, *hogy ne ellenkezzek Isten világos kívánságaival*. S a kívánságok kínálkoznak: — számolj le minden földi tapadással végérvényesen, — s akkor végérvényesen az enyém lehetsz.

Önvizsgálatot indítok. Tollal, papírral. Eddigi kegyelmeim szelémében szelíd erőszakkal késztet erre Jézus és Mária. Szinte átmenet nélkül jött a megoldás, — toll és papír. — Irom, leírom lelkem mélyét, s kitergetem szennyesemet.

Külső és belső érvek ösztökélnek. Elfog az igazi naggyálevés vonzó láza. Egy nagy regényben olvastam, hogy mindenkinek életében van egy időszak, egy ritka alkalom, amikor új életet kezdhet, kilendülhet a régi vágányokból, életet cserélhet. Aki ezt elmulasztja, marad a régi senki. Lelkem mélyéről mint szavalókórus hangja tör fel egyre: tempus acceptabile, tempus acceptabile . . . — De hiszen én fiatal vagyok még a nagy szentséghez, — ráérek! — Dehogy, torkol le a kegyelem, Berchmans Szent János szavait hallom: „Sohasem leszek szent, ha ifjúságomban nem.” — Kétségbeejtő ez a kegyelmi világosság, — nem lehet vaknak lennem. Jótékony és szent vakság, — de boldog voltam kövér árnyékodban. — Most minden kooperál, hogy tiltakozó, makacs fejem szétzúzza. Hiába hozom fel, ellenkező végletbe esvén „öregsgemet”, — hogy a szentéletű emberek kisgyermek kortól fogva tündököltek erényben, — nem 30 év körül kezdték, — szentírási cáfolatot

kapok erre is. Még a 11 óra tájban kezdő szállómunkások is megkapták az egy dénárt, — nem kevésbbé, mint a kora hajnalban tűzzel indulók. — Aztán rágondolok egyik ifjúsági gyűlésemre, amint a fiúk szívébe véstem Booth tábornok szavait: „Ne gondoljátok, hogy bármikor is későn volna, — ez a férfi, ez a nő még ma új életet kezdhet.”

Bosszant a napfény! Miért kell nekem mindezeket tudnom, s miért kell keserű vádaskodással fejemhez vernem? Jobb lenne a szállólugasban ujságot olvasni, vagy az esti híreket és a muzsikát meghallgatni, mint térdeplőmön kuporodva vallási agyrémekkel üldöznöm magam . . .

Jézus és Mária szívébe temetkeztem újra meg újra, s fogadalmamat ismételtettem: ha meg kell halnom, akkor sem tagadlak meg Titeket. (Etiam si mori oportet Tecum, non Te negabo.) Fájdalmas volt ez a végtelennek látszó haldoklás. — Csodát kértem, — csodát vártam.

*

Isten dolgai egyszerűek, mélyek és tiszták. Legbonyolultabb helyzetekben legegyszerűbb a megoldás. A csoda éppen a csoda szükség-telenségében áll.

Nagy belátásaim nyíltak. Ingyen kegyelemből. Csak az előkészület volt az enyém. Igyekeztem Istennek épkézláb embert faragni magamból: két lábam a bőjt és térdeplés, két kezem értelmemnek és szívemnek visszavonás nélküli odatapasztása volt az isteni akarathoz.

Azt üzenték felülről, hogy jó az Isten (hogy is lehetne más, Aki drága Szüzanyát adott), — nem kegyetlen pöffeszkedő úr. Ha magyar fiúnak nagyobb szívet (és kevesebb ész) adott, s azt telerakta sok bájos hévvel, szüzi idealizmussal, akkor gondoskodni fog arról is, hogy a butuska rajongó bele ne pusztuljon szép áldozatába. A kérdés is felmerült: kell-e áldozni? Ki dönti ezt el? Mennyit kell áldozni? Tisztán hallottam a kegyelem üzenetét (a kegyelem hallható hangja a szenvedély nélküli imádságos lelkiismeret higgadt ítélete, amikor semmi tiltakozás sem merül fel az „igen” ellen): Neked meg kell ajánlani mindent, életre-halálra . . . gondolatban és elszántságban vágyakozni vagy legalább is beleegyezni a legnagyobb szenvedésbe és szakításba is, ha ez lesz Isten világos akarata, — s egyetlen kötelességed erőért imádkozni, hogy Isten ítélete fölkészülve találjon. Ha ütsz is, Uram, ha baltával vagy bárdal vágsz: kibirom én . . . Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini. — Szinte kedvet is igyekszem kelteni apatikus, elapadt és titkos csendben halálra szorongón várakozó emberi érzelmeim feláldozásában. Tudom: hilarem datorem diligit Deus, — s mosollyal a halálom is jobban fog menni, mint könnyes gebe módra. Meg lehetek győződve, — biztatom magam — hogy Isten a legjobbat akarja. Központ a szívem. Felesdek hát a Nagy Szerető Szívhez s a szép szeretet Asszonyához, művészek Ők a szívek kezelésében. Szív bajok ellen nincs hathatósabb orvosság égen-földön. Ők kibékítenek a „nagyigazú” kemény Istennel, „scrutans corda ac renes Deus” helyett az atyáskodó Barát meleg tekintetébe fűzik tekintetem, — a riadt őzike tekintetét. Isten csak a mi őszinte és maradéknélküli jószándékunkat kéri, kedve telik az akaratáért meghozott véráldozatokban, vágyáldozatokban, — de kibírhatatlan, észszerűtlen, oktalan mészárlást nem

akar, sokszor megelégszik a nagylelkű felajánlással. (De ennek véresen komolynak és tettekre kell lennie, nem inefficax desideriumnak.) Mint a keresztény ókor vértanúja, teljes akarati elszántsággal fekszem az Isten kezén, mintha a hóhér baltája alá nyujtottam volna nyakam. *Judica me Deus! — Misereri ne obliviscaris! — Sed fiat voluntas tua!*

*

Feltépem sebemet. Rendes, ősi egyszerűségű, tisztalángú apostol akarok lenni. Ami ebbe a keretbe nem illik, egyszersmindenkorra kitépem. Miért kell nekem továbbra is reszketnem és lapulnom, ha jó papokról hallok? Nem tűrök obexet! Ki vele!

Levélpapírra fölfektetem jól rejtett ügyemet. Az eddig simát, problémánélkülit, önszeretetem hozzáférhetetlen titkába zártat. Térdepelve írom a sorokat. Lelkiatyámnak szólnak, akit épp e miatt kerülgettem. Isten helyettese számomra, — döntsön. Ha kell, a nyakam is odaadom, ha nem, úgy megtartom, — úgy tartom, amint döntése eligazít. — A posta elment.

A maktáció sikerült. Jött a halálos megnyugvás. Még az ítélezhozatal előtt. Szinte dalt fakasztott ajkamon a gondolat: — Tehetek-e én egyáltalán egy lépést is Isten akarata ellen az életben? Márpedig Atyám szavában Isten akarata fog nyilatkozni. Nem emberi javamért, hanem Isten akaratáért imádkozom, s azért is, hogy ezt minél előnyösebben tudjam javamra felhasználni. A kidobott genny és kivágott kelés helyére természetes üdeséggel költözött be, szervezkedett be a jóízű tisztult papiság. Jöttek a végső elvek: hiszen miért is élek én, koporsóm növekvő fái örülnének-e rendezetlen félpapi életemnek? Miért is lettem én pap? . . . Nem szebb-e tiszta lánggal égve takargatnivalók nélkül szolgálni úgyis halálosan becsületes munkára kötött élethivatásomat, mint örökös önbecsapásban élve vakoskodni, vagy félni a fénytől, papi lapok verdeséseitől, lelkiismeretem marcangolásaitól, Isten ösztökéitől? Nem jobb-e egyenesen és simán menetelni az áldozati Krisztus Jézussal s Máriával, — dallal ajkunkon, bár töviskoszorúsan, ha rám rakják? Hiszen a legrosszabb csak a halál lehet, arra meg régen elszántam magam, — azon így is, úgy is túl kell esni. Nem szebb-e az is földi koloncok nélkül? — Amit meg hic et nunc kívánnak tőlem, biztosan kisebb a halálnál! (Érzem, nagy megnyugvási lázamban szintén az önszeretet karjaiban vagyok, — de ez a helyesen fogalmazott önszeretet, melynek kezdete és vége az Isten. Kegyelmi önszeretet nélkül nem dolgozhatunk, hiszen nem léphetünk ki magunkból.)

*

Várákozásom ünnepi sötétjében Két Csillagom ragyogott. Fényük-nél alvó gyermekként nyugodtak érzelmeim. Szinte vágyam sem volt ebben a szélcsendben.

Majd követelő, vak vágy fogott el, — bár jönne már a sor, ítéletem. Hiszen nagyon, nagyon kibírom a legrosszabbat is. Ugye Jézus, Mária?

A válasz már kegyelmekben talált. *Praevenisti eum (me) in benedictionibus dulcedinis. A caesio nem kívántatott. Csak elvek. Kötöttségek. Írásban körülვágott új titok. Szereti az Isten a fogadalmakat.*

A nekilendülő, de erős akarattal visszavont kezeket. A szép lehetetlenségeket. A vágytalan vágyakat. A kordában tartott idegeket. Izzásunkra a rendszeresített és sub gravi kötelező hidegvizes borogatást. A szabadságnélküli szabadságot. Az embert, kinek tilos embernek lenni. — Mindez kegyelmi szárnyakat növel, csak legyen alapja a szigorú erkölcsi kötöttség, mely nem ismer átrágást. Minutányit sem. Vovete Deo et reddite vota vestra. (Tégy főproblémád körül sub gravi fogadalmat, s röpit a terhed.) Koloncom szárnyá változott. Két főelvet szögezett akaratom elé Lelkivezetőm: sok ima és sok áldozat. — Ó, hiszen ez mind kisebb a halálnál. Örömmel hozom meg. Milyen jó az Isten. Amit belém ágyazott, amibe akaratom figyelembe vétele nélkül belehelyezett, — megoldja, javamra oldja meg, nekem csak imádkoznom kell és nagyon komolyan kötött áldozatokat hoznom, — s kihozza rejtett „bűnömből” a legjobban lendítő Segítő Kegyelmet. Jézus és Mária munkája volt. A bennük kezdett munka sohasem lyukadhat ki keserű életuntassággá, elszáritó, fojtó letargiává, élettelen lemészárlássá, — ismerik ők az embert s kegyelmi adottságait Krisztus ajándékozása szerint, — csak sok imát és szeretettel végzett komoly áldozatot követelnek, s lendülünk megkezdett tiszta munkánkban, stílusunkban, a mi stílusunkban Felénk, — s kegyelmük erejében embertársaink felé. Lelkem tűzfészkének tisztításába vetett minden áldozat és energia csorgó bőséggel ömlik ki embertársaim felé. — Minden izzadásom és kínlásom, minden kapott kincsem, úgy érzem, nekik szól, a lelkeknek, — miattuk ütött, nevelt, gyúrt száz éjszakával az Isten, s miattuk adta az újonnan kiérdemelt segítő kegyelmet. Hogy Isten dolgozott, hatásából látom: minden kegyelmem gátlás nélkül megy át a lelkekbe; Jézus Szívébe és Szűz Anyjába helyezett, immár próbázott bizalmam szememben ül, s az átéltség és abszolút meggyőződés erejével sugárzik ki bizalmatlan embertestvéreim sivár tekintetébe, s gyújt örök bizalmakat, meleg reménységeket, sohasem látott utakat... az utak a szentélybe visznek. — Micsoda erő teljes meggyőződésből beszélni, — a leghetetlenebb és legfonákabb helyzetekben is, a durva, káromkodó férfivilágnak is munkahelyén, foglalkozása közben előrukkolni papi szóval, Jézussal, Máriával, s látni, hogy meggyőződésem ereje elnémitja a gúnyos kétkedést, a cinikus hangot, s ad talán egyelőre emésztetetlen, de vezeklő imáimmal lassan lelkébe támogatott erősítő kegyelmeket. Új életet. Isten kegyelme mellett egyetlen sodró erő az apostolkodásban az átéltség meggyőző szava, amikor szívben, szemben, torokban ordít az igazság, s mögötte áll a zárt lelkű óriás, aki vértanúja lenne szavának! Papi voltunk hatástalanságának titka: vértanúi hitünk hiánya. Szavaink lerontása a kártyaasztalnál és a kaszinóban. Maskara nyárspolgári világ, adminisztrációs papság.

Kiüresített lelkem egyre töltögették a lelkek, — ők lettek minde-nem Krisztusban. Lemondásaim sok lélektalajba termékeny magként hullottak, eddig unalmas lelkipásztori munkákban forró meleget éreztem. Imádkozó kicsinyek és nagyok öveznek utcán, szobában, iskolában. Megérttem Krisztus szavát az ártatlan gyermekek dicséretével. Legbensőbb örömeim forrása imádságra nyíló ajkuk, hosszú templomi térdeplésük, gyakori áldozásuk, szinte túlzott igényeik az általam hir-

detett „gyors szenttélevésre”. Bár virágoskert lenne ismét kincses Pannónia sok bájos virággal: szentségre vezetett gyermeksereggel. — Most már kínoz a falu vége is, emberek, akiket eddig csak szidni tudtam, mondván, hogy lanyhák, esztelenek. Most látom, dehogy is azok! Csak vakok! S vakságuk oka talán éppen én vagyok. Hályog a szemükön! Ezután fényük szeretnék lenni! Néha már szinte elsirom magam otrombaságukon. Nem unom értük az imát s vezeklést. Exámen partikulációs erénygyakorlatokkal töröm a talajt. Tudom, hogy nem szavaim, hanem imám és példám hozza őket közelebb az Ismeretlenhez. Segítenek ebben gyermekeim. Az érzékenyebb lelkeket kegyelmi testvéreim sorába iktatom, — milyen örömmel imádkoznak apostoli sikeréimért. Áldoznak hétszámra a bűnösökért. Valódi kis hősök is akadnak köztük, órákat nagy kedvvel térdeplők. Sosem hittem volna, ha kis „csodáikról” nem beszélnének, melyeket Jézus Szíve és Mária, — meg még két kedves segítő: Szent József és Kis Teréz művel gyermekhitük jutalmazására. Úgy látszik, nekem még sincs oly gyermekded hitem, bár minden törekvésem ez, én kevesebb „kis csodát” kapok. De több nagy munkát! Hogy ezt jó kedvvel végzem a régi ember ernyedő munkaiszonya helyett: ez is csoda, kegyelmi csoda, — ajándékok Jézus Szíve és kedves Szűzanyám! — Nagyon sokat fordítok a kegyelmi segítő kapcsok kiépítésére, áttanulmányozom Szent Pál leveleit, aki lépten-nyomon kéri hívei, kedvencei, szerettei imáit, áldozatait, hogy az Úr nyissa meg előtte Jeruzsálem kapuit, — hogy adjon világosságot, hogy eltalálja a szavakat, melyek lelkeket hódítanak. (A kegyelmi segítség kapcsolata s ebben rejlő öröm, hogy imádkoznak apostoli utamért: külön boldog világ, s a kis és nagy kegyelmi segítők életszentségi biztosítéka is. Erről majd máskor.) Kitágult szívek kis birodalmában már itt-ott Krisztus korabeli keresztény légkör alakul, mely áldozatokban nem ismer korlátot, szentpáli magas egyszerűség szárnyal . . . Kis hőseim számára 30 fokos hidegben és vaksötétben sem kiállhatatlan a templom hétköznapiakon sem, Jézus, Máriájuk melengeti őket.

*

Lassan kis tökéek gyarapodnak. S minél többet látok, annál jobban nyom a hiányérzet. Pár hónappal előbb milyen „megelégedett” voltam! S most háborgó, szinte pajkos nyugtalansággal járok. Mit lehet tenni, — munkaköröm mit enged? — Azt érdekesen tapasztalom, hogy nagy-pénteki szomorúságot nem sokat érzek, úgy látszik, gyakorolt kultuszom inkább tüzes munkákat, kis kínokat, apró szapora égéseket és kedvet nyújt, mint szomorú kétségeskedéseket és reményevesztett gyötrődéseket, vagy igazi nagy papos bánatokat a „parce Domine, parce populo” szellemében. Nagy öröm ez számomra, mert mindig szerettem a gyors munkát és a kedélyt. Tépetten sírni és elmerengeni a lelkekért nem tudnék, — inkább kedvvel imádkozom, bőjtölök, terdedelek értük, megteszem, ami tehető, a többi a Kereszt pótolhatatlan és „gyarlóságommal” betölthetetlen érdemeire bízom. Elfogadják ezt a stílust Jézus és Mária.

*

Néha egy-egy „emberies” óra után megkísért a mult. Kivédem írásban lefektetett prakszisaimmal. Ha járok az utca forgatagában: rá-gondolok új épületemre: szórakozott munkás nem leszek, építék, be-fejezem. Minden percet bekapcsolok célomba. Ezért az utcán is „kin-cseimen” a szívem, megértem Krisztust: — ahol a kincsed, ott a szíved. Kinek köszönjem meg, hogy kincsem Krisztus kincse lett!? Nincs ennél nagyobb életbiztonság. Csak el ne essem! Megalázom magam: Én min-den rosszra képes vagyok. Tapadok tehát az Égiekhez. Szobámba érve első dolgom: meleg köszöntés, rövid, családias hozzájuk fűződés. Ké-peik is segítenek ebben. (Főkép Jézus Szíve képe, melyhez revelációs áldás is fűződik!) Kis dalokat és ritmusokat is faragok Nevükre, — legyenek egy-egy szabad percem üdítői, kitöltői. S milyen megnyug-vás, hogy ez nem percig tart, — hanem a halállal fog éppen kitökéle-tesedni. Nohát leirhatatlan boldogság. (Ez nem tejezske, — hanem égi méz.) Boldogságom: hitem és bizalmam fokától függ. Tehát nekem csak a hitemet és abszolút bizalmamat kell tartogatni, nap mint nap tüzesí-teni. Nem akarom, hogy lelohadjon! Isten útjain nincs ellaposodás: „Akik engem esznek, még inkább éheznek, akik engem isznak, még inkább szomjaznak.” (Jézus, Sirák fia 24, 29.) Introvertált boldog em-ber vagyok.

*

Leegyszerűsödtek problémáim.

Felülről belém vetett fény: „a szent papság neked való!”

Mosoly tölt el régi világom kínzó kis görcsei fölött: nevetség, ezért izgultál!? Haha!

Értem a „feci, quod potui” elvét, főleg külső sikerek izzasztó mun-káinál, statisztikai bravúroskodásoknál. Csak imádkozzál s dolgozzál; erős az Isten, sok mindent elvégez helyetted!

Nagy szükségekben nem átallok rendkívüli segélyért folyamodni, — persze a meg nem segítség esetére még gyermekdedebb ragaszkodá-som ajánlom meg. Nagy papszentek élete segít hasonló megfontolá-sokban. (Don Bosco, Vianney.) *Iacta curam tuam super Dominum, Ipse te enutriet.*

Untat a „jó” társaság, — legszívesebben elkerülöm.

*

Lumen Christi. — Deo gratias!

Elöntött a fény, — hát hálálkodom.

Jézus Szíve, Szűzanyám, köszönöm, hogy látok.

Köszönöm kínzó kegyelmeiteket, — tanítgató kegyelmeiteket, most már bennem életté vált kegyelmeiteket. Csak az állhatatosság kegyelmét kell naponta kérnem. S kérem is alázattal.

Mindent megajánlottam. Mindent vállaltam. Tehát vállalom annak minden kis részét. A nap száz apró ütlegelő gerendájából összeácsolt keresztmet, — akarom, — vállalom. Rajta a rózsatermést, — ha örö-met kapok, — vállalom. A nagy egész minden kicsi részét egységesen, lendületesen, jó szívvel vállalom.

Akarok tapadni a szeretet két örök Mágneséhez, — s hozzájuk láncolva ujjongó öröm mámorít: keresztjeim kisebbednek, örömeim sokasodnak. Jobban: velük a kereszt fél kereszt, velük az öröm kettős öröm.

„Aki engem (Jézust, Máriát) megtalál, életet talál, és üdvöt merit az Úrtól.” (Péld. k. 8, 35.)

Lumen Christi. — Deo gratias!

Per Mariam pro Corde Jesu!

„Három kívánságom.”

Egyik alföldi gimnázium magyar tanára az első osztályban ezt adta fel dolgozatnak: „Mi az én legfőbb három kívánságom?”

A sok felelet közül a három legjellegzetesebb a következő:

1. A polgármester fiának csak két kívánsága volt: legyen minél több zsír; és legyen minél több cipő. — Indokolásnak ezt írta: „mert kevés van”.

2. Az osztályban tanuló öt zsidó fiúnak mind a három kívánsága az volt, hogy minél több pénz legyen.

3. Egy jobb napokat látott, de most gyermeke taníttatásáért cselédminőségben dolgozó édesanya fia ezt írta dolgozatában: Első kívánságom, hogy mindig jeles tanuló legyek. Második kívánságom, hogy a mennyországba jussak. Harmadik kívánságom, hogy a más pénzét sohase kívánjam meg.

E kisfiú édesanyja, a cselédasszony, könnyhullatva mondta el örömeiben, hogy tizenegy éves kisfiát ezen okos feleletért mennyire megdicsérte a magyar tanár.

Elgondolkoztam, hogy ha magamtól őszintén megkérdezném szobám csendjében: mi a legfőbb három kívánságom? — mit is felelnék.

Ha elengedném magamat és ütődötten és testiesen gondolkodnék, könnyen juthatnék a polgármester fiának és az öt zsidó fiúnak kívánsági körébe.

Ha emelkedetten gondolkodom, akkor nincs nekem e földön más kívánságom, csak az, hogy tudjak a népért áldozat lenni. Egész áldozat Krisztussal.

Ha minden kívánságom ide csúcsosodik, akkor papi síkon elértem annak a tizenegy éves magyarányú kisfiúnak vonalát.

A liturgia tanítása az aszkézisről.

A Liturgisches Leben VII. évfolyamában „Dogma und Liturgie” címen fejtegettük azokat a kapcsolatokat, amelyek dogma és liturgia között fennállanak. Most ugyanazon szellemben szeretnők az aszkézis és liturgia viszonyát feltárni.

Colleparado fölött, messze az erdők és hegyek közepette fekszik Trisulti régi kolostorépülete. A vendégfogadó kartauzi szerzetes megmutatta a kapitulumot, a könyvtárt, a templomot, végül bevezetett saját cellájába. A kertre néző téglapadlós második szobában gyönyörű márványoltár volt a falba építve. Minden cellában található egy hozzá hasonló. Mikor a nagy templomban elmondották a közös éjféli zsolozsmát és szobájukba térnek a szerzetesek, lefekvés előtt ennél az oltárnál mondják el Szűz Mária tiszteletére a Missa sicca-t. Más sietve a párnák közé bújna, hogy az amúgyis kevés álmat még jobban meg ne rövidítse. A kartauzi szerzetes előbb misét mond és szívesen hozza meg ezt a mindennapi áldozatot a Szűzanya oltárán. Amint általában a régi szerzetesek életében elválaszthatatlan volt egymástól az aszkézis és a liturgia.

Opus Dei: ezzel a megszentelt névvel jelölték mindazt, ami a lelkiiség gyakorlatához tartozott. Tehát nemcsak a zsolozsmát, hanem az összes áhitatgyakorlatokat és erénygyakorlatokat, elmélkedést, lelkiismeretvizsgálatot, önmegtagadást, önművelést, vagyis az egész aszkézist (*Butler, Benedictine monachism, c. 3*). Mindezen gyakorlatok közül rangban a liturgia foglalta el az első helyet, de időrendben az önfegyelmzés. Alapja az egész lelki életnek, értelmet és lelket ad a többinek. A lelki élet gyakorlatainak e harmónikus, egységes fel fogását Szent Benedeknél is megtaláljuk. Híres mondása: „Nihil operi Dei praeponatur”, a Szabálykönyv eme mondataiban gyökerezik: Nihil amori Christi praeponere (c. IV), Nihil sibi Christi carius existimare (c. V). A tökéletességre törekvő lelkeket akkor még nem osztotta meg a sok parancsolatra tagolt figyelem, hanem egy cél lebegett előttük — a szeretet. „In omnibus oportet intueri praecepti finem, quod est caritas” (*S. Augustinus, de cat. rud. 3*).

Az aszkézis mint opus Dei azt a célt szolgálja, hogy testileg-lelkileg a liturgikus istentisztelet minél méltóbb elvégzésére képesítsen, s ugyanakkor a liturgikus kegyelemforrásokat bennünk minél gyümölcsözőbbé tegye. A liturgia a magvetés és az aratóéneke, az aszkézis a lélekszántás és a bevetett föld gondos művelése. A kettőnek az összhangja sokszorozza meg a termést és tesz méltóvá arra, hogy megérdemeljük a „derék szolgáló” nevet.

A harmónikus együttlétből, mely liturgia és aszkézis között kezdettől fogva fennállott, következik, hogy liturgiánk sok aszketikus tanítást szívott fel magába és annak hagyományait közvetíti. Sőt egyenesen tanítja és megtartását követeli. Különösképp erőteljesek a Pontificale Romanum szövegei. Mindnyájan emlékezünk, a szentelések alkalmával milyen komoly szeretettel szólt hozzánk az Egyház: *Itaque filii dilectissimi, servate in moribus vestris castae et sanctae vitae integritatem. Agnoscite quod agitis, imitamini quod tractatis, quatenus mortis Dominicae mysterium celebrantes, mortificare membra vestra a vitiis et concupiscentiis omnibus procuretis.*

Az egyházi év felépítésében nemcsak a művészi elrendezést csodáljuk, hanem azt a bölcs irányítást, melyet lelki életünknek ad. Az aszkézis vezérfonalának nevezhetjük. Schuster bíboros részletesen kimutatja, miként vezet a liturgia évről-évre az önművelés lelki útjainak állomásain keresztül. Kezdődik a nagybőjttel, hogy esett természetünket bőjten és magányban megtisztítva előkészítse a lelki megújulásra. „A nagybőjt egy nagy lelkigyakorlat az egész Egyház számára, egy külön állomás a katolikus aszkézis isteni szervezetében, mikor a megtisztulás útjának gyakorlatait helyezzük előtérbe” (*Liber Sacramentorum* VI, 45). A húsvéti ünnepkörben mindig újra kezdjük, mindig tökéletesebben a lelki élet feltámadását: meghalni a bűnnek és élni Krisztusnak, hogy „ha feltámadtunk Krisztussal, keressük az odafentvalókat” (Kol. 3, 1). Az ő Lelkétől újólág megerősítve Pünkösd után még jobban igyekszünk egyesülni Krisztussal, mindjobban hozzá hasonlítani érzületben és lelkületben. S végül az Adventben ismét csak előkészülünk az ő teljesebb lelkünkbe jövetelére: „*excitetur corda nostra ad praeparandas Unigeniti Dei vias*” (II. vas. könyörgés). Karácsonykor ismét előlről kezdődik Krisztussal és Krisztusban a keresztény élet aszkézise: *adepti participationem generationis Christi, carnis renuntiemus operibus* (Ünnepi 6. lecke).

Ugyanezt a lelki tanítást alkalmazza a liturgia minden hétre, sőt a zsolozsma óráival megszentelt egész napra. Gondoljunk csak az egyes horák himnuszaira és leckéire. *Fratres, sobrii estote et vigilate* (Compl.). A mindennapi lelki megújulást akarja és a mindennapi tökéletesedést szolgálja. „Csodálatos életprogram! Mindenekelőtt az üdvös önmegtagadás, melyet a lélek azért gyakorol, hogy elfojtsa a bűn vadhajtásait és képes legyen különösebb nehézségek és leküzdhetetlen akadályok nélkül a jócselekedetekre. Aztán a hit, remény és szeretet gyakorlatai, melyeknek közvetlen tárgya Isten” (*Caronti, La pietà liturgica* II, 176). Joggal mondhatjuk tehát: *sacra liturgia perfectionem christianam non solum implicite, sed et explicitè docet* (Heerinckx, *Introductio in theologiam spiritualem*, 54).

Nem kell külön kiragadott idézetekkel bizonyítanunk, hanem a mindnyájunk által jól ismert liturgia egészéből tudjuk, hogy a benne hirdetett lelki önművelés, mindennapi megújulás és Krisztus-követés *mindenben azonos az evangéliumi lelkiséggel, a tanító egyház által előterjesztett és a hívő egyház által mindenkor gyakorolt aszkézissel.*

Ezt az azonosságot mélyebben megalapozza a liturgia három sajátos vonása. A krisztusi liturgia lényegénél fogva bensőséges, christocentrikus és természetfölötti.

1. A *bensőség* a katolikus liturgia első eleme. Érkezését így jelezte Krisztus: Eljön az óra, és már itt vagy, mikor igazi imádói lélekben és igazságban fogják imádni az Atyát, mert az Atya is ilyen imádókat keres magának. Lélek az Isten, és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok (Ján. 4, 23—24).

E szavak súlyát akkor fogjuk átérteni, ha felnyitjuk az ószövetségi próféták könyveit s elolvassuk azt, amit a lélektelen és igaztalan istentiszteletéről mondanak. Izaiás korának templomi liturgiáját „ünnepélyes istenkáromlásnak” nevezte (1, 13). Ámosznál pedig az Úr szavait olvassuk: Gyűlölöm és elvetem ünnepeiteket, és nem fogadom el gyülekezeteitek jóillatú áldozatait... Vidd el előlem énekeid zaját, hárfád zenéjét meg nem hallgatom. Törjön elő inkább a jog úgy mint a víz, és az igazság mint a sebes patak (5, 21—24). De nemcsak elítélik a külsőséges istentiszteletet, hanem az Isten akaratát is tanítják. „Igy szól a seregek Ura, Israel Istene: Tegyétek jobbakká utaitokat és szándékaitokat, és veletek lakom majd ezen a helyen” (Jer. 7, 3). „A jót keressétek, ne a rosszat, és akkor éltek, és veletek lesz az Úr, a seregek Istene, úgy amint mondottátok. Gyűlöljétek a rosszat, szeressétek a jót” (Ámosz 5, 14—15). És a jó, amit szeretni, cselekedni kell, az erényes élet gyakorlása. „Megmondom én neked ember, mi a jó és mit kíván tőled az Úr. Azt, hogy mindenképpen igazságot cselekedjél, szeresd az irgalmasságot, és hűségesen járj Isteneddel” (Mikéás 6, 8). Ezért lép fel Keresztelő Szent János, a megtestesült aszkézis, mint az Úr útjának előkészítője. Ezt az aszkézist emeli föl egy magasabb és bensőségesebb természetfölötti világba az Udvözítő.

Aszkézis nélkül nincs bensőség. Bensőség nélkül nincs istentisztelet. A liturgia szükségképpen megköveteli s ezért tanítja az aszkézist.

Krisztus egész élete harc és küzdelem a farizeusok külsőséges, rituális vallásossága ellen, s ugyanott kezdi prédikációját, ahol abbahagyta Szent János, ugyanazokkal a szavakkal: „Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett a mennyek országa” (Mt. 4, 17). Egész törekvése pedig arra irányul, hogy először a bensőt, a lelkiületet formálja s csak azután önti ezt az új bort új tömlőbe, a Péterre alapított Egyház liturgiájába.

Ma is csak úgy lehetünk méltók a krisztusi imádság, a szentségi szertartások és a legszentebb áldozat bemutatására, ha mindennapi komoly aszkézissel, öntisztítással és önneveléssel törekszünk megvalósítani magunkban azt a bensőséget, amellyel meg kell tölteni a liturgia formáit.

A súlypont a bensőn van, az a liturgia mértéke és lelke. Vele összhangban és arányban kell megnyilatkoznia a külsőnek. „Bonum enim opus non hoc solum est, quod foris transitorium apparet, quia et actione visibili constat et invisibili devotione. Visibilis actio quasi corpus est, interior devotio quasi spiritus est. Actio per devotionem vivet, sicut corpus per animam. Devotio autem actionem vivificat, sicut anima corpus.” (Hugo de St. Victore: in Eccli. hom. I.)

Természetes a krisztusi élet természetfölöttiségében, hogy ehhez a nemes törekvéshez ismét csak a liturgiából merítjük a kegyelmi erőket. Miként azért műveljük magunkat, hogy minél szebben tudjuk Istent dicsőíteni, úgy a liturgia forrásaiból saját megszentelődésünk vízeit merítjük. „Vivre de la Messe pour devenir des saints” — mondja Vandeur apát. Az egész liturgiára vonatkozik, amit ugyanő annak középpontjáról, a szentmiséről ír. „Nem elégséges tudományosan kifejteni a mise lényegét, nem elégséges elmondani az összetételét, a szertartásait és azoknak történetét. Mindez hasznos és feltétlenül szükséges! Mégis többre és jobbra kell törekedni: meglátni a szentmise aszkétikus és misztikus jelentőségét, belépni abba a lelki életbe, amelyet a szentmise mint Isten ajándéka táplál” (*La sainte Messe echelle de la sainteté*, 8).

Az ember test és lélek. A liturgia összhangba hozza a kettőt és külső kifejezést ad annak, amit bensőleg átélünk és ami kegyelmi foghatatlanságban végbe megy. De Isten elsősorban a szívünket akarja. A próféták szavai reánk is vonatkoznak. Liturgiánk most is csak úgy lehet kedves az Úr előtt, ha megtöltjük krisztusi lélekkel és igazsággal — hittel és szeretettel.

2. Csak laikus mondhatja, hogy a liturgikus mozgalom megkezdője Dom Gueranger. Solesmes újraépítését és felvirágzását egy már meglevő mozgalom tette lehetővé. Tudományos kutatások kimutatták, hogy a liturgikus mozgalom a felvilágosodás szélső köreiből indult (*Trapp, Vorgeschichte und Ursprung der lit. Bewegung*). Mindjobban kezdenek érdeklődni ezekben a körökben a liturgia iránt. Sajnos, ez az érdeklődés és a liturgia szépségeiben való gyönyörködés legtöbbször csak az esztétika síkjáig emelkedett fel. Találóan mondja Rahner: „Liturgie ohne Dogmatik wird leicht Aesthetik oder Formspiel.”

A liturgia a maga *mély dogmatikus tartalmával* (legem credendi lex statuat supplicandi) épp azt a célt szolgálja, hogy a vallásosságot állandóan a kinyilatkoztatás világosságával hassa át és azon az úton vezesse, amelyet Krisztus tanított. A liturgia van hivatva az aszkézisnek mindig utat mutatni.

A liturgia életében megtanuljuk nem a magunk elgondolásaihoz idomítani a vallásosságot és imádságot, hanem a kinyilatkoztatás törvényeihez igazodni. A liturgikus ima nem az én érzéseim szerint alakul, amint azt a modernisták gondolták, hanem engem alakít. Ezt nevezik a liturgia *tárgyilagosságra* nevelő hatásának. Értjük alatta nem a pantheista objektív szellemet, hanem egyszerű evangéliumi nyelvre fordítva a modern kifejezést: *a szeretetből fakadó készséget és engedelmességet*. A liturgia nagy aszkétikai értéke, hogy ránevel a legkisebben is alkalmazkodni az Egyház előírásaihoz. A liturgikus szellem első követelménye, hogy az Egyház szertartásait minél hűségesebben az Egyház szándéka szerint végezzük. „*Rite id est ad Ecclesiae praescripta*” (XI. Pius, *Divini cultus* 1928 dec. 20.).

Ez a *készség és engedelmesség*, mert szeretetből fakad, egész bensőnkig hatol s így bensőleg is az Egyház akaratához igazodunk. Ilyen értelemben a liturgia „sentire cum Ecclesia.” (*Pinsk, Liturgisches*

Leben 1931, 61.) Ezt az *alázatos készséget és engedelmeskedő szeretetet* emeli ki a liturgia, neveli bennünk, s ezzel üdvörténeti közelségbe hoz Krisztushoz. Benne az *alázatosság és engedelmesség* a szeretet legnagyobb fokáig hatolt s szerezte meg nekünk a megigazulást, magának a megdicsőülést, a mennyei Atyának a legtökéletesebb istentiszteletet.

A liturgia minden ízében *christocentrikus*. Istennek tiszteletet, nekünk üdvösséget akar Krisztusban és Krisztus által. Csak Krisztus érkezésekor csendül fel a „dicsőség a magasságban Istennek és békeség a földön a jóakarató embereknek”.

Krisztus mutatja be a legfőbb áldozatot s végeredményben minden liturgikus ténykedésben *minister principalis*, vagy ahogy Szent Pál kifejezi: *τῶν ἁγίων λειτουργός* (Hebr. 8, 2). Azért testesült meg, hogy az Ádám bűnével megszakadt istentiszteletet és az Istennel való kegyelmi közösséget „még csodálatosabb módon” helyreállítsa, megújítsa. A liturgia arra tanít, hogy egész lelki életünket közelítsük a megváltó Krisztushoz, a legszentebb Főpaphoz, az egyetlen Közvetítőhöz, és Benne, Vele, Átala mutassuk be az alázatos, engedelmes hódolatot a mennyei Atyának. Az egyházi imáknak egyszerű, megszokott záradéka egész aszkézisünk legfőbb törvényét tartalmazza: *per Christum Dominum Nostrum*. Életünknek csak egy célja, önmegtartóztatásunknak csak egy útja, Isten dicsőítésének csak egy módja van. Belekapcsolódni az alázatos és engedelmes Krisztus keresztségébe, egyesülni Krisztus misztikus és eucharisztikus testében az Istennel, élni úgy, hogy ő bennünk legyen és mi benne.

3. Deus, cuius Unigenitus in substantia nostrae carnis apparuit; praesta quaesumus, ut per eum, quem similem nobis foris agnovimus, intus reformari mereamur (Vízkereszt nyolcadának könyörgése). Krisztus követése az Egyház tanításában *benső és részünkről átalakulást* jelent (intus reformari). Ez a benső átalakulás, Krisztushoz hasonulás két oldalról tekinthető: mint *etikai* és mint *szentségi* (sacramentalis) Krisztus-követés. Mikor a liturgia és aszkézis azt akarja, hogy „Krisztus alakuljon ki bennünk” (Gal. 4, 19), úgy a kettőt elválaszthatatlan egységben látja maga előtt. Egyházi értelemben nincs Krisztus-követés *sem szentségi megigazulás, sem erkölcsi átalakulás* nélkül. A katolikus aszkézis a stoikus, vagy pietista vallásossággal ellentétben mindig a szentségek és szentelmények áramában mozog, és a pogány misztériumokkal meg a kálvinista supranaturalismussal szemben a gondolat és érzés tisztaságát, az akarat Isten törvényeihez való hasonulását követeli. A mindennapi élet igazolja az imát. Erre már Szent Ágoston figyelmeztet. „Quae igitur causa est, nisi stultitia errorque miserabilis, ut ei te facias venerando humilem, cui te cupias esse vivendo dissimilem, e religione colas, quem imitari nolas, cum religionis summa sit imitari quem colis?” (*De civ. Dei VIII, 17*). Ugyanezt fejtegeti gyönyörűen Pázmány a Kempis fordításhoz írt előszavában.

A dogmatikában különbséget teszünk *opus operatum* és *opus operantis* között. Mind a *kettő természetfeletti*. Nem lehet tehát azt mondani, hogy a liturgia az egyik, az aszkézis a másik úton törekedne megszentelésünket elérni. A kettő együtt munkálja a közös célt. De

mind a kettő *természetteleti* tartalommal, kegyelmi energiákkal dolgozik. Nincs keresztény aszkézis, amely ne volna természetfeletti. Mindaz, ami a lelki életben gyakorlat, törekvés, küzdelem, önművelés, opus operantis, a kegyelem állapotában munkálkodó léleknek a megelőző és segítő kegyelmekkel való közreműködése (de Guibert, *Theologia Spiritualis*, 104). Erre a közreműködésre pedig a liturgiában is elengedhetetlen szükség van: a szentgyónásnál a bánatra, a szentáldozásnál a buzgó előkészületre és hálaadásra, a szentmisénél a szándékra, összeszedettségre stb.

Végeredményben mindent *Krisztus* művel bennünk. Szentlelkét adja mint legfőbb ajándékot, hogy benne és érte megszentelődve Istennek tetsző legyen imánk és életünk. (Róm. 8, 8—18.) Ahogy a liturgiában, úgy az aszkézisben is *Krisztus* marad a *minister principalis*. A liturgia *Krisztus* szíve, az aszkézis *Krisztus* keze. Az egyik a kegyelmi élet áramával hatja át, a másik ugyancsak ez életáram üzembevitelével alakítja lelkiségünket. Isten gyermekei arra törekednek, hogy *Krisztus* szíve dobogjon szívükben s annak ütemére *Krisztus* keze dolgozzon kezükben. Mennyivel inkább törekszik erre a pap! Híz egész élete közreműködés *Krisztussal*. A liturgiában is *minister secundarius* a *minister principalis* mellett. Az aszkézisben is *Krisztus* példája s kegyelme vezeti, hogy napról-napra teljesebben „alter Christus” legyen.

A világi papnak még különösen is szól az Apostol intése: Ne in vacuum gratiam Christi recipiatis! (2 Kor. 6, 1.) Őt nem veszi körül a kolostor liturgikus csendje, hanem neki kell a liturgiának szakrális fényét s melegét belevinni a világ mindennapi életébe, műhelybe, iskolába, fülledt irodaszobákba, alig lobbanó családi tűzhelyekbe, sok nyomorúságban megtört emberszívekbe... Mennyi önfegyelmezésre, türelemre, elnézésre, lelkesedésre, lelkiismeretességre, erőlködésre van szüksége, nehogy az a tűz kialudjék a kezében, elhamvadjon a szívében. „In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, ut non vituperetur ministerium nostrum.” (Negyvenedvasár. 2. resp.) Állandó ellenőrzés, lelkiismeretvizsgálat, elmélyedés, küzdelem és harc nélkül ez nem is lehetséges. Nem elég csak a liturgiából várni életet, hagyni, hogy „csak úgy, magától”, a felszívott kegyelem önműködő hatásából kivirágozzék és terméssé váljék életünk. Saját erőinkkel, krisztusi kézzel állandóan öntözni, nyesni, kapálni kell az élettörzset, kamatoztatni a beléje fektetett talentumokat, hogy az Úr megtalálja bennünk a maga kívánt gyümölcsét akkor is — amikor „nincs érés ideje”. (Márk 11, 13.)

Ezt a „plust”, ezt várja tőlünk *Krisztus*. Ez különbözteti meg a lanyha kereszténytől a szenteket. Ezt valósítja meg bennünk a krisztusi aszkézis, melyet a liturgia tanít és követel.

Dr. Erőss Alfréd

A bencés lelkiségről.*

Minden élet titokzatos és lényegében valamiképen megfoghatatlan. A lelki élet pedig a legmélyebb és legtitokzatosabb, de egyúttal a legigazibb élet is. Egyszerű és szellemi, éppen azért nehéz szóba foglalni, kisiklik a kifejező fogalmak alól. Egy-két vonást lehet szinte csak érzékeltetni, feltárni. Igazi mélysége belül van.

Szükségesnek tartottam ezt előre bocsátani, mikor lelki életről, lelkiségről lesz szó. Nem lesz ugyanis teljes ez a kis összefoglalás két okból: egyrészt a közismertebbek ismételése feleslegesnek látszott; másrészt mindenki más oldalról láthatja meg, más és több vonást tud meghatározni. Olyan mélység a lelki élet, amelyből sok drágagyöngyöt hozhat fel mindaz, aki csak kegyelmi életet él. Végtelenül gazdag és kimeríthetetlen.

Másodszor kritika tárgyává kellene tenni a „bencés” jelzőt a lelkiség mellett. Szent Benedek Atyánk ugyanis nagyon hangsúlyozza, hogy nem akar Regulájával újítást; ő a régi szerzetes hagyományokat akarja szilárd formába öntve megőrizni. „Egyébként annak, aki a szerzetesélet tökéletességére törekszik, ott vannak a Szentatyák tanításai, melyek megtartása a tökéletesség legmagasabb fokára vezethet. S az isteni tekintélyű Ő- és Újszövetségnek mely lapja vagy mondása nem megbízosabb zsinórmértéke az emberi életnek?... Hasonlóképpen a *Collationes Patrum*, *Instituta*, *Vitae Patrum*, valamint Szent Vazul atyánk regulái mi mások, ha nem a jámborul élő és engedelmes szerzetes számára erényre vezető oktatások?” (Reg. 73. fej.)

Az ő korában „bencés” lelkiségről nem is beszélhetnénk. Kolostorainak szelleme az *első keresztény századok lelkisége* volt. Több olyan vonás van abban, mely akkoriban még szerzetesinek sem volt mondható, hanem egyszerűen: kereszténynek. S ha ma ezekről mint szerzetesiről, vagy éppen mint bencésről beszélünk, az csak azt mutatja, hogy azóta az igazi keresztény élet fogalma elhomályosodott; másrészt pedig azt, hogy ennek az életteltségnek, életgazdagságnak egyik megőrzője, fenntartója a bencés rend volt. Kirjewskij, a múlt század egyik orosz kultúrfilozófusa mondta: „Ha a kereszténység lelkét lényegében meg akarja érteni, a szerzetességet kell megismernie.” Itt ő ugyan elsősorban a keleti szerzetesekre gondolt, akik közvetlenül a Szentatyákhoz kapcsolódnak, de főntebb láttuk, hogy Szent Benedek

* Bencés lelkiséget tartalmazó fontosabb könyvek: *Regula S. Patris N. Benedicti*. — G. Morin, *Keresztény őseink élete és a szerzetesesszmény*. — C. Marmion, *Krisztus a lélek élete*. — *Krisztus misztériumaiban*. — *Christus unser Ideal*. (Magyar fordítása sajtó alatt.) — Herwegen, *Szent Benedek jellemrajza*. — Delatte, *Commentaire sur la Règle de Saint Benoît*. — Hildebrand, *Liturgia és egyéniség*. — Guardini, *A liturgia szelleme*. — Th. Graf cikke: *A bencés szellem lényeges alkotó vonásairól*. (Ben. Monatschrift 1931.) — Feuling, *Bencések és a művelődés*. (U. o. 1919.) — Szunyogh, *Miért jöttél?* — Ezekon kívül még sokakat említhetnék föl, mint Gueranger-t, Wolter Maurust, Caselt stb. A régiek közül: Nagy Szent Gergely, Szent Gertrud, Szent Anzelm. — Ezekről a munkákról mindről elmondhatnánk, amit Mercier bíboros Marmion könyveiről mondott: „Ezek a lapok jótékony hatásúak. Megnyugtatók a lelket és leegyszerűsítik a keresztény életet. A szerzőnek az a célja, hogy kitágítsa a saját, egyéni módszerek útvesztőiben megzavarodott lelkeket; megszabadítsa őket szolgálásuktól és megkönnyítse nekik Isten felé szárnyalásukat.”

is azokra épít. Jogosan mondhatjuk tehát, hogy az első századok lelkületét a bencés lelkiség őrizte meg a legtisztábban.

I.

Lelkiségről beszélünk. Ezt természetesen mindig egyének hordozzák, de bencés lelkiségről szólva először szólunk kell arról a közösségről, melyben ez az egyéniség kialakul. Ennek a közösségnek mindjárt ki kell emelnünk egy sajátos vonását: nem egyszerűen egyének összessége, hanem valami szerves egész, ahol nem független összetevők, hanem szoros életközösségben lévő tagok kapcsolódnak egybe.

A családi jelző fejezi ki talán legjobban az összetartozás módját. Lelki család, melyben a vérségi köteléket a magasabb rendű, természetfölötti lelki kapcsolat helyettesíti. „A testvéri szeretetet tiszta érzülettel gyakorolják, Istent szeressék és féljék, apátjukat őszinte és alázatos szeretettel szeressék.” (Reg. 72. f.)

A belső egységet fokozza még a cél egyisége, mely e közösségnek, — nevezzük most már apátságnak — mindenegyus tagját összefogja. Igazi célja csak egy van: *Isten*. Szent Benedek csak olyanhoz intézi szavait, akinek lelke előtt egészen az *Isten szolgálata* lebeg, és Istenhez akar eljutni. „Hozzád intézem most tehát szavaimat, aki lemondta saját akaratodról és az engedelmességnek hatalmas és dicső fegyverzetét veszed magadra, hogy Krisztusnak, az igazi Királynak harcosa légy.” (Reg. Bev.) — Igaz, hogy más Rendeknek is ez a végső célja, de ezeknek vannak közbeeső céljaik, amelyek elérésére alakultak: tanítás, missziók, betegápolás stb. Ezzel szemben a bencés Rend nem alakult egy ilyen határozott külső célra sem. Bár mindegyik válllására alkalmas, és mindegyik csakugyan szerepel is a bencés munkakörökben, de sohasem mondható el, hogy erre vagy arra alapítottunk. — A protestánsok az Egyház rabszolgáinak mondtak minket régebben s mi nem is tagadjuk. Azok vagyunk, mert készséggel vállaljuk mindazt a munkát, amire csak az Anyaszentegyháznak szüksége van, de mindig csak mint eszközt.

Isten kiszabta az emberre a munkát részben büntetésül, részben érdemszerzésül. Ezt kikerülni nem szabad. Szent Benedek Atyánk meg is hagyja Regulájában: „A tétlenség a lélek ellensége, és ezért a szerzeteseknek bizonyos órákban kézimunkákkal kell foglalkozniok, más órákban pedig lelki olvasmánnyal.” (48. f.) Mármint hogy milyen az a munka, nevelés, hittérítés, lelkipásztorkodás vagy kézimunka-e, az már mindegy, csak a szerzeteséletet ne akadályozza. Ennek meghatározása az apátnak, az élő Regulának a dolga.

Igy ez a kis család Isten után törekedve, az engedelmesség alapján pensum servitutis-ként vállalja a rábízott munkát, mely imádsággal megszentelve, ugyancsak Istenhez viszi közelebb.

Evezzünk most mélyebbre és vizsgáljuk meg, milyen ennek a bencés családnak az élete, milyen az Isten-szolgálata.

A kolostor szentély, ahol mindannyian, akik ott élnek, a Magaságbelinek akarnak szolgálni szentségben és igazságban. „Serviamus

illi in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris." (Benedictus.)

Ha Istent lélekben és igazságban akarjuk imádni, azonnal érezzük gyengeségünket, elégtelenségünket. Az imádás, istendicséret nagy szolgálata meghaladja erőnket, segítséget keresünk; magános dalunk elhalkul, elvész a Végtelennek határtalan csarnokain, kórusra vágyunk, égő lelkek dicsérő kórusába szeretnénk tartozni... Jó nekünk, ha nem vagyunk egyedül, nálunknál mind jobbak, szebbek azok, akiknek ajka imaszóval zúgja tele a mindenek némaságát. — Az imádás törvénye: a szeretet, közösség, egyesülés." Így írja Prohászka püspök az Élő vizek forrásában. Lánglelke megérezte a közösség erejét, a közös ima Isten színe elé felcsapó hullámát.

Mi igazibb *istenszolgálat*, mint az imádás? A teremtett világ célja az Isten dicsősége. S valóban a mindenség már létével is dicséri Istent. Törvényszerűségével, szépségével szünet nélkül hódol Teremtőjének és szolgál Urának. De teremtett Isten eszes lényt is, az embert, tőle azt kívánja, hogy tudatosan, lélekkel hódoljon és szolgáljon. Ez a homo sapiens liturgiája, mely egybefoglalója, koronája a mindenség dicséretének.

S hol végezhetné tökéletesebben az ember ezt az imádatot, mint a közösségben?! Márpedig a mi apátságaink ilyen természetfeletti közösséget alkotnak. Szorosan kapcsolódunk a misztikus test egybefoglalójához, Krisztushoz. Ez legmélyebben egyesít bennünket: ontológiailag. Azt végezzük Benne és Vele, amire teremtettünk: Isten szolgálatát. Így alkotunk liturgikus közösséget. Mert a liturgiát jelenti Szent Benedek Atyánk opus Dei-je. Erre vonatkozó parancsa pedig így szól: operi Dei nihil praeponatur.

Magától értetődő tehát, hogy a bencés lelkiségről szólva, részletesen tárgyalunk a közösségnek elsőrendű tevékenységéről: a liturgiáról, az opus Dei-ről.

A liturgiát végezve körülvesz bennünket az a biztos tudat, hogy itt átlendülünk az egyéni szűk látókörön és az objektív nagy igazságok birodalmába jutunk. A liturgiában ugyanis elvész az egyénnek az a kicsinyes előtérbe tolása, ami annyira jellemző a szubjektív vallásosságra. — Nem „én”-nel kezdődik az imádsága, és arra rímel, hanem miként a Zsoltáros fohászkodik: „Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!” (8, 1.) Lélekben és igazságban imádjuk az Urat. Mindkettőnek nagy fontossága van a közösségi imaéletben. Az a jó imádság, amelyik igazságokból fakad és amelyik erős és mély, de mégis nyugodt lélekből tör elő. A lelket pedig az Isten gondolatai tudják igazán megmozgatni és az imádság helyes módjában megtartani.

Ilyen lelkület jellemzi a liturgiát és ezt biztosítja Szent Benedek kolostoraiban a napi konventmise és a karima.

Sine me nihil potestis facere. Még kevésbbé tudunk Istennek szolgálni Krisztus nélkül. De nagyon sokat Krisztussal. Legbensőbbben pedig a *szentmiseáldozat* misztériumában egyesülhetünk vele. Így tehát természetszerűleg következik: ha Istent tökéletesen akarjuk dicsőíteni, Krisztus áldozatába kell belekapcsolódnunk.

Ennélfogva a szentmiseáldozat nagyfontosságú és középponti tény közösségi életünkben. Mindennap legalább egy szentmisét mutatunk be a közösségért, melyen jelen vannak a szerzetesek. Maradhat-e ez hatás nélkül? Annyira kiemelkedik, hogy benne összpontosul minden cselekmény és az egész közösséget egy lelkülettel tölti el. Krisztus keresztáldozatának drámájába kapcsolódik az egész kórus, mikor együtt imádkoznak az áldozatot bemutatóval. (Nem nekünk szól az intelem, hogy ne imádkozzanak a szentmisén, hanem imádkozzák a szentmisét!) Sőt, mivel az örömnél és boldogságnál kevés a szó, énekben tör elő. *Cantare amantis est.* (Szent Ágoston.) Az ősi gregorián ének dallamai híven követik a lélek szárnyalását a szövegeknek megfelelően. — Áldozás előtt a békecsókot nemcsak a segédkezők kapják, hanem az egész közösség részesül benne, hogy a szeretetben mindnyájan egyesüljenek, mielőtt az áldozati lakomán Krisztusban lennének egyek. *Ut omnes unum sint, sicut Tu Pater in me et ego in Te.* — Némely kolostorban pedig még az is szokásban volt, hogy nagy ünnepek alkalmával a papok is az apát kezéből kapták Krisztus testét. Egy áldozat, egy isteni lakoma, egy közösség.

Ebből is látszik, hogy a szentáldozás számunkra nem magánajtatosság, az önmegszentelés egy eszköze, hanem a *corpus Christi mysticum* élése; belekapcsolódás a *communio sanctorum*ba. Isten dicsőítése a Fiúval egyesülten. A legtisztább és legszentebb áldozatot adjuk az Istennek, azt, amelyet az Úr az Ószövetségben igazi és neki tetsző áldozatnak mondott. Isten bárányát, ki elveszi a világ bűneit. Áldozatos lelkünkért azután Istent kapjuk cserébe. *O sacrum commercium!*

Mennyivel más így a hálaadás is. Tudom, hogy velem együtt zengenek hálát az ég és föld, angyalok és a megdicsőült lelkek. Csekélységem tudata már nem leverő, hanem örvendek, mert ha csak egy cseppben is, Isten jóságát és irgalmát tükrözöm vissza.

Igy átélve és átértve — amennyire emberileg lehet — Isten nagy gondolatait, a *magnalia Dei*-t, lelkünkben mindjobban Isten kerül előtérbe. Őt látjuk szüntelen, Ő lesz a középpont, s az Ő fényében, ítéletében látjuk a teremtményeket.

Mindenegyes ünnep misztériuma meghozza sajátos kegyelmeit. Éljük az Egyházzal, Krisztus szeplőtelen jegyesével az Ő isteni életét, s így valóban elmondhatjuk Szent Pállal: „Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem.” Így alakítja a szentmiseáldozat lelkületünket theocentrikussá, krisztocentrikussá.

A szentmiseáldozatban való részvétel, a Krisztussal való személyes találkozás magával hozza, hogy ennek a nagy eseménynek hatása az egész napra kiterjed. A legszentebb áldozatból kiáradó fénysugár betölti a napot és az éjszakát, s a *karima* gazdag pompájában bontakozik ki egész szépségében.

A *karima* gyökerei messze visszanyúlnak az Ószövetség talajába. Az Úr előírta Mózesnek az áldozatok rendjét. Mindennap volt áldozat meghatározott időben s ilyenkor a népből is összejöttek és imádkoztak. A Zsoltáros már számot is mond: *Septies in die laudem dixi tibi ... media nocte surgebam ad confitendum tibi.* (118.)

Az első keresztények is átveszik és továbbfejlesztik, amennyiben már a szentmise köré fonják. Kialakulnak a vigiliák. Zsoltárokkal, olvasmányokkal készülnek a kenyértörésre. A paruzia gondolata erősen él a lelkükben és napközben is összejönnek, hogy zsoltárokkal, szent dalokkal, lelki énekekkel és hálaadással szívből énekeljenek az Istennek.

Később ezt mindjobban elhagyták a világi hívek, de a buzgóság sohasem halt ki az Egyházból. Az aszkéták, remeték elhagyják a világot és a puszták csendes magányában órákat töltenek Isten dicsőítésében. Körükben lassan kialakulnak az egyes időszakok imádságai. A közösségekben pedig már regulák szabályozzák a laus Dei-t. Szent Benedek Atyánk pedig a római Egyház szellemében — sicut psallit Ecclesia Romana (Reg. 13. f.) — pontosan körvonalazza és törvénybe iktatja az Isten dicséretének módját.

Amint láttuk, önkénytelenül fakadt az emberi lélekből az imádás Isten szentségének, jóságának és irgalmának láttára. Az Egyház azután kezébe vette, magáévá tette és megszentelte. Ettől kezdve már nem egyéni, emberi szó lesz, hanem Krisztus jegyeséé, akivel Krisztus együtt imádkozik. Itt van az óriás különbség az Egyház hivatalos imája és az egyesek, akár szentek magánimája között. Mert bár összegyűlhetnek ezren, tízezren és imádkozhatnak közösen, de nem liturgikus imát, — mindenesetre kedves lesz az Úr előtt — mégsem lesz az olyan, mint annak a papnak az imája, aki a breviáriumát imádkozza, még ha egyedül végzi is azt. Ez utóbbi az Egyház nevében végzett közös ima, Krisztus imája lesz és mindig nagyon kedves az Isten előtt, bármilyen életű legyen is az illető, mert ott nem ő az, aki dicsér, engesztel és hálát ad, hanem Krisztus, a mi örök közbenjárónk.

Ezt tudatosítjuk mi, valahányszor megszólal a kórusba hívó csengő szava. Imáinkkal is az Egyházéi, Krisztuséi vagyunk. Ezért tudunk mi otthagyni minden munkát az ima jelére, gyakorolva a szentbenedeki engedelmességet: „Az imádságra hívó első jeladásra kiki hagyjon fel munkájával”... (Reg. 48. f.) mert ebben a munkánkban teljesítjük igazán emberi hivatásunkat. Benedicite sacerdotem Domini, Domino; benedicite servi Domini, Domino, laudemus et superexaltemus eum in saecula.

Képzeljünk csak el egy apátságot, lelki családot. Kiemelkedő helyen fekszik a templommal egybeépített kolostor, mely már maga is kőből épült istendícséret, karját égre emelő imádkozó óriás. Megszólal a harang s imára hív. Signum magni Regis est, eamus et inquiramus eum! A kóruson, a stallumokban összegyűlekeztek a szerzetesek. Imádó hálaadással borulnak térdre Isten előtt. Majd felzeng ünnepiesen a „Deus in adjutorium meum intende!” Istenem, siess segítségemre! — S a Szentlélektől sugallt imákkal énekelnek Isten dicsőségéről és szeretetéről az éjtszaka csendjében.

Umbris sepulta dum stupet
Natura, lucis filii
Surgamus, et noctem piis
Exerceamus canticis.

— — — — —

Profana dum silent loca,
Divina templa personent.

(Brev. Maur. Hymn. Mat.)

Méltóságteljes és mélyértelmű szertartások kísérik és segítik az imát, mely mint tömjénfüst emelkedik az oltár felé, az ott trónoló Krisztus Királyhoz és onnan az Atya trónja elé.

Minden összeszedett és ünnepélyes. Az ének nem behízsgáló muzsika, a szertartások nem önálló fényűzés; komoly önmegtagadás tükröződik az arcokon, testtartáson és mutatja, hogy a szerzetesek nem csupán nuda verborum officia reddunt, hanem a lelküket adják a szavakba, szertartásokba. Mens concordat voci. (Reg. 19.)

Eddig a tények. S most nézzük a hatását a közösségre. Fontos azonban hangsúlyoznunk, hogy a karimának és általában a liturgiának nem elsődleges célja a megszentelődés. *Egyedül Istenre tekint, Őt dicsőíti.* Megszentelő hatása közvetlen ugyan, de nem szándékolt. Létrehozza a nélkül, hogy egyenesen ezt akarná. „A liturgia értelme az, hogy a lélek Isten előtt legyen, kitárja bensőjét, hogy az Ő élete legyen benne; hogy az isteni valóságok, igazságok, titkok szent világban élje végig igazi életét.” (Guardini, A liturgia szelleme.)

A liturgia élése által kinyílnak azok a sorompók, amelyek éppen a finomabb lelkű embereket választják el egymástól. Kialakul a meggyőződésben, a gondolatban, a szóban az egység, a szemek és szívek ugyanarra a célra irányított közössége.

A liturgia életárama a lelki élet forrása. Olyan, mint a vér, mely éltet, melegít és táplál. Annyira átjárja a kolostori életet, hogy annak liturgikus, ünnepi jelleget kölcsönöz. Az egész kolostor, a kereszt-folyosó, a dolgozó terem, a refektórium: folytatásai, kiegészítői a szentélynek és a kórus alleluja éneke keresztülvonul a mindennapi életben. Behatol a cellákba s megtermi, megérleli az erényeknek, önmegtagadásnak és serény munkának gyümölcseit; azokét, melyeknek egyedül Isten a szerzője. Ezért a szent és megszentelő csend a kolostorban.

Az istentiszteletnek ez a mindennapi életre kiható ereje létrehozza, hogy a bencés szerzetes az egész életét megtalálja az imában s így azt természetfölötti szemmel nézi; másrészt pedig imaélete egészséges, egyszerű és a valósággal összhangzó lesz. Természetesen lesz természetfölötti. A gondolat, akarat, érzésvilág belső harmóniában egyesül. Nincs semmi mesterkéeltség, erőltetett és túlhajtott egyéni belemagyarázás.

Ezért van imaéletünkben első helyen a karima, a breviárium. Még az elmélkedést is alárendeljük liturgikus imaéletünknek s benne mintegy segédeszközt látunk a laus Dei gyümölcseiben való bőségebb részesüléshez. A szentmiseáldozat mellett az opus Dei a leg-erősebb támaszunk; az erő, a világosság és béke forrása. Hatása olyan, mint a bőséges harmat, mely lassan beszívódik a lélek mélyeibe s ott életet fakaszt, termést érlel.

A karimának és általában a liturgikus életnek szeretetét, ahhoz való ragaszkodást szépen mutatja Beuron két alapítójának: Wolter Maurus és Placidusnak példája. Megtelepülésük első házában, első

működésük az ünnepies szentmise bemutatása volt, melyet Maurus atya celebrált egy ferences testvér segédletével; a kórust testvére, Placidus képviseli, a hallgatóság pedig pártfogójuk: Hohenzollern hercegnő. — Mikor pedig már áll Beuron és jön hamarosan a feloszlás, a búcsúzás utolsó pillanatáig folyik a teljes kolostori élet s a karima elmondása az utolsó ténykedésük a bezárásra ítélt kolostorban... Ideiglenes helyükön megint csak a karima az, amivel életüket megkezdik. — Valami megragadó komolyság és meggyőződés sugárzik az ilyen bensőséges monasztikus felfogásból.

Imádság közben a kolostor áhítatos lelkülete, az a derült és nyugodt komolyság lebeg a kórus fölött, melyet szent Atyánk kíván meg a zsolnározásnál. „Teljes alázattal és tiszta áhítattal kell esedeznünk a mindenség Urához.” (Reg. 20. f.) — Hozzájárul még a magány, összeszedettség és méltóság, melyet a kolostor és templom kíván meg. Mindez csendben, de erősen hat a szerzetes lelkére, sajátos színezetet teremt és mélyen befolyásolja, alakítja. Az átalakulás nem más, mint megváltozás lélekben, gondolkozásmódban, szándékban és cselekedetben. Igazi és teljes conversio.

A liturgiának s vele kapcsolatban a karimának a jelentősége éppen abban van, hogy átalakító hatása nem áll meg a szorosabb értelemben vett lelki életnél, hanem kiterjed másfajta munkára is. Hat az egész emberre, a testből, lélekből álló egyéni és közösségi lényre.

Ez a teljes *Istenbe beleágyazottság* az a benső, lényegét összefogó kapocs, mely a bencés közösséget a cél egységén kívül is összetartja. A kolostor mindenegyes tagjának működését ugyanis egy sajátos erő mozgatja: Isten dicsősége. Ut in omnibus glorificetur Deus! — Nehéz is volna még egy olyan életégszet elgondolni, ahol oly sok különféle adottság lenne egy nagy egységbe foglalva, mint éppen a bencés kolostorban. A kolostor egész kis önálló világ, ahol a sok különféle munka mellett is egyre törekednek igazában: a keresztény élet minél tökéletesebb megvalósítására. — Együtt működik az egész kolostor vallásos, liturgikus, monasztikus, tudományos és művészi kultúrájával. Azért jelent olyan nagy ható- és vonzóerőt a kolostor példája, mert megérződik, hogy itt nemcsak valami külső működésről van szó, hanem egy olyan belső életnek megnyilvánulásáról, melyet igazán átélnek és szeretnek.

A harmónikus bencés életnek megőrzését biztosítja egy másik sajátosan bencés kincs: a *discretio*. A bölcs mértéktartás már Szent Benedeknél letompítja a keleti aszkézis túlzásait, mely nyugaton ebben az életformában a gőg és akarat kultuszának, mindenhatóságának veszélyét hozta volna magával, amit a pelagianizmusnak éppen szerzeteskörökben való eredete és elterjedése előre jelzett. A teljesítményt többre értékelték és a kegyelem szerepét háttérbe szorították. Szent Benedek ezzel szemben az aszkézis lelki oldalára helyezi a fősúlyt. — A bőjti fegyelemben és vezeklésben nagyjában a korabeli általános egyházi előírásokat követi. Elejét akarja venni a zúgolódásnak és szomorúságnak, melyek a gyengébb lelkeket letörhetnék. Gyakran lelkére köti az apátnak, hogy legyen tekintettel a gyengékre. Szent Atyánknak ez az érett emberiessége és kiegyensúlyozottsága átöröklődött fiaira s a szeretetben való tökéletességet fejleszti.

A főtebbiekkel kapcsolatban csak egész röviden utalunk a bencés lelkiségben a *kegyelem elsőbbségére* az akarattal szemben. Bár Szent Benedek a pelagianizmus virágkorában élt, sehol sem az ember természetes erejére épít, hanem mindenütt a kegyelem fontosságát és elsőbbségét emeli ki. „Quidquid inchoas bonum, ab eo perfici instantissima oratione deprecas.” (Reg. Prolog.) „Operantem in se Dominum magnificant.” Mert a jó tulajdonságok nem tőlünk, hanem az Úrtól erednek. (U. o.)

A másik ilyen általános vonás, amelyet már részben említettünk: a *rugalmasság*. A szerves lények tulajdonsága ez, mellyel adott körülményekhez hozzá tudnak illeszkedni. — A szabály nem terjedhet ki minden esetre, éppen ezért Szent Atyánk az apróbb dolgokban a döntést az apátra bízta, például a ruházkodás, étkezés, büntetés stb. dolgában. Csak az alapelvekben kíván szigorú kitartást. Ennek következtében a táj, az éghajlat és lakosság szerint más- és másfajta a bencés kolostor külső arculata, de mindenütt ugyanaz a bencés szellem, Szent Benedek öröksége, csak más megvalósulási formában. — Ezáltal a kolostor belegyökerezik a vidékbe és népbe. Így kapcsolatban marad a szülőfölddel és a korrall, de e mellett mindig ugyanaz, bencés marad és mindig új, korszerű.

Minden korhoz és minden nép fiához utat talált Szent Benedek, a szerzetes Pátriárkának szava: „Figyelemmel hallgasd, fiam, mestered oktatásait s nyisd meg szíved ajtaját: fogadd készségesen szerető atyád intéseit és tetteikkel teljesítsd, hogy a fáradalmas engedelmesség útján visszatérj ahhoz, akitől tétlen engedetlenséggel eltávoztál.” (Prologus.)

(Folyt. köv.)

P. Frey Kasszián O. S. B.

Ami a lényeges a szerzetesi életben.

Engedelmesség

az imádandó isteni Akaratnak.

II.

Engedelmesség a kereszten.

A vágy a tökéletességre a leghatalmasabb lendítő erő a szerzetesi életében. Viszi, hajtja, sürgeti: előre! Nem lehet megelégedni a közepszerűséggel. Az időnkinti próbálkozások, az abbahagyott lelkigyakorlatos jófélételek kell hogy megszégyenítsenek bennünket! Ennek a szent váagnak nem szabad lelohadnia, ellenkezőleg, „súlyomszárnyakat” kell öltetnie, hogy valóban mindent elhagyjunk, megvessünk, mindent feláldozzunk *az egyetlen eszményért*: a tökéletes Krisztus-követésért!

A mi mintaképünk „megalázta magát, engedelmes lett a halálig, éspedig a halálig a keresztfán”. (Phil. 2, 8.)

A halálig a keresztfán!

Kár volna időt vesztegetnünk arra, hogy kerülgessük a *dolog lényegét*. A tökéletes engedelmesség azt jelenti, hogy *meg kell halni, mégpedig a kereszten!* Lehet-e nagyobb a tanítvány Mesterénél?! Idáig el kell jutni, mert ez a csúcs, ez a legnagyobb magaslat, — ez a *betetőzése* mindannak, amit Krisztus tanítványa ebben a földi életben elérhet. E szerint az olyan szerzetesi élet, amely hol engedelmeskedik, hol nem, amely meg tud nyugodni a kierőszakolt vagy kiravaszkodott felmentésekben, amely *elegendő* ok nélkül el-elmarad a közös gyakorlatokról, s lépten-nyomon áthágja a szabályok, előírások korlátjait, — az ilyen szerzetesi élet — semmi! Még az sem valami, amely szigorú pontossággal igyekszik eleget tenni kötelességeinek, de nem Istenért, hanem a maga feje szerint, amelynek a hősét nem lehet kormányozni, utasítani, hajlítani; de még kevésbbé nevezhető *jó szerzetesnek* az, aki a látszat szerint állhatatos ugyan a szerzetben megmaradásban és esze ágában sincs kifelé, a világba kacsingatni, aki megelégedetten él „hivatásában”, aki mindent, ami a közös életben külsőség, szinte lelkiismeretes és könnyed pontossággal elvégez, de *vágyai a szentségre* nemcsak lefokozottak, hanem majdnem a semmivel egyenlők. — Hogyan jusson szentségre az, aki nem vágyódik utána? Hiszen az első lépést sem teszi meg feléje. „Szürke hivatalnok” lesz, „napidíjas” marad — haláláig... Volt egy pedagógus, akinek minden vágya az volt, hogy tank. kir.

főigazgató lehessen: — az lett. Belevitte ebbe minden erejét. Maga mondta el, hogyan, mily rettenthetetlen következetességgel harcolta ki magának ezt az előkelő állást. Nem volt katolikus; régen meghalt. Hivatalát kitűnően töltötte be. — Egy másik az egyetem katedrájáról jelentette ki, hogy a legszebb kitüntetés művelt ember számára, ha egyetemi tanár lesz, s ezért az egyért érdemes egy életet feláldozni. Ez pap volt. — Hogy hogyan gondolkodunk mi e földi „törtetők”-ről természetfölötti beállítottságban, az más kérdés. De meg kell szégyenülnünk, hogy kis- és nagykaliberű emberek, nem is tucatszámra, hanem százával, ezrével mily *hősi* küzdelmet fejtenek ki politikai, katonai, társadalmi téren, a köz- és magánügyekben, kizárólagosan földi célokért; — javakért, amelyek ma vannak, holnap nincsenek; hiúságból, határtalan önszeretetből vagy legalább álcázott önzetlenségből; — a szerzetes pedig, aki isteni meghívást kapott egy örökértékű életre, — teng-leng, mint a Szahara homokjában bukdácsoló, képzeletbeli folyó.

Az ok: semmi vágya az életszentségre! Azt nem az ő számára találták ki! Úgy is hiába minden! Elég a *középszerűség*; a holtig kitarítás a rendben.

Jézus pedig „megalázta magát, engedelmes lett a halálig”. Mindent elhagyott Atyja akaratából: engedelmességből. Mindent: Atyja dicsőségét, a mennyország békéjét, angyalait, isteni fönségét, mindent, mindent, — szolgálai alakot öltött; végül úgy bántak vele, mint a legközöségesebb gonosztevővel. Miért? Mert annyira *szeretett* bennünket! Engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a halálig a keresztfán.

Mit jelent a kereszthalál? — A megsemmisülést. A tökéletes áldozatot, amely odaadja magát egészen, teljesen. Többet senki se adhat! A legnagyobb szeretet — az, amely *életét* adja barátaiért. Istent csak *ekként* lehet imádni! Ez az igazi *adoráció*: azaz megsemmisülés. Annak akaratára szerint, Annak dicsőségére, Annak engesztelésére, Annak örömére, Akit imádunk.

Engedelmesség a kereszten: ebben csúcsosodik a tökéletesség. A földre vetett mag, ha meg nem hal, megmarad, de ha elhal, bő termést hoz.

Vágyainknak tehát a keresztt felé kell szárnyalniuk. Meghalni a világnak, a sátánnak, de mindennekfölött — önmagunknak! Az előbbi kettő sem könnyű, a harmadik azonban — *igazi keresztfeszítés*. Az Én tiltakozik, az önszeretet riadozik és kibúvókat keres; az értelem okoskodik és hamis beállításban magyarázza önmagának az önmegtagadást, az akarat pedig gyáva és nem mer határozottan föllépni.

Az Evangélium pedig beszél a *talentumokról*. (Mt. 25, 21—23.) — A legnagyobb kegyelem a szerzetesi hivatás. Lehet-e ennél fényesebb talentumot elképzelni?! Jézus nyújtja a gazdag ifjúnak; — nem fogadja el. Azt mondják, nem üdvözült. Nyújtja Júdásnak; — elfogadja, de — elássa. Halálnak halálával halt meg. Nyújtja a többinek, a tizenegyeknek; — nemcsak hogy elfogadják, de kamatoztatják. Megkapták a vértanúság kegyelmét, és a Mester Atyjának trónja mellett külön, nekik készített trónusokon uralkodnak Izrael 12 nemzetsége fölött. De meg kellett térniök, megváltozniök, meghalniök tökéletesen önmaguknak — a kereszten, *Krisztus keresztién*. Azon, amelyet a Mester jelölt ki nekik.

Az engedelmesség keresztlén! Míg Júdás maga választotta a fát, amelyre fölakasztotta magát. S ez a halál nem dicsőséges, hanem gyalázatos volt, nemcsak természetfölötti értelemben, hanem a természet rendje szerint is.

Az apostolok sorsából értjük meg az Evangélium szavait: Akinek vagyon, annak adatik és bővelkedni fog; akinek pedig nincsen, amiye van is, elvétetik tőle.

A szerzetesi hivatás rettentő felelősség! A talentumról számot kell adni. Ezen isteni ígék világosságában döbbenetes valami: földbe ásni, elrejtetni *az Úr pénzét!* A földi pénz: stercora diaboli, Papini kifejezése szerint. Isten pénze: a hivatás kegyelme. *Elásni*... annyit jelent, mint föl nem használni, nem élni vele, sőt a semmivel egyenlővé tenni. *A haszontalan szolga!* Vessétek a külső sötétségre... Ellenben: Jól van, derék és hű szolga... lép be Urad örömébe!

A szerzetesi hivatás nagy kegyelem. Valódi talentum, amelynek mérhetetlen az értéke: *Krisztus keresztlé.* Ezt a keresztlét kapja meg az, aki Utána akar menni. Az engedelmesség fölveszi az Ő keresztlétét s követi Őt. — Mit tesz az, követni valakit? Menni valaki után, aki megy előttünk. Merre járt, merre ment Jézus? Feleljük rá gyönyörű szóval: *a keresztlé királyi útján!* S elérkezett a Kálváriára, hol ugyanarra a keresztlére ráfeszíttette magát. Arra a keresztlére, amelyet hordozott.

A szerzetesi is a hivatása, szent rendje szerinti keresztlétet hordozza. Tehát nem dobja, nem rázza le, nem akar tőle szabadulni, hanem úgy, egészen úgy hordja, mint Jézus, oly türelmesen, kitartóan, magához ölelve, hogy a végén ráfeszíttesse magát — a fogadalom szegeivel, azért, hogy le ne szállhasson róla. Ez a keresztlé nem magaválasztotta keresztlét, ez — Jézus keresztlé, az Evangélium keresztléje. Mire való ez a keresztlé? — Hogy meghaljunk rajta, s ezzel új életre támadjunk. Dicsőségesebbre az előbbinél!

Klasszikus tömörséggel mondja valaki (Hugo a S. Vict.): Tres sunt cruces! Prima latronis impenitentis, secunda latronis deprecantis, tertia *crux Christi!* In prima est poena tantum, in secunda poena cum venia, in tertia — *gloria!*

Salve, Sancta Crux!

Pap vagyok, hozzá még szerzetesi! Jézus akarja, hogy vállaljam az Ő keresztlétét. — *Engedelmeskedem.*

Az Ő keresztlé! Benne van Krisztus egész tana, az Evangélium egész bölcsesége. Szomorúság van benne? Nem! — Szeretet. A szeretet pedig vidám és nem fél. De a szeretet komoly is, mert isteni bölcsesség a tartalma: *a keresztlén meg kell halni!* Tehát engedelmeskedem.

De *hogyan?* — S ezen fordul meg minden.

Isten akarata szerint!

Két akarat van adva: az *én* akaratom és *Isten* akarata. Ezt a kettőt össze kell egyeztetni, de úgy, hogy tökéletesen földjék egymást. Azonban semmiesetre sem úgy, hogy Isten akarata alkalmazkodjék az enyémhez, hanem fordítva. — Hogyan kell megegyeznie az én akaratomnak Istenével? Ahogy a vízcsepp eltűnik a kehelybe öntött borban, az esőcsepp az óceánban, ahogy a vas a tűzben izzóvá lesz, vagy

a fahasáb — elég. Jobban s tökéletesebben, mint ahogy két tenyér fedi egymást! . . .

S most gondoljuk el Jézus engedelmességét. Egész élete tökéletes megegyezés volt Atyja akaratával: *cibus meus* . . . A Szűzanya, Szent József, a szentek engedelmességét! *Ebben állott az ő szeretetük*. Aki Istent szereti, annak az Ő akaratára gyönyörűség. Mily magátólértetődő valami: *szeretetből engedelmeskedni!* Élvezet így vinni a keresztet. Miért? Mert ebben van az igazi lelki béke. Szent Bernát mondja: Vedd el az önakaratot, és nincs pokol többé! Akkor már csak egy akarat uralkodik: Istené; az enyém pedig egy vele.

Isten akaratára akkor is teljesebb, ha én nem akarom. Innen a *nagy feszültség* az emberi lelkekben. Mást akarunk, mint Isten. Hadilábon állunk vele. Mily rettenetes ez a feszültség a mai időkben, — félelmetes megnyilatkozásait valamennyi világrész nyögi. De ha ez a feszültség a szerzetes lelkét készíti szétvetni, — az tragikusan szomorú. Harmóniára hivatva lenni s diszharmóniában élni! . . .

Úgy kell Istent szolgálnunk, ahogyan Ő akarja. Hiszen egyszerű és mégis fenséges valami: azt akarni, amit Isten akar! Nem azért nagyok-e az ószövetség szentjei?! Nagyok az engedelmességben, azaz Isten akaratának teljesítésében: Ábrahám, Jób, Tóbiás, Dávid! Viszont nem az engedetlenség ütötte-e le Saul fejéről a királyi koronát?! Jobb az engedelmesség az áldozatnál . . .

Néri Szent Fülöpnek a jelszava utánzásra csábít: *Vi ringrazio, Dio mio, perche non van le chose a modo mio*. Kitűnő német fordításban így hangzik: *Ich danke Dir, Gott, im Herzen still, dass die Dinge nicht gehen, wie ich es will*. Hálásan megköszönni Istennek, hogy a dolgok egészen másként történnek, mint mi azt szeretnők, — ez csakugyan kitűnő egyeztetés Isten akaratával. Talán meg tudjuk érteni Pazzi Szent Magdolnát: „Nem érzitek, mily végtelen édesség van ebben az egy szóban: *Isten akarat!*” — A legrövidebb imádság valóban: *Fiat!* Aki tökéletesen egyezteteti akaratát Istenével, az tökéletesen engedelmeskedik. Aki így engedelmeskedik, az nagyon szeret. Az engedelmeség tehát a legkitűnőbb imádság, de a legjobb s legértékesebb imádás — adoráció is.

Van-e *főlségesebb aszkézis*, mint az engedelmességnek Isten akaratára szerint való gyakorlása a kereszten?! — *Usque ad mortem, mortem autem crucis!*! . . .

Igen ám, de mi előzetesen egy másik engedelmességről elmélkedtünk: „engedelmességről a jászolban”. Vajjon ez csekélyebb értékű?! A betlehemi, a názáreti kis Jézus, a novicius, a klerikus engedelmesége?! — A szembeállítás meg az értékelkülönzés egészen helytelen volna. Elhomályosítanak s háttérbe szorítanak az engedelmesség lényegét a látszat kedvéért. Holott itt kiteljesedésről, betetőződésről van szó, a fejlődés végső pontjáról, a netovábbról: a tökéletes kereszthalálról, amelyre már csak a feltámadás következhetik, — Jézus uralmáról a lelken, az Ő Lelke, a Szentlélek által, aki eljön a pünkösdi tűz sodrában és megtanít bennünket mindenre.

Az a másik engedelmesség inkább passzív, emez: a kereszten, inkább — a másikkal hasonlítva — aktív. A szerzetespap élete. Bár a fogadalmakkal keresztre van szegezve, s keresztet jelent számára a

Szabály, a szabványok, az előírások, az előjáró, a rendtársak, mindamellet a szabadakaratnak nagyobb szerep jut. Több a kísértés, nem százszorta, de milliószorta, — a megkísértő alkalmaknak egész özöne árasztja el. A mindennapi életben így szokták mondani: kikerült a világba, ki az élet tengerére. (Majdnem szóról-szóra ilyenformán van!) Most mutassa meg Isten embere, Jézus rabja: mit tud?! Beleegyezhet, ellentmondhat. Több az egyéni szabadsága. Jobban magára hagyják. Gyóntat, prédikál; esetleg előjáró, különböző hivatalokat visel. Meglehetősen nagy az önállósága: — kikerült a „pólyából”. Sokszor vesztére, de legalább is hátrányára! Ellanyhulhat, elernyedhet, talán el is csügged, vagy hatalmasan erőt vesz rajta a kevélység. Nebántsvirág lesz! Az ellenőrzés csökken, a kereszttől irtózás növekedhetik. Ha most — most, mondom, nem szedi össze minden erejét, ha nem lép közbe a *léleknek szent aktivitása*, — lekerül Krisztus keresztjéről; ha nem megy Ő utána, ha nem tagadja meg magát, ha válogat a keresztekben, hivatalokban, rendházakban, még inkább a rendtársakban, — a katasztrófa elkerülhetetlen lesz. De ha józan és elszánt, és ha vágyai nem sólyom-, hanem sasszárnyakon suhannak fölfelé, a sötét, földrengésszaggatta Golgota krisztusi keresztje felé, akkor — minden jól van! A keresztfára lesz az élete, hiszen rajta — él. Az alázatosság is már nem „a jászol” elrejtett, ibolyaillatú alázatossága, nem annyira a gyermeki alázat: humilitas oblita seu puerilis, mint inkább a keresztrefeszített alázat, a megvetett alázatosság. Az alázat helyet ad jobban a megaláztatásnak, a megaláztatásnak, a megvettetésnek. Jön a nagy Próba, az üldöztetések, a persecutio bonorum szívet-lelket megremegtető megpróbáltatásai, a magárahagyatottság, a kivetettség szörnyű kínjai. A keresztről leszakíthatatlanul most már belekiálthatja a süket, nagy mindenségbe: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?! — S nem hallja se ember, se Isten...

Az *Imitatio Christi* tökéletes lesz. Most már csak a *Consummatum est* következhetik.

Aki meg akarja tisztán érteni, hogyan egészül ki s lesz tökéletessé a passzív engedelmesség a szentségre törekvő lélek aktivitásával, s mégis hogyan virágzik ki az effajta élet a kereszten krisztusi *önátadássá*, hiánytalanul teljesítve az Úr akaratát, — az olvassa el, ahányszor csak tudja, Szent Pálnak hatvanadvasárnapra a szentmisében közölt levélrészletét a korintusiakhoz. (II Kor. 11, 19—33. és 12, 1—9.)

A teljes, maradéktalan önátadás *megértése és átélése* az engedelmesség fontos és mégis édes igájában — mennyországgá teszi a lelket, ugyanakkor, mikor a pokol kínjait s gyötrelmeit véli elszenvedni. Ezerszer biztassa magát a lélek: vissza a jászol passzivitásához! De tegyen meg mindent a kegyelem erejével, hogy munkába vegye főhibáját, hogy keresse a megaláztatásokat, elősegítse a megvettetést, s szíve legmélyéből kívánja, óhajtsa, hogy mindenki úgy is bánjék vele, oly lenézően, lekicsinylően, semmibe véve őt, amint azt — saját helyes ítélete szerint — valóban meg is érdemli. — Nem menekülni kell a kereszt elől, nem is megkerülni, hanem — *elébe menni annak*, mint tette — Jézus. Előre köszönteni minden reggel, mint gyakorolta azt az oly okos Kis Szent Teréz.

A legkevesebb, amit Krisztus követőjének, a szerzetes-tanítványnak meg kell tennie, az, hogy nyugodtan, a legkisebb zúgolódás nélkül hordozza keresztjét: *Jesus autem tacebat!* ... Hogyan leszünk másképp az Ő tanítványai?! (Lk. 14, 17.: *Qui non baiulat, ... non potest meus esse discipulus.*) Krisztus keresztje a mi jelvényünk. Erről ismernek meg bennünket. Ki, mi árthat nekünk?! Lám, az Apocalypsis-ban is a sáskák csak azokat bántották: „homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis”. (Apoc. 9, 4.)

Legalább ennyit! De van magasabb fok is!

Jézus a kereszten nem volt tétlen. Ott is tanított, nevelt, minde nekfölött jőpéldájával, türelmével, szeretetével a lator, ellenségei iránt, a gondoskodásával rólunk, anyjáról, gyakorolván a szeretet legmagasbb fokát, mert a szeretet „mindent eltűr ... mindent elvisel”. A szenvedés napjai a legkedvezőbb időszak az égi aratás számára: — *érlelő napok*. Megérlelik lelkünket a teljes kifosztottságra, a legtökéletesebb odaadásra, — az önmagunknak való meghalásra. A megbocsátás teljes lesz bennünk; életünket adjuk barátainkért, sőt ellenségeinkért.

A legmagasabb fok: szeretni a keresztet, bármily formában és változatban jelentkezzék is az. Feszítsük rá magunkat lelkesedéssel még akkor is, mikor semmi örömünk nem telik benne, mosolyogva a zseniális Kis Szent Terézszel: Ő, nem érzett öröm, — mily öröm vagy te! (Ez az *akart* tiszta, szellemi öröm!) Szeressük a bizonytalanság keresztjét, hiszen az is Isten akarata lehet; engedelmeskedjünk tehát ennek az akaratnak. Fürkésszük az előljárónak még az óhaját is, hiszen Istennek nemcsak óhaja, de akarata a mi megszentelődésünk.

A szerzetesi lélek nagy tévedése az effajta gondolkodás: elég, ha *közepes* szerzetes vagyok; ha *valahogyan* elvégzem kötelességeimet. Hol tévedünk? A külső és belső önmegtagadások értékelésénél. *Aszkézisünk végzetes hibája!* Látjuk sok szent példáját, félelmetes külső önmegtagadásukat. Persze, nekünk nem megy. Erre mindent abba-hagyunk. Pedig hátra van még a lényegesebb, a fontosabb: a *belső* önmegtagadás! Ebbe nem halunk bele! ... Ezt 100 %-ig gyakorolhatjuk.

De a *kereszt* elengedhetetlen! Ennek engedelmes szolgálata egészen az önmeghalásig — ez a Krisztus követése. A dicsőség, a boldog örök élet, sőt a tiszta földi boldogság is csak erre következhetik. Más út nincs!

Dum volvitur orbis, stat crux! A világ vajúdik, a *kereszt áll!* Ez a *biztos* út, a *biztos* irány, a *biztos* hivatás. Mert engedelmesség az alapja; ebbe van beékelve, beágyazva úgy, hogy semmi ki nem dönti. Áll szilárdan!

A kereszt, a szenvedés Isten akarata. *Ez az élet értelme!* S minde nekélőtt ez a szerzetesi élet nagy értelme. Jézus életének is ez volt az egyedüli magyarázata, mert ez volt Atyja akarata.

Nehéz az engedelmesség a kereszten?

A *Mater Dolorosa* ott volt mindenütt, ahol szentséges Fia szenvedett. Végigjárta vele a keresztutat, s *áll*a a fájdalmas Anya a keresztfánál siránkozva. Mint érett gyümölcs hullott le a puha, meleg, legyöngédebb édesanyjai ölbe a megváltó keresztről az isteni Fiú.

Nem kísér-e bennünket is, Fiának testvéreit-tanítványait, utódait, az alter Christus-okat, majd a Mater Dolorosa a *mi* keresztutunkon?! Nem törli-e le homlokunkról a véres izzadságot egy-egy szenvedéstációnál?! Nem áll-e ott *rendületlenül* a mi keresztünk alatt, egyetlen szerzetesi Golgotánk legtetetjén, mikor a Nap elsötétedik, az Ég megrendül, mikor átdöfik lándzsával testvéreinkért, ellenségeinkért melegen dobogó szívünket?! Nem lesz-e ott a kétségbeejtő megpróbáltatás, elhagyatottság és vigasztalanság agóniás órájában imára összetett kezekkel, halovány orcáin értünk lepergő könnyekkel?! És ha meghaltunk, vajjon hová zuhanunk, hová hullunk, talán az örök Tartaros szakadékába?! Nem, nem! — Az Egyetlen Édesanya, — Mária ölébe!

Ne féljünk tehát, ne legyünk gyávák, s mindenekfölött ne félszerzetesek vagy csak címzetes Krisztus-követők, hanem *menjünk a keresztre*, — *ott a helyünk!* Engedelmisséget fogadtunk, tartsuk is azt meg mindhalálig. Az elrettentő felírás — engedelmisség a kereszten — csakhamar gyönyörű címmé változik:

A keresztfeszített szeretet!

Kislelkű ember képtelen rá. Nagylelkűség kell hozzá.

Nagylelkű szeretet, mindent feláldozó, mindenről tökéletesen lemondó szeretet! Ki képes rá? — Vir oboediens loquetur victorias. Az engedelmes férfiú győzelmekről beszél. Az ilyenektől kérdezi a keresztfeszített Szeretet: ki tudjátok-e üríteni a kelyhet? — Jakabbal, Jánossal felelik: Igen, Uram! Amen!

P. Marcell kármelita

A Kármel lelkiisége.

(Második közlemény.)

Kármel hármass csillaga.

Ha valaki szereti Rendjét, ha érzi, hogy örök üdvösségét fogja nemsokára annak köszönni, akkor hajlandó olyan hangon beszélni róla, mintha azt minden más szerzetesrendnél többre tartaná, főleg pedig magasan helyezné a világi papság fölé. Pedig az illetőnek, hacsak nem igen együgyű, ilyesmi esze ágában sincsen. *Amatur patria, non quia magna, sed quia sua*; az ember a maga hazáját szereti, nem pedig egy nagyobb és dicsőbb birodalmat, mert az előbbi az övé, a másik pedig nem. A Kármel igen sok más szerzet mellett eltörpül, dehát *az enyém*. Szeresse kiki a magáét. Ami pedig a világi papságot illeti, olvastam Mercier bíboros beszédeit, melyeket lelkigyakorlatra egybegyűlt papsága előtt mondott, s teljesen magamévá tettem abbéli nézetét, hogy a világi paptól Isten tulajdonképpen nagyobb tökéletességet kíván, mint tőlünk, akik az őt környékező veszedelmek elől idemenekültünk Szent Terézia Anyánk szoknyája mögé. Ha tehát a világi pap az, aminek lennie kell, bizonyos tekintetben fölötte áll a szerzetesnek.

Azt mondják, hogy mikor a két nagy rendalapító, Assisi Szent Ferenc és Szent Domonkos Rómában találkoztak, elveikről beszélgetve

azt tapasztalták, hogy felfogásuk sok tekintetben nem egyezik meg, s nem is tudták egymást meggyőzni. Mikor elváltak, mindegyikük megmaradt a maga nézete mellett. Szent lévén mind a kettő, a dolog nem vezetett összeszólalkozásra, amit máskülönben talán megtettek volna. Hiszen tudjuk, hogy a keresztényüldözés idejében Japánban a különböző rendek missziói az utolsó percig vitatkoztak s gyakran nem éppen szelíd hangon helytelenítették egymás felfogását és eljárását. Megesett, hogy utolsó útjukon sem tudtak megnyugodni s mindegyik a maga igazát vitatva lépett a vérpadra, meghalni Krisztus Urunkért. Mert hát ilyen az ember. S az Úristen, úgy látszik, nem is ellenzi, hogy ilyen legyen. Azt akarja, hogy Szentegyházának díszöltőnye, a papság és a szerzetesség olyanformán fessen, mint azok a képek, melyeken a művész nem keveri színeit, hanem apró pettyekben rakja őket egymás mellé. Ez a színmozaik azután bizonyos távolságból nézve egybefolyik az ember szemében, s igen szépen hat. Ellenben közelről nézve bántók a rikító színű pontok. Az örökkévalóság távlatából majd mi is sokat fogunk egységesnek és szépnek látni, ami fölött most nehezen és nagyokat nyelve tudunk csak napirendre térni. Nem a legrosszabb világi pap az, aki azt vallja, hogy Szent Péter szerzete ősibb, mint Szent Benedeké s különbnek tartja állását a szerzetesekénél; s nem kell pálcát törnünk azon szerzetes fölött, aki a maga rendjét tartja a legkülönbnek a világon. Sőt van ebben a sovíniszta felfogásban igen sok jó is. A saját állásunkkal való megelégedettségben jobb a túlsok, mint a túlkevés. Mert hát az erényekben való arany középutat, van-e olyan közöttünk, aki mindig vagy akár csak legtöbbször is, eltalálja?

I.

Most ősszel, mikor ezeket a sorokat írom, esténként körülbelül éppen a zeniten ragyog az északi égbolt legfényesebb csillaga, a szép, fehér Véga. Erős messzelátó hármass csillagra bontja. Három hatalmas égítést — mindegyike nagyobb, mint a mi Napunk — kering egymás körül s küldi onnét hozzánk azokat a sugarakat, melyek körülbelül 26 évvel ezelőtt indultak útra s csak most érkeznek a szemünkbe.

Nem gondolom túlmerésznek, hogy ehhez hasonlítom a Kármel hármass csillagzatát: Nagy Szent Teréziát, Keresztes Szent Jánost és Lisieuxi Kis Szent Terézt. Hiszen a szellemi és erkölcsi nagyságok messze fölülmúlják az anyagi csodák méreteit. Egymás körül nehézkednek ők is; ugyanazt a fehér fényt sugározzák, ha nem is egészen ugyanúgy. Egymást kiegészítik olyannyira, hogy egyetlen egy fényforrásnak tekinthetők. Fényüket ugyanabból a láthatatlan közös fényforrásból, Istentől merítik, akitől a csillagok is vették energiájukat s akinek sugarai ragyognak más nagy szentek és rendalapítók szavai-ból és irataiból is, megszínezve mindegyiknek saját egyénisége által.

Vegyük őket sorra.

Terézia, mikor 1535-ben belép az avilai Megtestesülésről nevezett kármelita zárdába, egy valamikor igen magasan szárnyaló rendi szellemnek szomorú roncsait találja maga előtt, aminek azonban nem ébred tudatára. Gyerekfejjel történt a belépés; egy barátnőjének példája vonzotta oda, s végre is a zárda száznyolcvan lakója valamennyi tisztességes katolikus leány volt, ha — kevés kivételtől eltekintve —

nem is több ennél. Csodálatosan éles elméje és legelsősorban Isten kegyelme azonnal rávezette a legcélszerűbb *modus vivendi*-re: nem törődni azzal, hogy mit csinálnak mások, hanem élni a maga lelki életét „négy szemközt az Úristennel”. Az elnézés szellemét amúgy is magával hozta, mert hiszen már világi úrileány korában sem tudta elviselni, — s erről híres is volt — hogy valakit az ő jelenlétében megszóljanak.

Álljunk meg itt egy kissé.

A világ a Koh-I-Noort, Cullinan-t, a Régent-t bámulja, — nevetnem kell, ha elgondolom, milyen áhítattal néztem rájuk egykor régen a Louvre-ban és a Tower-ben, s hogy szinte megsirattam a kék gyémántot, mikor a Titanic-kal a mélybe süllyedt, — pedig mik azok ehhez a két briliánshez képest, mely Szent Terézia gazdag hagyatékából ragyog itt felénk: „négy szemközt élni Istennel” és „nem szólni meg senkit”. Van-e elv, melyet könnyebben lehetne megvalósítani az életnek legkülönbözőbb körülményei között? A szentek példája bizonyítja, hogy minden társadalmi állással összeférnek. S vajjon hol van az az ékszer, mely úgy tudná emelni ennek a mulandó porhüvelynek szépségét, mint amilyen fényesen ragyog ez a két erény azon az emberi lelken, mely oly szerencsés, hogy őket a magáénak mondhatja. Azonban térjünk vissza Teréziához.

Az említett két nemes jellemvonáson kívül Terézia sok más szellemi értéket hozott a zárdába a családi házból. Egyebek között bizonyos katonás lelkületet. Katonás lélek volt édesatyja, a jó Cepéda Alfonz lovag, katona lett mind a tíz fivére, ami eléggé jellemző arra a légkörre, melyben ifjúságát eltöltötte. Irataiban is lépten-nyomon találunk a hadi életből vett hasonlatokat. Azonban éppen művei alapján értékei közé kell soroznunk azt, amit ő, mint életének egyik legszomorúbb tévedését, sőt bűnét sirat meg, tudniillik nagy olvasottságát a regényirodalom terén. Az Úristennek volt oka rá, hogy ezt megengedje, mert különben honnét vette volna azt a ragyogó stílusát, mely őt a spanyol irodalom legkiválóbb klasszikusai közé sorozza.

Az a huszonhét esztendő, melyet a Megtestesülésről nevezett, lazult fegyelmi kármelita női zárdában töltött, csupán előkészítő iskola volt számára. Meg kellett érlelődnie, hogy megalapíthassa a reformált Kármelt, visszaállítva annak régi szigorát. Először női ágában újította azt meg, 1562-ben, azután pedig, hat évvel később, Keresztes Szent János segítségével, megalapította hozzá a szigorított férfirendet is. Már eladdig is magas lelki élete tulajdonképpen ekkor kezdi teremni gyümölcsseit: a tizenhét sarutlan női- és a tizenkét sarutlan férfi-kármelt, nemkülönben az ő halhatatlan irodalmi hagyatékát.

Ez utóbbinak főrészei a négy nagy misztikus mű: Az önéletrajz, A tökéletesség útja, A lelki várkastély, Az alapítások könyve, továbbá levelezése, mely utóbbi az előbbi négygel körülbelül egyenlő terjedelmű. Ezenkívül reánk maradtak nem nagyszámú költeményei, tanácsai és kisebb iratai. A Kármel lelkisége szempontjából ítélve meg a dolgot, Szent Teréziának nincs egy tollvonása, mely értékkel nem bírna, de természetesen mi itt csupán a legfontosabbakkal foglalkozhatunk, tudniillik az első hárommal, s azokkal is csak annyiban, amennyiben hatásuk szembeszökőleg irányító a Kármel gondolkodásában.

Hogy mit jelentenek Terézia iratai, arra vonatkozólag leghivatottabban maga az Anyaszentegyház nyilatkozik ünnepi szentmiséjének imájában, melyben azt kéri Istentől, hogy „amiként az ő mennyei tanításának eledelével táplálkozunk, akképen tanuljuk el az ő áhítatos jámborságát is”. Mennyei tanítás és mélységes áhitat: valóban nem lehetne őt találóbban jellemezni. Maga volt a természetesség, de ugyanakkor maga volt a természetfölöttiség. Kortársainak tanúsága szerint kimondhatatlanul kedves egyéniség volt, úgyhogy az első tekintetre mindenki megszerette és mindenki mint jobb ember távozott tőle. Még élete folyamán a spanyol királynak római követe úgy nyilatkozott róla a pápa előtt, hogy Terézia anyának nevét Spanyolországban minden ember kalaplevéve ejti ki. Hát hiszen így tettek a jóindulatúak, de viszont bőven kijutott neki a leggyűlölködőbb támadásokból és a legaljasabb rágalmakból is. Szenteknél ez így szokott lenni.

Önéletrajzában feltárja előttünk csodálatos lelki világát, mert hiszen ezt a művet lelkivezetői számára írta abból a célból, hogy ítéljék meg, vajjon azok a rendkívüli kegyelmek, melyekben részesül, Istentől származnak-e vagy sem. Hívó ember számára páratlanul lebilincselő olvasmány, s igazán azt hiszem, minden papnak el kellene olvasnia. Fokozza értékét az a körülmény, hogy Terézia igen józanul gondolkozik a misztikus kegyelmekről, s minduntalan hangsúlyozza ezen a téren a tévedés lehetőségét. Szerinte ugyanis azok három forrásból származhatnak, tudniillik vagy az Úristentől, s akkor minden rendben van; vagy az illetőnek saját beteges képzeletétől, vagy pedig a rossz szellemtől, akinek igen nagy a befolyása az ember képzelőtehetségére, s abban olykor a leghívebben képes utánozni a valódi jelenéseket, hallomásokat, sugallatokat és egyéb misztikus kegyelmeket. A két utóbbi esetben az a lélek, melynek ezen a téren nincs tapasztalata, ha nem vigyáz és nem eléggé alázatos, igen nagy kárt szenvedhet. A képzelőtehetség és a sátán a szenteknél is alkalmatlankodhat, de azok hamarosan tisztában vannak azzal, hogy honnét fúj a szél. *Mindazonáltal föltétlen bizonyosságot a felől, hogy valamely látomás vagy hallomás Istentől származik, senki sem szerezhet.* Ez Szent Teréziának ismételt hangoztatott tanítása. Éppen azért ő sohasem indult semmiféle isteni közlés után mindaddig, amíg azt lelkivezetőjével meg nem beszélte.

1575-ben történt Veas városában, Andaluziában, ahol Terézia zárdát alapított. Odajött a sarutlan Kármel tartományi főnöke, Grácián atya. Arról tárgyalt a Szenttel, hogy hol törénjék a legközelebbi alapítás. Terézia Madrid mellett nyilatkozott. Gráciánnak jobban tetszett Sevilla. „Menjen, kérdezze meg az édes Jézustól” — mondotta neki Grácián. Terézia elment a kápolnába, ahol megjelent neki az Üdvözítő s a leghatározottabban azt mondta, hogy alapítson Madridban. Grácián tudomásul vette, de magában, úgy látszik, asszonyi képzelődésnek minősítette a dolgot, s azt parancsolta, hogy az alapítás történjék Sevilában. Teréziának egy arcizma sem rándult meg. A legnagyobb készséggel engedelmeskedett. Mikor azután a későbbi fejlemények során kitűnt, mennyivel jobb lett volna Madridban alapítani, Grácián szemrehányólag azt mondta neki, hogy miért nem engedelmeskedett akkori-ban inkább Istennek, mint az ő szavának. „Azért, atyám, — volt a

felelet — mert a látomás hitelességéről nekem föltétlen bizonyosságot semmi sem nyújt, ellenben azt a hitem mondja, hogy az előljáró szava Isten szava.”

Ebből természetesen a legtávolabbról sem következik, hogy a magánkinyilatkoztatásnak nincs értéke. Szó sincs róla! Egyiknek-másiknak világra szóló jelentősége volt. Gondoljunk csak Paray-le-Monial-ra, Lourdes-ra, Ratisbonne Alfonzra s így tovább. Szent Pál apostol után bizonyára számtalan lélek köszönte már megtérését magánkinyilatkoztatásnak. Azonban Szent Terézia megtanít bennünket arra, hogy miképpen kell őket helyesen értékelni, s az ő józan, de a mellett hívő felfogása most is megvan a Kármelben s teljesen rányomta arra bélyegét. A kármelita hisz a misztikus kegyelmekben, de először azt nézi, mennyire gyakorolja az erényeket az illető, s csupán az igen tökéletes életű embernél tartja hitelességüket valószínűnek. Sőt még akkor is azt fogja ajánlani az illetőnek, hogy legyen nagyon óvatos. Csak akkor induljon utánuk, ha szembeszökő módon egyeznek a hittel és józan ésszel, s ha megbeszélte a dolgot lelkivezetőjével.

„A tökéletesség útja” kézikönyve az imának. Ezen a téren, az imádságén, Szent Terézia egyike a legnagyobb szakértőknek. A mellett született oktató, aki bámulatos könnyedséggel tudja szájába rágni a legeggyűgyűbb olvasónak is a legnehezebb igazságokat. Mély teológiai tudással magyarázza benne végig szóról-szóra a Miatyánkot és elmondásának módját. Tulajdonképeni tárgya az, hogy nem lehet imádkozni elmélkedés és bizonyos fokú szemlélődés nélkül.

„A lelki várkastély” viszont rendszeres összefoglalása a Szentanya egész misztikájának, s végigvezet a szemlélődési kegyelmek valamennyi fokozatán. Kezdi az egyszerű szóbeli imával és végzi a lelki házassággal. Lehetetenség néhány sorban fogalmat nyújtani e mű rendkívüli szépségéről. Páratlan érdekességű az Alapítások könyve is, mely az egyes zárdák létrejöttének körülményeit mondja el. Tulajdonképen történelmi mű, de azért ez is telítve van misztikus tartalommal.

Ezen cikk keretében természetesen bennünket elsősorban az érdekel, hogy mennyiben érvényesül a Szentanyának befolyása a mai Kármelen. Hát erre én azt felelem, hogy amint a turini lepel szabad szemnek határozatlan foltjaiból a fotográfia kihozta az Udvözítő tete-mének egész alakját, sőt arcvonásait, úgy a Kármelnek valami misztikus fölvételéről meg lehetne rajzolni Szent Terézia körvonalait. Igen, a sarutlan Kármel határozottan Szent Terézia rendje. Amint őbenne, nő létere, volt valami katonás férfiasság olyannyira, hogy egy tudós domonkosrendi azt mondta róla, hogy nem is nő, hanem férfi, éspedig nagyszakállas; úgy nálunk, még a férfikármelen is meg lehet állapítani a kemény férfiasság mellett bizonyos lány, nőies vonásokat. Ilyen például, mint már az előbbi cikkemben említettem, a személyes érintkezésben való finomság: az irtózás nemcsak a nem szűzi tiszta, hanem még a triviális beszédétől és rosszszagú tréfáktól is. Bizonyos, szinte leányos szégyenlősség, melynek következtében még az egymásközi szabadfürdés, úszóruhában, nálunk nem szokás. Én persze csupán azon zárdákról mondom ezt, amelyeket ismerek.

Köteteket mond Szent Terézia lelkületéről, hogy mikor hetes volt a konyhán, éjjelenként azon törte a fejét, hogy szegényes készletéből

mi jót főzön a nővéreknek. Ezt a bélyeget is rányomta rendjére. Az élelem a Kármelen szegényes, egyszerű, de ízletesen van készítve. Így van a kartauziaknál is, míg ellenben a trappistáknál ízetlen, sötét, s az előtte való napi maradékot belekeverik az asznapi ételbe. A következmény az, hogy náluk igen sok a gyomorbajos, mert hiszen az ízetlen étel egészségtelen is. Ezt minden orvos állítja.

Szembeszökő jellemvonása volt a Szentanyának a tisztaság szeretete. Márpedig szegénység közepette azt nem olyan könnyű gyakorolni. Valamikor magam is nagy garral törtem pálcát szegény emberek fölött, ha ebben a pontban nem voltak kifogástalanok. „A tisztaság nem kerül pénzbe” — hangzott a jelszó, s magam is dobálództam vele. Most tudom, hogy ez nem igaz. Igaz, hogy víz akad mindenfelé, de meleg fürdő, fűtött szoba, télen, hogy az ember alaposan megmosd hassék; szappan, elegendő és sűrűn mosott fehérnemű és miegymás. Mindezeket a jómódú ember maguktól értetődő dolgoknak tartja. Pedig szegény embernek nem könnyű tisztának lennie, s a Kármel mégis megtesz mindent, hogy ragyogjon a tisztaságtól. Ez a Szentanya öröksége.

Hogy azonban teljesen őszinték legyünk, meg kell vallanunk, hogy a Szentanyának tisztaságszeretete az ő korában csupán csak a női zárdákban tudott érvényesülni, s csak később ment át a férfirendre. Ezen nincs mit csodálkozni, mert hiszen személyesen és közvetlenül ő csak a nőket nevelte. Hozzá az ő kora ebben a pontban annyira „edzett” volt, hogy még a legelőkelőbb arisztokraták is békés szünbiózisban éltek a rovarvilágnak bizonyos szipókás tagjaival. Terézia nem szűnik meg esengve kérni a férfirend elöljáróit, hogy vigyázzanak az ágyak és az ebédlőasztal tisztaságára. Én itt csupán a magyar, az osztrák és a német rendtartomány férfizárdáiról beszélek, mert a többi nem ismerem.

Szent Teréziára vezethető vissza, gondolom, a Kármelen a rendi fegyelemnek az a bölcs kezelése, mely a szabványok sértetlen megtartásának elvével olyan jól össze tudja egyeztetni azt a másik, már a Kármel *Eredeti Szabály*-ában kimondott elvet, hogy: a szükség törvényt bont. Szent Terézia szigorú volt a fegyelem megtartásában. Nem nézett el, nem tartott kicsinységnek semmit, amint hogy a zárdai életben éppúgy, mint a katonaságnál, nincs kicsinység. Megérkezik egy zárdába s a perjelnő kíséretében megy a folyosón cellája felé. Az egyik nővér hallja a lépéseket, sejti, hogy az „alapító anya” jött meg, kinyitja ajtaját s kíváncsian kitekint. Szeretből történt, de nem kellett volna megtörténnie. A Szentanya nem is hagyja szó nélkül, hanem azt mondja a perjelnőnek, hogy büntesse meg azt a nővért. Mikor azonban a szükség parancsol valamit, akkor Szent Terézia szemében az elvek nem vaspántok, hanem kaucsukabroncsok: lehet rajtuk tágitani, de azután önműködőleg visszaugranak eredeti alakjukba. Ő sürgeti például a sevillei főnöknőnél, mikor az beteg volt, hogy egyék húst, sőt kérjen egyházi fölmentést, hogy azt a nagybőjtben is megtehesse.

Büntetésről beszéltünk. Lehetetlen itt említetlenül hagynunk Szent Terézia szellemének azt a minden kincssel fölerő részletét, mely a *büntetések elviselésében* nyilvánul. Az ő felfogása szerint a

büntetés erénygyakorlati alkalom, tehát nemcsak úgy kénytelen-kelletlen kell azt elviselni; nemcsak jó képet vágni a rossz tréfához, hanem benső, szívbeli örömmel illik azt fogadni. Hibázni emberi dolog. A kármelita apró-cseprő hibáin — mert hiszen nem súlyos dolgokról van szó — nem érdemes fönnakadni, de büntetés kijár mindegyikért. Nem nyakazás: egy Miatyánk, egy fohász és más ilyesféle. A zsolozsmában megbotlik a nyelve: földet csókol. Hogy hányszor teszi meg s hány bacillust szed fel a földről, azt nehéz volna megmondani, de talán ennek tulajdonítható, hogy a Kármelen olyan ritka a fertőző betegség. Be vagyunk oltva ellene. Ha valakit megfeddnek, földet csókol; ha megdicsérik, földet csókol. S teszi mindezt jó kedvvel, mosolyogva. Hány életpályát tört derékban ketté az a körülmény, hogy az illető nem tudott egy feddést elviselni! Hány aposztáziát okozott már az ilyesmi! Mit számít az, hogy a feddés durva volt és igazságtalan?! Mi vigasztalása lesz abból annak a szerencsétlennek, ha az a durva és igazságtalan előjáró melléje kerül az örök kárhozatban?! Szent Terézia megedzette fiait és leányait ezen a téren is.

Ő maga adott erre klasszikus példát még a Megtestesülés-zárdában, 1562 augusztus 24-én. Ezen a napon alapította meg az első sarutlan női zárdát, s e miatt vonták a káptalanon felelősségre. Az a százegynéhány tagból álló testület úgy fel volt ellene háborodva, mintha valami világgraszoló botrányt követett volna el. Sorra keltek fel szólásra a káptalan tagjai és elmondták mindennek, csak nem jónak. Hogy új zárdát alapít a helyett, hogy a magáénak, t. i. a Megtestesülésnek súlyos anyagi helyzetén segítene; hogy feltűnési viselkedésgéből tette; hogy nem volt hozzá engedélye, tehát súlyosan vétett az engedelmesség ellen és így tovább. A vádak csak úgy zuhogtak a középen térdelő Terézia fejére. A legfelségesebb azonban az, hogy bár teljesen nyugodt maradt, mégis *úgy tett, mintha nagyon meg volna ijedve, nehogy azzal sértse meg vádlóit, mintha semmibe se venné, amit mondanak*. Mikor azután elhallgattak, az elnök fel szólítására szép nyugodtan tisztázta magát.

Még egy pontját akarom megemlíteni Terézia anyánk lelkeségének, tudniillik a szentek tiszteletét. Hiszen tudjuk, hogy Szent Józsefét ő terjesztette el. Lehet, hogy tévedek, de én ezt igen fontosnak és a legszélesebb körben terjesztendőnek tartom. Rómában a cisztercita rend generalátusa egy házban lakott Van-Rossum bíborossal. A jó öreg generális nagybeteg volt. Találkozom a lépcsőn a bíborossal; kérdezi, hogyan van a beteg. „Hát bizony nem jól, Eminenza.” „Kérdezze meg tőle, melyik szent iránt viseltetik különös áhítattal, akkor majd kilencedet tartunk ahhoz a felépüléséért.”

Hát én csak azt kérdem, én voltam-e Kármelbe való belépésem előtt az egyetlen magyar pap, akit az ilyen kérdés zavarba hozott volna? Vagy vannak talán mások is, akik nem tudnák megmondani, hogy melyik szentet tisztelik különösebben? Sejtem, hogy vannak. Pedig hát, eltekintve attól, hogy dogma, a szentek tisztelete valami csodálatos melegséget ad az ember lelki életének; változatossá, érdekessé teszi. A Kármelen természetesen a legnagyobb mértékben

érvényesül. De erről esetleg más alkalommal, bővebben szeretnék írni.

Amit most mondok, tulajdonképpen cikkem végére tartozik, de kikívánczozik a tollamból. Tudniillik, hogyha valaki arra volna kíváncsi, vajjon ez az eddigiekben vázolt szellem mennyire van a gyakorlatban megvalósítva a Kármelen, annak csak annyit mondhatok, hogy mikor valamely fegyelmezett szerzetesrend lelkeségéről beszélünk, akkor tagjainak átlagát, illetve inkább a fölét tekintjük. Mert hiszen, amint az emberiség műveltségi piramisának alapjai igen messze vannak a csúcs lángelméitől, vagyis a busman és a pápua azoktól, akik korunk tudományát olyan gigászi léptekkel viszik előbbre: hasonlóképpen van a dolog a szerzetesi életben is. A különbség csak az, hogy ez utóbbiban a legalsó rétegek is aránylag igen magasan, tudniillik az istenkegyelmi élet színvonalán vannak, úgy-hogy aránylag könnyű a piramis csúcsának a troposzférából kiemelkednie. Most huszonöt esztendeje, mielőtt a Kármelbe léptem volna, kartauzinak akartam menni a svájci Valsainte-be, egy tudós kapucinus, Fribourg nagy embere, Hilarin atya azt mondta nekem: „Tudja, az is csak olyan, mint valami könyvtár. Vannak benne fóliánsok, negyed-, nyolcad-, tizenhatodrétek és apró füzetecskék.” Hát hiszen ez igaz; ez minden szerzetesrendre áll; de nagy dolog ám, ha a füzetecskék is Istenről beszélnek!

II.

A Kármel másik csillaga Keresztes Szent János, Szent Teréziának jobbkeze Rendjének újjáteremtésében. Lecsúszott úriember fia, akinek rövid, mindössze 49 esztendő élete elejétől végig, többé-kevésbé a szenvedés jegyében folyt le. Gyermekkorát a nyomor, szerzetesi életét a megnemértettség színezi. Ez utóbbi, a megnemértettség, régi rendje részéről kilenc hónapi, hajmeresztően kegyetlen fogságot teremt számára, a reformban pedig a vezetőkörök részéről olyan ellenszenvet, hogy azok élete végén minden hivatalától megfosztották, sőt hajszálon múlt, hogy ki nem zárták a Rendből. Azonban ő annyira természetfölötti gondolkodású, hogy mindezek a sorscsapások egyáltalában nem képesek befolyásolni kedélyének derűjét és felhőket vonni lelkének verőfényes egére. Elveiből ugyan nem enged, de igazában csak önmagával szemben szigorú, míg mások iránt végletekig gyöngéd és szeretetreméltó. Mint előjárónak legkedvesebb foglalkozása, hogy beteg alattvalóit személyesen ápolja és számukra sajátkezűleg ingyenc ételeket készítsen a konyhán.

Keresztes Szent János az istenszerelemnek trubadúrja. Lendületében, lángolásában hasonló a Poverellóhoz, de abban különbözik tőle, hogy mint tudós bölcselelő és teológus pengeti a lantot. Szűzi tiszta lelke nem riad vissza attól, hogy érzelmeit szerelemnek nevezze; az ő elméjében ez a szó nem indít meg semmi szennyes eszmetársulást.

Sajátságos, hogy vannak, akik ezen a szón megbotránkoznak. Mintha bizony természetes, emberi színvonalon is nem maradhatna emelkedett gondolkodású egyének között ez a fogalom teljesen tiszta. Vagy talán nem mint ilyent, mint valami embert nemesítő érzelmet, mint az emberi szívnek csodaszép virágát éneklik meg a költők? Ha

nem, akkor igazán sajnálkozni lehet rajtuk. Mármost vajjon nem magától értetődik-e, hogy mikor ezen hatalmas érzelemnek tárgya nem egy *ad hoc* idealizált földi lény, hanem maga a minden szépségnek, jósnak, tökéletességnek forrása, az Úristen; mikor azt nem fenyegeti a rajongások rendes vége, a kiábrándulás: nem magától értetődő-e, hogy akkor ezt a szót használjuk gyöngé metafora gyanánt azért, mert nincs nálánál erősebb kifejezésünk s nem akarunk lépten-nyomon *hatványozott* szeretetről beszélni. Pedig talán ez volna a helyes kifejezés.

Keresztes Szent Jánosnak itt bennünket érdeklő irodalmi hagyatéka tulajdonképen mindössze három költemény. Az egyik 8, a másik 40, a harmadik 4 versszakos. Az elsőnek címe: *A Kármelhegy útja*, a másodiké: *A szellemi páros ének*, a harmadiké: *Az élő szeretetláng*. Két kötetének többi része ezen költemények magyarázata.

A Kármelhegy útja a lovagkor kellős közepébe vezet bennünket. A quattrocento miniatűrjei jutnak eszünkbe festői lovagváraikkal, soktornyú bástyáikkal, melyeknek lőrésai közül kanócos puskák és kezdetleges ágyúk kandikálnak elő, az oromzatok mögött pedig páncélos vitézek állnak őrt kócsagtollas sisakkal, címeres pajzzsal és zászlóval.

„*En una noche oscura*” — így szólal meg a költő lantja: egy sötét éjjel, a ház úrnője, a lélek, elindul a légyottra. Csend borult már az egész házra, mert hiszen azokat a hangos szenvedélyeket, melyek az ember belsejét zavarják, már régen elcsendesítette nála az önmegtagadás. Hogy pedig a gonosz se tudja útjában akadályozni, álruhába öltözött: a hit, remény és szeretet mezébe és álarcába, melyen az nem lát keresztül. Így megy le a titkos lépcsőn, s kilopózdik észrevétlenül, maga mögött hagyva mindent, elszakadva mindentől.

Ezek a közbevetett magyarázatok természetesen nincsenek bent a költeményben, hanem csupán a hozzáfűzött kommentárban. A költemény maga egy merész allegória, mely egy szerelmi légyott hasonlatával élve mondja el a léleknek az Úrral való egyesülését. A lélek tehát lopva távozott hazulról annak a boldogító éjtszakának leple alatt: csendben, biztonságban, a titkos lépcsőn, álruhában.

Ó boldog, ó eléggé nem dicsőíthető éjtszaka. Senki sem vette észre szökését, s ő sem tekint se jobbra, se balra. Nincs kezében lámpás, s útjára csupán az a szerelmi láng hint világot, mely a szívében ég. Ez a fény vezeti célja felé, biztosabban, mint akár a déli nap, és kalauzolja abba a rejtekbe, ahol már vár reá Az, aki már olyan jól ismeri őt.

Lelkendezve magasztalja ezt a fenséges éjtszakát, — mert hiszen ez a tulajdonképeni tárgya a költeménynek és a hozzá magyarázatul szolgáló egész első kötetnek — melynek sötétje egyesíti a szerelmes párt: az Úristent és a szerelme által Óhoz hasonlóvá lett emberi lelket.

Forró ölelésben hajtja az Úr fejét arra a tiszta kebelre, melyet még sohasem érintett földi érzelem, és elszunnyad rajta, mialatt a lélek cédruslegyezőjével legyezgeti. Mikor pedig a hajnali szellő kezd játszadozni az alvónak hajfűrtjeivel és felébreszti, az fölemeli kezét és megsebzí a lélek nyakát, úgyhogy az ettől a gyönyörűségtől elragad-

tatásba esik, elalél, arcával szerelmesére hanyatlik, s ott marad eszméletlenül az Ó karjaiban, a liliomok között.

Ez a költemény tartalma. A sebzés, mint az elragadtatásnak megindító mozzanata, közönséges fogalom a misztikusok között. Egyébként az allegória annyira világos, hogy alig szorul magyarázatra. Arról a csodálatos, sötét éjjelről azonban szükséges néhány szót mondanunk.

Jelentése a tökéletes lemondás a földi örömhöz való ragaszkodásról. Ez a szellemi örömeknek az ára, s ebben nincs megalkuvás még egyszázalékos sem. Vagy-vagy. Ez nem hallatlan követelés. Hiszen Szent Pál is ezt kívánja a korintusi hívektől: „Most már az van hátra, hogy . . . azok, akik örvendeznek, olyanok legyenek, mintha nem örvendeznének; és akik vásárolnak, mintha nem volna birtokuk, és akik élnek ezzel a világgal, mintha nem élnének; mert elmúlik ennek a világnak alakja.” A Szent átvitt értelemben nevezi ezt éjjelnek. Ugyanis, ha valaki nem lát, akár mert vak, akár mert behúnyja szemét, vagy legalább is nem találja örömét a látott dolgokban, az úgy van, mintha éjjelben volna. Ha valaki nem hall, akár mert süket, akár mert nem akar hallani, annak ezen érzékére nézve is — átvitt értelemben — sötétség borult. Így van azután a dolog a többi érzékekre nézve is. Ez az ember érzéki részének sötét éjszakája.

Azonban ez még nem elég. Az ember szellemi részének is megvannak a maga élvezetei, és pedig sokkal magasabb rendűek, mint az előbbiek. Hogy csak a mi szempontunkból a legnemesebbeket emeljük ki, ilyenek az imádságban tapasztalt érezhető áhítat; a vallásos buzgalomnak érzete; sőt ide sorolja a Szent még a belső ima nagy kegyelmeit is, a látomásokat, hallomásokat: még ezekhez sem szabad ragaszkodnia annak, aki Istent csupán csak Istenért keresi. Istent önmagáért kell szeretnie, nem pedig az Őtőle várható vigasztalásokért. Ez a második éjszaka még az előbbinél is sötétebb, s ebben talál rá a lélek az ő szerelmének tárgyára és egyesül vele a legtökéletesebb, legszűzesebb, legtisztább szeretetben. Ez az a „*noche oscura*”.

Ne értsük félre a dolgot. Keresztes Szent János nem akart túltenni az édes Jézuson, aki részt vett a kánai mennyegzőn és Lévi lakomáján. Ő is táplálkozott, mint akármelyik más mértékletes ember, sőt határozottan nem tartozott a nagy böjtölő szentek közé, amint Szent Terézia és Kis Szent Terézke sem. Ő is eltársalgott, ha nem is igen tudott másról beszélni, mint istenes dolgokról, de azokról aztán annál élvezetesebben. Amit mondani akar, az, hogy nem szabad *ragaszkodnunk* semmiféle földi örömhöz, s *nem szabad azt önmagáért keresnünk*. A Kármel aszkézise sohasem volt tüntető koplalás. Nagy szentjeink mindig szerény, vidám, gyermekded viselkedésre adtak példát, s első sorban tette ezt a Kármel hármass csillaga. Utolsó útján, nagybetegen Ubéda felé, betegápolója azt kérdezi, mire volna étvágya. Keresztes Szent János pedig nem restelli megvallani, hogy egy kis spárgát szívesen megenne. Tudjuk, milyen csodálatos módon találtak egy köteg spárgát, annak ellenére, hogy annak éppen nem volt az évadja. Nem, őneki ugyancsak sohase jutott volna eszébe nagyképszerűsködni. Egyszerű volt, mint egy gyermek.

A *Szellemi Páros Ének* úgy szerkezetileg, mint tartalmilag hasonló az ószövetségi *Énekek Éneké*-hez, azzal a különbséggel, hogy telítve

van az újszövetség hittudományával, aszkézisével és misztikájával. A hozzáfűzött terjedelmes kommentárral együtt a misztika kézikönyvének tekinthető. Első olvasásra nem könnyű megérteni. Keresztes Szent János maga is nem egyszer panaszkodik nehézkes stílusa miatt, s ezt nem ok nélkül teszi. Szent Terézia ragyogó írásmódja mellett az övé bizony meglehetősen döcögős. Ismételt olvasás azonban elfeledteti velünk ezt a fogyatkozást, s ha van érzékünk a misztika iránt, gyönyörködünk benne. Tartalmát csupán nagy vonásokban közöljük, s néhány könnyebben érthető gondolatot emelünk ki belőle.

„Adonde te escondiste?” — „Hová rejtőztél, én Szerelmemem? Miért hagytál bánatosan? Elfutottál mint a szarvas, miután megsebezted szívemet.” — Így kiált az ara, s keresésére indul Jegyeseének. Kérdi hollétét a hegyoldalon legeltető pásztoroktól, majd a fákhöz, bokrokhoz és virágokhoz fordul, s ezek tanúskodnak arról, hogy köztük haladt el, s Ő öltöztette őket szépségbe teremő kezével.

Az ara panaszkodik, hogy a teremtmények csak hebegve tudnak neki beszélni Jegyese szépségéről, de fogalmat adni róla nem képesek. Kéri tehát, ne általuk beszéljen hozzá, hanem mutassa meg magát neki a maga valójában. Ekkor egy forrás tiszta tükrében megpillantja Jegyese szemeit. „Fordulj el, Szerelmem, kiált fel, mert elrepülök” (vagyis elragadtatásba esem).

„Térj magadhoz, galambom”, mondja a Jegyes, az ara pedig Ővele felváltva rapszódikus lendülettel dalolja kettőjük szerelmét a *Canticum Canticorum* stílusában. Ezt a csupaérzelmet tartalmilag visszaadni nemigen lehet, s azért csak egy gondolatot veszünk ki belőle. „Lelkem és mindenem az Ő szolgálatába állt — mondja az ara, aki egyébként pásztorleány. — Már nem őrzök többé nyájakat s nincs is többé más hivatalom, mert szeretni az én egyedüli foglalkozásom. S éppen azért, — folytatja a többi pásztorokhoz intézve szavait — ha mától fogva a mezőn nem leszek többé látható és található, mondjátok, hogy elvesztem; hogy szerelembe esvén, elvesztettem magamat, s ezáltal lettem nyertessé.”

Hát hiszen valóban úgy van. Ha valaki istenszerelmebe esik, az sok mező számára elvész. Azt hiába várják kártyaasztalnál, hiába a lakomákon, hiába keresik színházban és egyéb mulatóhelyeken. Az mindegyre többé nem kapható. Ellenben annál nagyobb nyereséggé lett Isten Egyháza számára. Egy ilyen istenszerelemtől megrészesített lélek többet használ Isten ügyének, mint a közönséges hívek és papok ezrei.

Keresztes Szent János azonban tovább megy ennél s egyenesen kimondja, hogy Istennek szeretése egymagában elegendő életcél, sőt a legfelségesebb szolgálata a mennyei Atyának. E szavakat adja ugyanis a pásztorleány ajkaira: „Egész lelkem és minden tehetségem az Ő szolgálatába állt; nincs többé nyájam, nincs egyéb hivatalom, mert Őt szeretni egyedüli foglalkozásom.”

Ne vesse ez ellen senki azt, hogy mi lenne a világból, ha mindenki ölbe tenné a kezét és csupán istenszeretetre szorítkoznék. Sajnos, ez a veszedelem annyira minimális, hogy nem érdemes vele foglalkozni. Való tény marad azonban, hogy a tökéletes istenszeretet egyetlen aktusa felér minden más érdemmel, s ha volna ember, aki képes volna állandóan abban lángolni, azt fel kellene szabadítani

minden egyéb foglalkozástól. Bár az is igaz, hogy a nagy szentek, akik megközelítették ezt az állapotot, többet tudtak dolgozni, mint bárki más, s csupán a szívük nem volt a munkájuknál. Azt Istennél hagyták.

Keresztes Szent János harmadik költeménye *Az élő szeretetláng*. Mindössze négy versszak, melyre terjedelmes magyarázat következik. Ha lehetséges önála a szeretet fokozásáról beszélni, úgy mindenesetre ez a költemény az előbbi kettőhöz képest a harmadik hatványon áll. Lángoló sorok; az amúgy is izzó lelket a szeretet végtelen kohójától, az istenségtől már csak egy gyöngye lepel választja el, melybe — csak pillanatok kérdése — bele fog kapni az isteni tűz, porrá égeti. Az istenség érintéseitől már amúgy is össze-visszasebzezt lélek belemerülhet akkor abba a lángtengerbe, az örök boldogságba. Égető mennyei honvágylengi át ezeket a fenséges sorokat.

A legutóbbi spanyol szöveg ezenkívül még 25 költeményét hozza, melyek közül az egyik, az elragadtatásnak megkapó leírása megvan műveinek magyar kiadásában, a tájékoztató bevezetés végén, éspedig Körösy Albin mesteri fordításában. Egy másikat, melyben az ő mély teológiai tudása megkapó módon érvényesül, bár gyöngye, de hű fordításban, itt közlünk most először. Címe: A teremtés.

„Arát akarok Néked adni,
Ki Téged, ó, Fiam, szeressen;
Kit végtelen kiválóságod
Méltó társként közénk vezessen.
Velünk ehessen asztalunknál
A kenyeret, melyet Én eszem;
Megismerje, milyen kincsem
Van a Fiamban Énnem,
S Velem együtt örvendezzen
Szépséges fenségeden.

Köszönöm Néked ezt, Atyám,
— Feleli rá Isten Fia —
De az arának, kit Nékem adsz,
Az Én fényemmel kell bírnia,
Hogy e fény révén beláthassa,
Mily végtelen az Én Atyám,
S hogy a létet, melyet bírok,
Néki köszönöm csupán.
Ölelő karomban gyúljon
Írántad lángra a szíve;
S örök-boldogan lehessen
Jóságod dicséerne.”

Ime, az Anyaszentegyház mint a teremtés célja! Vajjon nem csodaszép gondolat-e?

III.

Van-e, ki nem ismeri a Kármel harmadik csillagát: Lisieuxi Kis Szent Terézt? Hiszen önéletrajza milliónyi példányszámban forog köz-

kézen a földkerekség legkülönbözőbb nyelveire fordítva. Annyira korunk gyermeke, annyira tegnapi, hogy ha életben marad, még most sem volna olyan nagyon öreg. Hiszen néneje, a nála tíz évvel idősebb Ágnes anyja, még most is kormányozza a lisieuxi Kármelt. S mégis az apostoli Szentszék máris a missziók védőszentjévé avatta és a missziós területeken sorra épülnek a templomok az ő tiszteletére. Egyebütt, mint például hazánkban, hasonlóképen.

Mi itt ennek a csillagnak csupán azon sugaraival foglalkozhatunk, melyek valamit hozzáadnak a két előbbenihez, nem pedig azokkal, amelyek Szent Teréziával és Keresztes Szent Jánossal közösek. Ha tehát sokkal rövidebben végzünk vele, az nem azért történik, mintha kevésbé volna náluk ragyogó, hanem csupán azért, mert későbben jött, úgyhogy a már egészen kialakult Illés—Teréziánus szellemre nem lehetett akkora hatással. Mindazonáltal nem szabad keveselnünk befolyását.

Ez a befolyás különösen az ő lelki életének két alapvető vonásán múlik, s ezek: a lelki gyermekség eszméje és az ezzel összefüggő „kis ösvény” elmélete. A Kármelnek egyik sem volt új, de azért annyira hangsúlyozva, mint az ő életében, még egyiket sem látta, s azért sokat tanult tőle. Elég visszagondolnunk azon aszketikus írókra, akiket — a mult század kilencvenes éveiben — teológus koromban még én magam is forgattam, hogy megértsük, mit jelent Kis Szent Teréz. Igazán gerinces embernek kellett annak lennie, akit ők vissza nem borzasztottak az életszentségtől. Az a hármast: a tisztulását, a megvilágosítást és az egyesülést; csak az elsejéhez is — azon a módon, amint ők vezettek — egy kilencven esztendő emberélet alig volt elégséges. Hát még mind a háromhoz!

Betűszerint venni Jézusnak azt a kívánalmát, hogy legyünk újra gyermekek; maszatosan, amint vagyunk, az Ő karjaiba vetni magunkat; nem kételkedni az Ő minden anyai és apai gyöngédséget felülmúló szeretetében; egyszóval, ugyanazon lelkülettel viselkedni irányában, mint amennyel egy kisgyermek szerető édes szülője iránt: ez az, amit Kis Szent Teréz tanított és életében megvalósított. Ez az ő lelki gyermekége és ez az ő kis ösvénye, mely a legrövidebb úton, egy ugrással vezet az Úristen szerető atyai ölébe.

A tisztulás? Hát persze, hogy arra szükség van. Csakhogy ha valaki előzetesen tisztálkodik, s csak akkor akar az Úristen közelébe lopódnai, ha már egészen mocsoktalan, akkor ha matuzsálemi kort érne, még úgy is mindig távol maradna tőle. Az isteni ölelésre, ami az életszentség, az ember sohasem lesz méltó. Itt a földön mindig lesznek kisebb-nagyobb szépséghibái, szeplői; az emberi gyarlóság minduntalan ki fog ütközni gondolataiban, szavaiban és cselekedeteiben, de ha Kis Terézkével kisgyermekké lesz, s úgy közeledik az Úrhoz, annak keblén fellángol az ő szíve is, s ez a láng — legalább addig, amíg lobog — porrá égeti minden bűnét, minden hibáját. Szóval, a szeretet sokkal gyorsabban tisztítja meg őt, mint akár a legszigorúbb vezeklés.

Innét van az, hogy egy bűnökbe merült szívet, mely forrón tud szeretni, sokkal könnyebb átkapcsolni az életszentségre, mint az egyébként erkölcsös, vallásos, de hideg és számító emberét. Szent Ágoston, Kortonai Szent Margit és számtalan más megtért szent

bizonyítja ezt a tételt. A lelki életben óceáni mélységből gaurizankári magasságba gyakran egy ugrás, — példa rá Pál fordulása — ellenben az első emeletről a másodikra nem egyszer lehetetlen utazás. Szabadjon arra hivatkoznom, hogy a nagy angol aszkéta író, Páter Fáber, szintén vallja, hogy a lelki életben vannak egyazon színvonalon való élethossziglani tipródások.

Kis Terézkének ez az aszkétikus irodalomban korszakot alkotó felfedezése az ő önéletrajzában van megörökítve. De nemcsak ebben, hanem az ő sokkal kevésbé ismeretes költeményeiben is. Igazán nagyon szépek, s a kis Szentet ihletett költővé avatják. Csakhogy természetesen eredetiben kell őket olvasni, mert a költeménynek, hiába, az a természete, hogy még a legmesteribb fordításban is sokat veszít szépségéből.

Túlzás volna azt mondani, hogy Szent Terézke szereplése bármi csekély változást okozott a Kármel külső arculatán, vagy hogy a Rend szelleme más most, mint volt annakelőtte. Hiszen a kisded Jézusnak hagyományos tisztelete magában véve is elegendő bizonyítéka volna szellemi gyermekdedségének. Azonban tény az, hogy a Kármel mohón tette magáévá Kis Terézke felfogását s azt különösen a lelkek vezetése terén érvényesíti. A kis Szentről pedig egyértelműleg vallja, hogy ugyanazt a fehér fényt sugározza rendjére, mint Szent Terézia és Keresztes Szent János.

*

Befejezésül hadd foglaljuk össze ezen három Szent aszkézisének jellemző vonásait.

E tekintetben a két első és a harmadik között van némi, de csakis látszólagos eltérés. Terézia és Keresztes János éppúgy koruk gyermekei, mint Kis Terézke. Már most a XVI. század felfogása szerint minden valamirevaló lelki élethez hozzátartozott a kemény önsanyargatás; ha tehát a két előbbi véresre szokta magát ostorozni, az magától értetődik. Szent Terézke is megtette volna, azonban nem engedték meg neki. Maga is belátta később, hogy az ilyesmi nem lett volna összeegyeztethető a „kis ösvénnyel”, melynek hirdetésére hivatva volt. „Kis lelkek”-nek kellett példát adnia, azoknak pedig nem valók a hajmeresztő önsanyargatások, hanem a mindennapi élet töviseinek elviselése és az apró erények gyakorlása. Ez a Kármel szelleme ma is. Egy-két hétig-hónapig az ember sokat elbir, azonban nekünk az egész életre kell berendezkednünk, az pedig hosszú. Azért is, ha nálunk, ami megtörténik, egyik-másik kezdő nagyon neki talál esni önmagának, senkinek sem jut eszébe valami nagyon épülni a buzgalmán. Különben is a kármelita igen nehezen épül, mert annyi kezdő buzgalmat látott már, mely hivatásvesztéssel végződött. Várjunk húsz-harminc esztendeig, akkor meglátjuk, hogy hány zsákkal telik. Szép is volna, ha a kezdő nem volna buzgó!

A három Szent s velük a Kármel aszkézisének egyik jellemző vonása a humoros jókedv, mellyel a világi ember szemében nem egyszer nehéznek látszó önmegtagadásokat végzi. Keresztes Szent János, mint a Megtestesülés-zárda gyóntatója — mikor abban Szent Terézia, már a reform megalapítása után, perjelnő volt — egyik beszédében megjegyezte róla, hogy „mikor valamivel vádolják, olyan szépen

tudja magát mentetegetni". A Szentanya, amint illik, azonnal arccal a földre borult és kulpázott, János atya pedig, szándékosan, elfelejtett neki jelt adni, hogy keljen fel. A nővérek már idegesen kezdtek izegni-mozogni, mert féltették szeretett perjelrnőjüket, de János atya csak nem akarta észrevenni. Végre így szólt: „Hagyják csak; olyan jól érzi magát ott a földön.” Végre koppantott, s Terézia csakugyan örömtől sugárzó arccal kelt fel.

Meg kell említenünk, hogy úgy Szent Terézia, mint Keresztes Szent János igen keveset aludtak; az előbbi átlag négy órát, az utóbbi kettőt. Ez nem mindenkinek való, de azért, azt hiszem s a szentek példája valóban azt mutatja, hogy a sok alvás nem való lelki embernek. Ami azonban az étkezésüket illeti, mint már említettem, bőjtöltek, de nem koplaltak. Szent Teréziáról örömmel jegyezték meg a madridi ferences nővérek, mikor egyszer hozzájuk szállt: „No, hála Istennek, végre láttunk egy szentet, aki úgy eszik, mint akármelyik közönséges halandó.” Ugyanaz áll Kis Terézkéről is. Hogy nagyon mértékletesek voltak, az magától értetődik. Az élet engem sok nagy lelki emberrel, hogy ne mondjam, szenttel hozott össze, többek között Páter Mateóval. Többször voltam Fribourghban nála és közös ismerősöknél vele együtt ebédre hivatalos, s megfigyeltem. Keveset evett, de eleget, hogy végezhesse súlyos apostoli munkáját. Hiszen volt nap, amelyen hétszer prédikált. Másokon ugyanezt láttam.

A három Szent aszkézise továbbá gondosan kerül minden pózolás, szenteskedést, vallásossággal való tüntetést, hanem ellenkezőleg, gyermekdeden egyszerű s a szigort inkább rejtegető.

Igen szelídek voltak. Nem mindig. Szent Terézia élete vége felé egyik levelében megvallja, hogy annakelőtte bizony néha keményen lépett fel; most azonban már nem teszi, és sajátságos, úgy találja, hogy szavainak most éppen annyi, sőt több a foganatja, mint volt azelőtt. Különösen olyanokkal szemben, akik küzdenek a hibáik ellen, nálunk akkora a hosszútűrés, amilyent más rendekben nem tapasztaltam. A feddés igen szelíden történik. Vérbeli kármelita előjáró nem szokta a hangját felemelni. Ha valaki bármilyen gyakran hibázik is, feddést nem kap lépten-nyomon, hanem csak bizonyos időközökben: hetenkint egyszer-kétszer. Hasonlóképen igen szelíd az egymásközi érintkezés is. Keresztes Szent János nevezetes volt arról, hogy ha valamelyik alattvalója méregbe gurult vele szemben, — ami a forróvérű andalúziaiaknál néha megesett — milyen angyali szelídséggel tudta lecsendesíteni. Kis Terézke is kedves mosollyal fogadja ujoncnövendékeinek alkalmi kitöréseit. Johannes a Jesu Maria atya, a Kármel későbbi híres generálisa, mint ujoncmester, egy ilyen alkalommal azzal mentegeti az illetőt, hogy egy ujonctól nem lehet még magasfokú erénygyakorlatot várni. Majd megtanulja. Egyelőre gyakoroljon vele szemben türelmet az előjáró. Nem volna-e mennyei dolog, ha ez az elv a papság egész vonalán érvényesülne?

Azonban legyen elég ennyi a Kármel hármias csillagáról.

Ernő atya kármelita

A ferences aszkézis jellegzetességei.

1. *Evangéliumi tökéletes kivetkezés a földi javakból.*

Amikor Assisi Szent Ferenc szakított a világgal és minden szabadidejét imára és a szegények s belpoklosok szolgálatára szentelte, még nem tudta, mi lesz új életének irányelve. A Szent Damján keresztyének hangja, mely romokban heverő házának fölépítésére szólította fel őt, még nem volt teljes életprogramm. Egyik szentmise evangéliumának felolvasásakor villant meg előtte az új életforma: „Menjetek pedig és hirdessétek, hogy elközelgett mennyeknek országa... Ne legyen aranyotok, se ezüstötök, se pénzetek övetekben, se táskátok az úton, se két köntösötök, se sarutok, se bototok.” Ez az, — kiáltott föl kitörő örömmel — amit én keresek, ezt óhajtom teljes szívűből cselekedni.” (Leg. maior, c. 3, n. 1.) Ebben a mindenből kivetközött apostoli életben találta föl hivatását. Tüstént levetette tehát cipőit, eldobta botját s erszényét, és bőrvét kötéllal cserélte föl, hogy utolsó betűig teljesítse az evangélium szavát. (Celanoi, Leg. I. n. 22.) Első regulája nem is állt másból, mint ezen apostoli életre vonatkozó idézetekből. A második és a ma is érvényben lévő harmadik regula már szabad feldolgozás, de távol attól, hogy egy jottányira is eltérjen az evangéliumtól, e szavakkal kezdődik: „Ez a kisebb testvérek regulája, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliumát megtartsák.”

Amily gyorsan, gondolkodás nélkül vetett el magától Szent Ferenc pénzt, cipőt s botot az evangélium hallatára, éppoly kitartóan s féltő gonddal vigyázott, hogy ne legyen semmije sem a legszükségesebbek kívül. Még ennek a megmaradt csekélységnek tulajdonjogát is a pápára ruházta át. Celanoi szerint, ha egyet-mást el is nézett a testvéreknek, de a szegénység megsértését egyszer sem hagyta szó nélkül, mert a tökéletesség alapját és minden erény anyját látta benne. E téren tanúsított szigorúsága olykor egész kegyetlenségig fokozódott. Így például olvassuk, hogy a jó assisi polgárok házat építettek a Porciunkula-kápolna mellé, hogy a közelgő egyetemes káptalanon legyen hol meghúzódni a testvéreknek éjjelre. Ez Szentünk távollétében történt. Mit tett ő? Még mielőtt feloszlott a káptalan, fölment a ház tetejére és elkezdte bontani. Az assisieknak kellett közbelépniök arra való hivatkozással, hogy a ház az övék, másképp lebontotta volna földig. (Celanoi, Leg. II. 57.) Hasonló szigorral bánt a grecciói testvérekkel is, mikor azok húsvét napján az ünnep miatt és az ő tiszteletére gazdagon terítettek asztalt. Látva ezt, azonnal kiment, elkérte az egyik koldus kalapját és botját, s úgy tért vissza. Majd megállva az ajtó előtt, hangosan mondta: „Az Isten szerelmére, adjatok valamit nekem szegénynek és betegnek.” Amazok nem is sejtve, hogy ő az, feleltek: „Jöjj be, jó ember annak szerelme miatt, akinek nevében kértél.” De lett azután riadalom, amint belépni látták! Tányért kérve, földre ült, majd e szavakkal fordult hozzájuk: „Most úgy ülök itt, mint egy igazi kisebb testvér.” És feddve őket, folytatta: „Jobban kötelez bennünket az Isten Fiának szegénysége, mint más szerzeteseket. Itt terített és fölékesített asztalt láttam és nem ismertem rá abban

az ajtóról-ajtóra járókra.” (Celanoi, Leg. II. 61.) De legmerevebben a pénztől zárkózott el. Talán a legjellemzőbb erre Cattani Péter esete. Nagy nehézségbe ütközött ugyanis a porciunkulai kolostorban a sok idegen testvér ellátása. Nem futotta a szerény alamizsnából. Arra kérte tehát a Szentet, hogy ezeknek ellátására elfogadhasson valamit a rendbelépőktől. Ő így válaszolt: „Távol legyen tőlünk, kedves testvérem, ez a kegyesség, hogy bárki fia miatt is kegyetlenséget kövessünk el a regulán!” „Mit tegyek hát?” kérde amaz. „Foszd meg a Szűzanya oltárát és vidd el a többiét is, ha másképp nem tudsz segíteni a nélkülözőkön. Hidd el nekem, kedvesebb előtte Fia evangéliumának megtartása és az ő oltárának megfosztása, mint a fölékesített oltár és megvetett Istenfia. Majd küld az Úr olyan embert, aki visszaadja Anyjának azt, amit nekünk kölcsönad.” (Celanoi, Leg. II. n. 67.)

De nemcsak ezt az aggályos pontosságot csodálhatjuk Szent Ferencben, mellyel mindenben eleget akart tenni az evangélium szavának, hanem méginkább azt a páratlan eszményiséget, melyet ő ebben az evangéliumi szegénységben látott. Ūrnő, égi menyasszony az neki, akivel legelőször maga az Istenfia kötött frigyet. S mikor Ince pápa habozik megerősíteni a regulát, éppen a megtarthatatlannak látszó szegénység miatt, bámulatos fölkészültséggel kel annak védelmére. E végtelen bájos példabeszédet intézi Krisztus helytartójához: „Szentatyám! Volt egyszer egy igen szép, de nagyon szegény hajadon, aki a pusztában lakott. Egy király meglátva őt, szépsége annyira elbájolta, hogy feleségül vette. Több évi együttlét után gyermekeik is lettek, akik atyjuk vonásait az anya teljes szépségével egyesítették. Végül ismét udvarába tért a király. Az anya nagy gonddal nevelte a gyermekeket és bizonyos idő múlva így szólt hozzájuk: „Kedves gyermekeim, ti egy nagy király szülöttei vagytok, keressétek föl tehát őt, aki mindennel ellát titeket, amire csak szükségetek lesz. Midőn a gyermekek a király elé mentek, ő, szépségüket egy darabig vizsgálgatva, ezt a kérdést intézte hozzájuk: „Kinek a gyermekei vagytok ti?” Felelték: „Mi egy szegény asszonynak a gyermekei vagyunk, aki a pusztában lakik.” Erre a király nagy szeretettel ölelte őket magához s így kiáltott fel: „Ne féljete, ti az én gyermekeim vagytok. Ha idegenek étkeznek asztalomnál, mennyivel inkább gondoskodni fogok tirólatok, gyermekeimről!” E király, szentatya, a mi Urunk Jézus Krisztus. A szép hajadon pedig a szegénység, mely mindenkitől elúztatva és megvettelve, a világban mintegy pusztaságban lakik. Midőn a királyok Királya az égből a földre szállt, oly szerelemre gyúlt iránta, hogy eljegyezte őt magának mindjárt a jászolban. Gyermekeik is lettek a világ sivatagán: az apostolok, remeték és szerzetesek és azok, akik a szegénységnek önként meghódoltak. Ezeket a jó anya kezükben a szegénység alázatosságának és engedelmességének jelvényével az egek Királyához küldte. A nagy Király szeretettel fogadta őket és megígérte nekik, hogy táplálni fogja őket, mondván: „Én, aki a napot az igazak és gonoszok fölött fölkeltem, aki minden teremtménynek táplálékot adok, mennyivel inkább gondoskodni fogok tirólatok, saját gyermekeimről.” Hallván ezt a pápa, fölötte elcsodálkozott és minden további aggodalom nélkül megerősítette a regulát, mert meggyőződött, hogy maga Krisztus szólt az assisi koldus ajkaival. (Sz. Bonav. Leg.

maior, c. 3. n. 10.) „Szerelmese lett a Szegénység Úrnő szépségének, — mondja Celanoi — és hogy annál bensőbben összeforrjon vele mint hitvesével, mintha csak ketten volnának egy testben, nemcsak atyját s anyját hagyta el érette, hanem minden mást is messze ellökött magától. Tiszta ölelésekkel szorította magához s egy pillanatra se kívánt megválni tőle. Fiainak ezt ajánlotta a tökéletesség útjaként s ezt hagyta nekik szent örökségül az örökkévaló kincsek zálogául és biztosítékául. Más nem áhítozik úgy az arany után, mint ő áhítozott a szegénység után.” (Leg. II. n. 55.)

2. Krisztusba öltözés egészen az ő megfeszítettségéig.

XV. Benedek pápa „Krisztus leghívebb képmásának” mondta Szent Ferencet. (Sacra propediem körlevél.) XI. Pius pedig így írt róla: „Úgy látszik, senki sem volt, akiben Krisztus képe és az evangéliumi életmód hasonlóbban és kifejezettebben élénk tűnt volna, mint Szent Ferencben. Éppen ezért, aki magát a nagy Király hírnökének mondta, ugyanőt joggal nevezték második Krisztusnak, mert ő mintegy újra-éledő Krisztusnak mutatta magát kora és a jövő századok társadalma előtt.” (Rite expiatis körlevél.)

„Nehéz vállalkozásnak tetszik nektek, — írja Papini Szent Ferencsel kapcsolatban — akik csak emberek vagytok, követni az Istenembert? Nos hát ime, itt egy ember, olyan, mint ti, kicsike olasz ember, igénytelen külsejű, halandó, részese minden nyomorúságtoknak s ez fogja nektek megmutatni, hogy bármennyire is nyomorult és alacsonyrendű a ti természetetek, mégis képes lesz az isteni példa követésére.” (Napkelet, 1926. 321. I.)

Szeretnénk most itt nyomon követni Szent Ferencet azokra a titkos találkozásokra, amelyeken oly tökéletesen sikerült neki magára öltetnie isteni örök Mintaképünk alakját. Sokat tudna erről beszélni nekünk az assisi sziklabarlang, amelyben ő, mint barátjának mondta, titkos kincset keresett és amelyből majd átszellemülten, majd meg egészen megtörten jött ki. Még többet mondhatna a Szent Damjánkápolna, ahol annyiszor térdelt órákhosszat a kereszt előtt, mely egyszer meg is szólalt előtte. Ki tudná, mily nagy és titokzatos események mehettek itt végbe Szent Ferenc szívében, édes sebeket okozva neki. Celanoi belső stigmatizációról beszél. De az biztos, hogy rabjává lett a szenvedő Istenembernek s talán nem is volt ez időtől fogva egyetlen egy gondolata vagy életmegnyilvánulása sem, melyen ott ne tükröződött volna a Fájdalmas Arc. Mikor lemondva örökségéről, még ruháját is atyja lábaihoz tette, a püspöktől kapott szegényes kabátot keresztalakúra vágta, hogy a megfeszített Jézust hordozza körül és dicsőítse meg testén. (Szent Bonav. Leg. s. Francisci mirac. c. 1. n. 1.) Később is mindig keresztalakban szabatta szerzetesi öltönyét, hogy a kereszttel fölfegyverkezve könnyebben ellenállhasson a gonoszlélek incselkedéseinek. (Celano, Tract. de mir. c. 2.) Kereszttel jelölte meg cellája falát és leveleire is azt tette neve helyett. (Ibidem c. 3.) A keresztet adta testvéreinek breviáriumul és elmélkedési könyvül az első kolostorban, mikor még nem volt könyvük. A kereszttel függ össze a kitárt karokkal való imádkozási módja és a halálnővért is keresztalakban

a földön fekvé várt. Általában mondhatjuk, hogy Szent Ferenc a kereszt láttára szinte megittasult a részvétől és szeretettől, énekelt, táncolt, melyhez maga hegedült két fadarabbal; de e széles jókedv végül is sírásba fűlt, megsíratta keservesen a megfeszített, halálra vált Udvözítőt. (Tökél. tükre 93. f.) De a nélkül is, hogy látnia kellett volna a keresztet, úgyszólván szünet nélkül emlékezetében élt a Megfeszített és nem egyszer hangos volt az út a zokogástól, amerre járt. „Igy kellene végesvégig járnom a világot és tartózkodás nélkül siratnom az én Uram kinszenvedését” — mondta, ha valaki bánata után tudakozódott. (Tökél. tükre, 92. f.) Maga az Úr is sietett kinyilatkoztatni szolgáján ezt az izzó keresztszeretetet. Monaldus testvér keresztreszegezeten látta Szent Ferencet egy alkalommal. Szilveszter testvér pedig egyszer, még világi pap korában, úgy látta, hogy Szent Ferenc szájából aranykereszt emelkedett ki, melynek teteje égig ért, szárai a föld mindkét sarkáig nyúltak. (Celanoi, Tract. de mir. n. 3.) Leó testvér meg Szent Ferenc feje fölött látta a keresztet, rajta az Udvözítővel, mely állt vagy mozgott a szerint, amint ő állt vagy megmozdult és a Keresztrefeszített fénye beragyogta az egész tájat. (Actus c. 38. n. 5.)

De legtöbbet Alverna szent hegye beszélhetne nekünk Szent Ferenc teljes áthasonulásáról a Megfeszítetthez. Ide vonult ő vissza két évvel halála előtt, hogy egészen az imának és elmélkedésnek szentelje magát. A szent kereszt felmagasztaltatásának vigiliáján angyali figyelmeztetést kapott, hogy alázatos béketűrőssel készüljön arra, amit az Úr vele tenni szándékozik. Másnap azután kora hajnalban, amint buzgó imába merülve térdelt cellája előtt, egy szeráfot látott maga felé repülni hat tüzes és ragyogó szárnnyal. E szeráfban magára a Megfeszítettre ismert. Hosszan és édesen elbeszélgetett vele. Megértette, hogy nem testi véranúság által, hanem izzó belső tűz által kell az ő megfeszítettségében résztvennie. A csodás jelenés végetért és a Szentnek testén ott piroslott Krisztus öt sebrózsája. Szívét édes gyönyör, testét éles, metsző fájdalom töltötte el.

Ha a nagy Szentnek fiai nem is hordták így láthatóan magukon a Megfeszítettet, de mindig tudatában voltak annak a szent hivatásnak, hogy nekik szívükben kell hordozniok Krisztus keresztjét és azt szóval-tettel hirdetniök. Legelőbb Hugolin testvér beszélt erről a magasztos hivatásról és hozzátette, hogy részint ruhájuk, részint sanyarú életük által valóban olyanok is ők, mint a megfeszített emberek, akik menekülnek a tiszteltetés elől és kívánnak megvettetni Jézusért. (Actus c. 4. n. 1.) „Szent Ferenc fiai követik atyjuk példáját, ők is elmerülnek az Udvözítő sebeinek szemléletébe és szétviszik a világ minden részébe Krisztus kinszenvedésének misztériumát” — írja Bölcskey. (Szent Ferenc nyomdokain 250. o.) Sokat írhatnánk itt Szent Kláráról, Szent Ferenc „első kis palántájáról”, Szent Antalról, Szent Bonaventuráról, Árpádházi Szent Erzsébetről, Jacopone da Tódiról, a híres „Álla a keserves Anya” szerzőjéről. Mindez a ferencek szenvedélyes szeretetéről tanúskodik, mellyel a Megfeszített iránt viseltetnek.

3. Vidám, dalos aszkézis.

Prohászka püspök szembeállítja egymással a bizánci királyi palástos, imperátori Krisztust és Szent Ferenc Krisztusát „a köztünk forgó, a szűk vicolókban s sötét bodégekban velünk járó vagy a Rivotorto kalibáiban velünk lakó Istenfiát”. De rámutat arra a nagy különbségre is, mely Szent Benedek kimért, udvari szertartású liturgiája és Szent Ferenc dalos, jókedvű, naív, közvetlen áhítata között érezhető, és így folytatja: „Volt itt is szigor, de az nem az ostromoztatások s cilíciumok szigora, hanem a szent szegénységgel s az önfelegyelmezéssel s a belső ember hajlamainak s ösztöneinek betörésével járó áldozatkészség. Szent Ferenc az önkínzás szerszámaait egy helyen össze is gyűjtötte s nyilvánosan, dalolva tűzre dobatta. Az ő aszketizmusa a szent öröm az élet minden körülményei között, fájdalomban és szenvedésben is, börtönben és az élet szürkeségében is. A derült aszketizmusnak ezt a vonalát Szent Ferencről elindulva meghúzzhatjuk Szalézi Szent Ferencen át föl Lisieuxi Szent Terézig, aki mindenbe belevitte a keresztény mosoly kultuszát.” (O. M. 12, 159.) Erre a derűs aszkézisre mutat rá P. Bangha is: „Hogy mit jelentett és mit jelent máig is a ferences szellem az egész Egyház történetében a XIII. századtól kezdve, hogy mily lendületet nyert az egész szerzetesi és az egész aszkétikus élet Szent Ferenc vidám világtiprásával, az ő derűs alázatával, az ő boldogságos eljegyződésével a Donna Poverta-val, az ő Úrnőjével, a szegénységgel, nehéz rövid szavakban, csak sejtetni is... Assisi Szent Ferenc az Isten mosolya volt a földön.” (Magyar Kultúra, 1926 októberi szám.)

Hogy szinte az egész világ valláskülönbség nélkül Szent Ferenc rajongója lett, alig tudjuk ezt mással megmagyarázni, minthogy benne látják a legboldogabb ember típusát. Mindenesetre nála vidámabb ember aligha élt még a föld hátán. S ami a legkülönösebb, éppen ellenkező irányban kereste és találta meg a boldogság titkát, mint azt az átlagember teszi. Mint közönséges cafrangot, úgy rázott le magáról pénzt, kéjt s hatalmat, mindent, ami a földi embert vonzza és mégis boldog, sőt a legboldogabb lett. Gyöngé, beteges szervezetét állandóan a legnagyobb erő kifejtésre kényszerítette, mintha nem ismert volna lehetetlenséget. Megkívánta és meg is kapta a keresztrefeszítés kínjait és mégis ő a világ legboldogabb embere, aki mosolyog, dalol, aki még a halálnővért is mosolyban és dalban várja. Mindenből kivetkőzve, Krisztus sebeinek égető kínjában, halálraváltan is csak mosolyog s azért még éjjel is dalra sarkallja testvéreit. Azt akarja, hogy az egész világ daloljon és örömmámorban ússzon s mikor szelíd szemrehányást tesz neki Illés testvér, hogy nem illik így készülni a halálra, mosolygó arccal mentegeti magát: „Engedd meg, testvér, hogy örvendjek az Úrban és az ő dicséretében és az én magam betegségeiben, mivelhogy a Szentlélek kegyelme folytán annyira egyesülve, egybeforrva vagyok az Úrral, hogy az irgalmából nagyon szeretnék örvendezni.” (Tökéletesség tükre 121. f.) A 142. zsoltár éneklésével: „Szómmal az Úrhoz kiáltottam” — szállt el tüneményesen szép lelke az örök hazába, miután egész élete egy nagy himnusz, az Istenbe merült lélek túláradozó örömeinek himnusza volt. Nem csoda,

hogy a protestáns Hart is a vidámság virtuózának, a legboldogabb embernek nevezi őt, aki valaha a földön élt.

De Szent Ferenc nemcsak saját egyéni életében, mintegy maga magának volt vidám, hanem mindenképen rajta volt, hogy fiai is eltanulják a lelki vidámság ritka művészetét. „Valóban mik mások Isten szolgálói, — mondotta — ha nem Isten dalosai, kiknek az a kötelessége, hogy az emberek szívét lelki vidámságra hangolják?” (Tökéletesség tükre 100. f.) Azzal az utasítással indította őket missziós útjukra, hogy a prédikáció után énekeljenek és az ének végén mondják a népnek: „Mi az Úr dalosai vagyunk; más jutalmat nem várunk töletek, mint az igazi bűnbánatot.” (U. o.) Nem tűrhetett szomorú arcot maga körül: „Mit mutatod kifelé — mondta egyik kísérőjének — bűneid fölött érzett fájdalmadat és szomorúságodat? Ez a szomorúság rád és Istenre tartozik . . . De előtttem és mások előtt igyekezzél vidám lenni, mert Isten szolgájához nem illik szomorúnak lenni.” (Tökéletesség tükre 96. f.) Egyenesen lelki veszedelmet látott a szomorkodásban. Elnevezte babiloni betegségnek, mely az ördög kapunyitogatója. (Celanoi, Leg. II. n. 125.) „Az Isten szolgájának, — mondta — míg komolyan iparkodik megőrizni külső és belső vidámságát, addig mitsem árthatnak a gonoszlelkek . . . De bezzeg van közöttük öröm, ha sikerült nekik részben vagy egészen kioltaniok a buzgóságot és lelki vidámságot . . . Ebből láthatjátok és megérthetitek, miért szeretem és kívánom én oly hévvel magamnak és nektek a külső és belső vidámságot. Hiszen ezzel épülésére vagytok embertársaitoknak és megsegényülésére az ösellenségnek. Mert a szomorkodás az ő követőinek öröksége, hozzánk ellenben az illik, hogy mindig örvendezzünk és vigadozzunk az Úrban.” (Tökéletesség tükre 95. f.) Odáig ment, hogy ezt a regulába is belefoglalta: „Óvakodjanak a testvérek, hogy magukat külsőleg szomorúaknak, borús arcú képmutatóknak mutassák, hanem legyenek örvendezők az Úrban, vidáman és illő módon kedvesek.” (Első regula.) De volt is foganatja a sok fáradozásnak. Aki a Fioretit olvassa, az a víg szentek egész csoportjával találkozik. Ott a kerimburázó Masseus testvér, a gyermekekkel hintázó és társaitól is csak mindig az Úr dalosának nevezett Juniper testvér, az „Isten báránykája”, Leó testvér, az örökké vigarcú Egyed testvér, aki széles jókedvében fűt-fát-követ összeecsókolt maga körül. Egyik protestáns történész meg is jegyzi, hogy nincs még egy szó, mely oly gyakran kerülne ferences író tollára, mint az öröm szava.

Ez a magyarázata annak is, hogy miért lett a ferences iskola az affektív irány híve. Szent Ferenc és fiai azt akarták, hogy a maguknak életnormául választott Evangélium valóban örömhír legyen.

Dr. Kalmár Özséb O. F. M.

A kartauziak.

A „Papi Lelkiség” 2. számában röptében bemutattam a szerzetesi intézmény magyar virágoskertjét.

Most egy olyan rendről szándékozom rövid ismertetést nyújtani, amelyet hazánk szerzetesi virágoskertjében ezidőszerint, sajnos, nélkülözünk. Ez a kartauzi rend.

I. Forrásaim. A müncheni „Ars Sacra” kiadásában 1930-ban kitűnő mű jelent meg a kartauziakról. Hollandból fordították németre. Szerzője egy Pieter van der Meer da Walcheren nevű konvertita. A mű német címe: „Das weisse Paradies” („A fehér paradicsom”). Mesterien ecseteli a kartauzi lelkiiséget. Magyarra való fordítása nagy gazdagodást jelentene komoly lelki tárgyú irodalmunkra. Alábbi fejtegetésemben ez a „Das weisse Paradies” c. mű volt főforrásom. Magamnak is van néhány személyes benyomásom a kartauziakról: azon időből, amikor mint fribourgi egyetemi hallgató valsaintei kolostorukba néhányszor ellátogattam. — A történelmi adatokat főként Dedec Crescens Lajos: „A kartauziak Magyarországon” c. Budapesten 1889-ben megjelent, M. Tud. akadémiai díjjal jutalmazott alapos történelmi művéből merítettem. Rövid, de jó ismertetését adja a kartauziaknak Balla Borisz „A lélek útjai” c. Budapesten 1934-ben megjelent kitűnő művében. Br. Eötvös József „A kartauzi” c. regényében magáról a kartauzi rendről inkább csak mellékesen, háttérszerűen van szó. E rend lelkiiségének lényegét e regény alapján aligha tudnók magunknak megrajzolni.

II. A szerzetesi intézmény fejlődése. Nem-keresztény vallásokban is találunk szerzetesi és remetei életmódot. Gondoljunk csak Ázsia nagy pogány vallásaira. Tehát megállapíthatjuk, hogy a kolostori vagy remetei életeszmény a kereszténységen kívül is mutatkozó valláslélektani jelenség. Találkozunk vele az ószövetségben is. Teljes kifejlődését azonban a kereszténységben nyeri, az isteni kegyelem irányítása mellett, mint a három evangéliumi tanács (szegénység, szüzesség, engedelmesség) intézményes kiteljesülése.

Már az őskeresztény időben voltak, akik teljesen Istennek és saját lelkük gondozásának akartak élni: távol a világ zajától, gondjaitól és kísértéseitől. Főleg Egyiptom pusztáiba vonultak vissza nagy számmal. A pusztaságban és erdők rengetegében akarva, nem akarva egymásra bukkantak, találkoztak. Egymásközt remetei tapasztalataikat és lelki élményeiket kicserélték. A fiatalabbak tanácsért, útbaigazításért az idősebb, tapasztaltabb remetékhez fordultak. Ezek vezetésére bízták magukat. Közösén is kezdtek imádkozni és Istennek dicsőítését zengeni. Kunyhóikat, celláikat egymáshoz mindig közelebb és közelebb építették. Kolostorszerű, szerzetesi közösségekké fejlődtek, alakultak.

Magának a szerzetesi intézménynek célja az önmegszentelés. A közösségi életrend sem egyéb, mint ennek egyik eszköze.

Azonban e szentéletű emberek élete nem maradhatott a világ előtt mindig elrejtve. Felhívta a világiak érdeklődését. A remeték,

szerzetesek kerültek a többi embert, a világot. De a többi ember, a világ idővel utánuk jött, hogy tanácsukat, lelki vezetésüket igénybe vegye.

Akarva, nem akarva így kényszerültek a szerzetesek idővel arra, hogy ne csupán saját és társaik lelki üdvösségével törődjenek, hanem az emberek széles rétegével is. Mind szélesebb és szélesebb tömegeket részesítettek lelki gondozásban és gyakorolták e tömeggel szemben a testi és lelki irgalmasság legváltozatosabb cselekedeteit.

Itt kezdődik aztán a nagy különbség Kelet és Nyugat szerzetesi intézményeinek további fejlődésében.

A keleti egyház szerzeteseinél a szemlélődő, erősen visszavonult élet továbbra is megmaradt. Náluk a külső tevékenység inkább csak rendkívüli, kivételes, soronkívüli.

Ezzel szemben a nyugati egyház szerzetesi életében a külső tevékenység, lelkipásztorkodás, tanítás, betegápolás stb. mindinkább előtérbe jutott. A szemlélődő, visszavonult életmód inkább háttérbe szorult.

Az idővel nagyon is előtérbe tolódó külső tevékenység sokszor már inkább gazdasági és általában világi természetűvé (nagybirtokok kezelése, hiteles-helyi irodák vezetése, közigazgatási és egyéb világi teendők vállalása) vált. Ehhez járult a felgyülemelő gazdagság nyomán a nagy anyagi jólét. Jött továbbá sok nem kívánatos világi beavatkozás a kolostori életbe. Mindez idővel oly elvilágiasító hatással volt egyes kolostorokra és rendekre, hogy eredeti rendeltetésükre, az önmegszentelésre és komoly egyházas életre már valóban szinte lehetetlen volt bennük ráismerni.

Ezzel szemben, ennek ellensúlyozására a szerzetesi intézmény további fejlődésében az évszázadok folyamán három irányt figyelhettünk meg:

1. Egyrészt látjuk azt a törekvést, hogy a szerzetesi önmegszentelési és kolostori közösségi alapfeladat a kor követelte újabb és újabb lelkipásztori és rokon feladatokkal arányos, szerves egységbe forrjon (kanonok-, majd kolduló rendek, jezsuiták és más ú. n. „szabályozott klerikusok” stb.). Ezek tudatosan, tervszerűen, intézményesen vállalták a szerzetesi intézmény kezdetén még ismeretlen vagy csak kivételesen gyakorolt nagyobbfokú külső munkát.

2. Másrészt látjuk egyes szerzetesrendekben a szigorítást (reformot), az eredeti szigorúbb és elvonultabb életmódhoz való visszatérés törekvését. Ez rendszerint az előzőleg mindinkább vállalt külső munka bizonyos kényszerű megszorításával, lecsökkentésével is szokott járni.

3. Végül látunk az egyháztörténelem folyamán szerzetesrendi alapításokat, amelyek életmódjukban újból visszamennek a szerzetesi intézménynek mintegy előfokához, a remetei életmódhoz. Ennek a — hogy úgy mondjam — visszamenő fejlődésnek legjellegzetesebb példája a kartauzi rend.

(Remetének indultak a pálosok és ágostonrendi remeték is. Azonban fejlődésük csakhamar a szigorúbb lelkipásztorkodó rendek közé vezette őket. A kármelitáknál, mint éppen a „Papi Lelkiség”

2. számában olvashattuk, a remetés gondolat sohasem lett teljesen feladva, azonban a fejlődés szintén a közösségi élet felé vezette őket. Hasonló a helyzet a Szent Romuald által 1018 körül alapított kamalduliaknál is. Utóbbiak remeteága még mindig a legrokonabb a kartauziakkal, de valamivel enyhébb.)

III. A kartauzi rend alapítója. A kartauzi rend alapítója, Szent Brúnó a Hartenfaust-i régi nemesi családból született Kölnben 1035-ben. Nyílt eszű és mélyen vallásos ifjú volt. Tanulmányait szülővárosában kezdte és Reimsban fejezte be. Pappá lett. Legszívesebben az egyszerű népnek hirdette Isten igéjét. A reimsi érsek az iskolák igazgatójává tette. Nagy buzgalommal végezte az ifjúság lelki gondozását.

Brúnó lelkében mind erősebb lett az a vágy, hogy egészen egyedül legyen Istennel. A reimsi érsekséget annak megüresedése után vele akarják betölteni. Ő ez elől elbujdosik. Hat társával elhatározza, hogy remetének mennek a magányba. Új hivatásukra buzgó imával készülnek. 1084-ben társaival együtt Hugó grenoblei püspökhöz jönnek. Ez letelepedési helyül a lakatlan, zord Chartreuse-hegyvidéket jelölte ki számukra. Ennek latinosa elnevezéséről kapta a rend latinul az Ordo Carthusiensis nevet.

Itt telepedett le Brúnó társaival, hogy mint külön-külön cellákban lakó remeték egyedül Istennek szolgáljanak: imával, lelki elmélyüléssel és önmeztagadással.

Egy volt tanítványa még tanárkodása éveiből II. Orbán néven a pápai trónra lépett. Megtudván, hol van szeretett és igen nagyra becsült volt tanára, Brúnó: maga mellé hívta Rómába, hogy bölcs tanácsait az Egyház kormányzatában felhasználhassa.

Tanítványai oly vonzalmat éreznek utána, hogy elhagyják chartreuse-i hegyi magányukat és utána jönnek Rómában. Itt azonban nincs lehetőség remeteéletük folytatására. Így újból visszatérnek a chartreuse-i hegyek közé. Azonban Brúnónak tovább is Rómában kell maradnia. Végül engedélyt kap a pápától távozásra. Néhány társával Dél-Olaszországban, Calabriában megalapítja a második remetekolostort és 1101-ben meghal: talán a nélkül, hogy tudatában lenne, hogy az Egyház egyik legfenségebb rendjének lón alapítójává!

IV. A kartauzi rend leírása és rövid története. Szent Brúnó társaival Szent Benedek szabályai alapján élt. A chartreuse-i anyakolostor ötödik perjele, egyben a rend egyetemes főnöke, Guigo († 1737) a szokás és gyakorlat alapján állította össze a kartauziak szabályait.

A rend lassan, de biztosan terjedt Európa nagy részében. Arról nevezetes, hogy remetei, kizárólag szemlélődő életmódját soha fel nem adta, soha meg nem változtatta és nem enyhítette. Ezért rendi szigorításra sem volt soha szüksége. („Carthusiana religio nunquam reformata.”)

A kartauzi hosszú keresztfolyosóval összekötött külön-külön házikóban él, saját magas fallal körülvett külön kis kerttel. A nappal és az éjszaka tetemes részét imában tölti. Ez nagyrészen közös karima. Egyébként kézimunkával és egyéb más hasznos munkával

foglalkozik saját cellájában és kertjében. Hajdan a kartauziak a könyvmásolásban is kitűntek. (A magyar irodalomban nevezetes Érdy-kódex is egy névtelen kartauzi műve.) Cellájukban, mely néhány helyiségből áll és nagyon szegényes, kis műhelyük is van kézimunkára. Húst sohasem esznek. Szigorú böjtöt tartanak. Hétköznap mindegyiknek cella-ablakán adja be az ételt a segítőtestvér. Csupán vásár- és ünnepnap étkeznek közösen. Természetesen teljes csendben. E közös étkezés után van rövid közös társalgás. Ügyszintén hetenként mégegyszer, amikor 3—4 órás közös sétára mennek a magános hegyekbe. Egyébként teljes hallgatásban élnek. A magyar nép ezért „néma barát”-oknak nevezte el őket. — Lelkipásztori vagy egyéb külső munkát egyáltalán nem végeznek. Bármily fontos és magasztos tevékenység ez: *nekik* nem feladatuk. Főleg olaszországi kolostoraik gazdag mecénások által építtetett valódi műremekek; templomaik telve műkincsekkel. Azonban magának a kartauzinak nem feladata a művészet ápolása; még az egyházművészeté sem. Ha azonban egyházüldözés volt, a kartauziak mindig tekintélyes számú vértanút szolgáltattak. Ruhájuk fehér. Szabásban némi eltéréssel hasonlít a domonkosokéhoz és pálosokéhoz. Azonban durvább szövetből való.

Magyarországon hat zárdájuk volt: 1. *Ercsi* a Duna mentén, a veszprémi egyházmegye területén. Hajdan bencés kolostor volt. A kartauziak királyi hívásra és pápai engedéllyel 1238-ban népesítették be. A tatárjárás csakhamar végleg elpusztította.

2. *Menedékszirt* a Szepességen 1299-ben lőn alapítva. Sokat szenvedett a huszita betörésektől.

3. *Vörös Kolostor* Lechnic mellett a Dunajec partján, ugyancsak a Szepességen. Alapítási levele 1319-ből való.

4. A *segítségvölgyi* zárdá Tárkány mellett, Eger tájékán. Minden valószínűség szerint 1332 és 1360 közt létesült.

5. *Lövöld* a veszprémi egyházmegye területén. Alkalmasint 1364-ben keletkezett.

E négy zárdá a XVI. század derekán, az akkori zavaros idők közepette szűnt meg. Menedékszirtre később kamalduliak jöttek. Ezeket II. József oszlatta fel.

6. A *váradhegyfoki* premontrei prépostságot 1494-től rövid ideig szintén kartauziak lakták.

Hazánkba való visszatérésükre a XVII. század folyamán és a XVIII. század elején ismételten történt kísérlet. Mindannyiszor eredménytelenül.

Legnagyobb virágzása idején a kartauzi rend Európában 16 rendtartományra oszlott. Volt néhány apácakolostora is.

Ma kartauziak kerek 350-en lehetnek 20 kolostorban, a következő országokban: Olaszország, Spanyolország, Franciaország, Németország, Svájc, Anglia.

(Folyt. köv.)

Dr. Pfeiffer Miklós

I. Első találkozások Istennel.

2. levél.

Lesújtó élmények.

Kissé hosszabb ideje már, hogy Főtisztelendőséged válaszát megkaptam. Nagyon köszönöm. Igaza van Önnek, amikor azt írja, hogy én a hanyag fajtából való vagyok. Mindig is az voltam. Azóta se mennek sokkal különben a lelki dolgaim. Szedném én össze magamat, ha tudnám. Sokszor megtörténik, hogy lemegyek a kápolnába szentséglátogatásra, letérdelek s csak mikor indulnék kifelé, veszem észre, hogy egyetlen istenes gondolatom sem volt. Ugyanígy egy üres szobába is bemehettem volna. De az egész napom is általában megmaradt silánynak, szétszórtnak, csak itt-ott kapok ijedten észbe, de mire összeszedném magamat, már ez az észbekapás is elmúlt és én tovább tengődöm.

De a jó Isten mégsem hagy el: időnként szólogat, kegyelmeivel megragad s ilyenkor én két vállon érzem magamat. Az Ön levele után, Főtisztelendő Atyám, kissé jobban megfigyeltem ezeket a kegyelmi élményeket s most szeretném pontosabban is leírni, elmondani, hogy egész tiszta képet rajzoljak magamról.

Az utóbbi időben valamivel gyakoribbak lettek, de még így is néha hetek múlnak el s rajtam csak az általános érzés uralkodik, hogy távol lődörgök az Istentől. S ez néha egészen megdöbbszent. Egy-két régebbi kegyelmi élményem, mint valami távoli kétséges visszhang tűnik fel előttem. Ilyenkor aztán úgy szeretnék küzdeni, feljebb jutni, beérni, de nem megy! Ezekben az üres percekben aztán gyakran az is bevilágít valami intuitív erővel, hogy milyen kétségbeejtő lehet az Isten nélküli üres élet. S valahogy magamat ennek a legszélén látom. Ezért aztán jellemző alaphangulatom a szomorúság és nyugtalanság. Oly egyedülállónak, oly elhagyatottnak érzem magamat. Mintha senki ismerősöm nem lenne a házban. Mély szakadékokat érzek magam s a többiek között. Ők valahogy oly vidámaknak, kiegyensúlyozottaknak látszanak. Boldog békességesek! És én magamat ettől messzire látom. Messzi és egyedül állok, vergődöm, keresek magamban valamit, mindig keresek valamit, lázadozom, elrémülök, néha ujjongok... de mindig egyedül!

Ebben a csüggeteg alaphangulatban aztán többször visszatér egy rendkívül erős és érdekes élmény. Ma pl. ezzel is ébredtem. Körülbelül így írhatnám le: hirtelen elfog a lelki üresség érzete. De ez olyan erős, hogy szinte fojtogat. Üres a lelkem. Félelmetes érzés! Világosan látom ilyenkor magamat, mint akinek a lelkében csak kevéske kis kegyelem tengődik. Nem fűt, nem tölt be, nem járja át egész lényemet a kegyelem. Üres vagyok. Napok telnek el intenzívebb kegyelmi kapcsolat nélkül. Hiába fürkészem a lelkemet, nem látom rajta a kegyelem kövérségét, hiába nézek be a szívembe, nincs ott semmi, ami valamicske belső gazdagságot árulna el... nagy vágyak, nagy akarások, nagy tervek és álmok, minden nagy, ami a boltíveket adja, ami körülfogja a teret, de maga a tér, lelkem belső

nagy tere, amelybe annyi kincs és gazdagság, maga az Isten elérne: üres! Páter! Én ezt nem tudom Önnek jobban leírni, csak annyit tudok mondani, hogy rettentő, fojtogató.

Ebben az élményben ez az első benyomás: az elhagyatottságról, az ürességről, a természetfölötti tartalom hiányáról. Ezt rögtön követi egy másik érzés: a szemrehányó, mélységes vágy a bensőséges ima, a teljes kegyelmi élet után. Ó, ha én csak egyszer úgy igazán buzgón tudnék imádkozni! Ha csak minden második gondolatom az Istennél volna! Ha úgy egészen betöltene a természetfölötti! Mennyire tele lenne akkor a lelkem, mily igazán boldog lennék. De most nem vagyok! Ennek a világos meglátása sokszor egészen felkavar. Ilyenkor úgy érzem, hogy a lelkem legmélyéből törnek elő a teljes kegyelmi élet utáni vágyak.

Máskor ugyanebben az élménykomplexumban az kerül hangsúlyozásra, hogy én ezt az annyira óhajtott kegyelmi bensőbb kapcsolatot elvesztettem. Megvolt, de elvesztettem. Kiszáradtam és elszikkadtam. Régi, több esztendő és buzgóságtól lángoló imáim jutnak az eszembe, amikor a szemem szinte rátapadt az Oltáriszentségre és az eleven hittől moccanni sem mertem. Most térdelhetek a tabernákulum előtt órákig, legfeljebb elszórakozom. Megvolt, de elvesztettem! Mire olyan keserű lelkiismeretfurdalást érzek, hogy már alig bírható ki.

Ezek az élmények nemcsak pillanatokig tartanak, hanem az egész nap alaphangulatát adják. Átszőnek mindent. Velem jönnek az ebédlőbe, a könyvtárba. Olvasás közben azon veszem magamat észre, hogy egyáltalán nem tudom, hogy az utolsó két oldalon mit olvastam, mert az eszem másfelé járt, keresett a lelkem nagy ürességei között valamit, de kicsike kis árvácska kegyelmeket talált csupán.

Aztán ez is elmúlik s jönnek a rendes napok. Ilyenkor maga az élmény nincs meg a lelkemben, de viszont az egészet mint valami operálóasztalon kiterítve magam előtt látom s boncolgatom. Rendkívül pontosan visszaemlékszem minden mozzanatra, a legkisebb részletre, mégha hetekkel ezelőtt is viharzottak végig a lelkemben. Látom, hogy mily hirtelen toppant be. Mennyire váratlanul ért a legkülönbözőbb helyzetekben. Látom, hogy rendszerint semmi összefüggésben sem volt a közvetlen előbbi gondolataimmal, elfoglaltsággal. Jól vissza tudok emlékezni az intenzitás fokára, hullámméreteire, amint hol elmélyült, hol meg felszínesebbé lett. Nem tudom elfelejteni a mélységes szégyent vagy vágyódást. Elemeire tudom bontani, meg tudom különböztetni a vezető alaphangulatot és a kísérő érzelmeket. Világosan látom, hogy az egész nagy élmény mennyire nem az érzelmi oldalról indul ki, hanem minden esetben rendkívül nagy értelmi megvilágosítással kezdődik s csak azután csap át az érzelem területére is. S ezt nagyon fontosnak tartom az egészben! Az érzelem csak kísérő jelenség, a lényeg az értelemben van s az akarat megmozdulásában. Épp ezért emlékszem olyan élményre is, amelyik csodálatosan világos volt, de semmi érzelmet sem váltott ki a lelkemből. Mindez a kegyelem lendületétől és nagyságától függ. Ezekben az utólagos boncolgatásokban a legjellemzőbb az, hogy

mindent vissza tudok idézni az emlékezetembe, rendkívül világossággal áll előttem az egész élmény lefolyása, csak egyetlenegy nincs a hatalmamban: újra felidézni magát az élményt, magát a nagy értelmi világosságot, sőt még az érzelmeket sem! Ez idegen világ marad, mint ahogy az élmény lefolyása alatt is idegen világnak érzem. Nem is hiszi talán, Főtisztelendő Atyám, hogy milyen különös utólag hidegen boncolgatni azt, aminek a vihara előbb szinte az élők sorából is kisépert bennünket. Tehát ugyanaz az élménykomplexum két alakban lehet a lelkemben: egyszer mint élő valóság s egyszer mint halott emlék. A halott emlék az összes mozzanatokat tartalmazza világosan és szétválasztva, de élet nélkül. Az eleven valóság ellenben a tartalmi mozzanatokat egyszerre és együtt, épp ezért homályosan tartalmazza, márcsak azért is, mert az élmény lendületében az embernek se ideje, se kedve nincs részleteket megfigyelni, hisz minden egyszerre sodor magával. Ez a részletes elemzés utólag lesz igen világos.

Most azonban szeretném még néhány élményemet leírni Önnek. A fentieket csak azért bocsátottam előre, hogy világosabb legyen Főtisztelendő Atyám előtt, hogy hogyan tudom én ezeket megfigyelni és utólag lejegyezni.

Valamelyik nap szórakozottan imádkoztam a rózsafüzért az udvaron sétálgatva... s egyszer csak ez a fogalom, hogy „imádkozom”, messziről, mint valami apróbetűs felírás fut felém s betűi mindig nagyobbak lesznek... már métereseek, már egész tekintetemet elfogják s hirtelen egyetlen gondolat lesz erőszakosan uralkodóvá rajtam: az, hogy én most imádkozom, az Istennel beszélgetek, nem a pápa Őszentségével, hanem az Istennel. Az Istennel, aki néz és lát engem, akinek veséig ható tekintete épp most fúrja át bensőmet és szomorúan látja ott meg a tegnapi és mai hibáimat. Jaj, mi lesz velem! Nincs menekvés. Kevesebb hitet, Uram! Túlságosan tudom, hogy mennyire ki vagyok terítve előtted. Ilyenkor rémülten látom, hogy jobb lenne butának lenni, jobb lenne csak úgy általában tudni, hogy Isten van és néz bennünket. Lesütöm a szememet, szeretnék úgy betakarózni, hogy az Isten ne láthasson át rajtam, mert éget a tekintete, mert tudom, hogy jóságos és szomorú tekintete a bűneimet nézi. Ezt ilyenkor valahogy úgy a velejéig átlátom... Aztán lassan megint minden elcsendesedik. Csak az emléke marad meg s lelkem még egy ideig hullámszik, mint vihar után a tenger. Tudom, hogy az Istennel találkoztam.

Máskor meg az esti imáimat végzem szórakozottan, mint mindig. Testtartásom hanyag és álmosan hadarok valami Miatyánk-félét. De egyszercsak kezd rám nehezedni a mindenütt jelen levő Isten közelségének tudata. Az ima szövege mindjobban lelassul, szinte a lélekzetem is eláll az imával együtt, testtartásom tiszteletteljes lesz s valami feszült várakozásban meredve érzem parányi kicsinységemet s mély érzelmektől aláfestve megsejtem, hogy Isten mily végtelen jósága kell ahhoz, hogy még szeretettel tudjon ránk nézni! Ily esetekben, amikor egyszercsak hirtelen megállok s ijesztő erővel átvillan az agyamban, hogy Isten figyel reám és rosszalólag int felém, őszintén

bánat- vagy szeretetvallomást teszek, de ez is csak éppúgy egypár pillanatig tart, mint maga az élmény, mert aztán ismét összezsugorok a fejem fölött a szórakozottság és elszórakozás s én elmerülök a jó Isten tudatának napvilágából valami sötét, piszkos tengerbe... s várom az új hullámot, amely egy pillanatra ismét a felszínre dob.

Volt aztán olyan megragadó élményem is, amelyik nem közvetlenül a jó Isten személyére vonatkozott, hanem valami igazságra s ezek még inkább értelmi meglátások voltak. Körülbelül másfél hete történt, hogy elvégezve esti imámat, lefekszem az ágyba. Próbálok aludni, de nem megy. Gondolok mindenféle. Gondolok egy félórán, már egy egész órán keresztül. Már aggódom, hogy hogyan fogok én holnap felkelni. Közben csupa közömbös hétköznapi dolog fogócskázik a fejemben. Egyszer azonban mintha a villám ütött volna belém. Valósággal megrémültem, de a szó igazi és első értelmében megrémültem! Égető világossággal ötlött az eszembe, hogy micsoda szégyenletes, fonák, hálátlan, tiszteletlen és szeretet nélküli állapot az, hogy az Isten létezik, körülvesz engem, fenntart, szeret, gondol rám, én Óérette élek, vagyok s fogok meghalni... s íme, most egy egész órán át, de egész nap is, rá sem gondoltam, eszembe se jutott, mintha nem is létezne! Kétségbeesítő világossággal láttam magának a helyzetnek fonákságát, egyoldalúságát: egyrészt az Isten, aki van, van... e pillanatban is fenséges szimfónia dicsőíti az égben, akit csak szeretni lehet és kell, aki engem is annyira szeret, állandóan törődik velem; másrészt pedig íme, én leélek napokat, heteket, hónapokat a nélkül, hogy a legnagyobb realitással, a legnagyobb valósággal intenzív kapcsolatot tartanék fenn. Rettentő fonák helyzet! Abban a pillanatban azt láttam, hogy korlátolt vagyok, és minden ember törpeagyú, aki nem ül le és nem gondol állandóan a jó Istenre! Az az érzésem volt, hogy na most... most sujt le rám az Isten, mert megérdemlem. Pár buzgó fohászt is tudtam aztán meneszteni az ég felé.

És lám, elaludtam, másnap felébredtem, este lett, újra elaludtam és felkeltem s ezekről a napokról is azt kell elmondanom, hogy botrányos, hogy mennyire nem jutott a jó Isten az eszembe. Szinte megfeledkeztem róla. Imádkoztam, de abban nem volt lélek, intenzív erő, közvetlen melegség. Valahogy úgy szégyenkezem. Mennyivel több lehetnék!

Lássa, Főtisztelendő Atyám, így ütöget engem a jó Isten. Már szeretnék több és szentebb lenni, de ezt még nem adja meg. Szeretnék egyáltalán semmi hibát sem elkövetni, de mégis egész napom bukdácsolás. Most hazudok egy kicsit, mert nincs erőm egészen őszinte lenni, most megszólom a másikat, most durva vagyok, most nem ügyelek eléggé a szememre... és így megy ez állandóan. Tegnap aztán egészen elkeseredtem s ebben a hangulatban valakit nagyon csúnyán megsértettem. De nagyon csúnyán. Azt éreztem, mintha gátszakadás lenne a lelkemben s én ebben a félig elvakult állapotban sok mindent az illető fejéhez vagdaltam, olyat, amiről tudtam, hogy fáj neki. Utána hihetetlen dezoláció fogott el. Összeomlani láttam többbhetes kemény önmegtagadásomat és önfegyelmézésemet, t. i. az utóbbi időben nagyon igyekszem jó lenni. Csátát vesztettem! Kezd-

hetem előlről. Volt ebben a nagy bánatban nagy adag kevélység és hiúság is. Bántott, hogy ismét lecsúsztam! Persze, ezt csak úgy lassan és utólag elemeztem ki magamból. Ott a pillanat hevében a legnagyobb kísértéseket álltam ki az isteni jósággal és irgalommal szemben. Az Istent akartam okolni mindenért, hogy miért nem adott több kegyelmet, miért nem segít jobban, hisz láthatja, hogy mily erőtlén vagyok! Kétségbeejtőnek láttam a helyzetemet, lázadozni akartam minden önfegyelmezés ellen és minden életszentségi törekvés ellen, mert mindezt komédiának néztem. Szóval, igen mély volt a dezolációm. Este a lefekvéskor aztán ijesztő félelem fogott el. Mint egy kisgyermek a sötét pincében, úgy féltem én is, amikor eloltottam a lámpát. Valósággal reszkettem: az Istentől. Jaj, mi lesz, ha megbüntet! Most lát! S ez a félelem szinte elcsigázott. Ilyet még nem éreztem. Behúnytam a szememet s nem mertem kinyitni, mert féltem, hogy valami szörnyűséget fogok látni. Éreztem, hogy a jó Istent ezzel a nagyhangú lázadozásommal megbántottam, kihívtam rosszalását, haragját. Az pedig elviselhetetlennek látszott, hogy Isten haragudjon rám! Jaj, mi lesz itt, ha egyszer majd ítéletre kerül a sor. S ez végleg lesujtott.

Azóta kissé jobban tudok magamra ügyelni, bár ezt majd csak a jövő fogja megmutatni.

Imádkozzon értem, Főtisztelendő Atyám, hogy a jó Isten segítsen kegyelmével, mert látom, hogy magamtól semmire sem megyek.

Válasz a 2. levélre.

Elnézését kérem, hogy most csak nagyon röviden tudok Önnek válaszolni, kedves Testvérem, de ezekből a rövid szavakból is mindent megérthet.

Tehát: ezek az élmények a jó Isten komoly figyelmeztetései voltak. Az Ön felelősségét senki csökkenteni már nem tudja! A jó Isten nem akarja, hogy továbbra is abban a langymeleg lelki életben tengődjék. Sokat vár Öntől, ezért most sokat is ad. Így fogja föl ezeket a kegyelmi indításokat.

Volna egy megjegyzésem ahhoz, amit az utólagos reflexióról ír. Leveléből nekem az a benyomásom, hogy Ön ezeket az élményeket utólag kissé talán túlságosan is az operálóasztalra fekteti (saját szavaival élek!). Abban nincs is semmi hiba, hogy utólag ismét és ismét átgondolja, sőt ez szükséges is. De nagyon ügyeljen, hogy ezt bizonyos devocióval tegye, nehogy az egészből egy lélektani kuriózum legyen, amelyet Ön szinte passzióval boncolgat. Ismét hangsúlyozom, nem a részletes végiggondolásról beszélek, hanem a nyers elemeztetésekről. Ha ezt teszi, úgy bánjon ezekkel az élményekkel, mint Isten szent adományaival. Mert azok!

Necsak befogadja ezeket az indításokat, hanem tegyen is valami szépet és nagyot az Istenért! Ezt elvárja Öntől.

N. T.

Wimmer M. Anzelm O. S. M.:

A Hét Szent Rendalapító és műve.

(A Magyar Szervita Rendtartomány kiadása. Budapest, 1942. 199 lap.)

A kiváló író legújabb munkájával a Mária-kultusz nagyjainak akar méltó emléket állítani a magyar katolikus hívek szívében. Törekvése nem maradt siker nélkül: a Hét Szent Rendalapítót mint a hivatás hőseit mutatja be s így megragadó életük földolgozásával nemcsak a hívek, hanem a papok számára is eszményképet állít. A munka a szépirodalmi izlést egyesíti a történelmi adatok tárgyilagosságával és az aszkétikus író mélységes meglátásaival. Az első részben a 13. század Firenzéjébe visz bennünket a szerző, és lebilincselő leírásai nyomán szinte megelevenedik előttünk az azúrkék ég alatt lüktető városi élet: az olasz napfényben fürdő természeti és építészeti szépségek s a fejlett városi politikai élet kavargásai, melyek nyomán annyi erény, de hiba is került fölszínre. Itt alakul meg a „Máriát dicsérők” testülete, melynek tagjai Firenze legelőkelőbb polgárai közül kerültek ki. E testület bensőséges élete hozta első ízben kapcsolatba egymással a Hét Szentet, akik azután égi megvilágosítás folytán ismerték fel a Szűzanya akaratát szorosabb egyesülésükre vonatkozólag. A látomást ima, vezeklés és tett követte, míg végül is, szinte legyőzhetetlen nehézségek után, kiforrott a szervita rend alkotmánya és elnyerték a pápai beleegyezést, 1304-ben, mely a Hét Szent művét autonóm szerzetnek nyilvánította. A szerző ezután a Hét Szent Rendalapító lelkületét külön is megfesti könyvének második részében. A munka főlemelő olvasmány, különösen papok számára, akik életükben oly sokszor megélik azokat a problémákat, melyekkel a Hét Szent viaskodott: a hivatásnak emberi erőket felülmúló igényeit, a meg nem értés gáncsvetéseit és az isteni Gondviselésnek minden nehézség fölött győzedelmeskedő erejét. A könyv elolvasása nyomán fönséges képet nyerünk a Szervita Rend szelleméről, melynek lényege a Fájdalmas Szűzanya odaadó szeretete s önátadó lelkületének tisztelete és kialakítása minden katolikus hívő szívében. Adja Isten, hogy e könyv minél szélesebb rétegben elterjedjen és nyomában sok szeretet és hivatás fakadjon a Hét Szent Rendalapító nagy műve számára.

Perényi József S. J.

Aszkézis, melyre népem tanít.

A fényképezés mesterei azt mondják, hogy a fényképezőgép lencséje élesebben lát a legjobb emberi szemnél is. Meglátja pl. az arcon azokat a redőket is, amik csak évek mulva fognak megjelenni az emberi szem számára. Meglátja a lélek rejtett vonásait, hiába akar jó arcot mutatni tulajdonosa. A fényképész, ha meg akar élni mesteriségéből, állandóan „retusálni” kénytelen a géplencse könyörtelenül őszinte munkáját, eltüntetni azokat a redőket, amelyek hivatlanul, korán jelentkeznek. — A pap számára ilyen fényképezőgép népének szeme, amely lefényképezi legrejtettebb vonásait, legtitkosabb gyengéit. A gépnél fontos az időjárás, hogy borult-e vagy derült? A papnál pedig az idők járása. Egy-egy lelki megrázkódtatásban jönnek felszínre indulatok, érzelmek, akarások, elhatározások, megfontolások mint elmélkedési mozzanatok. Híveink tartogatnak számunkra eleendő mennyiségben ilyen lelki mellbevágásokat.

Minden aszkézis mint erényszerzés a helyes önismeretből indul ki s jut el a helyes önértékelésre. De míg az ember odáig eljut... Holtig tartó tanulmány és talány önmaga előtt. Megfejtetni segítenek a hívek s adogatnak néha olyan elmélkedési pontokat, hogy csontokig, velőig hatnak. Spirituálisok helyett adnak olyan pontokat, amiket lehetetlen egyhamar elfeledni. Csak egy a fontos: mindig szembenézni a „géppel”, tartván a magyar legény virtusát, mikor fejét fütőkösök simogatják egy-egy vigadalmon, hogy: „Nem az a legény, aki adja, hanem aki állja!”

Keskeny, meredek, tövissel teleszórt útra léptünk, az igazi virtus útjára, a keresztény erények megszerzését mindennapi kenyerünkbe teszi a hivatás. Minél nagyobb alázatosság az út kezdete, s minél mélyebb istenszeretet a betetőzése, amelyre föltornáztatni a lelket sok közbeeső állomáson keresztül lehet. Ez az út egyben a boldogság útja, amely beletorkollik az Istenben elmerülni tudó, önmagát teljesen átadó szeretetbe.

I. *Alázatosság* az alapja minden erénynek. Erről beszélünk a legtöbbet, ezt ajánljuk a legmelegebben, erről elmélkedünk a legszívesebben és mégis: sajátságos jelenség: a legmagasabb fokának gyakorlásától irtózunk a legjobban — a megaláztatástól. Elmélkedési pontokat adunk és kapunk erről és sokszor analfabéták maradunk vele szemben, mint az a haldokló plébános, aki utolsó szavaiban nekrológjáról intézkedik és suttogva rebegi, hogy: „Amice, ki ne felejtse, hogy assessor voltam a városnál.” Egy másik halálba induló testvér pedig élete utolsó perceiben, hasonló intézkedései között, búcsúzóul lelkére köti az ott

jelen lévő másik papnak, hogy el ne mulassza megemlíteni beszédében, hogy: „Első helyen voltam kandidálva a kanonokságra!”

Az alázatosság ellentéte a kevélység, hiúság a régiek szerint, a lélek alsóruhája, mert legutoljára vetkezi le az ember. Hogy az alázatosságban mennyire haladtunk, mutatja viselkedésünk a megaláztatásokkal szemben, ami az alázatosság gyakorlásának hősie fokát jelenti. Irtózunk ettől; az Istenember vért verejtékez ennek előrevetett árnyékától. A tenger mély és keserű, de fenekén teremnek a gyöngyök. Felszínét fodrozzák szellők és futóbogarak, de mélyére egyik sem hat le. Tengerszem a lélek, fenekén érénygyöngyök teremnek. Mint a tengerbe hulló meteor fenéig felkavarja a tenger vizét, úgy kavarja föl a lélek mélységeit a beléje hulló megaláztatás, s megmutatja, hogy vannak-e gyöngyök odalenn vagy csak iszap és ázalékok.

A tanítványok, amikor Szamaria bezárja előttük s az Úr előtt kapuit, mélyen megalázva tüzet akarnak kérni az égből, hogy eméssze meg azt lakóival együtt, de az Úr leinti őket: „Nem tudjátok, minő lelkűek vagytok.” A megaláztatás perceiben tudjuk meg, hogy minő lelkűek vagyunk s mi van lelkünk fenekén. De bármily hasznos legyen a lélek mélyének megmozdítására, Isten nem szánta mindennapi eledelnek a lélek számára, mert vagy összetörne alatta vagy elfásulna s minden leperegne róla, miként a zsidóságot az évezredek megaláztatások a szégyentelenségbe merítették.

Egy fiatal pap nagyszerű alkotásokkal, tüneményes, gyors sikerrel gazdagította hitközségét és filiálisát. Munkája közbámulat, elismerés, dicséret, magasztalás tárgya. Lehetetlen volt nem éreznie, mikor a semmiből s a romokból felemelt, virágzó két hitközségen végigtekintett, hogy: „íme, mégis csak vagyok valaki!” Egyik februári napon beállít hozzá egy vándor zsidó bádogossegéd, aki munkát keresett. Történetesen a paplak ereszcsonatornája csöpögött, áztatta a falat, s megforrasztatta a bádogossegéddel. 2 pengőbe került. Nyugtát ír s elküldi vele a gondnokhoz, hogy fizesse ki. A gondnok kereken elutasítja s kifakad, hogy hogyan csináltathat valamit a pap az ő tudta nélkül, hogy ez „a gyűlésben nem volt megszavalva”, hogy fizesse ki az, aki csináltatta stb. Visszamegy a zsidó a paphoz, lesújtva a botránkozástól, leeresztett kezében lengetvén a szelíd 2 P-s nyugtát s nem fér a fejébe, hogy egy pappal hogy lehet így beszélni. A pap is áll, néz a messze semmibe, szóltanul, majd kifizeti a nyugtát, a cédulát pedig elteszi s tárcájában hordozza vagy 12 esztendeig mint élete leghatásosabb elmélkedési pontját, s csak akkor adta vissza e pontokat, ugyancsak hasonló hatással. N. B. mikor ez az esemény lejátszódott, addig a pap kb. 40,000 P értékű adományt, segélyt stb. szerzett meg községeinek, s e községek, mikor a pap odaköltözött, a költöztetés költségeit, pár q rozs értékét sem tudták megfizetni. A pap megőrizte a nyugtát mint drága emléket, vett róla elmélkedési pontokat s kezdett megérteni sok mindent az evangéliumból, a szentek életéből, kezdte megérteni, hogy egy nagy, alattomos ellensége van a papnak, az *önelégültség*, amit csak egy másik nagy ellenség tud halálra sebezni: a megaláztatás.

Kezdte megérteni Syr Szent Efrém őszinte alázatát, mikor azt mondja hallgatóinak: „*Húzzátok le rólam ezt a ruhát s meg fogjátok látni, hogy milyen féreg vagyok.*” Kezdte érezni azt a belső forrongást,

amely lelke mélyén támadt e meteor-belehullás, e megaláztatás nyomán, de egyben a tisztító folyamatot is s hogy miért áhították, viselték, sőt keresve-keresték a megaláztatást a szentek, szomjúhozták a megsegélyezést, miként Dávid, aki az őt gyalázó, átkozó Szemeit nem engedi megbosszulni. Vagy mint Assisi Szent Ferenc, aki meg is parancsolja, kérlelhetetlen szigorúsággal az egyik testvérnek, hogy őt, Ferencet szentől-szembe hitvány képmutatónak stb. nevezze, a szent engedelmesség nevében. Avagy mint a perugiai ferences zárda főnöke, aki a felvételét kérő világfitól, Perugia kormányzójától azt kívánta; hogy csináljon magának papírból püspöksüveget, írja fel rá élete minden bűnét, üljön háttal előre egy számárra s úgy járja be a város utcáit vasárnap délben, csak ezután fogja felvenni szerzetesnek. A kormányzó rááll, megteszi. S lett belőle Capistranoi Szent János. Vagy Hofbauer Szent Kelemen, aki alamizsnát gyűjt a korcsmában s az egyik kártyázó úr szembe köpi, mondván: „Neszel!” Kelemen pedig előveszi zsebkendőjét, letörli arcát s nyugodtan csak ennyit mond: „Ez az enyém, uram! de most mit ad árváimnak?” Lesujtva áll a megalázó fél, lábaihoz roskad a megalázottnak, felmarkolja minden pénzét s oda-dobja alamizsnaként.

Fölséges győzelmek annak, „aki állja”. Tudja a mi mennyei Atyánk, hogy mikor, mire van szükségünk. S mennyi ilyen elmélkedési pontot kapunk híveinktől, szemünkben vagy hátunk mögött, egyházközségi gyűléseken vagy vonaton utazóktól, piaci árusok kiszólásaiban. „Nem az a legény, aki adja, hanem aki állja.” Így vezet rá bennünket, mint az apostolokat Szamaria kapui előtt, egy-egy ilyen szembenézés a géppel, hogy minő lelkűek vagyunk, s hogy jó lelkünk legyen, sokat és buzgón kell kérnünk a Lelket. Tehát buzgón, elmerülve, sokat imádkozunk.

II. Az *imádság* az a váltópénz, amelyen az önmehtagadás kegyelmét meg lehet vásárolni, az önmehtagadás pedig maga az aszkézis. Lenyűgöző példáit lehet találni az imádságban való buzgóságnak a leg-egyszerűbb emberek között. Egyik falusi templomban reggeltől-estig mindig van imádkozó ember. Mindíg lehet látni hátul, a rejtettebb zugaiban egy-egy öregasszonyt, arccal a templompadozatra leborulva, órák hosszat imádkozni.

Egy cselédasszony elmaradt özvegyen 11 gyermekkel. Hogy hogyan tudta felnevelni őket, csak ő tudja. Ma 46 unoka zajongja körül. Nincs más igénye az élettől, mint egy kis csend, hogy tudna imádkozni. Éjtszaka végzi, mikor elcsendesül a ház, de a fázékonyság miatt ágyában felülve: — „nem bűn az?” — kérdezi aggodalommal. S ha a tanyáról beszabadulhat a templomba, órák hosszat imádkozik arcára leborulva a templom kövén, mintha az ő vállát nyomná a legnagyobb adósság, mintha az ő lelkiismeretét terhelné a legsúlyosabb vezeklés, akitől az élet annyi sokat mehtagadott. Hűségesen adogatja oda utolsó filléreit a perselybe s naponkint ismétlődik előttünk az evangéliumi szegény özvegy példája.

„Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem jobban ezeknél?”

Az *imádság* megszerzi az önmehtagadást. Az önmehtagadás pedig akkor hasznos, ha fáj, ha szenvedést okoz, a szenvedés pedig elvezet

a türelemhez, minden nagynak és nemesnek anyjához, az összes érényeknek anyjához.

III. A *türelem* magas iskoláját a hívek tudják csak igazán megrendezni a pap számára. Vannak hívek, akik örök ellenzékei a papnak, akiknek sohasem jó az, amit a pap akar, tesz, tervez, intéz. Ha a Szív-gárdában az ilyenek gyermekét szerepeltetem a legtöbbet, a legényegyletben az ő fiát állítom minél nagyobb szerepbe, ez a türelem szíven üti s előbb-utóbb megtöri a konok ellenkezőt. S ez imponál a többi hívónak is, akik csendesesen szemlélik a türelempróbát. Arról mérik le a pap igazi értékét a maguk felfogása tükrében, hogy mekkora türelemre képes. Igazában maga fölött állónak abból érzi, ha nálánál nagyobb teljesítményre képes. Egyik iskolaszéki gyűlésen föláll az egyik tudálékos iskolaszéki tag, széles hangon kritizál, még burkoltan gyanúsít is, sérteget is s csak úgy dől belőle a tudatlanság. A pap csak hallgatja. A kérdésekre, helyesebben kérdőrevonásokra nyugodtan válaszol, higgadtan megmagyaráz, mint egy szenvedélymentes fakir. Pedig belül forr, feszül, kavarg, émelyeg, de lebírhatalan gyomorral csak nyel, s a csatát akkor nyeri meg, amikor a csendes szemlélőből kibomlik a szó: „Hát csak jó türelme van ennek a papnak... én már régen kihajítottam vóna, hogy a lába se érné a földet!” A nagyobb tudás nem imponál neki, mert abba nem tud belelátni. A szellemi munka sem imponál neki, mert az is kenyérkereset az ő szemében. De a türelem igen, mert azt össze tudja mérni az övével. S ha ebben maga fölött látja a papot, hogy szelídsége lebírhatalan, türelme verhetetlen, akkor megtörik a jég, nem merik többé támadni. Jól vette a türelemre nevelő pontokat. A leckét pedig visszaadja, nem rögtön, hanem kívárja rá az időt. Ha jól tudja elfogadni az elmélkedési pontokat, majd jól tudja vissza is adni. Csak legyen türelme kívárni az alkalmas időt, ha hosszú lesz is az.

IV. A *szenvedések szeretete*. A türelem rávezet s ráképesít erre is. A legtöbb példát itt kapjuk híveinktől. Egy vézna, sovány, magabaro-skadt falusi asszony jön a paphoz tanácsért. Arcáról ítélve 60—70 év között járónak látszott, csak árnyéka önmagának. Férje éjtszakáról-éjtszakára odavan, iszik és kártyázik. Már 3 drb. földet eladott. Mikor hazamegy éjtszaka, szörnyű káromlással, ocsmány, trágár szavakkal halmozza el — eladólánya s apróbb gyermekei előtt — s éjtszakának idején a szomszédok ólpadlásán, szénapajtaiban bujkálva várja meg a reggelt. Egyszer kést hajít a menekülő asszony után, akinek sarkába fúródik a kés. Nem megy panaszra a hatóságokhoz, bár erre ösztön-zik ismerősei, nem fog kötelet, hogy felakassza magát, bár erre is ösz-tönzi sokszor valami, de gyakran eljár gyónni, áldozni s a templomba magát kisírni. E 70 évesnek látszó asszony 11 gyermeket hozott a világra, 7-et fel is nevelt, illetve 7 él s ő még nincs 40 éves. Ebből 20 évet így élt le a férje mellett. Ez az egyszerű asszony, aki nevét ma se tudja leírni, azt mondotta: „Viselem (a keresztet), mert gyermekeim vállára nem rakhatom.” Ezért szenved s nem pusztítja el magát s nem hagyja ott az urát.

„Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem jobban ezeknél?” Mennyi keresztet kell viselnie a papnak, amit nem rakhat híveinek vállára!...

V. A szenvedések és szenvedők szeretete elvezet bennünket a *hálához*, hogy tudjunk mindennek örülni, mindenért hálásak lenni. Erre is adnak jópéldát híveink. Egy meleg nyári délután hívják temetni a papot az egyik tanyára. Tüdőgyulladásban hamar érte a halál az apát, 7 apró gyermeket hagyott itt. Meg cselédházat, amelyből nagy kérésre az uraság egyelőre nem költöztette ki a családját. Nincs az asztalon egy fél kenyér, a pap küld ki nekik egy kenyeret, darab szalonnát, mert ilyenkor se sütni, se főzni nincs idő. Hogy azután hova, merre mennek, melyik szögletébe széles e világnak, akiknek e világból annyi sincs, ahol megálljanak, arról most tárgytalan, céltalan gondolkozni. Se cselédlakás, se konvenció, mert kihullott a béresostor az apa kezéből, s nincs olyan nagyfiú, hogy felvehesse. A temetést az esemény nem mindennapiságához mérten takarosán elintézi a pap. Nehéz volt itt nem prédikálni, de még nehezebb elmondani a 7 jajgató, síró gyermek között, akik közül a legnagyobb 13—14 éves, a legkisebb pár hónapos. A temetés végeztével az özvegy bemegy a paphoz, megköszöni a díszes temetést s azt kérdezi a paptól: „Tisztelendő úr, mivel tartozom? Most ugyan fizetni nem tudok, de mikor tehetem, megadom.” A választ megkapta röviden, egy szóban. Nagy gyászában is hálálkodva távozik. De a kérdése: „Mivel tartozom?”, továbbra is ottmarad a levegőben s tovaszáll mint füstkarika, kíséri a papot, ki a mezőre, ahol javában aratnak. Az asszonyra gondol, akit most odahaza vár 7 kereszt, nyolcadik a magáé, de a mezőn nincs számára egyetlenegy sem. A hosszú sor keresztiek mint betűk sorakoznak előtte mondattá: „Mivel tartozom?” Betér a hús akácosba, amelyből ha egy hát gallyat vihetne az az özvegy, boldog volna. A fák is mint betűk, sorba igazodnak, mondattá lesznek: „Mivel tartozom?” Hús szobák, megterített asztal, magtár, kamra, udvar, istálló, mind-mind egy kérdést súg: „Mivel tartozom?”

„Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem jobban ezeknél?”

VI. *Jótekonyság*: a „Mivel tartozom?” kérdésre válaszként jelentkezik az alkalom. Harangra gyűtenek a faluban. Egy születésétől nyomorék koldus buzgón eljár a templomba. Csak csúsztatni tudta lábait, pár ujjnyit egyszerre, s ahol elment, a porban úgy látszott, mintha valami féreg mászott volna. Gyakran felbukott s összetörte az arcát. Sírva mondogta nem egyszer, hogy valami arra ösztönzi, hogy pusztítsa el magát, nem bírja a szégyent, hogy őt az emberek részegnek nézhetik. De tűrte végig. Istállóban szalmán hált és halt is meg, nem engedte magát szobába vitetni, félvén, hogy ruhája nem tiszta. Alalmaznát csak akkor fogadott el, ha nem volt mit ennie vagy ruháját miből kimosatnia. Mikor meghallotta, hogy harangra gyűtenek, beállít a paphoz, rongyaiból kibogozza 3 pengőjét (mennyit csúsztathatta béna lábát s hányszor hemperedett bele az árokba, míg összeszedte) s odaadja a papnak: „Nagyon szépen felkérem tisztelendő urat, tessék elfogadni a harangba...” A pap ijedten szabadkozik. „Csak tessék elfogadni, mert én ezt odaszántam. Megsegített a jó Isten, hogy össze tudtam szedni...” Mit volt mit tenni, elfogadta, gondolván, hogy ennek lesz a legszebb csengése az egész harangban.

„Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem jobban ezeknél?”

VII. Óvatosság szavainkban, magatartásunkban.

A papnak is kijut abból a pohárból, amit az Üdvözítő is ivott s ígérte, hogy inni fogják az ő szolgálai: a lelkek elpártolásán érzett fájdalom, csalódás.

Nevel szívőgárdistákat, nagyszerűen fest a gárda-élet, nevelődnek a hit bajnokai. Felnő a leány, jön egy vegyesházasságra való alkalom, lassan elmaradozik még a templomból is s megesküszik akat. módon.

Zárdában nevelkedik a másik, sőt jelölt lesz. Jön egy vegyesházasság s a férj állása kedvéért aposztatál is...

Hangadó, szóvivő a hitközségi életben, sőt a pap fölött állónak is érzi magát, mert kimeríthetetlen szóbozségével szinte bűvöletben tartja a tömeget. Ha a pap nem hajlandó maga fölött engedni, igazgatni s nem hajlandó nagyon okos mivoltát elismerni, rögtön kész a válasz: „Áttérek családommal együtt... tessék kitörölni nevemet az anyakönyvből!” És meg is teszi. Mintha a gonoszlelek, akinek tervei szerint cselekszik, megragadná és nem engedné el többé a neki felkínált kezét. S következetesen megy a szakadás útján a teljes elszakadásba, s mindig „a pap miatt!”

Milyen keserű tudat a pap számára, hogy az ő személye volt alkalom valakinek az elpártolásra, hogy minden erőfeszítése hiábavaló volt visszatartására, hogy jóakarátát nem tudta megértetni... Jól tudja az illető, hogy azzal üt a legnagyobbat a pap szívében, ha bosszúból „kiáll” a katolikus Egyházból.

Ilyenkor tapasztalja, hogy milyen könnyen félremagyarázzák szavát.

Milyen könnyen megsértődnek egy-egy nem gondosan megválasztott kifejezésén; csak hogy egy bosszús gesztussal hátat fordíthassanak neki is, az Egyháznak is. Ezek is jó elmélkedési pontok az állandó éberségre, a szavakban való óvatosságra, a sötét hatalom ellen való vigyázatra. Mert míg a jó elhatározásokban az emberek oly hamar megínognak, addig a rossz elhatározásokban makacsul, következetesen kitartanak. Minden aposztázia, ha mégoly szemétje is az illető az emberiségnek, megvérzi a pap szívét. Lesújtó, bénító tudat, érzés, hogy valaki megbotránkozott bennünk, ha mindjárt a sértett kevélység, szertelen hiúság, féktelen ambíció, engesztelhetetlen bosszúvágy vezeti is a távozót. Az elszakadás a nyájtól a pásztornak rettenetesen fáj. Éppen azért teszi, hogy fájjon. Ilyenkor kapja a legmellbevágóbb elmélkedési pontokat, hogy nem olyan tökéletes az ember, a pap, mint kellene, mert különben ez az eset nem következett volna be.

Hiába próbálja magát vigasztalni, hogy Krisztus Urunk is szenvedett aposztáziát, hiszen világot megváltó oldala mellől dőlt ki Júdás... Azért csak fáj.

Hiába akarja magát meggyőzni, hogy: „necesse est, ut scandala fiant”, hogy a farizeusi botránkozás kivédhetetlen volt akkor és az Úrral szemben is, csak fáj!

Hiába néz végig a többiek, a hűségesek, a buzgók seregén, a példások életén, ragaszkodásán, az az egy eltávozó — csak fáj!

Lehangolja, lehalkítja, magába roskasztja diadalmas, szárnyaló, rugalmas, lobogó lelkét. Az előbb annyiszor feltett kérdésre: „Simon,

Jónás fia, szeretsz-e engem?" — most hétszeres erővel tör ki belőle a válasz s nyögve feleli: „Uram, Te mindent tudsz, Te tudod, hogy szeretlek Téged" — különben nem fájna úgy híveid s híveim elpártolása.

Igy jutunk aszkézisünk befejező állomására: a bensőséges Isten-szeretetre. Szeretni a fölséges, jóságos, hatalmas Istent, Akinek művésze, hogy minden rosszból jót hoz ki azok számára, akik Benne bíz-
nak s Hozzá ragaszkodnak.

Szolgáinak is minden megaláztatásból, minden üldöztetésből, minden fizikai és lelki szenvedésből jót hoz ki. Az aszkézis útjára állítja, hogy Hozzá juthasson, s Magnificat legyen a válasza minden elmékedési pontra, amit híveitől kap.

Mert sohasem tudhatja a pap, hogy kinek köszönhet többet: a jó híveknek-e, akik csókjaikkal halmozzák el ruháját, kezeit, vagy akik sarat dobnak rá, hogy megalázzák, lelke mélyéig felkavarják, de erénygyöngyeit megtalálni s kiemelni segítik.

Nem tudhatja, hogy kinek köszönhet többet: az előkelő barátoknak, akik sarkig tárják ki előtte szalonjuk ajtaját s tiszteletükkel magasra emelik, vagy söpredék ellenségeinek, akik a korcsmák bűzhödt légkörében lehúzzák róla a keresztvizet is, de amikor ő is elmondhatja: „Húzzátok le rólam ezt a ruhát s meglátjátok, hogy milyen féreg vagyok!"

Nem tudhatja, hogy kinek köszönhet többet: a jók ezreinek, akik vele együtt imádkoznak, vagy annak a néhány elszakadó és aposztáziába rohanónak, akik szívét megkeserítik, de minden önelégültségből örökre kigyógyítják, legveszedelmesebb ellenségétől megszabadítják.

Azért a válasza mindig csak egy:

Magnificat a jó hívekért, akik felemelnek s éreztetik velem, hogy Isten szolgálja vagyok.

Magnificat a rossz hívekért, akik lesujtanak s éreztetik velem, hogy haszontalan szolgálja vagyok.

Magnificat mindenért, hogy mégis csak a lelkekért vagyok, az Isten rokona vagyok.

Dr. Bába Miklós g. kat. esp.-parochus

„Divatos bűnök.”

Ez a címe annak a felbecsülhetetlen értékű 32 lapos füzetkének, amelyet Schnattner Szigfrid O. S. B. írt és az A. C. terjeszt. (Ára 10 fillér.)

Nem recenziót akarok róla írni, sem pedig kritikát felette gyakorolni, amely néhány nem lényeges megjegyzésre szorítkoznék csupán. De még csak ajánlani sem akarom, amit a jeles szerző neve amúgy is feleslegessé tesz. Csupán arra akarom a figyelmet irányítani, amit ez a füzetke a mi papi lelkiismeretünknek mond.

A szerző az első 16 lapon a káromkodásról szól. Hiszen sok újat nekünk nem mondhat, de amit mond, azt oly ügyesen, drámai beállí-

tással teszi, hogy valamennyiünket megdöbbsen. Méltán veti fel a kérdést, vajjon mi szerencsétlen, káromkodó magyarok érdemlünk-e életet, kíméletet? Nem nehezedik-e reánk ezekben a súlyos és bizonytalan időkben az a gondolat, amely 1916-ban nemzetünk nagy prófétaját emésztette: „Nem védekezem a rémséges gondolat ellen s a rám nehezedő borzalmas érzéstől, hogy a *magyar nem győzhet*. Ez a káromkodó nép okvetlen megadja az árát, akármit csinálunk, ha körmeneteket is tartunk...” Vajjon le tudja-e a Patrona Hungariae, akire István öröksége annyi szegényt hoz, s akinek a neve a káromkodások által annyiszor osztozik Fia gyalázatában, mondani le tudja-e csitítani Isten méltó haragját, s le tudja-e fogni büntetésre felemelt kezét? S mi papok megteszünk-e valóban mindent ennek a szörnyű rákfénének, a káromkodásnak kiirtására? A nyilvános életben fellépünk-e elég eréllyel a káromkodók ellen? Nem szerel-e le bennünket még botrányos esetekben is az „okosság”: Ha szólok, még rosszabb, úgy is hiába, csak kellemetlenségnek teszem ki magamat stb.

S a gyóntatószékben nem surranunk-e el az annyira megszokott és elkopott vád felett: káromkodtam? Nem mentjük-e ezt egyszerűen a rossz szokással, amely a minimálisra csökkenti a szándékosságot s így a bűnt? Adunk-e érte megfelelő penitenciát és megjelöljük-e a módot, hogyan lehetne arról leszokni? Hangsúlyozzuk-e ebből a szempontból is a káromkodó vagy a káromkodást elnéző szülők és gazdák felelősségét?

A könyvecske második felében a szerző a nemzetgyilkos bűn ellen emeli fel szavát. És ez a rész talán még inkább belenyúl papi lelkiismeretünkbe. Mert hiszen ebben a tekintetben úgyszólván *csak* mi, katolikus papok tehetünk valamit. Hasztalan magában véve az amúgy is már meglehetősen elkésett birtokreform. Most, mikor a nemzetgyilkos bűn ragálya beleette már magát katolikus népünk eleve testébe is, csak az alapos erkölcsi reform segíthet.

És ebben valóban *csak* mi papok, lekipásztorok tudjuk és vagyunk hivatottak hazánkat a végveszélyből kiragadni. Mert a statisztika kérlelhetetlen s megcáfolhatatlan számadatokkal igazolja, hogy már halálra vagyunk ítélve. Hazánkban a születések ezreléke 50 év alatt 45-ről 20-ra zuhant alá. Sőt vannak helyek, ahol 1000 lélekre csak három születés esik. Míg ezzel szemben szomszédaink, nevezetesen a szerbek 28, a románok 30 ezrelékkal szerepelnek. Mi mászt jelent ez, mint azt, hogy a hurok a nyakunk körül mindinkább szorul, s minden hősiességünk ellenére a saját magunk számára ássuk a sírt?!

Ezzel szemben mi papok, gyóntatók milyen állásponton vagyunk? Mind szelídebb és szelídebb hurokat kezdünk pengetni, mind több mentséget keresünk és találunk az enyhébb felfogásra és kezelésre. Majd az emberi tekinteteknek, majd meg a hamis részvétnak engedünk. S ami még szomorúbb, nem vagyunk valamennyien egy és ugyanazon állásponton, s így módot adunk arra, hogy a visszaélők az egérutat megtalálják. Vajjon megértetjük-e híveinkkel, gyónóinkkal, hogy e téren is, mint a fronton, a kereszténységnek és hazának megmentéséről van szó, s hogy hősi idők hősi lelkeket is követelnek? — Ha akadna köztünk, aki még nem volna felfogásában a helyzet rettentő magaslátán vagy arról lecsúszott, vegye csak kezébe Schnattner

füzetkéjét. És ha maga félénk egyes halálosan fontos dolgot híveinek megmondani, ám nyomja kezükbe Schnattner könyvecskéjét.

Tegyük ezt meg annak a komolyságával, aki átérezte, hogy szörnyű felelősség terheli, nemcsak Isten, hanem a haza előtt is.

Mikor tehát az érdeemes szerző fáradozását megköszönjük, jobb tanácsot nem adhatunk, mint azt: — „Tolle, lege!”

Müller Lajos S. J.

„A fehér torony hívei.”

(Budapest, Korda, 1942. 272 lap. Ára fűzve 6.50 P.)

Megköszönöm Schmiedt Bélának ezt a könyvet.

Nem azért, mert tollát nem hevertette, mert papi lelkünknek mindig tud valami kedveset adni, nem azért, mert nekem e könyve többi írásainál is jobban tetszik, hanem főleg azért, mert — míg előbbi könyveiben inkább írt, ebben a könyvében inkább adott.

Úgy tűnik föl nekem e könyv, mint pirosuló gyümölcs a fán. Mi mindenbe nem került annak a fának, amíg piroslik rajta a gyümölcs! Rejtett, titkos belső munkába, illatos virágzásba, de főleg minden vész-szel, bajjal szembenéző küzdelembe...

Amíg idáig jutott az adomány.

A nagy jótett.

Jótett a népnek. Bárcsak olvasná el minden hívő. És érezné meg lelkét! Ezt a népszerűtetet. Mélyen fájdalmast, de mindig bizót és minden keresztet vállalót ő érette. A nép papjának lelkies lelkét, Krisztusból sarjadt lelkét.

Jótett a papságnak. Vannak a gyakorlati teológiának áldottlelkű mesterei s azok így tanítják az aszkétikát és pasztorálist. Az élet nyelvéen. Ez nem a betűk nyelve. Az ember olyan szentélyben érzi magát, ahol megújul. Meg kell újulnia! Az élet források itt.

Lehet, hogy ez írás teljes érték-élményéhez az olvasó lelkének néppel és papsággal való mély, szerető szolidaritása kell. Lehet. S akkor ez alkotást csak az tudja igazán értékelni, akiben ez a szolidaritás megvan. De ezek aztán igen. Melegen szorongatják Schmiedt Béla kezét. Megérdemli.

Ha pedig a papság leglelke szólalna meg, úgy érzem, azt mondaná, hogy ebben az írásban a legszebb mégis a papi lélek. Olyan igaz, becsületes, áldozatos, krisztusi és népi ez a lélek!

Lelkünk legbelső húrjai rezdülnek meg. Dallamra. Az élet dallamára. A papi élet dallamára. Igaz, egyszerű és mély dallamára.

Pengesd tovább a húrokat!

Hunya

„Egyház és élet.”

(Erdélyi Katolikus Évkönyv. Összeállította dr. Eröss Alfréd.
Második esztendő. Kolozsvár, 1941.)

„Az Egyház és élet első ízben Gyulafehérvárt jelent meg 1940 húsvétján. Szellemi életünk megnyilatkozásait akkortájt a végsőkig megnehezítette a sajtóellenőrzés. Régi lapjaink hallgatásra kényszerültek. Hogy a sarjadó új nemzedék megnyilatkozásának színtere legyen, de azért is, hogy a szellemi igények kielégítéséről gondoskodás történjék, évkönyv címen gyűjtött össze akkor több tanulmányt és apróbb közleményt a szerkesztő. Az indulásnak szánt füzet értékes dokumentuma kisebbségi életünknek.

Hazatérésünk második esztendejében új úton halad immár az erdélyi magyar szellemi élet. Indítását az egyetemes magyar művelődésből akadálytalanul meríti, munkáját ezért áldozza, eredményei ide olvadnak be. Megmaradnak azonban azok a sajátos föladatok, melyek elvégzését éppen az erdélyi szellemiségtől várja az össz-magyarság.” — Így vezeti be ezt a kiadványt *Sándor Imre* püspöki helynök.

Öt rovat van az Évkönyvben: Szociális élet; Irodalmi élet; Történeti élet; Hitélet; Biblia-mozgalmunk.

Az első rovat cikkei: Ország és vallás, Erdélyi katolicizmus a magyar politikában, Egy székely falu élete, Társadalmi megoszlás a külvárosban, Az erdélyi népművelés, Erdélyi katolikus egészségügy.

A Papi Lelkiség előző számában „Világiak teológiája” címen közöltük az Erdélyi Hittudományi Főiskola nemes vállalkozását, mely ebben az iskolaévben indult el és több évre szóló egységes tervet ölel föl. — Abban a világiaknak annyi szerepük volt, hogy a kezdeményezés tőlük jött.

A most vázolt évkönyvben a katolikus lélek és tudás még közelebb jut az élethez s meglepően szoros, gyakorlati egységbe forr vele. Látszik ez az évkönyvben szereplő egyházi és világi írók írásainak egész szellemén és irányán.

Kiállítása is ízléses.

H. D.

Magyar világi papok aszkézise.

Szinte megdöbbenő, hogy annyi papi életrajz majdnem egészen ismeretlenbe veszi az aszkézis szempontját. Igaz ugyan, hogy meglehetősen hozzáférhetetlen a történetírásnak a világi pap aszkétikus élete. Itt még rendi krónika sem segíti a kutatót, ez az élet teljesen rejtett a világ elől éppen magánossága folytán. De még így is különös, hogy míg pontos adatok állanak rendelkezésünkre, például arra vonatkozólag, hogy X. Y. várkapitánynak milyen pipát adott ajándékba a megboldogult paptestvér, addig az illető lelki életéről, aszkétikus életrendjéről a legfontosabb adatok is hiányoznak. Ebből világos, hogy a történetírás szempontjából nem tartották sokra a papi életnek ezt a lelkes, Isten felé fordult oldalát.

Pedig nemcsak lelki ember, hanem a mélyen hívő keresztény előtt is világos, hogy a papi életben éppen ez a rejtett kegyelem-történelem a lényeges. Külső eredmény lehetséges a papi munkában belső hatás nélkül is, ezért azonban kár pappá lenni. A pap sajátos területe éppen a kegyelem világa; itt pedig az önmegtagadó, áldozatos, imádságos élete a siker biztosítója. Nem állhat tehát egy papi életrajz pusztán a külsőségek adatszerű felsorolásából, hanem a belső életre kell helyezni a súlyt, ez adja egyedül a papi élet papias veretét, értékét.

Nézzük néhány kiemelkedőbb történeti példán keresztül az ezeréves magyar világi papság aszkétikus életét.

A XIII. századig nem találtam biztos történeti adatokat.

A XIII—XIV. század fordulóján azonban már megbízható adatokat tudunk Tamás esztergomi érsekről. Azt írja róla 1315-ben Róbert Károly magyar király: „Őnéki is kellett saját keresztjét hordoznia.” Ez a kijelentés beteges voltára vonatkozik. Mindamellettt derekasan megállja helyét munkakörében. Nagyon küzdelmesek érseksége évei. De buzgósága, az Egyház és a haza javára irányzott tevékenysége nem lankadt soha. Ha kellett, vasszigorral hajtotta be önmagán is a kötelességét. Ez minden bizonnyal nem volt önmegtagadó erőmegfeszítés nélkül.

Sajátos módon forr egybe Tomori Pál kalocsai érsekben a nagy pap és nagy magyar. Fiatal korában érvényesülési vágytól fűtött várnagy. Két mennyasszonya hal meg egymásután hirtelen az esküvő előtt. Ennek hatására fogadalmat tesz, hogy szerzetbe lép. De nagyra-vágyása még mindig zavarja szándéka tisztaságát: egy nagy egyházi javadalmat szeretne megszerezni magának. De aztán a királyi udvar részéről ért mellőzése még inkább befelé fordítja. Végleg szakít a világgal. Végrendeletet készít, vagyonát szétosztja rokonai közt és ferences lesz. Egészen szerzetesi hivatásának él, szinte megfélemlítve nagy reményekre jogosító multjáról. Most jön a török. Megkapja a fölhívást: Álljon a hadak élére. Ő azonban szerzetesi fogadalmára hivatkozva alázatosan visszavonul. Aztán újból kíséreltezik vele: Legyen kalocsai érsek s ezzel egyszerre lehet hadvezér (az ő egykori álma!) és az Egyház szolgája. Ezt sem vállalja, a pápának kell kényszerítenie a szent engedelmesség nevében! S hogy nem a sértett önérzet, nem valami kellemetlen világundor s nem is a gyávaság, hanem az alázat tartotta vissza Tomorit, bizonyítja az, hogy mikor azután mégis rákényszerítik az érsekséget, a sodró események közepette a munka, a kötelesség, a puritán becsületesség, az önzetlen áldozatosság vértanúja lesz. Jellemző rá az a jelentés, amit Burgio pápai nuncius küld róla Rómába, bíbornokká való kinevezése ügyében: „A kalocsai érsek derék férfiú. Ha Őszentsége bíbornokká nevezné ki őt, kétségkívül mind Isten, mind ember előtt kedves dolgot cselekednék... Azonban meg van kötve szerzetesi fogadalma által, minél fogva a bíbornoki méltósághoz tartozó fényt nem tudná és nem is akarná kifejteni. Eddig arra sem bírtam rávenni, hogy tisztességes posztóból készíttessen magának ruhát, a legszegényebb barát sem visel durvább szövetet, mint ő.” Az alázatosság, az ima, a vezeklő élet szeretete ráviszi, hogy érseki méltósága alól való fölmentését kérje. Róma azon-

ban nem fogadja el kérését. Mohácsnál adta életét a hazáért és a kereszténységért.

Kutassy János esztergomi érsek (érsek 1597-től) aszkétikus lelkületét Káldi György S. J., a magyar szentírásfordító jellemzi egy érdekes történettel. Kutassy hivatalos volt egész sor egyházfejedelemmel együtt a szász hercegnél. A házigazda herceg példája nyomán az „illendőség” okából jó nagy pohár bort üritettek fenéig a császár egészségére. A herceg Kutassyt is kényszeríteni akarta az egész pohár bor lehajtására, de ez „ítélé, hogy a dúskás ital semmi okon nem illik egyházi emberhez”. Mire a herceg: „Hát ez a császár uradhoz való hűséged és szereteted, hogy egy pohár bort meg nem akarsz egészségéért inni?” Mosolyogva felel a püspök: „Amit italtan Öfelségéért elmúlatok, kész vagyok imádságommal helyre vinni, mert hivatalom is inkább kívánja, hogy imádkozzam érte, hogysen igyam.” Káldi a végén még hozzászól: „... pedig a pohár nem is volt olyan nagy”. Ugyancsak Káldi írja róla „Innepnapi prédikációiban”: „Se Prágában, se egyebütt el nem múlatta a prédikálást, s minthogy egyéb hallgatói nem voltak, csak a maga udvarnépének is prédikállott, tudván, hogy ez a püspöknek tulajdon tiszte.”

Hetesi Pethe Márton kalocsai érseknek († 1605) sokat kellett kiállania a protestánsokkal való küzdelemben. E közben nem egyszer élete is veszedelemben forgott. Akkor nem éppen a legnyugalmasabb munkák közé tartozott a visitatio canonica. Az egykorú följegyzések külön érdemül tudják be Pethének, hogy még szepesi prépost korában pontosan elvégezte prépostsága területén a kánoni látogatást, a protestánsok fenyegető magatartása ellenére is, és pedig alaposan. Már a kezdet kezdetén megfenyegetik, de a bátor főpap legyőzve magában minden visszavonulási hajlandóságot, sorra járja a plébániákat, az újitókhöz pártolt lelkészeket elmozdítja, s mikor Lőcsén a kartauziak elhagyott zárdájába jezsuitákat akar bevezetni, közáporban is helytáll. Csak akkor tér ki protestáns ellenfeleinek dühe elől, amikor már rendezte prépostsága állapotát.

Nem szabad itt megfeledkeznünk Boldog Kőrösi Márk esztergomi kanonok kassai vértanúságáról sem. Mindenki hallott már erről, de részleteiben kevesen ismerik. Éppen lelkigyakorlatot fejez be Kassán, amikor Rákóczi György vezérletével megszállják a várost Bethlen hadai. Kőrösit elfogják Pongrácz és Grodecz jezsuitákkal együtt. Először ígérekkel igyekeznek Kőrösit Bethlenhez pártolásra és hittagadásra bírni (a széplaki apátságot ígérnek neki), de ezt a kanonokot más fából faragták: „Mondd meg Rákóczinak, hogy inkább kívánok ezerszer meghalni, minthogy hitemet és lelkemet pokolra vessem; tudja meg, hogy vannak a római eklézsiában, akik gyönyörűségesnek tartják Istenért meghalni, tudja meg, hogy emberek vannak az esztergomi káptalanban, akiknek szokások nagy dolgokat cselekedni és el is szenvedni.” Most három napi éheztes következik. Pénteken az egyik őz húst tesz a három fogoly elé, de kiéhezve sem nyúlnak hozzá. Végül is türelemvesztve szeptember 6-án rájuk rontanak a „vallás-szabadság” pribékjei. Kőrösi csak ezt ismételteti: „A katolika igazságban akarok meghalni!” Letépi ruháikat. Megcsonkítják mindhár-

mukat és szobagerendához felkötözött testüket fáklyákkal égetik. Már kilátszanak a húscsafatok alól a bordák is. Majd bárdal metszik testükről a húst és tagjaikat a puska sárkányába fogva, akár a kovát, marcangolják. Az utolsó pillanatokig nem hallatszott más Kőrösi kanonok ajkáról, mint Jézus és Mária neve.

Forgách Ferenc esztergomi bíboros († 1615) az ellenreformáció nagy alakja. Tudjuk róla, hogy a kemény munka emésztette föl egészségét és életerejét. Nemcsak roppant tudását és minden konvertita lelkesedését állítja ütközetvonalba a protestánsok ellen, hanem rajta van, hogy komoly kegyelmi alapot biztosítson a sikerhez. Például a nagybőjt negyven napjából tizenhat napon ételt nem vesz magához, hogy vezekeljen a bőjti fegyelem ellen való magyar bűnökért.

Külön probléma Pázmány Péter aszkétikus élete. Sokan tagadják, hogy komoly aszkézist folytatott, azonban sok adat éppen ellenkezőjére utal. Ha talán nem is hordott cilíciumot, azonban mindig tudott annyira fegyelmezett és önzetlen lenni, hogy alárendelte a maga érdekeit az Egyház szükségének. A magyar katolicizmusért minden téren meghozta a maga áldozatát. Mikor például látta, hogy ajánlatos volna a nagy egyházmegyéket kisebbekre osztani, a reformot a maga egyházmegyéjén akarja kezdeni: javasolja, hogy négy új püspökséget (szepesi, gömöri, nógrádi, túróci) szakítsanak ki egyházmegyéjéből. Ez természetesen jövedelmeinek igen tekintélyes megcsappanását jelentette volna; de a saját előterjesztése szerint, „ha valaminek híjával lenne az anyagiakban, ez bőségesen megtérülne a lelki haszon révén”. Erős aszkétikus nevelődése életstílusává tette az önfegyelmezést s a penitencia szellemét. Akaratlanul is elárulja ezt leveleiben elszórt megjegyzéseivel. Bethlenhez szóló egyik levelében például egészsége fogyatkozásáról szólva elejti: „...nem tudni, hogy a márciust érzem-e vagy a sok pinteket”; a Pázmáneum régensének könyvekről szólva megjegyzi, hogy nem olvas semmi „hívságosat”. „Pázmány következetes aszkézisének azonban nem ezek az apróságok a legfőbb bizonyítékai, — mondja Sík Sándor — mindennél nagyobb kezesség erre egész egyénisége, úgy, amint ezt cselekvéseiből és írásaiból ismerjük. Ez az egyéniség ezt a pályát végig nem futhatta volna tudatos, szigorú, mindig éber önfegyelem nélkül. A maga értéke tudatának és a becsvágynak, az ösztönös önértetnek és a hatalom szenvedélyének, az önérvényesítésnek és mindent legázoló előretörésnek olyan démoni hatalmai éltek benne, amelyeket csak egy józanul, szinte ridegen kiszámított, a kegyetlenségig elszánt szenvedélyes aszkézis foghatott csak igába. Ez az aszkézis hozza egyensúlyba, építi összhangba és fokozza történelemalakító erejűvé a lelkében feszülő ellentétes adottságokat.” Podharczky azt írja Pázmányt jellemezve: „...alázatos, mellette méltóságos és kellemetes tekintetű... Sován teste nem volt olly izmos, és az únhatatlan munkára olly igen alkalmas, mint a Nagy Lelke”. Ez az egyszerre alázatos és méltóságos külső, ez a sovány test már maga is megsejtet valamit Pázmány aszkétikus lelkéből.

Az ellenreformáció idejének másik jellegzetes alakja Veresmarty Mihály, korának legélesebb eszű prédikátora, később konvertita és

pozsonyi kanonok. Mindent föláldoz a katolikus igazságért. Már prédikátor korában sokat szenved katolikus meggyőződéséért. Mikor nyíltan megvallja hitkétegyeit és katolikus meggyőződését a szuperintendens és a saját hívei előtt, üldözni kezdik. Elfogatással fenyegetik, ő azonban akkor sem hátrál, mikor egyik barátja tudtára adja, hogy életére törnek, és amikor később valóban merényletet követnek el ellene. Bátran kiáll a prédikátorok „zsinata” elé, hogy nyilvánosan megvédje hitét. Áttérése előtt egész évet tölt lelki olvasásban, böjtben, imában s mikor pappá lesz, akkor is ugyanazzal az állhatatos következetességgel harcol az ellenreformáció sikeréért. Találkozást keres egykori prédikátortársaival és nyugodtan tűri vádjukat, hogy érdekből ment át a katolikus táborba, furcsa példálózgatásait, majd gyűlölködő kifakadásukat. Az ellenreformáció idejének tipikus aszkéta-papja ő.

Tarnóczy Máttyás csanádi püspököt († 1615) az egykorú kézirat így jellemzi: „Az Istennel való egyesülés és mély alázatosság férfivolt, aki a császár által néki följánlott esztergomi érsekséget elfogadni nem akarta. Pedig akkor már nem jelentett akkora keresztet az esztergomi érsekség, mint ötven évvel annakelőtte. Inkább maradt csanádi püspök a töröktől legjobban szenvedett területen, ahol akkor a katolicizmus egészen siralmas állapotban sýnylödött. Apostoli buzgósága nem ismert határokat. Egyházmegyéje hívei teljes szétszórtságban éltek s csak nagy ünnepeken gyülekeztek össze nagyobb számban. (Egy időben csak öt plébánia volt az egész egyházmegye területén!) Tarnóczy éppen egy ilyen alkalmat akar fölhasználni, hogy nehezen hozzáférhető híveinek kiszolgáltassa a bérmlás szentségét, amikor még a szertartás elején súlyos rosszullét fogja el. Környezete hiába igyekszik rábírní, hogy hagyja abba a fárasztó szertartást, ő keményen helytáll, támogatva ugyan, de végzi kötelességét. Betegsége súlyos voltára eléggé rávilágít az, hogy másod- vagy harmadnapra sirba viszi a hőslelkű püspököt.

1660-ban hal meg Zombori Lippai György esztergomi érsek, aki naha az ország első főura és egyházfejedelme, mégis oly jóakarátú áldozatossággal kapcsolódik bele az egyszerű nép Mária-tiszteletébe: minden évben gyalog elzarándokol a búcsúsokkal Máriavölgybe, a Boldogságos Szűz tiszteletére. Teljesen függetleníti magát az anyagiaktól s ez oly mértékben, mint ő tette, komoly önmegtagadást kívánt még az egyébként adakozó főpaptól is: akkoriban hihetetlen nagy összeget, szinte mindenét, félmillió tallért adott kegyes alapítványokra.

A szentéletű pap hírében meghalt Ipoly Gáspár esztergomi prépostkanonok († 1762) még plébános korában gyönyörű példáját adja az áldozatos felebaráti szeretetnek. Falujában ragályos betegség pusztít. Ő rendületlenül kitart hívei között. Betegellátás közben Ipolyt is meglesi a kór. Erre, hogy meg ne fertőzze a plébánián lévöket és híveit, betegsége egész lefolyása alatt egy kápolnában húzódik meg.

Gróf galánthai Eszterházi Károly († 1799), a gazdag főúr fölszentelése után nem mint kegyúr él a birtokán, hanem sokkal inkább, mint a plébános káplánja, annyira kiveszi részét a pasztorációból. Később is, amikor a szó szoros értelmében kényszerítik a püspöki

székbe, minden reggel hosszú ideig gyóntat és beteglátogatást is végez. E mellett szorosan vett püspöki teendőit is mintaszerűen tölti be.

Még többet látunk e téren Vilt József győri püspöknél († 1813). Nála az áldozatos kötelességtudat mégjobban kidomborul. Saját bevallása szerint kilencvenszer volt vérhányása élete folyamán, mégis gyönyörűen végezte kötelességét. Egyik életírója mondja róla: „...nyájának üdvössége vezérlé hivatalának teljesítésében minden lépését, nyájának javáért püspök, maga javáért csak keresztény vala”.

Kluch József († 1826) nyitrai püspökről tudjuk, hogy mikor az 1810. esztendőben hívei látogatására sietett, „békőszöntött hozzájuk minden tanyákon, megmászta érettek a legmeredekebb bérceket...”

Legismertebb aszkétapapunk Jáky Ferenc († 1885) oslii plébános. Grófi nevelő és nagyműveltségű pap létére ebbe a kis félreeső faluba kéri magát. Boldogan megy egyházmegyéjének erre az egyik legszegényebb plébániájára, éspedig azzal a szándékkal, hogy holtig megmarad e Mária-búcsújáróhelyen. A Mária-kegykép vonzotta ide annyira. Ennek oltárát hetenként többször is térdenállva csúsztatta körül. Mondták róla, hogy igazságos, kissé talán szigorú, az azonban bizonyos, hogy önmagával szemben volt a legszigorúbb. Szombaton Szűz Mária tiszteletére főtt ételt nem evett. Szeretett volna minden ételtől tartózkodni e napon, de nem merte megtenni a fokozott vasárnapi munka miatt. Egyáltalán nem reggelizett, sört, bort nem ivott, ágyában nem tűrte a szalmazsákot, otthon mindig a puszta deszkán aludt. Penitenciás napokon hordott szöges övét és az állandóan derekát övező, már egészen testébe nőtt vékony láncot el tudta rejteni a világ szeme elől, egészen haláláig. Nem csoda, ha ezekután mindenfelé csak „aszkéta bátyánk”-nak nevezték.

A hozzánk legközelebb álló időből már egész sereg példát hozhatnánk. Nem mintha magasabb lett volna ennek a kornak nivója az előbbi századoknál, hanem a hozzánk való közelsége miatt könnyebb az adatszerzés az utóbbi időből.

Csak megemlítem:

Erdélyi Ignácot, a falu aszkéta papjának kiváló példáját, aki káplán korában kemény fapadon hál s mint szentéletű lazarista miszionárius fejezi be életét Kínában;

a jószágos gróf Majláth Károly püspököt, akire talán a legjellemzőbb, hogy az ellene durva rágalmakkal intrikáló papját közvetlen környezetébe veszi.

Befejezésül pedig emlékezzünk meg a huszas évek nagy halottjáról, Prohászka Ottokárról. — Azt mondja róla Schütz Antal: „Bizonyos, hogy testét és annak minden mozdulását teljesen hatalmában tartotta és egész szervezeti életét a szellemnek, imádságnak, munkának föltétlenül engedelmes szolgájává tette. Ez a fegyelem kiverődött járásán, arcjátékán, minden mozdulatán, beszédjén. Lehetetlen volt észre nem venni ezt. Betegséget, fáradtságot nem ismer. Tizenegy órákor és még később fekszik, ötkor és még előbb kel. Télen is alig fűt és könnyedén öltözik. Éjfélkor látták a kispapok spirituálisukat a folyosó fülkéjében a feszület vagy a Szűz Mária-szobor előtt, majd a kápolnában mozdulatlanul, teljes elmerültségben térdelni, a leghidegebb télen is egy szál reverendában, a legrosszabb térdeplőn is

egyenes, szabad s mégis mélységesen áhítatos tartásban. Vasegészsége sokáig nem érzi a hihetetlenül fölfokozott munkát. 1911 nyarán panaszkodik először álmatlanságról. Ez a nagyarányú álmatlanság heroikus arányokban mutatja az öregedő Prohászka aszkétaságát. Álmatlan éjtszakák után is helyt tud állani, akárcsak egészsége idején.

Az aszkétikus gyakorlatokban töltött élet megedzette a nagy püspök lelki erejét. Ez segítette őt egyensúlyban maradni az index-történa közben is. Érdemes elolvasni a Soliloquiából az idevonatkozó részt: „Fiat voluntas Dei! Ha ezzel a világon csak egy légynek is segíthetek, szívesen elviselem. Elviselem, mint megáztatást, büntetést bűneimért. Megérdemlek én mindent; s ha ezzel csak azt érdemlem ki vagy szerzem magamnak, hogy Isten biztosabban megbocsát, jobban szeret: ó, nem bánom, hogy hegyébe minden irkafirkámat indexre tegyék s az ujjamat is levágják” Ezzel az aszkétikus beállítottsággal megy föl székesegyháza szószerkére és hirdeti ki a sajátmaga indexretételét!

Valóban pap, „vir Dei” volt!

*

Végeredményben leszögezhetjük, hogy az aszkétikus jelleg végighúzódik a magyar világi papság egész történetén. Igaz, hogy kevés az adatunk erről az aszkétikus lelkületről, de ennek éppen elegendő oka az, amit már előbb fölhoztunk: a lélek életének rejtett titkai ezek, az idegen szemek előtt eltakart mélységek. S a világi papnál még nehezebb a dolgunk, mint a szerzetes esetében. De azért a történelmi kútfők hallgatagsága ellenére fölfedett egynéhány adat is sokat mond erről a komoly, lelkes papi világnézetéről.

Ennek az aszkézisnek természetéről, sajátos jellegéről, magyaros vonásairól sok biztosat nem állapíthatunk meg éppen a kevés adat folytán.

Egyet azonban megállapíthatunk: ez az aszkézis erősen reális, köznapiasan életszerű. A mindennapi életben találja gyökerét. Oly értelemben tudnillik, hogy a világi pap hivatásából, kötelességeiből és munkaéletéből nem kiütköző, hanem egészen belekapcsolódik. Van valami különös érzése a magyar embernek a józanság, a természeteség irányában, s ez megmenti őt a vérfagyasztó szigorúságoktól.

Ez az önmegtagadó élet a maga egészében a világi pap *pasztoriális* hivatásába kapaszkodik. Egy sor józanság ehhez is kell: meglátni a mindennapi élet, kötelesség és munka keresztlehetőségeit. Aki kifejlesztette magában ilyen irányban a világoslátást, annak nem kell fejét törnie, hogy milyen irányban is aszketizáljon; a lelkipásztori élet, az apostolkodás hoz éppen elég önmegtagadási alkalmat. Nem a kereszt hiányzik az életünkben, hanem az észrevevő lélek és a keresztnek szabadakarató vállalása.

A külső kereszt vállalása nem megy addig, amíg nem vagyunk urak a belső fronton, a szenvedélyeink fölött. Hogyan harcolták meg például a fönti példákban említett papok ezt a belső harcukat, erre

nincs komoly adatunk. Nem tudjuk, kinél mennyi ideig tartott ez a küzdelem. Az azonban bizonyos, hogy volt ilyen harc, hiszen más-ként nem birkózhattak volna meg külső keresztjeikkel sem.

Az erő belülről jön!

Fodor György

FORRÁSMUNKÁK:

- Fraknói Vilmos: Egyháznagyok a magyar középkorból.
Ipolyi Arnold: Veresmarty Mihály élete és munkái. (Szent István-Társulat kiadása.)
Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok.
Mohl Adolf: Győregyházmegyei jeles papok. (Győr, 1933. Egyházmegyei nyomda.)
Pakocs Károly: A megtérők bizonyysága. (Szent István-Társulat kiadása, 1941.)
Prohászka Ottokár: Soliloquia. (Szent István-Társulat kiadása, 1929.)
Sik Sándor: Pázmány. (Szent István-Társulat kiadása, 1939.)
Schütz Antal: Sion hegyén. (Életrajz Prohászka Ottokárról.) (Szent István-Társulat kiadása, 1929.)

VILÁGI AK A P A P O K É R T.

Bámulatos Katolikus Akció.

A Katolikus Akció világiakat mozgósít tevékenységre, nagyarányú, szervezett tevékenységre. Olyan tevékenységre is, amelyet eddig részben vagy egészben papok végeztek.

Tisztulnak és világosodnak lassan a fogalmak, a formák kristályosodnak, kikezdések indulnak.

Marad azonban ennek az egész tevékenységnek lelke: a pap. Csakis körülötte kristályosodhatik a katolikus élet és tevékenység.

Jogilag.

A valóságban pedig akkor lesz igazi kristályosodási központ, amikor hamisítatlan papi lélek lesz. Valódi lesz. Igazi életforrás. Életközpont.

Amíg az energia-központ nem valódi energia-központ, amíg az életforrás nem életképes forrás, mindaddig az Actio Catholica erőtlén erőlködés marad, vagy mondjuk részlet erőknél és részlet tevékenységeknek és részletsikereknek összegező kimutatása.

Pedig mennyi jószándék van benne. De ezek a tagokba adott injekciók. Az egész szervezet jólétére, erejére volna szükség; s ez, ha valahol, akkor a katolicizmusban csak az épséges, egészséges lelken keresztül lehetséges. Ez a lélek a lelkes, kegyelmies papság.

Vajjon a legcélravezetőbb A. C. nem az lenne-e, mely a papságot elsősorban nem külső tevékenységében, hanem belső mivoltában igyekeznék erőre emelni?!

Erős papság!

Erős egzisztenciájában, erős testében, erős műveltségében, erős lelkeségében, erős közös szellemében, erős összefogásában, társas erejében.

Sajnos, ebben nehéz kezdeményező segítséget kapnunk a világiaktól, akiknek keresztény katolikus értéke és ereje általában függvénye a papság értékének és erejének.

Az erőtlén papság sem tud erősen kezdeni.

Quid ergo erit nobis?

Itt nem segít más, mint személyileg megéreznii a felelősséget.

Egyesek, akik ezt megértik, nyujtsák ki munkára két kezüket!

S csodálatos! E kéznuyjtásban és munkában megelőznek bennünket papokat a világiak. Egyes világiak.

Lehet ezt őszintén szégyelnünk is — hogy, kezdve az Ószövetségtől máig, Isten egyes nagyobb terveinek végrehajtására Juditokat, Jean d'Arc-okat, Sziénai Katalinokat, Alacoque Margitokat stb. választ a papság mellőzésével.

De most félretéve a szégyent, próbáljunk örülni ennek.

Minek? Annak, hogy amíg mi egyénenként és tömegesen jól éreztük magunkat sorvatagon, addig egyes nem-papok, zárdákban és azokon kívül, halálosan komoly önsanyargatásokkal, vezeklésekkel, és még több Isten-, Jézus- és Egyház-szeretettel és ebből fakadó hősies áldozat-megajánlásokkal — életre-halálra — sorakoztak föl a lelki-ség harcmezéjén: a papságért, a papokért, — hogy vérükkel tegyék tisztábbá őket, hősiességükkel erősebbé, életük föláldozásával önzetlenebbé, kemény és kegyetlen aszkézisükkel önmegtágadottabbá.

Kápráztatóan fönséges és szédítően nagyarányú világ ez!

Papok nevelője voltam már évekig, s mégsem tudtam, hogy ez létezik. — Csak halvány sejtelem derengett lelkemben, hogy kellenének egészen önzetlen, nagystílű imádkozók és vezeklők, akik Istentől kiesdik — kiérdemlik azokat a hatalmas kegyelmeket, amelyek bennünket — tehetetleneket és nemakarókat — átlendítenek, ha kell átvágnak tehetetlenségünk és nemakarásunk gátjain, kínai falain, mert mi, a nekünk járó átlagkegyelmekkel ezeken soha át nem lendülünk.

Majd a derengésből világosodás lett. Ekkor írtam — öt évvel ezelőtt — a Szegedről kikerült papok körlevelébe „Csakis” címmel erről a kérdésről. (Ez írásból van, kissé alakítva, az alábbi részlet is: „A kegyelmi hátvéd”.)

Isten útja csodálatosan haladt tovább. Hősi vállalkozók és szenvedők álltak a „kegyelmi hátvéd” sorába.

Erről egy-két papunkon kívül a többi csak annyit tud, hogy létezik ilyesmi, s nekik vele szemben illik egy-egy kis személyi áldozatot (szentmise, ima, erénygyakorlat) és itt-ott egy kis anyagi áldozatot hozni; és tanácsos minél bizakodóbb lélekkel bekapcsolódni ebbe a kegyelmi forrásba.

Ilyen lelkek szenvedésvilágán át értettem meg lassan, hogy az átlagpapság nagyértékű kibontakozásához roppant áldozatokra, szenvedésekre, vezeklésekre van szükség. Föltétlenül. Kétségen kívül.

S a legmeghatóbb az egészben, hogy micsoda készséggel, önzetlenséggel, könnyedséggel, örömmel tudják ezek a hősök megajánlani magukat akármilyen áldozatokra a papok tökéletességéért és akármilyen behelyettesítésekre a papok bűneiért.

Mert szemükben mindkettő: a papi büntelenség és papi tökéletesség valami roppant nagy dolog, csodálatos eszményi érték, amely minden áldozatot megér. — Magam is ennek a nagyszerű, szent fel-fogásnak tükrében láttam meg élesebben a papi büntelenség és papi tökéletesség nagy kincseit és minden áldozatot megérő értékeit.

A papi bűnről való fogalmaik pedig egészen megrendítőek. A papi bűn egészen különös valami még a bűnök világában is. Minősítésére nincs szó. Hatványozott szentségtörés és Isten-árulás. — A papi bűnök vérfagyasztó felelősségét csak ebben a behelyettesítő áldozati szerepben ismertem föl világosabban. Valamit mindig tudtam ebből, de nem is sejtettem, hogy ez a reatus culpae és reatus poenae ilyen rettenetes.

Az ő nagy megéléseikben valami őserős lendület rejlik vezeklő segítségére.

Micsoda szédítően nagyarányú katolikus akció ez! Ezt a reatus-t leemelni a papi lelkekről, fertőzött helyeit és alapjait áldozati vérrel tisztogatni, döntő erejű kegyelmeket biztosítani, életszentségi irányt vágni a hibák őserdejébe, s az önzetlen áldozatos apostoli szellemet tenni honossá a papi szívekben!

Természetesen ennek a katolikus akciónak csak egy indítóoka van: a lelken egészen elhatalmasodott Isten-szeretet, Jézus-szeretet. Ez nem bírja elviselni, hogy Isten követői, Jézus paputódjai sebekkel éktelenkedve sorvadjanak s feladatukat Isten szándékai szerint betölteni ne tudják.

Ez a legmagasabbrendű, legsúlyosabb, legreálisabb, Jézusnak minden bizonnyal legtetszőbb és az Anyaszentegyháznak kétségtelenül legfontosabb és legsürgősebb *actio catholica* lényegében egészen rejtett, titokzatos. Ott van, ahol a lélek érintkezik az Istennel. — Vannak azonban külső tényei is. Lassan bontakoznak. Legismertebb és legegyszerűbb a papok szombatja.

Szórványosan már csoportosulnak és szövetkeznek is egymással ilyen lelkek. Összeteszik néha áldozatos filléreiket is — papok segítésére. (Megismétlődik a szegény asszony két fillérének esete is...)

Itt-ott kezd megindulni az aposztata papok segítése. (Lásd alább.) Találékonyan és tapintatosan, de annál több szívóssággal... Mélyen érzi, amit a papság alig érez, hogy mily elképesztő részvétlenség és nemtörődomség jár ki az aposztata papoknak a papság részéről.

*

Mi papok ezt kevésbé értjük. Hogy ne mondjam, legtöbbször sehogy sem értik és semmire sem nézik.

Nem hittem volna ezt, ha kézzelfoghatóan nem tapasztalom. Megtapasztaltam évekkel ezelőtt, mikor a kegyelmi hátvéd megszervezése és részben alapítványi megalapozása körül egyes lelkileg is emelkedettebb és anyagilag is tehetős papokhoz fordultam némi segítségért. Valósággal példának való az a megnemértés, mellyel találkozottam. Ez a megnemértés azonban semmit sem ront ezen az ügyön, hiszen lényegében és létében nem papi érdeklődéstől és nem papi áldozatoktól függ. Isten műve ez és hős keresztényeké, akik nem papok. Vagy talán Isten végtelen szeretetének csodaműve lelkekkel — hogy új szellemű papságot teremtsen: *secundum Cor suum*.

Nem mehetek el szó nélkül egy-két fiatal pap kitűnő megértése és egyszerű áldozatkészsége mellett. Nélkülük nem sikerült volna az anyagi áldozat részünkről.

A mi lényeges föladatunk, vagyis a papoké általában, csak az, hogy ne zárkózzunk el, ne védekezzünk e kegyelmi leadó erőközpontokkal szemben.

Nolite obdurare corda vestra...

Lassan ez az obduratio is mind nehezebb lesz, mert a hatások éterhullámoknál is finomabbak és erősebbek.

Bárcsak abszolút erősek lennének!

Hunya Dániel S. J.

A kegyelmi hátvéd.

Olyan tartalékerő lenne ez, ahonnan jut mindenhová, ahol fogytán van az erő...

Papok kegyelmi világának tartalékereje.

Ez lenne a kegyelmiségre való törekvés befejezése, maradéktalanságának biztosítója.

Ezt a szerepet természetesen csak nagystílű kiépítésben töltheti be az a bizonyos kegyelmi hátvéd.

Körülbelül így tevődhetnék össze:

A) Egyedi hátvédről is lehetne és kellene gondoskodni! Egyénenként.

a) Legelső helyen jön itt számításba az *édesanya*. Szentéletű édesanya imái, vezeklései kitűnő támasza a szent papi életnek. Szent Monikák, Margit mamák nélkül nehéz elgondolni Szent Ágostonokat, Bosco Szent Jánosokat. De ha ritkák is a Szent Monikák, az Istennek élő jó anyák nem ritkák. Bekapcsolni őket minél gondosabban papi életünkbe. Tartsák ők életük főteendőjének fiuk szent papi életének kiesését.

b) Ismeretség útján vonjunk be kegyelmi világunkba *szentéletű imádkozókat*. A figyelmes kereső talál ilyeneket. Fontos az, hogy *Isten előtt kedves, áldozatos lelkek* legyenek. Ilyen személyeknek átmeneti vagy talán szörványos segítsége is jelentős lehet. Ártatlan gyermekek is igen kedvesek Isten előtt. Ezek imája igen értékes. Gyóntatószékben is lehetne olykor ilyen penitenciát föladni „az én szándékomra”.

Ugyelni kell azonban nagyon arra, hogy ilyen kegyelmi összetartozás sohase legyen kevésbbé rendezett érzelmi viszony bevezetője, sőt annak még látszatával se rendelkezzen. Különben egyáltalán ne legyen!

B) Papi szövetségekre, egyházmegyei papi közösségekre vonatkozó *közös hátvéd*.

a) Képződhetnek ilyen magában abban a papi közösségben is, a tagok nagylelkű kegyelmi adakozásából. Sőt akadhatnak és szövetkezhetnek olyan nagy elszántságú tagok, akik egész életüket, minden áldozatukat ráteszik arra, hogy virágozzék az igazi papi szellem a közösségben. Ez elsősorban *teljes önfelajánlást* jelent e nagy célra. Másodsorban ennek a felajánlásnak gyakorlati kivitelét, — úgy, amint éppen lehet.

Valósításához nagy lélek kell. S ez a nagy lélek legalább is indul...

Egyszerűbb ennél a papi közösség oltárára tett jólelkű adományok: szentmisék, imák, áldozatok, alamizsnák, jótettek. Még a legkisebb is áramtöbbletet jelent a lelki közösség kegyelmi áramkörében!

Eziránt sok megértés van ott, ahol szóba kerül. Ma még ritkán kerül szóba. Miért ne kerülhetne szóba gyakran!?

Az se lenne utolsó gondolat, ha valaki keményebb vezekléseit, szentségimádásait, pénteki virasztását, vagy pedig buzgó lelkigyakorlatát a Testvérekért végzi. Azt hiszem, hogy ő nem veszítene ezzel

semmit. Nagylelkű emberek Istennél sohasem veszítenek, csak nyernek.

b) *Nagyjelentőségű hátvéd képezhető ki a papi közösségen kívül.*

Ezt a hátvédet csakis szentéletű, nagykegyelmű, sokáldozatú személyekből szervezzük! A jó Isten szívesen veszi, úgy látom, mert Ő mutatja az utat és eszközöket!

A tagok ilyen irányú gondolataikat közölhetnék az elnökkel. E fajta megbeszéléseiket azonban szorítsák a legszűkebb körre, hogy lehetségessé váljék a teljes diszkréció. — Az elnöknek, a vezetőségnek legyen e hátvéd elsőrendű gondja.

(Szemináriumok lelki igazgatói számára nagyszerű célkitűzés: ilyen útravalót is adni, illetve biztosítani az újmiséseknek. Bizonyára papok nevelői érthetik ezt meg leginkább.)

Ne feledjük azonban sohasem, hogy minél nagyobb kegyelmi adományról van szó a papi közösség javára, annál hálásabb legyen a közösség. A hála mindig új kegyelmi beáramlások alapja lesz. — Vegyük azt is észre, hogy kegyelmi adakozók olykor szegényen, talán nélkülözésben élő személyek!...

Ez a kegyelemből alkotott gyűrű lesz az egyes tagok bőséges kegyelmének (melyről a Lelki élet rovatban szoltam) teljes biztosítéka!

H. D.

Aposztata papokért.

Tudomásunk szerint Belgiumban van egy egyesület, mely sajátos feladatául tűzte ki az aposztata papok lehetőség szerinti lelki gondozását. Ez az egyesület aránylag kevés, de igen buzgó, áldozatkész és teljesen megbízható tagokból áll, akik a nyilvánosságtól távol, csendben és kitartóan dolgoznak.

Elsősorban sok imával és vezekléssel könyörögnek az oly nagy veszélybe jutott, eltévedt pásztorokért. Igen sok szentmisét mutatnak be, illetőleg szolgálnak értük; szegény és kontemplatív szerzetes-közösségeknek (kármelita, klarissza, vizitációs, szegények kis testvérei, jó pásztor... stb. zárdáknak) alamizsnákat juttatnak, kérve, imádkozzanak az aposztata papokért, vagy egy-egy aktuálissá lett nehezebb esetért, visszatérésért.

Feladatuk körük kiterjed azonkívül az aposztata papok nyilvántartására, hogy lehetőleg hiánytalanul tudják, kik azok, hol élnek, mi a munkájuk. Szeretettel és a legteljesebb diszkrécióval kísérik figyelemmel életük alakulását, hogy a megtérésre való kedvező alkalom vagy betegség, szerencsétlenség idején azonnal a segítségükre lehessenek. Jó könyveket és folyóiratokat is küldenek nekik: Jézus kopogtatása ez az elzárt és a bűnben már sokszor igen szenvedő szíveken.

Ha a megtérés már folyamatban van, akkor minden módon a segítségükre vannak. Hiszen sokszor, emberi tekintetből vagy szegényből, csak az első lépés megtétele a nehéz! De segítenek nekik

az ügyek hivatalos lebonyolításában is, vagy maguk, vagy úgy, hogy összehozzák őket ehhez értő személyekkel, egyszóval minden módon, s nem utolsó sorban bátorítással, szeretetteljes törődéssel segítségükre vannak.

Oly esetekben, amikor valaki megtérése miatt a keresetét veszíti el, vagy mások eltartására köteleztetik, anyagilag is támogatást nyújtanak, nehogy a pénzokok egy percig is késleltessék a Jézus hűségére és Isten szeretetére való visszatérést. (Igy persze remélhető, hogy nem esik meg, ami pl. nemrégiben Magyarországon történt, hogy egy aposztata pap, aki kálvinista hitoktató lett, még csak néhány hetet akart tölteni az aposztáziában, hogy a 10 éves szolgálatért való nyugdíját biztosítsa, s utána azonnal rendezni akarta az ügyét, amikor kevéssel a határidő letelte előtt, egy magános erdei sétán lelte hirtelen halálát. A zsebében rózsafűzért találtak.)

Mondanunk sem kell, hogy akik e munkának szentelik buzgóságukat, csakis nagy szeretettel és az Úr Jézus irgalmába vetett határtalan bizalommal eltelt, a krisztusi papság egységét, lelki testvériségét mélyen átérző, komoly, diszkrét és nagylelkűen áldozatkész papok és hasonló kipróbált hívók lehetnek. Észrevétlen munkájukat itt a földön hírnév, elismerés nem kíséri, minden jutalmuk talán egy pap szemének könnyes-boldog tekintete. De munkájuk és áldozataik értékesek Isten előtt, mert sok jó fakad ezekből a szegény aposztata papokra, akiket Jézus annyira szeret.

Endrődy László S. J.

Az aszkézis történeti áttekintése.

I. Pogány aszkézis.

Az aszkézis szót a következő értelemben használjuk: magában foglalja a lelki életben felmerülő gyakorlatokat, erőlködést, küzdelmet önmagunk és a külső kísértések ellen, építő munkát lelki tevékenységeink kifejlesztésére.

A szó története visszanyúlik a görögség őstörténetéhez. Homérosznál mesteri, művészi munkát jelent. Később használatos fizikai, szellem-erkölcsi és vallásos értelemben.

Fizikai értelemben mesterség gyakorlása, a test, az ügyesség szoktatása valamihez, gyakorolni a testet erő kifejtésben, hogy ezáltal erősödjék. Tukydides az atléták és katonák gyakorlatait mondja aszkézisnek. Xenophon a földműves élet egészséges munkáit. Platonnál a módszeres fölépítés és begyakorlás vonásával tágul a fogalom. Érdekes Xenophon szembeállítása: *ἀσκήται* és *ἰδιώται* között. Az első a módszeresen gyakorlatozó katonákat jelenti, akik természetesen nagy fölényben vannak a harcban gyakorlatlan, tapasztalatlan népfelkelőkkel, akikre a második szó vonatkozik.

Az erkölcsi értelem már a fizikain épül és a stadion atlétáival analóg törekvést jelent az igazi bölcseségre, erényre. Szemben a természetes élet szabad burjánzásával módszeres értelmi és akaratilag kiműveltséget jelent; erkölcsi erőlködést, hogy szívós önellenőrző befelétéktetés által szabaduljon az ember a rossz szenvedélyektől.

A vallásos jellegű tartalmat Philon adja meg az aszkézis szónak. Nála a módszeres erőlködő igyekvés már a lélek előkészítésére irányul, hogy így alkalmas legyen Isten szemléletére. Az aszkéták itt az érzéki világból fokozatosan kibontakozó, magasabbrendű emberek, szemben a közönségesekkel és hitványokkal (*φᾶνλοι*). Az egyházatyák később Philontól vették át a keresztény használatra kialakított és tisztult fogalmat.

Szent Pál csak egyszer használja az *ἀσκέω* szót, amint az Apostolok Cselekedetei szerint a törvényszék előtt kijelenti magáról: „Töreksem (*ἀσκέω*), hogy lelkiismeretem tiszta legyen Isten és az emberek előtt.” A keresztény irodalomban lassan kezd szerepelni. Tatianusnál egy helyen fordul elő. Jelenti a vértanúságra való előkészületet. Alexandriai Szent Kelemen a megtartóztató, jámbor életű keresztényeket nevezi aszkétáknak. Aszkéta az Istennel küzdő Jákob, és Origenesz szerint mindaz, aki a tökéletes életre hivatásszerűen vállalkozik. Szent Vazulnak a szerzeteséletet tárgyaló három munkáját is aszkétikusnak nevezik. Nála már megszokott ez a kifejezés.

Ha most vizsgáljuk, hogy a *görög-római vallás területén* milyen fogalom rejlik az aszkézis mögött, úgy találjuk, hogy a benső vallási élménytől független gyakorlatokat értenek alatta. Jelenti az ártó szellemek befolyása elleni védőeszközök alkalmazását, mint amilyen például bizonyos napok megülése, tisztulás a halottal való érintkezés-től, áldozatok bemutatása, böjtök stb. Bizonyos rituális előírások megtartása is aszkézis gyanánt szerepel.

Mélyebb, a benső magatartással is összefüggő jelentést inkább a *pogány filozófiákban* nyer az aszkézis.

Pitagoreizmus: Alapigazsága, hogy az ember isteni származású, csak büntetésből került a testbe, mint valami sírba elföldelésre. Az élet tehát tisztító próbák folyamata, melyek során az ember igyekszik kiszabadítani isteni részét és fölébe kerekedni a testi hajlamoknak. Így és főképpen a türelmes szenvedéssel lehet a büntetésül kirótt újratestesülések sorát megtörni. A bölcs szó nagyjából fedi az aszkéta szó tartalmát. A philosophos elnevezés Pythagorastól származik. Az eltérés csak annyi, hogy a bölcsek főképp a tanulmányozás és bizonyos gyakorlatok által iparkodnak elérni az óhajtott fölszabadulást.

A pitagoreusok beavató lépés gyanánt megfontoltatták jelöltjeikkel isteni eredetüket, hogy ez a tisztulásban erőt adjon nekik, hogy annál könnyebben elérjék lelki képességeik harmóniába fogását, összehangolását a szenvedélyekkel, a benső legmélyén székelő isteni *voûs* uralma alatt. Szemükben az ember bajainak oka a szenvedély, de nem szenvtelenségre, hanem mérsékletre törekcszenek. Tanácsolják a lelki megbékéltséget, hiszen gondviselés örökdi a jókon, amint Jamblichus említi Pythagoras életében. A szomorúság rossz, le kell küzdeni. E miatt tilos elfogyasztaniok például az állati szívet. Tisztító eszközként szerepel már náluk a lelkiismeretvizsgálat is. Esti és reggeli vizsgálat is szerepel. Anyaga kb. ez a néhány kérdés: Mit hibáztam, mit tettem, mit mulasztottam? Ha hibáztál, vádold magad, ha jót tettél, örülj. Keresik az elmélkedésre alkalmas csöndet. Öt év noviciátusféle is van a pitagoreusoknál, melyben főpróbáció a csend, a hallgatás megtartása. Különféle ételektől való tartózkodást is előírják.

Neopythagoreizmus: Inkább szellemi. Az istenség kultusza. Hirdeti a menekülést az érzéki világból. Az aszkétikus gyakorlatokat annyiban értékeli, amennyiben a természetet meghaladó dolgokra képesítést vár általuk, amilyen például a kinyilatkoztatás elnyerése, csodatevés. Ezek egyúttal az istenséggel való egyesülés földön elérhető legmagasabb fokozatai is.

Szioicizmus: Egyik alaptétele az erénynek sokratesi azonosítása az ismerettel. Legnagyobb földi jó az „animi concordia“, a szilárdság, a béke önmagunkkal; Zénó fogalmazásában az értelem szerint berendezett élet, mely a lélek harmóniáját is jelenti egyúttal. Seneca elgondolásában a bölcs ember jellemzője az aszkézis. Szerepe, hogy rendezze cselekedeteinket, irányítsa választásainkat főképpen az önmagában semleges dolgok között. A választás irányelve Epiktetosnál: élni a természetnek megfelelően, vagyis észszerűen. Az ész isteni szilánk. Szabadakaratan kívül nincs jó vagy rossz. Csak belül sért-hetjük meg az istenséget, mert magunkban hordozzuk. Ez a léleknek saját külön aszkézise szemben a test aszkézisével. A meggyőződés

(δόγμα) teszi a cselekedetet jóvá vagy rosszá, azért ugyancsak Epiktetos szerint az aszkézis dolga, hogy meggyőződésünkhöz alakítsuk cselekedeteinket, és így gyakoroljuk be eljárásmodunkat.

A sztoicizmus szemében a szenvedés téves nézet következménye. Nem sokat számít, hiszen lehetetlen mást akarnia az embernek, mint amit helyesnek ítél. Az aszkézis feladata ezért, hogy küzdjön a hamis fogalmak ellen. Tanításukkal összhangban elmélkednek a szegénységről, a világ mulandóságáról és szónoklatokat is tartanak. Nem méltó a bölcshez a testről való gondoskodás. Egészség, betegség csak külső dolgok. A fájdalmak ne csalják ki belőlünk a legkisebb sóhajt sem. (Marc. Aur.) Elítélik az ünnepi, dús lakomákat. Seneca azonban inkább a benső elszakadást hirdeti: szegénynek lenni a gazdagság közepette, mert az mulandó. Éppen a bensőre irányuló aszkézise értelmében Seneca elítéli a mértéktelen olvasást és a könyvek választék nélküli összehalmozását. (De tranquillitate animae.) De ugyanakkor nem hirdetnek kiutat tisztultabb világba, csak közönyt a jelen világ iránt. Mikor Epiktetos tanácsolja a nőtlenséget a filozófusnak, csak azzal okolja meg, hogy annál függetlenebbül dolgozhassék a romlott világ megjózanításán. De az ember rendeltetésére semmi megoldásuk. Épp ez nem elégíti ki a nemesebb törekvésű Marcus Auréliust és kifejezi vágyát a világot átható felsőbb értelem felé. Úgy gondolja, boldog csak az az ember lehet, aki ennek a felsőbb lénynek teljesen átadja magát.

A keresztényekre ezek a gondolatok nagy hatással voltak. Használtak egyes sztoikus munkákat, mint például néhány szerzetescsoport Epiktetos Manuáléját. Bragai Márton egy írását soká Senecának tulajdonították. A szerzeteseknek egészen megfelelt például Seneca gyakorlati tanácsa az olvasásról, mikor azt mondja, hogy az úgy jó, ha meg-megszakítva, elmélkedve történik.

Epikureizmus: Kezdetén pont az ellenkezője annak a gyönyörhajhászatnak, ami később lett. A nagy változás oka éppen a túl merész cél, melyet kitűzött: Pusztán az evilágban lezáruló életszemlélettel nem lehet megvalósítani, amit ő akart, t. i. a magasabb szellemi, lelki örömek keresését annyira, hogy több kínálkozó jó közül a legnemesebbet válasszuk.

Platonizmus, neoplatonizmus: „Itt lenn mindig lesz rossz, de ez kényszerít minél gyorsabban a magasba lendülni. A magasbalendülés pedig nem más, mint a lehetséges legnagyobb hasonulás Istenhez a lélek tisztasága által igazságban és szentségben.” (Platon.) Erény és szemlélődés által törekedni Isten felé. Ez már keresztény célkitűzés is. Ennek érdekében a platonisták fölállítják a lélek sorozatos gyógy-módozatait a megtisztulásra, hogy képes legyen Istennel az ekstázisban egyesülni. (Plotinos.) A lélek elvész, ha az őt körülvevő világ változó sokféleségéhez fordul. Ettől el kell válnia és az egyhez, a mindent meghaladóhoz fordulnia. Így megtalálja ősi egyszerűségét. Ebben a törekvésben még a szenvedésvágyig is eljutnak, legalább hogy kitapasztalják.

Tanításaik alapja a iuxtapozíciós plátóni elgondolás a test-lélekviszonyról.

A megvalósításban legmagasabbra Plotinos jutott. Nagy hatása is aszkéta életében rejlik: csak növényekkel táplálkozott, a betegséggel szemben nem elutasító, barátait óvta világi tisztségektől, megtiszteltetések és vagyon elfogadásától, testi örömöktől. Pozitív irányban mindezt a szemlélődő elmélkedés meg az erények gyakorlata miatt. Így készített elő a lelki életbe való belépésre. Cél a magasabbfokú misztikus ekstázis elérése.

Porhyrios csak népszerűsítője a plotinosi tanításnak. Élesen szembeállítja az érzékelhető és érthető világot. Erénytanában a politikai erény segít élni a természet mértékkelve szerint, míg a teoretikus erény célkitűzése: hasonulás Istenhez tisztulással, önismerettel.

A neoplatonizmus a pogány aszkézis csúcspontja. A tökéletességet már nem kívül keresi, hanem az ember kiteljesedésében, szenvedélyeinek rendezése és szabadságának minél tökéletesebb érvényesítése által. De nála már keresztény hatás szerepel. Bár nagy az ő visszahatása is a keresztény aszkézisre.

*

Eddig a pogány aszkézisnek csak azt a részét tárgyaltuk, amely befolyással volt a kereszténység talajának előkészítésére. És csak a csúcsokat jártuk végig, nem a szakadékokat. Pedig ezek szorosan kísérik a pogány aszkézis minden elágazását. A *pitagoreizmusban* ott éktelenkedik a lélekvándorlás vaskos tévedése. A szigorú életmódot politikai érvényesülésre használták ki inkább, mint az üdvösség biztosabb elérésére. A *sztoicizmus*-hirdette „természetnek megfelelő élet” matefializmust és nagyon is természetes életet jelentett. Célja, a boldogság, teljesen földízi. Nem tudjuk, mi van odaát, a Föld a miénk, használjuk ki. Egyrészt kozmopolitizmus, másrészt sötét és reménytelen fatalizmus járt a sztoa nyomában. *Epikuros*, amit a sztoa hívei finoman takargattak, nevén nevezi. Célunkat a természet törekvéseinek irányában kell keresnünk. Mivel ez a törekvés az élvezet felé tart, az a célunk, az a boldogságunk. Tartsuk tehát minél távolabb magunktól a szenvedést, rendezkedjünk be minél több élvezet megszerzésére. Nem az egészen durva értelemben vett élvezetről van itt szó, hanem elsősorban arról, amelyet a gazdagabb élet bírása nyújt; az önzés azonban az élvezet keresésében egészen durva. Például jó ápolni a barátságot, mert sok öröm forrása, de nem a barátunk miatt, hanem mi magunkért. A közéletbe és mások bajába nem jó beavatkozni, mert zavarja nyugalunkat. Ha azonban valakinek kedve telik a feltűnésben, megteheti. Mindenesetre vigyázni kell, nehogy az állami élet olyan irányban alakuljon, hogy kedvteléseinket megzavarja. (Lásd: liberalizmus.)

Most hogy a pogány aszkézisről teljesebb legyen a képünk, egészen röviden lássuk *Kelet főbb vallásainak jellemzőbb aszkétikus vonásait is*.

A *brahmanizmusban* az üdvösség, vagyis az őскеzdethez való eljutás útját mind a három főmegoldásában nyugodtan nevezhetjük aszkézisnek. Az első megoldás a nagy tömeg számára való: a tettek, jócselekedetek útja, amelyeknek bizonyos mennyiségével meg lehet törni a lélekvándorlás körmozgását. Itt külön említést érdemel a *joga*.

Ez szintén a cselekvés útja, de nem jócselekedetekkel, hanem önkínzással és az önfegyelmelés különböző módjaival. A joga (jugum) igába fogás, erőfeszítés. Mert az élet fájdalom és nem öröm, a világ véges és nem örök; szabadulni belőle a tudat olyan állapotával lehet, melyben küszöbön kívül maradnak a külső benyomások. Ilyen tudatállapot létrehozására valók a joga-módszerek. Előfeltétel a joga gyakorlásához öt parancs megtartása: Élőt nem pusztítani, ne hazudj, ne lopj, tisztán élj, ajándékot el ne fogadj. Első joga-gyakorlat: az ülés bizonyos meghatározott helyzetben, keresztbetett lábakkal; második a szabályos, ütemes lélekezés, majd a figyelemnek egy pontra irányítása (orrhegy, köldök). Ezután egy igazsággal kell foglalkozni egészen a vele való azonosulásig és így az éntudatból kifejtőzni, hogy a gondolattól elválva a lélek eljusson saját állagáig, függetleníse magát az élet körforgásától (megváltottság).

A második megoldás a bölcseké. Ez az értelem, az elmélyedő tudás útja, de itt is helye van a joga-gyakorlatoknak. Végül a harmadik megoldás a jámborok számára van főntartva: a szív, az áhítat útja, melyen odaadó viszonyba lehet jutni a személyes istennel. Ezt az utat azonban kisajátította és magáénak vallja az egész hindu világ 350 milliós tömegével és számtalan szektájával. Gyűjtőneve hinduizmus. A vallásos odaadás aszkézisében legmagasabb fok összehoztatni az istenség szekere alatt vagy meghalni a Ganges szent vizében. Különös kinövések a szöges ág, kitenni a földetlen testet mérges rovarok csípéseinek, lógni fejjel lefelé órákhosszat, hosszú koplálás és különböző önkínzások. De a túlzások mögött olykor igazi áhítat és sajátos misztika lappang, amely az istenszeretet csodás magaslataira emelkedett.

A *buddhizmus* is beleolvad a hinduizmus nagy folyamába, új aszkétikus vonással gazdagítva azt. Buddha maga (560—480) végigjárta a joga iskoláját, de nem jutott el a várt megvilágosításra és otthagytta. Egy megtérési élmény tette őt Sziddhartából (családi név) Buddhává (megvilágosított) és az üdvösség új útjának hirdetőjévé. Ez nem más, mint középút az önkínzásba merülés meg az érzékiségbe merülés között. Nyolc szakasza van: helyes hit, akarat, beszéd, tett, élet, törekvés, emlékezés, elmélyedés. Az ember és a világ bajokból, fájdalomból van szöve. A bajok gyökere a vágy, szabadulás ennek elnyomásával nyílik meg Buddha nyolcas útján. Nem az a fontos, hogy ki lőtte a mérges nyilat (tudás), hanem hogy kigyógyuljunk (jámborság) és szabaduljunk az újratestesülések rettenetes körforgásából.

A *kínai ember* aszkézisének irányító középpontjában a *tao* áll, vagyis az „ég útja“, a törvény, a változatlan, örök világrend kifejezője. Ennek kell érvényesülnie a földön, ezzel kell összhangba hozni az emberi élet minden vonatkozását. Ha ellene nem teszünk, béke, boldogság valósul meg a földön, különben ha a szenvedélyek szavára hallgatunk, baj és gond szakad ránk. Így tanítja ezt Lao-ce. (Kr. e. VI. sz.) A tao ellen „nem tenni“ (vu-vei) alapján szenvedőleges beállítottságot jelent. Az alkalmazkodó buddhizmus „üdvösség útját“ csinált belőle és hozzáadta joga-gyakorlatait, amelyek arra jók, hogy kiüresítsék a szívet s alkalmassá tegyék egybeforrni a tao-val, felsőbb erők birtokába jutni a tao-val egybehangzó cselekvésre.

Az egyéni beállítottságú aszkézishez Konfucius (Kon-fu-ce 552—479) szociális vonásokat adott, amelyek segítenek beilleszkedni a családi és államéletbe. A nagy mester ötös útja (te-jen): a szívjóság, igazságosság, illem, tudás, őszinteség. Legfontosabb szerepet mindenben az illem (li) játszik, mert ez szabályozza az ember és ember közti viszonyt, ez ad rendet az egész társadalmi életbe. Kína aszkézise a „li” megtartása, viszont elmondhatni, hogy a „li” is megtartja Kínát Kínának.

Japán új vonást a pogány aszkézishez a *sin-to*-val ad. A *sin-to* az istenek útja a tizenkét legősibbtől a japán szigeteket létrehozó Izanagi- és Izanami-párig s ettől a császárok hosszú során át a ma uralkodó mikádóig. Az ősöknek és a császároknak szól az aszkétikus vonásokat magán hordozó tisztelet és önfeláldozó szolgálat, melyet a XIX. század második felétől kezdve államilag mint ősi vallást támogatnak és hozzákeveredett buddhizmustól megtisztogatni töreksenek.

Ha most egy pillanatra megállunk a néhány vonással fölvázolt kép előtt, megindít az embernek egészen általános, sokféle külsőt magára öltő, de végeredményben egyetlen nagy törekvése Isten után. Ez a roppant törekvés a pogányságban nem kapta meg az Újszövetség kinyilatkoztatásának éltető benső áramát, amely szabályozta és egyenesen Isten felé irányította volna. Nyestetlenül, gondozatlanul, vadon burjánzik és várja, régóta várja az Evangélium kérészeit.

Váczi Jenő S. J.

FOLHASZNÁLT IRODALOM:

- Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique. Paris, 1935. — T. I. 936—960.
 Kúhár Flóris O. S. B., Egyetemes vallástörténet, Bp. 1936.
 Pecz Vilmos, Ókori lexikon I—II. Bp. 1902.
 Raitz von Frentz S. J., Selbstverleugnung. Einsiedeln, 1936.
 Fr. Ueberweg, Geschichte der Philosophie. Berlin, 1926.
 I. Karl Praechter, Die Philosophie des Altertums, 12. Ausg.
 Dictionnaire de Théologie Catholique. Paris, 1909.

II. Keresztény aszkézis.

Szentírás.

A keresztény aszkézis eszméit és legfőbb Eszményét a Szentírás tartalmazza. Minden kor belőle vett eligazodást és termékenyítő ösztönzést aszkétikus törekvéseiben.

A fejlődés elejére az Ószövetség is odaállítható, mint paedagogus ad Christum. A kinyilatkoztatás kincseit, melyek a keresztény aszkézis állandó tökéi, részben az ószövetségi Szent Könyvek őrzik. Már Mózesnél így szól az Isten: „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok.” (Lev. 19, 2.) A választott nép számára ez a legmagasabb cél és a legteljesebb indítók a komoly erőfeszítésre. A szentség, amiről itt szó van: elsősorban a törvényszerinti, a vallási

tisztaság megőrzése. Küzdelemmel jár ez is, de akadnak buzgóbbak, akik külön fogadalmakkal (nazireusok), imával, böjttel, szörzsákban vezekelve akarnak kedvében járni Istennek. Az egész ószövetségi lelkiség szembeszökő vonása: a törvény, a rítusok uralkodnak a valódi életben. A próféták sürgetik a belső önmegtagadás fontosságát; a sokat magasztalt bölcsesség erőnye is feltételezi az erkölcsi erények fáradságos gyakorlatát. Sőt az isteni erények örökszép példaképei sem hiányoznak. Ábrahám, Jób, Izaiás. Mégis az ószövetségi aszkézis gyakorlata, szelleme tökéletlen. Motívumvilága földies, amint a zsidóság általában Isten országáról is evilági fogadalmakkal gondolkodik. Hiányzik a kinyilatkoztatás teljessége és a messiási idők kegyelmi bősége.

„Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét és kövessen engem.” (Mk. 8, 34.) Ebben foglalható össze az Újszövetség aszkétikus tanítása. Negatív elem benne az önmegtagadás, a régi ember keresztrefeszítése. A pozitív elem: Krisztus követése a szeretet önmagát felemésztő heroizmusában. Ebben a Krisztus-követésben erjed az új aszkézis kovásza: az Istenért való szenvedés öröme vagy keresztény nyelven: keresztszeretet.

Tele van az evangélium ezzel a gondolattal. Még a nyolc boldogság is ezt hirdeti. A Hegyibeszéd az Atya végtelen tökéletessége felé mutat s az út arrafelé keskeny és fáradságos. A belsőt, a legtitkosabb vágyakat is meg kell zabolázni. Az apostolok levelei kétséget nem hagynak a felől, hogy Krisztus vallása aszkétikus vallás. A lelki harc vallása, melynek formája: Krisztus követése.

Meg kell azonban különböztetni az Újszövetségben a mindenkire kötelező parancsok aszkézisét és a tanácsok aszkézisét. Mindkettő az evangélium kivirágása.

Vértanúk és szűzek.

Csodálatos lendülettel lép az ifjú Egyház Krisztus követése útjára. Az első három század véres üldözéseit kell kiállnia; ezért vértanúságra neveli fiait. Ennek a kornak szemében a vértanú a legmagasabb eszmény, a szenvedő Krisztus igazi tanítványa, hű másolata, egyedül ő méltó „Krisztus atlétája” névre. A keresztény élet se más, mint előkészület a vértanúságra, mely a legbiztosabb eszköz a Krisztussal való egyesülésre. Nagy energiaforrás ez a gondolat, kiterjeszkedik mindenre, ami Isten tökéletes szeretetével ellenkezik. Jellemző, hogy ebben a három században, sőt még utána is hosszú ideig minden tökéletességet a vértanúsággal mérnek össze.

A vértanúság mellett, mint annak helyettesítője, mindjárt kezdetben megjelenik a szüzesség féltve ápoltság. Az apologéták szerint nincs erősebb bizonyíték az Egyház mellett a pogány vádaskodásokkal szemben, mint a keresztény szűzek. A III. században már igen gazdag irodalom foglalkozik a szűzi állapottal. A férfi szűzekről, az aszkétákról keveset tudunk, forrásaink inkább nőkről beszélnek. Megbecsülésük kitüntető rangjukból is kitűnik: a vértanúk után ők következnek. Áldozati oltárral, áldozati ajándékokkal hasonlítják őket össze. Tertullian Krisztus jegyeseinek nevezi őket, mert való-

ságos lelki házasságot kötöttek Krisztussal. Megkívánt erényeik is hasonló egységet követelnek: gyöngédek és erők egyszerre. A világban számtalan veszélynek kitéve kell kincsiüket megőrizni.

Az Egyház pásztorai nagy gonddal örködnek felettük, aszkétikus jótanácsaik között gyakran szerepel: az imádság, Szentírás-olvasás, böjt és a munka. Sokat sürgetik a visszavonultságot és a szerénységet öltözetben és viselkedésben.

A szűzességnek azonban, mint a belső tisztaság eszményének, kifelé is szét kell sugároznia. Aszkézisében jelentős szociális értéket nyer: apostoli lesz. Az őskereszténység nagyarányú karításztevékenységének ők az első munkásai.

A szűzek aszkézise az egész társadalmat neveli és a papi celibátus vonzóerejét a papságban nagyban fokozta az aszkéták szűzességi fogadalmá. A szűzességben élők számának gyarapodása magával hozta a szerveződést s így a szerzetesség előkészítőivé válnak.

Jóllehet a keresztény szűzesség eszménye tisztán természetfölötti hitből sarjadt, népszerűségét és terjedését az első századokban téves filozófiák és téves vallási áramlatok szintén elősegítették. Ezeknek a tévedéseknek közös a forrásuk: az emberi természet gyökeres kettősségét tanították. E szerint a test a rossznak princípiuma. Aszkézisre alkalmazva ezt az alapelvet, a testnek lerontásához vezet. Ez aztán hol élettágadó szigorúságban (például a házaselet kárhoztató elvetésében), hol kicsapongó szabadosságban jelentkezett.

Onálló aszkétikus irodalom az első századokban még nem tudott kifejlődni. Általános erkölcsi tanítás keretében esik szó többnyire a tökéletesség kérdéseiről. Bölceleti megalapozást Alexandriai Szent Kelemen és Origenes adtak először a keresztény aszkézisnek. Platon, Aristoteles és a stoa bölceletének nyelvén felvilágosodott, magasműveltségű kortársaik előtt kifejtik az evangélium erkölcsanát és tökéletességi eszményét. Az aszkézis célja előkészíteni az erkölcsi élet kiteljesedését: az Istennel való szerető egyesülést. Mivel ez csak a másvilágon érhető el zavartalan biztonsággal, itt a földön sohasem lehet az aszkézist teljesen feladni. Már Szent Kelemen két utat különböztet meg a lelki életben: a cselekvést és a szemlélést. Nála ezek a fogalmak, mint általában írásai, erősen bölceleti tartalmúak. Origenes fogalmazásában több az evangéliumi kép és meleg életszerűség. Úgy látszik, ő alkalmazta először a bethániai jelenetre az actio és contemplatio fogalmát. Így lett Mária és Márta két aszkézis kifejező típusa.

Szerzetesség.

A IV. század nagy alkotása, mely hosszú évszázadokra az aszkézis uralkodó formája marad, a szerzetesség. Az Istennel való egyesülés vágya a világgal való végleges szakításra ösztönzi a buzgó lelkeket. Krisztus példájára a pusztába vonulnak vissza. De nem gyengeségből. A remete nagy küzdő, akinek bátorság és nagylelkűség a jellegzetes erénye. A remeteeszményt azonban nem lehet megvalósítani teljes szigorúságában súlyos kellemetlenségek nélkül. Ebben az alakban különködő végleteivel főképen Szíriában találni meg. Egyip-

tom remeteségében a csoportosulás igénye erősebb. Nagy remetek körül építik a tanítványok celláikat. Közös ima, munka, lelki oktatás kialakítják a közös élet egy módját. Sejtik, amit később határozottan kimond Szent Vazul: Az elszigeteltség nem felel meg a Teremtő nyilvánvaló terveinek. Lehetetlenné teszi a lényeges keresztény erények gyakorlatait, megfoszt a lelki előhaladás igen hasznos eszközeitől. Szent Pakómiusé az érdem, hogy megteremti a közös élet, a cenobitizmus első alakját. 320 körül egy fedél alá gyűjti a szerteszétlakó remeteket. A keleti szerzeteseknek azután Szent Vazul ad már teljesebb és egyházasabb szervezetet. Nyugaton Szent Benedek regulái alapvetők. A mértékletesebb józanság és a római szellem jogi érzéke mutatkozik bennük. A szerzetesi életforma lényeges ujsága: a szabály és az együttélés. A regulával a mérték eszméje lép az aszkétikus módszerekbe. A szabály meghatározza a mindenki által megvalósítható legkevesebbet, de utat enged az egyéni kezdeményezésnek és buzgóságnak az előjáró vezetése mellett. A cenobitizmus különösen sürgetett erényei szociálisak: alázat, engedelmesség és testvéri szeretet. A kolostort a keresztény család hű képmásának képzelik el a szerzetes élet nagy törvényhozói. A kolostor apátja a szerzetesek atyja kell hogy legyen. Az engedelmesség egészen új fényben jelenik meg. Valamiféle alárendeltséget a lelkivezetővel szemben a remeték is ismertek. A szerzetesi élet jellegzetes erényévé a cenobitizmus teszi az engedelmességet s vele az aszkézisnek tisztára belső irányt ad. Áll ez már a Szent Pakómius-féle cenobitizmusról is, de fokozott mértékben Szent Vazulról és a nyugati szerzetesség pátriárkájának, Szent Benedeknek aszkéziséről.

A tökéletességnek két igen jellegzetes eszköze a szerzetes-családokban: a közös munka és a közös ima. Az utóbbi a liturgiának állandó éltetője. Az ima maga is aszkétikus gyakorlattá válik. Az előbbit hasonlóképpen aszkétikus szempontból is értékeli. Kiváló alkalmat nyújt az engedelmességre és megalázódásra. Társadalomalakító ereje igen nagy. A szerzetesek példája nyomán kezdi megbecsülni a közfelfogás a munkát. Szerepe a rabszolgaság visszaszorításában is jelentős.

A cenobitizmus a valóságos szegénység gyakorlatát is lehetővé teszi. Ilyen körülmények között a szerzetesi fogadalmak, melyek egy kolostorhoz kötik a fogadalmazót, jelentőséghez jutnak. A szerzetesi életforma a maga külső szigorával (testi sanyargatások, böjt, virrasztás, hallgatás) a kor aszkétikus eszményévé lett. A lényeg kérdésében világos a szerzetes írók felfogása: a szerzetesi élet az aszkézis kiváltságos, de nem egyetlen gyakorlótere. És az egész célja és értelme: a szívtisztaság keresése és művelése. Így jutni el a szemléléshez, ahová az aszkézis útja vezet.

A szerzetességgel mint életmód is elvált egymástól a parancsok és az evangéliumi tanácsok útja. Eddig az aszkézis kérdéseiről az általános erkölcsi tanítás keretében esett szó. A szerzetesek önálló aszkétikus irodalmat teremtenek. (Szent Nílus, Klimachus Szent János, Szent Dorotheus, Kasszián.) Fellendüléséhez a Szentatyák írásai is hozzájárultak. Szent Ágoston és Nagy Szent Gergely hatása alatt a szeretet motívumával telítődik a keresztény aszkézis. A Pelá-

giusszal vívott harcokban különösen azokat az erényeket hangsúlyozzák, melyek gyökeresen Istenhez kapcsolják az embert: a szeretetet és az alázatot. Pelágius rideg aszkéta. Naturalizmusában túlozza az emberi erőfeszítés fontosságát a tökéletességre való törekvésben. Innét kíméletlensége és önhittsége. Ellenfele a Doctor gratiae, nem tagadja az akarás szükséges voltát, de saját tévelygésének tapasztalatából ismeri annak határait. És haszontalannak mondja azt, ha függetlenül akar maradni Isten kegyelmétől.

Az aszkétikus tanításokban általában erősen érvényesül a bennünk lévő és a kívülről ránk ható rossz és a vele való küzdelem gondolata. Eretnek túlzásait a manicheista szekták és a priscillianusok szigorúsága képviseli. Viszont bizonyos kvietista jelenségek mellett Helvitius és Jovianus az aszkézis ellen fordulnak. Jovianus elveti a böjtöt, a szüzességet...

Bár a monachus a kor aszkétikus életének jellegzetes kifejezője, a világiak között is nagyigényű, fejlett lelkiesség gyakorlataival találkozunk. Elég Szent Jeromos és mások magánlevelezését végiglapoznunk, hogy képet nyerjünk a világban élők aszkéziséről. A penitenszerekre rótt büntetések szigorú aszkétikus felfogásról tanúskodnak. A IV. században szokásba jövő zarándoklást szerzetesek és világiak egyaránt végzik.

Középkor.

Az aszkézis fejlődése a XII. század elejéig szorosan patrisztikus nyomokat követ. A szerzetesség aszkézisén bencés hagyomány uralkodik. Egyéb regulák is ismertek, mégis Benedek marad a legfőbb tanító. A testi önmegtagadás gyakorlatai szerzeteseknél is, világiaknál is igen változatosak. Az önmegtagadás önként vállalt eszközeként az ostor és a vezeklőöv használata kezd terjedni. A barbár és zavaros időkben annyira veszélyes zarándoklás is tiszteletreméltó bűnbánati cselekedetnek számít. A keresztesháborúk és a lovagrendek alapítása hasonlóképpen sajátos aszkétikus életformákat teremt.

A középkori lelkiesség arculatának egyedi vonását Szent Bernát, Assisi Szent Ferenc és Szent Gertrud adja meg. Krisztus szent emberisége iránt viseltetnek különös áhítattal. Mind pozitív, mind negatív aszkézisükkel Krisztus földi élete titkaihoz kívánnak hasonlítani.

Az emberiség szenvedő Fejével, a fölfeszített Krisztussal való közösségvállalás erényes törekvésük legfőbb mozgatója. Evangéliumi példák, a Megváltó konkrét szavai és cselekedetei mintegy életközelségből hatnak. Feltűnő jelenség ez, különösen akkor, amikor a középkori skolasztika nagy kedvét lelte az erények elvont rendszerezésében és leírásában. A ferences szellem térhódítása meglepő. Krisztus szegénysége, megaláztatása és Krisztus keresztese: ezekből fakad Assisi Szent Ferenc derűs aszkézise.

Az aszkétikus érdeklődés központjába kerül a szegénység eszméje. Az egyháziak gazdagságából származó visszaélések ébresztenek vágyat az evangéliumi szegénység után. Megszületnek a koldulórendek. Sem a tagoknak, sem a rendnek nincs vagyona. Koldulásból élnek, mely az önmegtagadás és megaláztatások szüntelen alkalmául

szolgál. Egész életberendezésük demokratikusabb a régieknél, kolostoraik az egyszerű nép közé épülnek. Aszkézisük határozottan apostoli és igehirdetési célok szolgálatában áll. Szegénységük példája, az eretnekekkel küzdő buzgalmuk nagyban enyhítette a katarok és valdiak által szított forradalmi hangulatot.

A szegénység kérdésében jelentkező téves és túlzó felfogásokat az Egyház számos esetben tanító tekintélyével visszaveti. Kijelenti, hogy a koldulás a tökéletesség törvényes útja lehet, de a túlzó spirituálistákkal szemben hangsúlyozza, hogy a tökéletesség és a szegénység nem azonosak, a szegénység csak eszköz a szeretet gyarapítására.

Az egyháziak visszaéléseinek ellenhatásaképpen több helyen világiakból álló csoportok is alakultak a tisztább és buzgóbb kereszténység gyakorlására. De sokat elragad a tudatlanság és az önhitt buzgóság, és elszakadva az Egyháztól, szektákban élnek tovább. Az Egyház viszont a különféle harmadrendek, konfraternitások és egyéb társulatok útján szervezi meg a világiak askétikus életét. Imagyűjtemények és néhány askétikus könyv is íródna számukra.

Az askétikus irodalom javarésze szerzeteseknek szól. A skolasztika virágkorában a keresztény askétika és misztika (a két fogalom még nem határolódott el egymástól) rendszeres feldolgozást kap. Szent Tamás és Szent Bonaventura teológiájukba építik bele. Augsburgi Dávid és Ferreri Szent Vince különálló rendszerbe foglalják a szerzetesek askézisét. Az askétikus élet gazdagságát mutatják a szerzetesrendek egyéni askétikus iskolái, melyek a lelki élet más és más vonását dolgozzák ki elméletileg és teljesítik ki rendi életükben. A hanyatló skolasztika idején támadt devotio moderna legmaradandóbb alkotása Kempis Tamás Krisztus követése. Kitisztult miszticizmust párosít magas askétikus igényekkel.

A középkori askétikus élet számos módszert alakít ki a lelki élet, főként az elmélkedés gyakorlatainak megkönnyítésére. Az imaiban való kitartásra különböző módon csoportosított imák ismétlését ajánlja. Így születik meg a mai rózsafüzér. Egyszerű, hatékony eszköz és bevezet az imaéletbe. Megsokasodnak, de bonyolulttá is lesznek ezek a módszerek. Ezért intenek az okos lelki mesterek: mellőzni kell őket, ha nem szükségesek.

Újkor.

Két askézis-ellenes hullám indul meg az újkor elején, mindkettő átvonul az egész modern koron keresztül, egészen napjainkig. Az egyik a renaissance pogányosító törekvéséből származik. Hívei közt ott találni koronként más és más névvel megjelölve a humanizmus hirdetőit. Bizonyos pozitív askézist mindannyian méltányolnak, sőt hősi fokban meg is követelnek, de elsősorban a nevelés, jellemalakítás, a pszichiátria szemszögéből. Megrostálva a keresztény askézis tanácsait, átveszik belőlük azokat, melyek az erős ember naturalista ideálját szolgálják. De a keresztény askézis lényege nemcsak ismeretlen és érthetetlen, hanem egyenesen gyűlöletes előttük, mint az emberi természet megcsonkítása. A keresztény askézis minden rendetlenség gyökerét akarja elvágni és a kevély önszeretet helyébe az isten-

szeretetet iparkodik a lélekbe plántálni. Ennek felfogására már elvileg képtelenek. Innét van aztán, hogy képviselőik, akik néha magasztalni szeretik a katolikus szerzetek társadalmi jótéteményeit, természetellenes valamit látnak a szerzetesi fogadalmakban.

A másik erős hullám a protestantizmus. Alapvető tanítása a hitnek önmagában üdvözítő voltáról kiemeli a katolikus aszkézis alapjait. Elveti a böjtöt, az önmegtagadást, a coelibátust, a szerzetesség szerint nem egyeztethető össze az evangéliummal. Az erkölcsi erőlködést roppantul legyöngíti másik tanítása, mely nem hagy szerepet az emberi akaratnak az isteni kegyelemmel való együttműködésben. Jelentkeztek ugyan az elmúlt századokban pietista és egyéb áramlatok a protestánsok körében, melyek aszkétikus irányban komolyabb megértést, sőt igényt is mutattak. A protestánsok általános tömege mégis idegen, inkább ellenséges magatartást mutat az Egyházban gyakorolt aszkézis minden negatív formája ellen. Bizonyos térítő és apologetikus szándékkal közeledett a protestánsok felé a multiszázadi amerikanizmus. Különbséget tett az aktív és passzív erények között, s ezeket elhanyagolhatóknak mondta a modern ember számára. Ezt a felfogást XIII. Leo körlevele világosan visszavetette.

Számos alakban jelenik meg kvietizmus Alumbradostól Molinosig. Látszatra megőrzi a katolikus színt, de alaptévedése találkozik a középkori szektakéval, mely az aszkézis lényegét érinti. Szerinte káros minden személyes erőlködés. Minden észszerű és megfontolt belső tevékenység csak árt Isten művének bennünk. Kimondottan nem veti el a keresztény aszkézis legfontosabb gyakorlatait, de mint a kvietizmus hivatalosan elvetett tételeiből látni, túlságosan leértékeli azokat. Tanainak hatása még egyébként töle messzeálló lelkekben is felismerhető. Bizalmatlanságot keltett az aszkézis gyakorlataival szemben, és azt az érzést ébresztette, mintha azok csak kezdők és alacsonyabb lelkiesség számára lennének megfelelők.

Igen jelentős tényező a modern jámborság történetében a janzenizmus. Túlozza, valósággal eltorzítja az alázatos töredelem érzését. Szigorú komorság uralkodik rajta és ugyanakkor mérték nélkül sürgeti, — ez leginkább Quesnelre vonatkozik — a szeretet szerepét minden érdemszerző cselekedetben. Szent Ágoston és a szentatyák iránti lelkesedése nem eléggé okos. Megveti és lebecsüli a közép- és újkor több vallásos gyakorlatát. Magának a Szentszéknek kellett ezeket hivatalosan védelmébe vennie a pistojai zsinat határozataival szemben. Eszmei kihatása bizonyos pesszimizmusban, Isten iránti féltő tiszteletben mutatkozott.

Nagyjelentőségűek a tanító egyház megnyilatkozásai ezeknek a szellemi mozgalmaknak a megbírálásában. A trienti zsinat dogmatikus döntései a jócselekedetek értékéről, a kegyelem és az emberi szabadakarat közreműködéséről minden aszkétikus törekvés alapjait szilárdították meg tévedhetetlen tekintéllyel.

Szabadabb mozgású apostolkodás.

A támadások ellenére is megmaradnak az aszkézis összes formái a legújabb korban. Nem hiányoznak a nagy vezeklők sem. A

XVIII. században is alakulnak új szerzetek szigorú szabályzattal és az egymást követő szerzetreformok a régi külső szigorúságot, a szegénység kemény gyakorlatát újítják fel. Mégis a legújabb korban született szerzetescsaládok már új típust képviselnek. A kimondottan monahális keret eltűnik náluk: a theatinusoknál, barnabítáknál, jezsuitáknál stb., hasonlóképpen a XVII. század óta megsokasodott kongregációkban. Mellettük világi papokból álló társulatok is alakulnak közös életre, fogadalmak nélkül. Ugyanezt a változást látni az apácarendeknél. Sorra alapítanak új apácaközösségeket tanításra, szeretetművek, külföldi missziók szolgálatára. Régi monahális előírások, szigorú klauzúra legtöbbjénél már nincs meg, sőt egyesek a szerzetesi ruhát is elhagyják. A laikus férfiszerzetekről ugyanez áll.

Mindegyikük közös vonása: a szerzetesi életben nélkülözhetetlen önmegtagadást elsősorban nem a külső szigorúságban keresik, hanem sokkal inkább az apostoli élet lemondásainak szigorú gyakorlatában. Apostoli istenszolgálat: ez az aszkézis szabályozója. A szegénység szoros függés inkább, mint kemény nélkülözés; az engedelmesség az egész életre kiterjed. A házak egy központtól függnek, a vezetőt sem a közösségek választják. Tehát engedékenységgel a külső szigorúságban és ugyanakkor a legmagasabbfokú igény a belső önmegtagadást illetőleg.

Míg a szerzetespapság élete közeledik a világi papokéhoz, a világi papság részesedni kíván a közös élet előnyeiben. A központosítás jellege a világi papságban is mutatkozik: szorosabb a függés az Ordinariustól. Általános vonás: a távolság mindjobban csökken a szerzetescsaládok és a világi papság aszkétikus életformái között.

A világiak körében tovább folytatódnak a középkori harmadrendek és konfraternitások. Hozzájuk csatlakozik a XVI. században a Mária-kongregáció. Egyes csoportjainak megszervezésében a társadalmi osztályokhoz, foglalkozásokhoz alkalmazkodik. Nagy népmiszszionáriusok apostolkodásában fontos szerepet visznek a bűnbánati és engesztelő körmenetek.

Az egyszerű hívek vallási életére nagy kihatású a nyomda feltalálása és az elemi népoktatás elterjedése. A középkorban ritkák a népnyelven írt jámbor könyvek. Az írástudatlan tömegekhez festmények, szobrok, szertartások nyelvén szól az Egyház. A XV. század egyre gazdagodik az aszkétikus irodalom és a nyomtatott könyvek útján, mind szélesebb társadalmi rétegek kerülnek aszkétikus eszmék nevelő hatása alá. Ma a könyv az aszkézis egyik legtekintélyesebb nevelő eszköze.

Ez okozta, hogy a napi elmélkedés gyakorlata elterjedt. A középkori elmélkedő módszerek egyszerűbbekké, hajlékonyabbakká, mindenki számára használhatókká válnak. Megsokasodnak az elmélkedési könyvek is. Az elmélkedő anyag feldolgozása változatossá lesz. Krisztus életének időrendi titkai, a liturgia, adnak hozzá témát és keretet. Így a napi elmélkedés a buzgóbb világiak aszkétikus gyakorlatai közé számít.

Loyolai Szent Ignác, Borromei Szent Károly, Páli Szent Vince és tanítványaik hatása alatt születik meg és fejlődik ki a lelkigyakorlatok szokása. Először mint rendkívüli gyakorlat szerepel, majd rend-

szeresen megismétlődő alakban terjed el a XVII. század folyamán. Az Istent kereső visszavonulás szokása az Ósegyházban is ismeretes már. Szent Ignác új, határozott célra irányítással szervezi meg ezt a gyakorlatot. Jelentősége a modern aszkétikus életben a világszerte nagybodó lelkigyakorlatos mozgalomból is eléggé kitűnik. A Codex külön kánonokkal előírja a papság és a szerzetesek számára.

A hibajavítás és az erényelsajátítás módszeres gyakorlatában szintén fejlődés tapasztalható. Szent Ignác részletes lelki számvétele, a szalézi iskola próbái és hasonló gyakorlatok — valamilyen alakban a multban is megtalálhatók — bevett szokássá váltak számos komolyabb szerzetben. A gyakori gyónások a lelkivezetés terén viszik előbbre az aszkézis fejlődését. Ebben a korban válik szét, amint azt a Codex is megerősíti, a szerzetes előljáró és a lelkivezető hatásköre. Az Egyház a lelki haladás rendes eszközének mondja a lelkivezetést, amelyet az amerikanizmus, mint fölös dolgot, kivetett, de a quietista tévedéssel is szembefordult, amikor ez a lelkivezető szerepét túlzóan hangsúlyozta.

Sajátos jellemzője az egész újkor lelkiségének az engesztelés és az apostolkodás gondolata. Soha nem tapasztalt elterjedtségnek örvend. Az engesztelés, megváltó ima és szenvedés gondolata kapott végleges és igen népszerű kifejezést a Jézus Szíve-tiszteletben. Több szerzet alakult kifejezetten az Isten ellen elkövetett sérelmek jóvátételére. A hívek nagyobb részénél az engesztelés gondolata irányítja az aszkétikus erőfeszítéseket. Apostoli célokat már Nagy Szent Teréz állított szemlélődő és vezeklő leányai elé. Gondolata, hogy a tisztára szemlélődő élet is a lelkek szolgálatába álljon, a középkorban ritkán jelentkezik, az újkorban azonban egyre általánosabban érvényesül. A mult században létesült Imaapostolság a legegyszerűbb híveket is magába zárja az apostoli ima és szenvedés kötelékével.

A ma aszkézise. (Közösségi gondolat.)

Az apostolkodás és engesztelés eszméi napjaink lelkiségét is irányítják. XI. és XII. Pius ismételt megnyilatkozásai a Jézus Szíve-tisztelet jelentőségéről, a missziós szellem előmozdításáról, az Actio Catholica társadalmi feladatairól mintegy ünnepélyesen jóváhagyták a hívó keresztények említett törekvéseit.

Ezekhez járul — részben a pápai tanítások ösztönzésére — a tökéletességre törő vágyakat is átható szociális gondolat. Éspedig két alakban. Meggyőződéséss erősödött, hogy a megszentelődés munkáját nem lehet és nem szabad a környezettől függetlenül végezni. Ahová valakit a Gondviselés odahelyezett, azt a helyet megszentelve kell megszentelődnie. Nem egy határozottan vallásos jellegű katolikus munkásifjú-mozgalom ezt a szociális aszkézist akarja megvalósítani. A hivatáskeretekben szervezett lelkigyakorlatok a másik jele ennek a kívánságnak: megszentelni a foglalkozást és szociális környezetet!

A szociális gondolat másik szempontja Krisztus Titokzatos Testéről szóló dogmával kapcsolatos. A tökéletesség vágya nem individuális, hanem az Egyház testében, vele és általa keres kibontakozást. Szorososan ezzel függ össze a Dom Gueranger által megindított litur-

gikus mozgalom, amely állandóan terjed és mélyül. Forrása és egyben bizonyossága a lelkek nagy közösségi igényeinek. Az eucharisztikus kongresszusok, nemzetiek és nemzetköziek egy másik megnyilatkozása ugyanennek.

Krisztus Titokzatos Testének gondolata a lelki életben a jelen katolikus aszkézis még egy egészen újszerű igényére mutat. A mai aszkézis dogmákban keres szilárd támasztékot és feltűnő az odahajlása a legelvontabb és teológikusabb áhítatformák felé. Természetes, van ebben bizonyos eszmei elmosódottság, velejáró érzelmességgel, de önmagában komoly és kiváló törekvés. Legjobb jelei az askétikus és misztikus teológia fokozottabb művelése, továbbá a jámbor lelkek rokonszenve a dogmatikus tartalmú könyvek iránt.

Kevésbé általánosan, de egyes körökben erősen érzett igény, hogy askétikus hagyományainkat a modern lélektan eredményeivel gazdagítsuk. Kétségtelenül értékes kísérletek történtek is ezen a téren. A kegyelem elsőbbségét szem előtt tartva, igen hasznos ismerni a természetes elemek tulajdonságait, melyek segíthetik és veszélyeztethetik a kegyelem munkáját.

Vannak viszont olyanak, akik attól tartanak, hogy az aszkézis törekvései átlélik a már nem hozzá tartozó területeket. Leginkább az imaéletet féltik a módszerektől. És természetes erkölcsi iránytól veszélyeztetve gondolják a természetfölötti életet.

P. Guibert, a római Gregoriana askétika tanára, a jelenkor lelki-ségét vizsgálva, felteszi a kérdést: Valóban sokat szenvednek-e a vezetett lelkek a leki élet askétikus oldalának túlságos sürgetése miatt?¹ Válasza azonban tagadó. Szerinte onnét származik ez a félelem, hogy az emberek élénkebben megérik ma a legcsekélyebb askétikus túlzást is, mert a hullámzó szellemi áramlások az élet misztikusabb szempontjai felé viszik a lelkeket. Túlzóan sürgethetik egyesek az erőlködést, a negatív küzdelmet, ügyetlenek, merevek lehetnek az egyes módszerek alkalmazásában vagy tanításában, igaz. De másrészről az ellenkező véleletben sem hiányoznak a túlzások. Bizonyos undort keltenek az aszkézis nehéz módjával szemben, oktalan bátorítást adnak a lelkeknek, hogy korán elhagyják a személyes erőfeszítéseket passzívabb utakért. Hogy a két túlzás között melyik a gyakoribb és melyik az aggasztóbb, feleletül P. Guibert a mai lelki könyvekre utal. Ezeket olvasva alig lehet az aszkézis túlzásáról beszélni a mai lelkiségben.

Azt sem lehet a mai aszkézis hibájául felróni, hogy túlozza az erkölcsi erények művelését készséges tanulékonyság rovására, melyet az Istennel való egyesülés megkíván. Az azonban kétségtelen, hogy ma a szükséges erkölcsi erények tanulmányozása nem elvont rendszereket vagy antik bölcsélet osztályozását követi, hanem Krisztus és szentjeinek konkrét példáját. Ezért elevenebb is, mint sok más korban. Krisztus szent embersége, főként a Szent Szíve iránt növekvő áhítat hozza ezt magával.

Napjaink aszkézisében figyelmet érdemlő vonás végül: az aszkézis hódítása a gyermekek és az ifjúság körében. Nyomait megtalálni ennek a gyermeki buzgóságnak előző korokban, de nem túlzás azt

¹ Dictionnaire de Spiritualité, col. 989—990.

állítani, hogy X. Pius korai áldozásra vonatkozó rendelkezéseinek gyümölcse ez. Gárdisták, katolikus cserkészek, kongreganisták stb. önmegtagadásai, apostoli buzgósága tanúskodik keresztény tökéleteségre való törekvésükről.

Ezekben az irányokban alakul napjaink aszkézise az egyre mélyülő, bensőségessé váló, az egész emberi életet megszentelni kívánó katolikus lelkiesség felé.

Arató Pál S. J.

FELHASZNÁLT IRODALOM.

Dictionnaire de Spiritualité — Ascétique et Mystique (Paris, 1935) I tom. 960—990.
M. Viller—Rahner, Ascese und Mystik in der Väterzeit. Freiburg i. Br. 1939.
Balanyi Gy., A szerzetesség története. Budapest, 1923.

A francia világi papság aszkézise.

Egy közösség aszketikus lelkületének az ismertetése igen nagy nehézségekbe ütközik, mert hisz az aszkézis célja az egyénnek a tökéletes életre való vezetése, ami pedig a lélek legrejtettebb zugaiban történik és legtöbbször csak itt-ott észlelhető a külső tevékenységben. Ezeknek a külső megnyilvánulásoknak a rendszerezése mégis lehetséges. Ez azonban csak akkor képvisel értéket, ha megközelítően ismerjük a közösség tagjai jórzésének a belső lelki világát és mindazokat a körülményeket, amelyek megadják egy aszketikus élet értékeléséhez a szükséges keretet. A belső lelki világ kialakulására nagy hatással van a származás, a tudományos és lelki nevelés. A pap aszketikus életének a keretet a munkaterület adja. Éppen ezért meg kell ismerni a hívek lelkületét és a papi környezetet a maga gondjaival.

Ezek azok a szempontok, amelyeket figyelembe véve akarjuk főbb vonásaiban felrajzolni a világháborút követő húsz év francia papságának aszketikus szellemét. Sokak előtt, akik szintén hosszabb időt töltöttek Franciaországban, ez az ismertetés talán hiányosnak tűnik fel. Mi azonban nem tartottuk számon a kirívó tüneteket, hanem az átlag francia pap életét vettük a maga örömeivel, gondjaival, ahogy azt hat évi franciaországi tartózkodásunk idején alkalmunk volt megismerni.

Petaín tábornagy, mielőtt a francia élet újjászületését célzó törvényeket életbeléptette volna, a francia püspöki kar képviselői előtt többek között a következőket mondotta: „A francia papság, sajnos, nem gyökerezik eléggé a parasztságban, a néppel nincs meg az a kontaktusa, és így a nép tőle nem kapja meg azt, amire rászorul.” És Petaínnek sokban igaza is van. A szemináriumi előjáróknak Párizsban, 1936-ban tartott gyűlésén összeállított statisztika szerint a francia szemináriumok növendékei csak 9 (kilenc) százalékban kerültek ki a földműves néposztályból, 16 százalékban a munkásságból, az intellektüel családok 28 százalékát adták a növendékeknek, míg a többit az ú. n. jómódú jobboldali francia burzsoázia szolgáltatta. A legtöbb gyermeket középiskolás korában fogta el a hivatás láza, és amikor a szeminárium küszöbét átlépte, már tisztában volt azzal, hogy miért jött.

A francia szemináriumok aszkétikus nevelésében az ellenőrzés nem játszott nagy szerepet. De ez érthető is. Ott a szemináriumba csak az ment, akinek valóban papi hivatása volt. Amint majd ezt később látjuk, a papság nagy szegénysége, bizonyos fokig megvetettség, meg a nagy elhelyezkedési lehetőségek igen megrostálták azok számát, akik a szemináriumba óhajtottak menni. Legkeményebb próba azonban a teológia harmadik évét követő, utóbbi időben két éves, katonai szolgálat volt, a maga szabadságával és bűnalkalmaival. Mégis a növendékek átlag kilencven százaléka ezt kibírta és boldogan tért vissza a szemináriumba. Ezért talán a szemináriumi előjárók jobban megbíztak növendékeikben és a lelkiek terén több volt a szabadságuk. Ugyanakkor a szemük előtt lebegett állandóan a mindenről lemondó, a szenvedést kereső francia pap-hazafi ideálja.

A francia pap élete nehéz élet volt. Elsősorban nehezzé tette az anyagiak hiánya. 1904-ben a francia állam elkobozta az egyházi birtokokat és a templomok is a községek tulajdonába mentek át. A pap csak bérlője volt a templomnak és a plébánialaknak. Az Egyház mint jogi személy nem létezett a francia törvények szerint, és ezért minden megmozdulásához papjai nevét kellett igénybe vennie. Ezért az idősebb francia papság működési területén nem nagyon változtattak. Ez az állapot megkövetelte, hogy a pap élete minden pillanatában a legtökéletesebb odaadást és ragaszkodást tanúsítsa püspökével szemben, mindenben ragaszkodnia kellett utasításaihoz, mert hisz a nehézségeket másképpen nem tudta volna a püspöke megoldani.

Miből is élt egy francia pap? Elsősorban a fizetéséből, amit püspökétől kapott. Ez egyházmegyék szerint változott. 1937-ben a legkisebb fizetést a troyesi egyházmegye adta: a mi pénzünkbe átszámítva a plébános évi 67, azaz hatvanhét pengőt kapott, a káplán és lelkészek 52, azaz ötvenkettő pengőt. Legtöbbet a párizsi egyházmegye fizetett, a plébános kb. évi 800, a káplán pedig évi 520 pengőt kapott. Ha a plébánia ingatlannal rendelkezett, a plébános köteles volt a tiszta jövedelmet az utolsó fillérig beszolgáltatni a püspöknek, mert hisz a püspök főleg ebből a jövedelemből fizette papjait. A stólát a plébános arányosan osztotta fel a káplánokkal. A lakásért a bért közösen fizették, de az ellátásról kiki maga gondoskodott. Sok helyen a hívek önként adóztatták meg magukat és ekkor is csak az fizetett, aki akart. Szegényebb helyeken pedig mindennap más és más család küldte az ebédet a lelkipásztorainak. A szegényebb egyházmegyékben a reggeli és a meleg vacsora luxusát nagyon kevés pap ismerte. Ruházkodás? Cipő? Könyvek? Ha a hívek látták, hogy papjuk ruházata igen kopott, megajándékozták a szükséges kellékekkel. És ha nem adtak? A szenteszéd végén a pap finoman felhívta erre a figyelmüket és a szentesmise végén tálcával a kezében körüljárta híveit. Így a pap, hacsak hozzátartozói nem segítették vagy saját magának nem volt vagyona, a teljes szegénységben élt, mint egy kolduló szerzetes. És ami az aszkézis szempontjából figyelemreméltó, a szegénység tudata párosult az alárendeltség tudatával: a lelkipásztor ki volt szolgáltatva híveinek. Egy ballépés vagy fegyelmezetlen viselkedés nemcsak papi működésére volt kihatással, hanem anyagilag is tönkre tette... És mégis hat év alatt egyetlenegyszer sem hallottam egy francia pap szájából, hogy

panaszkodott volna anyagi helyzetére. „Szegénységünk a mi örző-angyalunk” — mondotta egyszer nekem egy évi 400 pengős fizetésű nagyprépost, aki különben egy állami szegényház lelkésze, felügyelője volt, hogy tudjon miből élni.

A szegények között édes a szegénység. De még a jó pap is nehezebben viseli el, amikor maga körül a tobzódó jólétet, gazdagságot és az ezzel párosult élvezethajhászó életet látja. „A francia történelem az utóbbi öt évet a gondtalanság és bűnös élvezetek korának hívja majd” — mondta 1938-ban egy híres francia szónok. És valóban ez volt a helyzet. Ennek ellenére a francia papság nemzetével szemben érzett hivatása tudatában haladt a maga útján, a korszellem ellen és áldozatai megvetették az újjászületés alapjait, amikre most Petain épít.

A világháború utáni francia papság tiszta életéről legendákat írhatna az utókor. Pedig a dekadens környezet sok bűnalkalmat nyújtott. De a védekezés sem volt gyenge. Már a szemináriumban felvilágosították a francia papot mindazon lehetőségekről, melyeket az élet nyújthatott. Majd külön imaszövetségek hozták meg napi áldozatukat a papságért. A női egyesületekkel való foglalkozást aprólékosan kidolgozott utasítások szerint végezték. Egyes egyházmegyéekben az iroda kivételével a plébániai épületben klauzúra volt. Az esetleges hibákért példás és kemény büntetések jártak. Főleg azonban a rendkívüli reverendatisztelet szolgálta leginkább a tisztaság kultuszát. Sok magasállású francia papot ismertem, akik saját maguk tisztították és javították reverendájukat, mert nem akarták, hogy tisztaságuk legfőbb őrzőjét profán kezek érintsék. Ez a szélsőséges, bizonyos fokig túlzott reverendatisztelet, amely főleg S. Sulpice növendékeinél volt elterjedve, sok francia papot óvott meg a rossztól. A papi tisztaságnak ez a kultusza különös varázst kölcsönzött a francia pap személyének és a francia papság életéből sok mindent csak ennek a szemszögéből érthetünk meg.

Ha a francia papság átlaga ilyen magas színvonalú aszkétikus életet élt, felvetődik a kérdés: hogyan viselkedett vele szemben a hívők nagy tömege? Pasztorációs szempontból a hívőket a papság négy csoportba osztja: intellektüelek, burzsoázia, a parasztság és a munkásság. Külön-külön vizsgáljuk minden egyes csoportnak a pappal szemben tanúsított állásfoglalását.

Az intellektüelek, még azok is, akik ellenségei voltak az Egyháznak, a papságot igen megbecsülték és méltányolták életét. De ez érthető is: a papság teológiai és bölcseleti felkészültsége alapos volt és nagy szegénysége ellenére állandóan képezte magát; 50—60 éves doktorálók nem tartoztak a ritkaságok közé. A papság jórésze az intellektüelek közül került ki és így könnyen megértette magát velük. Így érthető, hogy miért is vezettek a francia városok a hitélet terén és a papság miért töltött be annyi előkelő helyet a tudományos világban és az irodalomban.

A burzsoázia papsággal szembeni állásfoglalása már nem volt olyan egységes, mint az intellektüeleké. Megoszlott: egy része hívó volt és fenntartója az Egyháznak, a másik rész pedig teljesen közönyös volt a vallással szemben. De a hívő burzsoáziát is megülte a liberaliz-

mus szelleme. A papot fizették, mert kellett, hogy keresztelje őket, esetleg házasságukat megáldja, de feltétlenül temesse őket. A katolikus iskolákat fenntartották, sőt gyermekeiket az Egyháznak is adományozták. A papok aszkétikus életét természetesnek találták és a papi viselkedésre igen kényesek voltak. A ritka papi botlások itt találtak sokáig tartó visszhangra.

A burzsoázia rosszabbik részét a Voltaire-i irányzat még bizonyos fokig karmaiban tartotta. Ha látszólag minden vallási kérdéssel szemben közönyösnek mutatkoztak, mégis a papságot sokszor gúnyolták és végeredményben szükséges rossznak tartották. A radikalizmus fanyar realizmusa nem tűrte a modern francia papság idealizmusát és lehanggoltan emlegette azokat az időket, amikor az Egyháznak birtokai voltak és a papság politizált... Akkor a szellemi életet ők uralták...

A parasztság, sajnos kevés kivétellel, teljes, a szó szoros értelmében vett vallási közönyben élt. Kivételt talán itt-ott képezett egy-két falucska, de a nép széles rétegei bizony a vallással egyáltalán nem törődtek. Faluhelyeken vasárnap is a templom nagyrészt üres volt, a hitélet gyenge. A pap személyét, — hacsak nem soraikból való volt — mint náluknál különben élőét, mint tanult embert tisztelték, szegénységben megkönyörültek rajta, de hogy már belső életükbe beleavatkozzék, nem tűrték. Egy-két családban talán egyesek húsvétkor meggyóntak, gyermekeiket talán saját maguk vitték a keresztvíz alá, de a legtöbb helyen a pap volt az, aki a szülők után járt, hogy hagyják gyermeküket megkeresztelni, engedjék hittanra járni és haláluk előtt legalább sajátítsák el az üdvözüléshez szükséges igazságokat és gyónjanak meg. Sok megaláztatásban, keserűségben, sokszor igen nagy nélkülözésekben volt a francia papságnak része. És amint nekem ezt egy idős esperes mondta, neki 40 éven keresztül mindent újra kellett kezdenie évenként és most már ott tart, hogy a kezdeti 5 lélek helyett 27 hívő jár vasárnaponként rendszeresen a szentmisére, 8000-ből! Ez a jó öreg esperes a küzdő pap típusa. A világháború után terjedni kezdett a remetetípus: anyagilag többnyire független papok, akik híveik után nem nagyon jártak, hanem bezárták magukat lelkiségük elefántcsonttoronyába és önmaguknak éltek egy belsőleg igen szép, de híveik szempontjából egy káros és elhibázott papi életet. Megcsodálták őket a hívek, de meg nem közelítették. Ezekre célzott Petain, amikor közvetve rájuk hárította bizonyos fokig a felelősséget a francia népi erőök elzüllesztéseért.

A proletáriátus nyílt: a papot vagy szereti vagy — és sajnos nagyrésze — gyűlöli. De szemben ő sem bántja. Reverendában jártuk a párizsi Quartier Chinois-t. Gyűlölettől égő tekintettel nézett rajtunk végig egy-két „barlanglakó”, de egy rossz szót sem szóltak. Mindegyik francia pap titkos vágya: foglalkozni a proletárokkal. Ez a munka sok lemondást követel, igen fárasztó, nehéz és sok életrevalóságot igényel, de a legkisebb jótettnek a pap biztosan learathatja a gyümölcsseit. Éveken át kellett sokszor a szeretet fegyvereivel a gyűlölet ellen küzdenie, de ezen a területén a francia papság számottevő eredményeket ért el és sokszor misszionáriusként hirdette a külvárosok modern pogányainak az Evangéliumot.

Míg a francia nép nagy tömegei állásfoglalásukban a papsággal szemben nem voltak egységesek, addig a világháború utáni államhatalom képviselői lassan észrevették azt a nemzeti erőt, aminek a letéteményese a katolikus papság, és kezdték megbecsülni a hitükért és nemzetükért mindent áldozó papokat. A mostani nagy összeomlás szétvetette mindazokat a béklyókat, amik akadályozták az Egyház működését, és így Petain segítségével az egész francia katolicizmus megélheti a maga újjászületését.

„Az összeomlás előtti dekadencia idején a francia papság erényei és mindent Istenért és Hazájáért áldozó viselkedése tartották bennünk azt a reményt, hogy egyszer megérhetjük egy szabad és keresztény Franciaország újjászületését” — mondotta Petain tábornagy. És valóban a francia papság nagy áldozatai és szenvedései csak most hozzák meg a maguk gyümölcseit. Remélhető, hogy a francia papság a szabad és katolikus Franciaországban is megőrzi majd azt az áldozatos aszkétikus szellemet, aminek a segítségével átvészelte a liberalizmus gyászos korszakát.

Dr. Dénes Nándor

A német katolikus papság aszkétikus élete.

(Tapasztalataim.)

Amikor 1939 áprilisában Tartományfőnököm megbízott, hogy a Földművelésügyi Minisztérium, illetve a Szent László-Társulat felkérésére a Németországba szerződött mezőgazdasági idénymunkások lelki gondozását hat hónapon keresztül ellássam, nemcsak azért vállalkoztam szívesen, mert sejtettem, mennyire rászorulnak magyar véreink ott az idegenben a lekipásztor munkájára, hanem arra is gondoltam, hogy közelebbről megismerhessem a német papság lelkületét, melyről annak idején annyi szó esett.

Abban a kedvező helyzetben voltam, hogy ezt a papságot igazi diaszpóra-vidéken ismerhettem meg, Észak-Németország Mecklenburg nevű tartományában, ahol közel ötmillió másvallású között kerek számban ötszázezer hívőt gondoznak. Tapasztalataim, megfigyeléseim természetesen nem az egész egyházmegye papságára vonatkoznak, hiszen ezt nemcsak megismerni, hanem bejárni is lehetetlen lett volna a hat hónap alatt; de nem esünk nagyon messze az igazságtól, ha a papság egy részénél megfigyelteket megokolt következtetéssel átvisszük az egyházmegye, illetve ország papságára is.

Nem ismeretlen talán a Papi Lelkiség olvasói előtt, hogy milyen magasszínvonalú *elméleti aszkézist* mutat fel a német papi irodalom. Nem tagadhatjuk, hogy rendkívül termékenyen befolyásolta a többi országok papi lelkiségét is. De ahol jó elmélet van, különösen ha ez az elmélet nem egyéb, mint irodalomba fektetett gyakorlat, ott méltán feltételezhetjük, hogy sok egyedben, a nagy papi család sok egységében valóban nem marad írott malaszt az ajánlott és könyvben tárgyalt aszkétikus élet.

Hogy mindjárt a könyvnél maradjunk, mely nemcsak a régi aszkétáknak volt lelki fejlődésükben erőforrás, eligazítás, hanem bizonyára ma is mutatja, ki milyen erős, egészséges táplálékot vesz magához; nem egy plébánián találtam meg az általánosan alapvető aszkétikus munkák legtöbbszörét, — itt-ott igen magukon viselve a sok használat nyomait. Feltűnt pl. az egyik legészakibb plébánián, hogy mennyi életrajz s mennyi az imát tárgyaló mű volt besorozva a könyvszekrénybe; másutt pedig a legklasszikusabb szerzők munkái álltak szép rendben, tisztán, egy-egy lap behajtva vagy képpel megjelölve, széljegyzetekkel tarkítva. Azt hittem, hogy az egyébként gazdasággal nem foglalkozó papság bizonyára szépirodalmi művekkel látva el magát, szabadidejét, pihenésre szánt óráit ezek élvezetével tölti ki; sajnos, sem nekem, sem nekik nem volt annyi időnk, hogy valóban ők ezt megtehették volna, vagy pedig megfigyelhettem volna őket. Bizonyos azonban, hogy a harminc plébánia, lelkeszség, melyeket annyiszor felkerestem utazásaim közben, s amelyek mindig rendkívül meleg papi szívvel fogadtak engem, nem mondhatók egyáltalán világi, regényolvasó körnek. Meg is kérdeztem egyszer, nem volna-e jobb elzárkózásukból engedni éppen lekipásztori szempontból; a felelet jellemző: „igazi irodalmi értékünk jelenleg nincs, így rá vagyunk utalva a régebbi és a gyéresebb új, komolyabb teológiai s vele aszkétikus irodalomra”. Valóban, mintha kissé megmerevedett volna a német irodalom az utóbbi években. Érthető.

Sok apró mozaik-darab kívánczik tollam rendező kedve elé, néhányat jellemzőként idesorakoztatok. Autón megyünk Schwerin in M.-ből északra, Rostock felé. Fiatal, 3—4 éves káplán vezeti az autót; lassítunk; előveszi a kézitáskájából Krisztus követését; kér, hogy olvassak; ezt így szokták tenni, ha kettesben utaznak. Milyen különösen is hatott a helyenként 60—70 kilométeres sebességgel száguldó autóban az éppen felütött első könyv 24. fejezetének vége felé: „ha mind e mai napig tisztességben és örömeinkben éltél volna, mi hasznod volna benne, ha e pillanatban meg kellene halnod... Azért Isten szeretetén és szolgálatán kívül minden egyéb csak hiúság...”

Pár kilométerrel később közlekedési rendőrök tartóztatnak fel, figyelmeztetve, hogy a kanyarban vigyázzunk, mert egy a korlátnak rohant autó roncsai fekszenek ott... két utasukkal együtt.

Megállunk. Imádkozunk; oly természetesnek tűnt fel, hogy az imént olvasott szavakat idéztük: „... ha e pillanatban meg kellene halnod!” Csendben, elgondolkodva, elmélkedve mentünk tovább.

Egy kisebb városkába érünk; szeretnénk valamit harapni. Nincs ínyünkre való; ellenben hal, az igen...! S jött a hal, kenyér nélkül... Sem ő, sem én nem haltunk meg. Ellenben daloltunk hozzá az autóban. Később arra gondoltam, hogy milyen érdekes lett volna bosszankodni, a vendéglőst egy kicsit kioktatni... stb. Igaz, hogy akkor se lett volna különben, aztán meg csak nemrég olvastunk a világ hiúságáról...

Ha egyszer már evés-ivásnál tartunk, meg kell említenem, hogy e tekintetben a diaszpóra-papság bizonyos értelemben vendéglői ellátáshoz van szokva. Náluk disznóölés, baromfivágás nincs; az ilyesféle hiányzik nemcsak azért, mert a plébániák mind városokban vannak,

hanem mert egyházi birtok sincs és gazdasági épületek még kevésbé. Paripájuk a kerékpár, autó. Beszerzési forrás pedig a húscsarnok... most már minden jegyre. Ha itt-ott a hívek a tanyákról hoztak valamit, akkor ünnep volt. Asztalnál bort csak akkor szolgálnak fel, ha igen nagy ünnepi ebéd van, pl. egy alkalommal papi koronán, ahol a fogságból szabadult prelátot ünnepeltük. Pünkösöd napján pl. vékony húsleves, sült hús az elmaradhatatlan főtt burgonyával és pudinggal volt az összes, amit asztalhoz kaptunk. Víz soha nincs az asztalon. Se bor vagy sör. Ezt legfeljebb látogatáskor kínálják föl. Az igazság kedvéért meg kell említenem, hogy elég sokan dohányoznak, ha van mit szívni; nem is igen számít, aki szivarozni nem tud. De ez nem papi specialitás; Németországban minden embernyi embernek szivar hegyesedik ki orra alól. A fiatalabb papság e tekintetben már nem ragaszkodik a hagyományokhoz, főleg, amint hallottam, Tóth Tihamér könyvei után.

Sok plébánián egészen természetes, hogy ebéd, vacsora után a résztvevők rövid szentséglátogatásra mennek; azt a nálunk sajnos gyakran tapasztalható rossz szokást, hogy a szentmise után minden ima nélkül mennek reggelire vagy munkára, soha nem sikerült megfigyelesem. Ellenben még ők figyelmeztettek utazgatásaimkor, hogy a vonatra kiérjek s a hálaadás se maradjon el, rendeljek csak taxit, inkább ők állják a költségeket. Egyébként is sajátságos szórvány-helyzetük sok ilyen áldozatra kényszeríti őket.

Talán éppen itt nyilatkozik meg sajátságos papi lelkiségük. Aki nem látta, végig nem csinálta, aligha érti meg és hiszi el, hogy mennyi aszkézist követel a szórvány-pasztoráció.

Maga a diaszpóra ténye majdnem egyenrangú a missziós területeken fennálló helyzettel. Sőt, sokszor mintha sokkal nagyobb nehézségek elé állítanák az embert.

Kevés és szétszórt hívő képezi nyáját. Közöttük van, de távol is tőlük; meghittség, családiasság nemigen tud kialakulni. A szórványban működő papnak a magány, az egyedüllét emberének kell lennie; bizalmasa alig akad; még a paptársak jószomszédságát is nélkülöznie kell, mert nehezen mondható szomszédnak a 30—40—60 km-re lakó legközelebbi lelkipásztor. Hidegség, gyanakodás veszi körül; papi ruhában nemigen mutakozhatik utcán, csakis a templomban, istentiszteletek alatt. Papsága külsőleg kevés elismerést, tiszteletet jelent, sőt emberileg folytonos félelemnek, megvetettség érzésének okozója. Mégis, annyi vidámságot, öntudatot, kedélyességet tapasztaltam, hogy azt komoly, jól előkészített és gyakorolt aszkétikus élet nélkül alig lehet megérteni.

Távolsági tényezők adnak újabb teret aszkétikus életük megnyilvánulásának. Nálunk is vannak messze filiák, de legalább van ott hívő is; náluk azonban egy-két család van csak együtt; igazán szétszórtan élő nyáj; mindegyik külön gonddal, bajjal, melyeket nem lehet sablonosan elintézni. Ha pedig nem így intézi, akkor rengeteg tapintat, leereszkedés, türelem, no és idő megy rá... Nem is tudnák ezt a munkát teljesen megoldani, ha már a szemináriumban erre őket elő nem készíténék. Mert más szempontok szerint kell nevelni a diaszpóra-papságot;

más erények kívántatnak meg, ami sokszor nagyon is ellentétes emberi természetünk kívánságaival. Innét van, hogy még a felszentelés után egy-két évig nem küldik ki a fiatal papokat a lelkipásztorkodásba, hanem bennmaradnak a szemináriumban (Seminarpriester), csak néhány hétre, hónapra küldik kíséretre, utána vissza kell térniük a közösségbe, ahol tapasztalataik alapján dolgozhatnak önmaguk alakításán vezetőik irányítása mellett.

Feltűnt nekem, hogy mennyi érdeklődést tanúsítanak teológiai, aszkétikus témák iránt. A havonként tartott papi korona nemcsak fizikai találkozás volt, hanem igazi rekollekció is, amikor mindenki talált időt és alkalmat lelki ügyeinek rendezésére. Szentmisével kezdtük, elmélkedéssel folytattuk, tanácskozással, baráti megbeszéléssel zártuk az ilyen havi összejöveleteket. Rendszerint a közeli Hamburgból jött egy jezsuita atya, aki magvas elmélkedést tartott, majd pedig a központból (Osnabrück) egy kanonok vagy teológiai tanár tartott papi életünket érdeklő kérdésről előadást. Milyen érdekes volt látni ezeknél az igazán buzgón élő papoknál, hogy mennyire ellenőrizték egymást, vajjon elvégezte-e mindenki szentgyónását... és kész volt-e a breviáriummal. Nem egyszer tapasztaltam, hogy addig nem ültek le baráti eszmecserére, amíg a breviáriummal el nem készültek. Azt is gyakran láthattam, hogy ketten-hárman összeálltak és a kápolnában vagy templomban közösen végezték a papi zsolozsmát. Kisebb összejöveletekkor is első volt a közös papi szentóra; így pl. az osnabrücki püspök 25 éves püspöki jubileuma alkalmával először mindenütt a papság tartotta meg a szentségimádást püspökükért. Az is külön élmény volt számomra, hogy a közelebb eső plébánosok vagy káplánok mindig vállaltak egy-egy órát a plébániai szentségimádás napján.

Sokszor kopogtattam váratlanul plébániákon. Hányszor megtörtént, hogy a „Pastor” (így mondják ott a plébánosokat) a templomból került elő. Egyszer idegen szerzetes látogatott meg minket Schwerinben. Épp a befutó levelek válaszlásában voltam elfoglalva. Kopog a káplán és jelenti, hogy „Herr Pater, es ist eine gute Gelegenheit zur Beicht; kommen Sie mit!” S máris vitt a templomba, hogy ott előkészüljünk.

Egy alkalommal nagyobb városban voltam; meghallgattam a szentbeszédet; s mert okom volt rá, a végén igen megdicsértem a plébános urat. De mennyire élmény volt számomra, amikor szerzetest is megszégyenítő természetességgel mondta: „Atyám, a prédikáció szép, a könyvek szépek, de mind együttvéve se sokat ér és eredménytelen marad ima és vezelés nélkül! („Ja, Herr Pater, das Predigen ist schön und wichtig, das Buch ist auch notwendig, aber alles das nützt gar nichts ohne Gebet und Abtötung!”)

Mi külföldiek sokszor csodálkoztunk azon, hogy mennyi mindent kellett zsebre rakniok a papoknak a kedvezőtlen külső körülmények miatt. És mégis, hányszor hallottam, hogy mindazt büntetéskép (Strafe) fogadják Isten kezéből; a német történelemnek van mit lebünhödnie, mondta valaki egyszer. Luther bűnét nagy szégyennek tekintik s mintha nekik kellene életük fehérségével lemosniok, sokszor állítják motívumként lelki törekvéseik elé.

Nagyon hosszúra nyúlnék írásom, ha a lelkipásztori életben megnyilatkozó lelkiségüket akarnám jellemezni. Hogy mily magas szinten van egyházközségi életük, mennyire tele vannak hittel, bizakodással azok, akik állhatatosak maradtak a nagy megpróbáltatás idején, mennyi anyagi áldozatukba kerül egyéni vallásosságuk fenntartása (pl. az évenként tartott 5—6 napos lelkigyakorlat!), jó könyvek beszerzése, a hívekről vezetett pontos kartoték, a híveknek mindenegyves héten küldött értesítés az istentiszteletek idejéről, helyéről (bizony sokszor vendéglőben tartottuk azokat, az előző nap mulatozásainak nyomait látva... talán épp azért igyekeztünk annál buzgóbban végezni mindent...), a rengeteg időt felemésztő egyéni megbeszélések, a gyarlóbbak támogatása, a megtántorodottak szíves visszafogadása stb.... mind azt bizonyítja, hogy nagyon komoly egyéni papi élet kialakításán dolgoznak ott, ahol ezért a megfeszített munkáért sem dicséretet, sem elismerést, sem más előnyt nem várhatnak, sőt ahol a közélet egyszerűen elvárja tőlük, hogy legyenek igazán papok, különben nincs joguk az életre!

Veszprém.

P. Rozmán János S. J.
spirituális

T A R T A L O M:

„Caritas Christi urget nos.” — Bubnics Mihály (1)
Az Egyház tanítása a papi aszkézisről. — Dr. Tóth János (5)
Az ősegyház fölfogása a vértanúságról. — Radányi Rókus (16)
Szentek aszkézisének eredetiségei és mélységei. — P. Sze-
verin (23)

Lelki élet:

Aszkézisünk „szellem és élet”. — Oslay Oswald (30)
A papi lelkiesség felé. — Lajos Balázs (38)
A pap hite. II. rész. — Kovács Sándor (40)
Kegyelem és aszkézis. — Hunya Dániel (50)
A lelki összeszedettség. — Dr. Farkas Lajos (55)
Angelus Silesius párverseiből. — Szedő Dénes (58)

Jópásztori szellem:

Don Bosco nyomán. — Lukács István (60)
Egyszerűség és áldozat a munkások lelkipásztorának életében. —
Vattamány Imre (66)
A legmodernebb aszkézis. — Izay Géza (70)
Modern pasztoráció. — Gröber Konrád (72)

Önképzés:

A papi műveltség aszkétikus alapjai. — Perényi József (73)

Egység:

Papi tömörülésben papi erő. II. rész. — Dr. Tiefenthaler József (83)
Papi szeretet és megbecsülés. — Dr. Krämer Tamás (87)
Magyar egyházmegyéek papjainak tömörülése (folytatás): Erdé-
lyi egyházmegye (90); A nagyvárad egyházmegye elszakított
része (91); Szombathelyi egyházmegye (92); Székesfehérvári
Fiatal Papok (93)
Dr. Szántay-Szemán István: Az Egyház egysége. — Németh
József (94)
Gyorsposta. — Dr. H. E. (95)
Közömbösség? Szegénység? — Bóday (96)

Confiteor:

Jézus Szíve és Szűz Mária iskolájában. (97)
„Három kívánságom.” (112)

Liturgia:

A liturgia tanítása az aszkézisről. — Dr. Erőss Alfréd (113)
A bencés lelkiségről. — Frey Kasszián (119)

Szerzetespap:

Ami a lényeges a szerzetesi életben. — P. Marcell (127)
A Kármel lelkisége. — P. Ernő (133)
A ferences aszkézis jellegzetességei. — Dr. Kalmár Özséb (148)
A kartauziak. — Dr. Pfeiffer Miklós (154)
Első találkozások Istennel. — M. T. (158)
A Hét Szent Rendalapító és műve. — Perényi József (163)

Magyar népünk papja:

Aszkézis, melyre népem tanít. — Dr. Bába Miklós (164)
„Divatos bűnök.” — Müller Lajos (170)
„A fehér torony hívei.” — Hunya (172)
„Egyház és élet” — H. D. (173)
Magyar világi papok aszkézise. — Fodor György (173)

Világiak a papokért:

Bámulatos Katolikus Akció. — Hunya Dániel (181)
A kegyelmi hátvéd. — H. D. (184)
Aposztata papokért. — Endrődy László (185)

Vegyesek:

Az aszkézis történeti áttekintése: Pogány aszkézis. — Váczi Jenő (187)
Keresztény aszkézis. — Arató Pál (192)
A francia világi papság aszkézise. — Dr. Dénes Nándor (202)
A német katolikus papság aszkétikus élete. — Rozmán János (206)

SPIRITUALITAS SACERDOTALIS.

S U M M A R I U M.

Tertius hic fasciculus agit potissimum de *ascesi christiana et sacerdotali*.

Introductionem scripsit Michael Bubnics, episcopus dioecesanus de Rozsnyó.

Articuli fundamentales:

- Doctrina Ecclesiae de ascesi sacerdotali. (5)
- Conceptus Ecclesiae primaevae de martyrio. (16)
- Originalia et profunda asceseos Sanctorum. (23)

Vita spiritualis:

- Ascesis nostra est „spiritus et vita“. (30)
- Versus spiritualitatem sacerdotalem. (38)
- Fides sacerdotis. II. pars. (40)
- Gratia et ascesis. (50)
- Concentratio intima spiritualis. (55)
- Ex carminibus Angeli Silesii. (58)

Spiritus boni pastoris:

- Per vestigia S. Joannis Bosco. (60)
- Simplicitas et sacrificium in vita pastoris operariorum. (66)
- Ascesis maxime moderna. (70)
- Pastoratio moderna. (72)

Studium:

- Fundamenta ascetica culturae sacerdotalis. (73)

Unitas:

- In confoederatione sacerdotum robur sacerdotale. II. pars. (83)
- Caritas et aestimatio mutua sacerdotalis. (87)
- Adunatio sacerdotum in singulis dioecesibus Hungariae. (90)
- Recensio libri cuiusdam de unitate Ecclesiae. (94)
- De recollectione quadam sacerdotum. (95)
- Indifferentia? Paupertas? (96)

Confiteor:

In schola Cordis Jesu et B. Virginis Mariae. (97)
„Tria desideria.“ (112)

Liturgia:

Quidnam Liturgia de ascesi doceat. (113)
De spiritualitate Benedictina. (119)

Sacerdos regularis:

Quod essentiale est in vita religiosa. (127)
Stellae tres Carmeli. (133)
Proprietates characteristicae asceseos Franciscanae. (148)
Carthusiani. (154)
Epistola. (158)
Septem Sancti Fundatores. (163)

Sacerdos populi Hungarici:

Ascesis, quam docet me populus meus. (164)
„Peccata moderna.“ (170)
„Fideles turris albae.“ (172)
„Ecclesia et vita.“ (173)
Ascesis sacerdotum saecularium Hungaricorum. (173)

Saeculares pro sacerdotibus:

Stupenda Actio Catholica. (181)
Agmen subsidiarium spirituale. (184)
Pro sacerdotibus apostatis. (185)

Varia:

Conspectus historicus asceseos: ascesis pagana (187); ascesis christiana. (192)
Ascesis sacerdotum Gallicorum. (202)
Vita ascetica sacerdotum Germanorum. (206)

A PAPI LELKISÉG

első száma, 247 lap terjedelemben, főleg az Egyházzól és az egyházas papi lelakiségről tárgyalt;

második száma, 216 lap terjedelemben, főképen a papi hivatásról szólt.

•

Ugyanazon a csekken (19,078) rendelhetők még:

a három érdi papi tábor előadásainak és megbeszéléseinek kiadványai. Éspedig:

Szent Rendiség, vagyis az első érdi papi tábor kiadványa. Ára: 1.80 P.

Lelkipásztori Munka, vagyis a második érdi papi tábor kiadványa. Ára: 2.40 P.

Lelkipásztori Főlkészültség, vagyis a harmadik érdi papi tábor kiadványa. Ára: 2.20 P.

Ezek a kiadványok a Szent István-Társulat nyomdájában készültek.

Beküldött kéziratokat csak kérésre küldünk vissza, ha a postadíj mellékelve van.

Tévedés!

A szerkesztőség és kiadóhivatal senki csekkbefizetését nem utasította vissza. Ilyen visszaküldés csak postai tévedésből származhatott.

